

39343

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**DOĞAL, TARİHİ, KÜLTÜREL AÇIDAN TURİZM POTANSİYELİNİ
DEĞERLENDİRME MODELİ: AYVALIK ÖRNEĞİ**

39343

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Plancısı İ.Hakan KOLCU

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih

: 25 Ocak 1993

Tezin Savunulduğu Tarih

: 9 Şubat 1993

Tez Danışmanı

: Prof. Dr. Vedia DÖKMECİ

Diğer Jüri Üyeleri

: Doç.Dr. Hale ÇIRACI

Y.Doç.Dr. Perver KORÇA

ŞUBAT 1993

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın oluşturulmasındaki her aşamada yardım ve görüşlerini esirgemeyen, bilimsel gelişmemde destek olan tez danışmanım Sayın Prof.Dr. Vedia Dökmeci'ye, çalışmada izlenecek yöntem ve kapsam konusunda görüşlerinden yararlandığım, bölümümüz öğretim görevlilerinden sayın Dr. Perver Korça'ya, çeviri konusundaki yardımlarından ötürü meslektaşım Sayın Zekai Akay'a, alan incelemesi sürecinde ilgi, yardım ve konukseverliğini esirgemeyen Ayvalık kent halkına teşekkür ederim.

İsmail Hakan Kolcu
İstanbul - Şubat 1993

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
TABLO LİSTESİ.....	ix
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	x
EK LİSTESİ	xi
ÖZET.....	xii
SUMMARY.....	xiii
1. BÖLÜM GİRİŞ.....	1
2. BÖLÜM TURİZM OLAYININ TANIMLANMASI VE TURİSTİK ÇEKİCİLİKLERİN BELİRLENMESİ.....	3
2.1. TURİZM OLAYININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ.....	3
2.2. TURİZM TANIMLARI.....	6
2.2.1. Etimolojik veya Nominal Tanımlar.....	6
2.2.2. Ekonomik Tanımlar.....	7
2.2.3. Evrensel Tanımlar.....	8
2.2.4. Sosyolojik Tanımlar.....	9
2.2.5. Yorumlayıcı Tanımlar.....	10
2.2.6. Genel Bir Turizm Tanımlaması.....	10
2.3. TURİZMİN ÖZELLİKLERİ.....	11
2.4. TURİZM HAREKETLERİNİN SINIFLANDIRILMASI.....	12
2.4.1. Turizm Türleri.....	13
2.4.2. Toplumsal Olay Olarak Turizm.....	16
2.4.3. Turizm ve Rekreasyon Kavramı.....	20
2.4.4. Kıyılarda Turizm ve II. Konut.....	23
2.5. TURİZM ENDÜSTRİSİNDE TURİSTİK ÇEKİCİLİKLER..	25
2.5.1. Birincil Çekicilikler.....	31
2.5.2. İkincil Çekicilikler.....	35
2.5.3. Turizm Endüstrisinde Kültürel Miras ve Tarihi Kent...	36

3. BÖLÜM TURİZM PAZARINDA YER ALAN TARİHİ KENT VE TURİSTİK TARİHİ KENT KAVRAMI.....	39
3.1. TURİZM VE KORUMA ETKİLEŞİMİ.....	39
3.1.1. Koruma Kavramının Gelişimi.....	41
3.1.2. Turizm, Eski Eserlerin ve Doğanın Korunması.....	45
3.2. TURİZM İŞLEVİ İÇİNDE YER ALAN TARİHİ KENT	47
3.2.1. Tarihi Kent - Kentsel Sit.....	48
3.2.2. Korunacak Yöresel Değerlerin İçeriği ve Sit Sınıflamaları.....	50
3.2.3. Tarihi Kent ve Turistik Tarihi Kent Modeli.....	56
3.2.4. Turistik Tarihi Kent Sınıflandırması.....	60
3.2.5. Tarihselliğin Yaratılması.....	62
4. BÖLÜM TURİZMİN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ.....	67
4.1. TURİZMİN DOĞAL ÇEVREDEKİ ETKİLERİ.....	67
4.1.1. Turizmin Doğal Çevredeki Olumlu Etkileri.....	67
4.1.2. Turizmin Doğal Çevredeki Olumsuz Etkileri.....	68
4.2. TURİZMİN TARİHİ - KÜLTÜREL ÇEVREDEKİ ETKİLERİ.....	71
4.2.1. Turizmin Tarihi - Kültürel Çevredeki Olumlu Etkileri...	72
4.2.2. Turizmin Tarihi - Kültürel Çevredeki Olumsuz Etkileri.....	74
4.3. TURİZMİN EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ.....	77
4.3.1. Turizmin Olumlu Ekonomik ve Sosyal Etkileri.....	78
4.3.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik ve Sosyal Etkileri.....	79
4.4. TURİZMİN PLANLAMA VE YASAL DÜZENLEME AÇISINDAN ETKİLERİ.....	81
4.4.1. Turizmin Planlama ve Yasal Düzenleme Açısından Olumlu Etkileri.....	81
4.4.2. Turizmin Planlama ve Yasal Düzenleme Açısından Olumsuz Etkileri.....	82
4.5. KALKINMA PLANLARI VE TURİZMİN ÖNEMİ.....	84
5. BÖLÜM AYVALIK ÖRNEK ALAN İNCELEMESİ.....	106
5.1. ÖRNEK ALAN İNCELEMESİNİN AMAÇ VE HEDEFLERİ.....	106

5.1.1. Çalışmanın Amacı.....	106
5.1.2. Çalışmanın Hedefleri.....	107
5.2. ÖRNEK ALAN İNCELEMESİNDE İZLENECEK YÖNTEM.....	107
5.2.1. Kentin Birinci Derece Turistik Çekiciliklerini Oluşturan Fiziki Faktörlerin Belirlenmesi.....	108
5.2.1.1. Ayvalık Kentinin Doğal Çekicilikleri.....	108
5.2.1.2. Ayvalık Kentinin Kültürel Çekicilikleri.....	120
A.I Tarihi Faktörler.....	121
*Mitolojik Çağda Ayvalık.....	121
*İlk ve Orta Çağda Ayvalık.....	122
*Ayvalık Kenti ve Bölgedeki Yerleşme Sisteminin Evrimi.....	123
*Özerk Kent Ayvalık.....	132
A.II.Tarihi Çekicilik Odakları ve Anıtsal Yapılar....	134
A.III. Antik Kentler.....	144
B.I. Sosyal Faktörler.....	150
*Mimari ve Sanatsal Öğeler.....	150
*Yerleşmeyi Diğerlerinden Ayıran Özel Öğeler..	163
5.2.2. Ayvalık Kentinin Birinci Derece Turistik Çekiciliklerin Değerlendirilmesi.....	167
5.3. AYVALIK KENTİNİN TURİSTİK ÇEKİCİLİKLER KAPSAMINDAKİ TURİZM POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ.....	170
5.3.1. Dünya Turizminin Gelişme Yönünün Saptanması.....	170
5.3.2. Ülke Turizmi ve Bölgesel Turizmin Gelişimi.....	173
5.3.3. Ayvalık Kentinin Turizm Potansiyeli.....	187
5.3.3.1. Ayvalık Kentinin Turizm Gelişimi.....	203
5.3.3.2. Ayvalık Kentine Turizm İşlevinin Etkileri.....	207
5.3.4. Ayvalık Kentinin Turistik Çekicilikler Kapsamındaki Turizm Potansiyeli.....	210
5.4. AYVALIK KENTİ İÇİN ÖNERİLEN TURİZM VE KORUMA MODELİ.....	225
5.4.1. Kalite Turizmi.....	227
5.4.2. Özel İlgi Turizmi.....	229
5.4.3. Kültür Turizmi.....	230
5.4.4. Sağlık Turizmi.....	231

5.5. AYVALIK KENT MEKANI İÇİN ÖNERİLER.....	232
5.5.1. Ayvalık Kenti Turizm Modeli ve Koruma Eylemi İçin Genel İlkeler.....	232
5.5.2. Mekanda Getirilen Fiziksel Öneri ve Sınırlamalar.....	236
6. BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER.....	246
KAYNAK LİSTESİ.....	259
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil: 2.1. Kent Dinlenme Eğlenme Tesisleri.....	4
Şekil: 2.2. Tatil Gereksinimi Ortaya Çıkaran Motivasyonlar Şeması.....	26
Şekil: 2.3. Genel Bir Turizm Sistemi Şeması (Stabler).....	27
Şekil: 2.4. Turizmin Arz Verileri Olan Kaynaklar.....	32
Şekil: 2.5. Turizm Olayının Oluştığı Çevre ve İşlevlerin Tanımlanması..	33
Şekil: 3.1. Türkiye'de Tescilli Arkeolojik Sit Alanları Dağılımı.....	52
Şekil: 3.2. Türkiye'de Tescilli Doğal Sit Alanları Dağılımı.....	53
Şekil: 3.3. Türkiye'de Tescilli Kentsel Sit Alanları Dağılımı.....	54
Şekil: 3.4. Türkiye'de Tescilli Tarihsel Sit Alanları Dağılımı.....	55
Şekil: 3.5. Tarihi-Turistik Kent Modeli Gelişim Şeması.....	57
Şekil: 5.1. Balıkesir Ayvalık Bölgesinin Konumu.....	104
Şekil: 5.2. Balıkesir İdari Yapı Dağılımı.....	110
Şekil: 5.3. Ayvalık Kıyı Kesimi Arazi Kullanış.....	112
Şekil: 5.4. Balıkesir-Ayvalık Bölgenin Jeolojik Yapısı.....	115
Şekil: 5.5. Anadolu'da İlk Yerleşmeler Döneminde Ayvalık ve Çevresi (M.Ö. 7.Bin-XXV. yy).....	126
Şekil: 5.6. Ege'de İlk Yerleşmeler Döneminde Ayvalık ve Çevresi (M.Ö. XII-VI yy).....	127
Şekil: 5.7. Bergama Krallığı Döneminde Ayvalık ve Çevresi (M.Ö. III-II yy).....	128
Şekil: 5.8. Roma İmparatorluğu Döneminde Ayvalık ve Çevresi (M.Ö. II-M.S. IV yy.).....	129
Şekil: 5.9. Anadolu Beylikleri Döneminde Ayvalık ve Çevresi (XIV. yy).	130
Şekil: 5.10. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Ayvalık ve Çevresi (XVIII-XIX. yy).....	131
Şekil: 5.11. Ayvalık-Kydonie Tarihi Kent Merkezi Kentsel Gelişme Süreci	145
Şekil: 5.12. Ayvalık Kıyı Kesimi Kentsel Gelişme Süreci.....	146
Şekil: 5.13. Cunda-Nassos Tarihi Kent Alanı Arazi Kullanış.....	152
Şekil: 5.14. Ayvalık-Kydonie Tarihi Kent Merkezi Arazi Kullanış.....	153
Şekil: 5.15. Cunda-Nassos Mimarisi Röleve Örneği.....	159
Şekil: 5.16. Ayvalık-Kydonie Mimarisi Röleve Örneği.....	160
Şekil: 5.17. Ayvalık Kıyı Kesimi Birincil Turistik Çekiciliklerin Alanda Dağılımı.....	169
Şekil: 5.18. Dünya Turizm Hareketliliğinin Seyahat -Gelir Açısından Dağılımı.....	172

Şekil: 5.19. Türkiye'nin İç ve Dış Turizm Hareketliliği ve Aylara Göre Dağılımı.....	179
Şekil: 5.20. Türkiye'nin Turizm Hareketliliği Gelişimi.....	184
Şekil: 5.21. Türkiye'nin Yerli ve Yabancı Turist Hareketliliğinin Gelişimi (1983-1989 Dönemi).....	188
Şekil: 5.22. Türkiye'nin Turizm Sektörü ve Milli Gelir'e Oranla Gelişimi	189
Şekil: 5.23. Türkiye'nin Turizm Gelişiminin Son Beş Yılında Sınıflandırma.....	190
Şekil: 5.24. Ege ve Akdeniz Bölgelerindeki Turistik Tesislerin Yatak Kapasitesi.....	191
Şekil: 5.25. Türkiye'nin Bölgelere Göre Turistik Tesis Kapasitesi.....	192
Şekil: 5.26. Türkiye'nin Turistik Alt Yapı Kapasitesi.....	193
Şekil: 5.27. Balıkesir-Ayvalık Bölgesinin Turizm Gelişimi.....	204
Şekil: 5.28. Ayvalık Kıyı Kesimi İkincil Turistik Çekiciliklerin (Turizm Alanları) Alanda Dağılımı.....	206
Şekil: 5.29. Ayvalık Kıyı Kesimi Turizm İşlevinin Fiziksel Etkileri.....	218
Şekil: 5.30. Cunda-Nassos Turizm İşlevinin Fiziksel Etkileri.....	219
Şekil: 5.31. Ayvalık-Kydonie Turizm İşlevinin Fiziksel Etkileri.....	220
Şekil: 5.32. Ayvalık Kıyı Kesimi Önerilen Turizm Modelinin Mekanda Tanımlanması.....	238
Şekil: 5.33. Cunda-Nassos Önerilen Turizm Modelinin Mekanda Tanımlanması.....	239
Şekil: 5.34. Ayvalık-Kydonie Önerilen Turizm Modelinin Mekanda Tanımlanması.....	240
Şekil: 5.35. Genel Bir Turizm Modeli Seçimi Sistem Şeması.....	246

TABLO LİSTESİ:

Tablo: 5.1 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin Geldikleri İkamet Ülkesine Göre Dağılımı.....	174
Tablo: 5.2. 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin Giriş Kapısı ve Giriş Yoluna Göre Dağılımı.....	176
Tablo: 5.3. 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin Giriş Kapısına Göre Dağılımı Endeksi.....	177
Tablo: 5.4. 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin Seyahatlarının Aylara Göre Dağılımı.....	178
Tablo: 5.5. 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin Seyahat Nedeninin Yıllara Göre Dağılımı.....	182
Tablo: 5.6. 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin Geldikleri Ülkeye Göre Dağılımı (%).....	183
Tablo: 5.7. 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin Geldikleri Ülkeye Göre Dağılımı (Gelişim Endeksi).....	183
Tablo: 5.8. Dünya ve Türkiye Turizmi Gelişimi Projeksiyonu.....	185
Tablo: 5.9. Turizm Yatırım ve İşletme Belgeli Tesis ve Yatak Kapasitesi (1980-1987 Dönemi).....	194
Tablo: 5.10. Kriterler Ağırlığı ve Değerlendirmesi.....	221
Tablo: 5.11. Türkiye'de Turistik Çekiciliklerin 65 Turistik Alan Arasında- ki Önem Sıralaması.....	222
Tablo: 5.12. Ayvalık Kenti Turizm Projeksiyonu.....	224
Tablo: 5.13. Kuzeydoğu Akdeniz Pazar Payları (%).....	196
Tablo: 5.14. Dünya ve Akdeniz Turizmi (1980-85).....	196
Tablo: 5.15. Bölgelere Göre Uluslararası Turist Girişleri.....	197
Tablo: 5.16. 1980-1985 Yılları Arasında Akdeniz Bölgesi Turist Girişleri	198
Tablo: 5.17. Uluslararası Turizm Gelirleri.....	199
Tablo: 5.18. Gerçek Dünya Turizminin Projeksiyonu (1984-1990).....	200
Tablo: 5.19. Karşılaştırmalı Turizm Gelir Gider Dengesi (1983-1986).....	201
Tablo: 5.20. Türkiye Turizm Gelir Gider Dengesi.....	202

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf: 5.1 Ayvalık Genel Siluet.....	117
Fotoğraf: 5.2 Ayvalık İlk Kurşun Tepesi.....	118
Fotoğraf: 5.3 Cunda (Alibey) Adaları ve Nassos Kenti.....	119
Fotoğraf: 5.4 Cunda-Nassos Kenti ve Taksıyarhis Klisesi.....	135
Fotoğraf: 5.5 Ayvalık-Kydonie Çınarlı Camii (Agios Yorgios).....	137
Fotoğraf: 5.6 Ayvalık-Kydonie Hayrettin Paşa Camii (Kato Panaya).....	138
Fotoğraf: 5.7 Ayvalık-Kydonie Aya Nikola.....	140
Fotoğraf: 5.8 Cunda-Nassos Abdülhamit Sağlam İlkokulu.....	141
Fotoğraf: 5.9 Ayvalık-Kydonie Abacı Klisesi (Agios Yorgis).....	143
Fotoğraf: 5.10 Pateriçe'de Ayışığı Manastırı (Agios Dimitross, Ta Selina).....	148
Fotoğraf: 5.11 Cunda-Nassos Geleneksel Sivil Mimari Örneği ve Sokak Dokusu.....	154
Fotoğraf: 5.12 Ayvalık-Kydonie Geleneksel Sivil Mimari örneği ve Sokak Dokusu.....	155
Fotoğraf: 5.13 Ayvalık-Kydonie Çamlık Mevkii İlk Dönem Sivil Mimari Örneği.....	156
Fotoğraf: 5.14 Ayvalık-Kydonie Çamlık Mevkii Ayvalık İsyanı Öncesi Sivil Mimari örneği.....	157
Fotoğraf: 5.15 Ayvalık Kapıları.....	163
Fotoğraf: 5.16 Ayvalık Sokakları.....	164
Fotoğraf: 5.17 Turistik Tesise Dönüştürülen Tescilli Eski Eser Yapılar...	211
Fotoğraf: 5.18 Doğal Dokuyu Tahrir Eden II. Konut Alanları (1).....	213
Fotoğraf: 5.19 Doğal Dokuyu Tahrir Eden II. Konut Alanları (2).....	214
Fotoğraf: 5.20 Cunda-Nassos Yöresel Mimarisi İle Uyumlu Yeni Yapılar	215
Fotoğraf: 5.21 Cunda-Nassos Yöresel Mimariye Aykırı Görsel Kirlilik Yaratan Yeni Yapılar.....	216
Fotoğraf: 5.22 Ayvalık Kıyı Şeridinde Doğal Alanları Tahrir Ederek Gelişen Yapılaşma.....	217

EK LİSTESİ

Ek A:Cunda (Nassos) Tarihi Kent Dokusu

Ek B:Ayvalık (Kydonie) Tarihi Kent Dokusu

Ek C:Ayvalık Kıyı Kesimi-Ayvalık, Küçükköy, Altınova 1/25000

Ölçekli Çevre Düzen Nazım İmar Planı

Ek D:Ayvalık 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı

Ek E:Turizm Mevzuatı Kaynak Tarama Listesi

ÖZET:

"Evrensel olarak sanayileşmenin yarattığı çalışma koşullarının ortaya çıkarttığı dinlenme gereksiniminin, yine aynı çalışmanın yarattığı para ve zaman olanakları ile kişinin yaşadığı kent yada ülke dışında karşılanması", olgusu olarak ortaya çıkan Turizm olayı, gerek dünya gereksede ülkemizin sosyal, ekonomik, fiziksel ve politik yapılarında giderek gelişen bir olgudur.

Turizm olgusunun giderek bir endüstri niteliği kazanması, ile bu endüstrinin talep kısmını "motivasyonlar" arz kısmını ise "çekicilik ve kaynaklar" oluşturmakta, bir Turizm endüstrisi ürünü ortaya çıkmaktadır. Doğal, tarihi ve kültürel alanların turizm pazarında "turistik ürün" olarak yer alması, bu alanların özgün niteliklerinin; aşırı kullanım ve çeşitli fiziksel, sosyal etkilerle yitirilmesi tehlikesini doğurmuştur. Bu tehlikelerin giderilmesi ve doğal, tarihi, kültürel açılarından ulusal miras kapsamındaki alanların "koruma+kullanma" dengesi gözetilerek turizm pazarına sokulması gereklidir. Bu dengeyi sağlayacak bir turizm modeli seçimi "talebe göre turizm arzı yerine arza göre turizm talebi" şeklinde olmalıdır. Sonuçta benimsenen modele dönük uygulama önerileri ve turizm türleri, alternatifler üretilmelidir.

Yukarıda açıklanan, tez çalışmasının amacı doğrultusunda örnek alan incelemesi olarak seçilen Ayvalık kentinin turizm pazarındaki yapısı; turistik çekicilikler (arz yapısı) ve turizm gelişimi (talep yapısı) açısından incelenmiş ve alana dönük turizm modelleri, tespit edilmiştir. Koruma ve kullanma dengesi gözetilerek alanda benimsenen turizm türleri ve alternatiflerinin uygulanabilirliği araştırılmış; finansal, mekansal ve sosyo+politik önlem ve sınırlamalar getirilmiştir.

Yukarıda benimsenen temel düşünce ve Ayvalık örneğinden çıkarılan sonuçlar neticesinde; ülkenin doğal, tarihsel ve kültürel miras kapsamındaki alanlarının turizm endüstrisi içinde yer alışı için bir sistem ve turizm modeli seçim şeması üretilmiştir. Bu şema kapsamında ülkenin, fiziksel, finansal, toplumsal ve politik yapılarına ilişkin öneriler getirilmiştir.

SUMMARY

THE TOURISM MODEL FOR EVALUATION OF NATURAL HISTORICAL AND CULTURAL POTENTIAL: A CASE OF AYVALIK

The settlements gained new peculiarities with the rapid development of production and administrative activities after the industrial revolution. Tourism which developed as a social science and its main object is human beings, showed a large scale growth as a result of technological developments, increasing income levels and underdeveloped countries.

Tourism has a complex structure and a variety of activities. Each group has a special motivation and tourism penetrates every segment of human life. This complex activity provides vital information from a variety of branches of Science. It has continuous relations with Economy, Geography, Psychology, Sociology, Medical Sciences, Politics and Law.

About 73 definitions of tourism have been observed in literature depending on their objectives and approaches. These can be classified in 5 groups according to their approach:

1. Etymologic and Nominal definitions
2. Economic definitions
3. Universal definitions
4. Sociological definitions
5. Explanatory definitions.

Etymologic tourism which covers transportation and temporary stay, can be defined as: "the travels of human beings to change air, to go summer house, sports, education, visiting, research and exploration, health, amusement, recreation, art & culture, without aiming permanent settling alone or in a group."

In economic definitions the travels of foreigners are covered in terms of economic outcomes. We can talk about a tourism activity if a consumer devotes some portion of his income to travel, to go holiday or to stay temporarily. In this case there is a direct relation between his income and expenditures.

Universal definition focused on interrelation of human beings globally. Here the main objective is to comprehend this complex phenomena in all aspects.

For any individual the decision to take a holiday stems from both needs and desires. Which are extrinsic, a feeling that the individual would get pleasure or satisfaction from doing something, and are acquired through and dependent on the value system prevalent in society.

Stabler's works included the demand and supply structure and motivation of tourism industry. Motivations for pleasure travel contain push factors related to the home environment, such as break from work, escape from routine, respite from everyday worries, and pull factors related to the stimulus of new places and the attractions of destinations.

Motivations have been classified;

1. Physical and physiological motivation
2. Social (for prestige or status reasons) motivations
3. Cultural motivations
4. Relax and recreational motivations

The supply structure of tourism industry consists of resources and attributes. These factors form the tourist product. Land defines the supply structure of demand in tourism. Touristic product is the sum of the components which satisfies the travelling motivation of human beings. In other words it is the combination of attributes, benefits and accessibility. The touristic attributes which form supply structure of tourism industry can be classified in two groups:

1. Primary attributes
2. Secondary attributes

Primary attributes are; geographical features, such as mountains, beaches, lakes, rivers, forests, natural features, cultural phenomena, climate, historical monuments, antique cities,... etc.

Secondary attributes are; touristic and recreational amenities, transmission of information, transportation, entertainment, catering and shopping facilities and staying for the night.

Drawing the threads of the argument together with respect to demand it has been suggested that images are conceived through the

interaction of needs, motivations and preferences on the one hand and experience, knowledge, and personal characteristics on the other, to influence the decision process of selecting tourist activities and destination. A crucial element in the information available to the consumer is the images as perceived and promoted by the supply side. In this image is founded on the resources and attributes of destination region. Successful promotion of the destination's image results in a higher level of tourist activity with consequences for its economic socio-cultural and environment structure. These explanations in Second Chapter.

Third chapter determines the interaction of tourism and the historic city and the concept of "tourist historic city". This interrelation between "conservation or history" and "tourism" is included in this chapter:

We can categorise landed property in two groups in relation with tourism:

1. Recreation oriented sites
 - a- Natural sites
 - b- Ecological sites
2. Culture oriented sites
 - a. Historical sites
 - b Archeological sites
 - c. Urban sites (Historical city)

The importance of history as a primary or supplementary motive for recreational travel can be demonstrated at a number of spatial scales. Although not all sites and objects of historical interest are to be found in Urban areas, cities play disproportionately important role as the collection and display centres for the artistic productivity and historical associations of a nation or region. The importance of the ensemble of historical relics and buildings in creating an overall atmosphere of antiquity, that can rarely be achieved by an individual site, allows cities as a whole to become tourist attractions. Given the importance of marketable history to the tourism industry, it is necessary to be more precise about its definition and to introduce two related concepts to aid this analysis:

1. Historic City
2. Cultural Heritage

The historic city as a conceptualisation of a particular sort of urban phenomenon is derived from far more than just the antiquity of the buildings gathered together in particular towns. It is composed of three elements, the characteristics of the urban form; the valuation placed on aspects of that form expressed through the preservation of a selection of the morphological elements and more broadly through a conservational philosophy of urban management; and the functioning of the city for both residents and non residents in such a way that the historical attributes are consciously exploited.

Such a concept with its accent on planning intervention and use can be directly related to particular consumer markets through the concept of heritage. There is the notion that there exists a demand for the preserved or reconstructed urban historical artefacts.

Tourists have, in general a more restricted knowledge of, and interest in, the art and history of a region than local inhabitants. The tendency is for tourists to associate places with a few easily recognised characteristics or landmarks of international Significance and confine their visits to a pre-selected handful of such attractions, largely ignoring those of slightly lesser renown or merit. This aspect of the spatial behaviour of visitors has been adequately examined elsewhere and related to various visitor characteristics.

The classification of tourist historic city depends on some general characteristics of the city and creates or three dimensional classification.

1. Population of the city (small, middle and big cities)
2. Functional diversity (monofunctional and multifunctional)
3. Resource - demand spectrum (resource based cities and demand based spectrum cities)

In order to define and delimit the tourist historic city it is necessary to isolate it, and this isolation is especially unreal and misleading in the development of marketing strategies. Hardly any historic cities, however extensive or imposing their heritage, can engage the attention of visitors for more than a few days and in the case of most Medium-sized cities a few hours. As any individual city can only provide a part of the total holiday experience, a collection of such cities may be packaged together by the consumer. The position of any one only within such a network in terms of accessibility and complementarity is therefore critical and has obvious implications for marketing.

Historic city tourism is only one type of holiday which may be located within reach of quite different tourist regions possessing present problems of competition for resource or equally opportunities for complementary promotion. There are many examples of the tourist-historic city offering its historic attractions or its urban entertainment, catering and shopping facilities, as day excursion objectives for holiday-makers staying in neighbouring beach or inland rural holiday regions.

The tourist-historic function is one of many urban functions, which complete or co-operate within the city, and planning for tourism without a consideration of the broader goals and problems of the city is futile. It cannot always be assumed that the marketing of the tourist-historic function will accord with the other legitimate objectives of the urban managers.

The marketing to visitors of the heritage of the tourist historic city offers real economic possibilities to a wide range of cities. The successful exploitation of these opportunities depends to a large extent on the skill and sensitivity of the intermediaries, who must, as their name implies, come between and thereby bring together not merely the different institutions involved but also the range of interest and goals that comprise that city.

Tourist historic city can be regarded as a whole and a functional model which consist of the concentration of some uses. (Tundbridge, Ashworth's model) This model in the third chapter.

The impacts of the tourism explained in fourth chapter. The impacts may be absolute or relative, direct or indirect, quantitative or qualitative. The net impact of tourism may well be difficult to separate from the changes that would have occurred at any rate. The complex nature of tourism makes it extremely difficult to devise a single measure of impact. Measures of economic impact, that is monetary measures, are inappropriate to the assessment of many of the qualitative considerations that emerge whilst considering social and environmental impacts. These impacts can be classified in four groups according to their approach:

1. The impact of tourism on the natural environment
2. The impact of tourism on the historical and cultural environment
3. The impact of tourism on the economic and social environment

4. The impact of tourism on planning system and legal context.

The above impacts of tourism are examined in positive and negative aspects.

In the same chapter Five Year Development Plans and Annual Investment and Application Programs are examined from the tourism point of views. These documents showed us the proposals to preserve and develop the natural, historical and cultural heritage and tourism policy.

Ayvalık case study is evaluated in the above context and further detailed in fifth chapter. The touristic attributes, historical structure and spatial entities which emphasize its potential in tourism market is summarised below:

Natural Attributes of Ayvalık:

- Şeytan Sofrası (Devil's Table): There is one old legend that devils used to meet and dine here every evening.
- Cunda (Alibey Adaları -Hekatonnesoi): These islands are the cradle of the ancient civilizations mentioned above while discussing archeology.
- Tımarhane Adası
- Taşlı Manastır
- Çıplak Tepe
- İlk Kurşun Tepesi (İlyas Peygamber Tepesi)
- Sarımsak Beaches

Cultural Attributes of Ayvalık:

- Historical Monuments: Saatli Mosque (Agios Yannis), Çınarlı Mosque (Agios Yorgios), Hayrettin Paşa Mosque (Kato Panaya), Biberli Mosque (Agios Nikolas), Hamidiye Mosque, Aya Nikolai Church, Agios Dimitrios Church, Taksiyarhis Church, Meryemana Church (Tis Koimiseas tis Theotokou), Profit İliou, Agios Yorgios, Aya Varvara and Agia Paraskevi churches...

- Ancient civilizations and Antique City: Pordoselene, Nassos, and Kydonie are the antique city of Ayvalık Settlement

- History: There are no clues as to how the name Kydonie, which in the Greek language, means quince also. This name goes back to 330 BC in philosophy and geography references.

Through antiquity, the Ayvalık Islands were referred to as Hecatonisso. This probably comes from the name of the largest island Cunda, or Alibey Island, then called the Nesos. Obviously the word suggests kinship with Apollo, first God of the town, since Hecatos was Apollo's nickname. The islands were occasionally referred to as Apollo Island.

Cunda is not the only town on the islands. Chalkis, Pordosele and Kydonia should also be mentioned. Although antique sources rarely refer to Kydonia (Ayvalık) famous geographer Plineius who died during the eruption of Vesuvius does say that the place has a well known thermal spring which flows in summer.

Today, antique findings can be seen in ample quantities around the Cunda side of the bridge, where ancient Ayvalık is supposed to have been located. These indicate that the town was alive and thriving during the Hellenistic period (330-30 BC), the Roman period (30 BC-395 AD) and the Byzantine Era (395-1453 AD).

It is believed that the town reached its prime during the Roman period but somehow gradually lost its importance in the time of Byzantium, when the residential area shifted towards the First Bullet Hill. In fact, from then on, the town grew around this new center, while the initial town grew around this new center, while the initial town eventually got buried.

Out of the four original towns, Chalkis and Pordoselene have concluded their lives, while Kydonia (Ayvalık) and Nesos (Cunda) continued to live without interruption and they still do.

The contemporary Ayvalık first began to establish its name during the early seventeenth hundreds. The town's leader of the time was Ionnis Dimitrakellis, a priest called Ikonomos by the townsfolk, a born organizer, raised and educated at Aynaroz. He used to have a large farm on the shore, where the present city park now stands. Having befriended Gazi Hasan Pasha of Algiers, a former admiral and later prime minister of the Ottoman Empire, he managed to secure a ferman (Sultan's order) giving autonomy to the Cristian Orthodox people of Ayvalık. This autonomy had quite a coverage, as witnessed by Raffanel, who came to the area before 1821 and wrote as follows: "The administration of the Ayvalık people may well be termed as a small republic legislating its own laws."

Continuously receiving immigrants from Peloponesia, Trace and Macedonia, the town kept growing until 1821. An Academy was founded, the construction of which was completed in 1803. Production levels of olive oil and soap was then quite high and exports were made to Russia, to Balkanic countries and even to Marseilles. Quite a number of wheat mills were built to grind imported wheat. Wine and salt industries were Ayvalık was already a metropolis by then. Priest Ikonomos' successors founded a printing press in 1819 as well.

However the Ayvalık Academy got secretly involved with the Greek nationalism. During the early days of May 1821, the townsfolk attacked two small Turkish ships passing by, threw the soldiers into the sea and set fire to the ships.

The negative attitude of these Greeks, who had so far lived in such a pleasant site and who enjoyed the best of life and liberty, infuriated the Ottoman rule, who forced them to leave the town. They did leave and set the town on fire before leaving.

In 1827 they were allowed to return to their homes but they were now deprived of their former special privileges. They no longer enjoyed that rich Ottoman tolerance allowing a peaceful coexistence.

In 1840, Ayvalık was linked with Balıkesir, losing its autonomy and becoming an ordinary town of the Ottoman Empire.

According to the statistics of Vital Guinet, employed by the Ottoman empire to conduct surveys in Anatolia. The Population of Ayvalık had dropped to 21.666 in 1891, and the area had become an operation ground for smugglers.

Smuggling was just another activity along with olive-oil, soap, leather production, various agriculture and manufacture. It was just as widely spread and well organized. The reason for newer buildings being closely knit together, allowing only narrow strips for streets, was mainly to simplify probable problems of smuggling. The Ottoman authorities arrested certain important smugglers in an effort to clean out the area.

In early nineteenth century Ayvalık was an important name mentioned in international negotiations and housed the consulates of Greece, Great Britain, Italy France and Norway.

According to a survey dated 1905 some 700 leather workers were working in about 50 manufacturing units of various sizes, including two factories. Unprocessed leather imported from Bombay of India was worked into shoe soles, in quality comparable to French specifications, and were re-exported.

Unfortunately Ayvalık Academy had been an eastward extension of the Greek Orthodox church which always possessed a chauvinistic concept of nationalism. This church had constantly been a provoker of hostilities between peoples of various religions and races, causing the shed of human blood. Supported by Tsarist Russia and imperialist Great Britain, the Greek "Megalo İdea" consisted of recapturing İstanbul, along with the rich lands of western Anatolia. The Greek Church pushed the country's politician continuously Ayvalık Academy printing press had also been exploited for the same purpose. Turkish ships had been attacked and sunk, while Greece joined the efforts of great powers of Europe to wipe out the Ottoman Empire, with the hope of grabbing the western shoreline for herself. Meanwhile she used the Greeks of Ayvalık as spies and accomplices.

Immediately upon becoming aware of the situation, the war government of the Ottoman Empire imposed compulsory emigration onto these Greeks and moved them into central Anatolia, installing in their place the Boshnaks.

World tourism development, regional and national tourism activities are examined to incintify the tourism potential of Ayvalık in the scope of attractivity.

The touristic development of the settlement was examined with relation to spatial structure. In this chapter, the positive and negative impact of tourism on natural, historical and cultural sites explained in detail, in the context of fourth chapter.

As an outcome of the above analysis, the touristic potential of Ayvalık was set. The tourism models to be supplied to the market are listed below which will increase the market share, and ballance the conservation and exploitation without clemaging its natural-cultural-historical identity:

1. High Rise (quality) Tourism
2. Private Interest Tourism (Special Interest Groups)
3. Cultural Tourism
4. Health Tourism

High Rise Turism: (Quality Tourism)

In this category target audience is high income groups. They have a tendency to stay longer periods and they spend more the main objective here is to provide original sites having primary attributes integrated within secondary attributes. Large scale original urban sites. Should be restored accurately are to be transformed for touristic.

Special Interest Groups Tourism:

The target audience in such activities has specialized and diversified interest, for instance surf, diving, trekking, hiking... etc. These cultural and sporting activities are organized on the natural areas of settlements. The activities should be programmed in a way that the local cultural and environmental values should not be destroyed. Special interest group tourism has a selective marketing technique covering a variety of income level. It is contrary to the high rise tourism in this respect.

Cultural Tourism:

The objects and the resources are the historical and cultural buildings of the settlement which inherit the impact of ancient civilizations. Reanimation of ancient cultural atmosphere is the main idea. An "Research Institute" is proposed for Ayvalık covering botany, to explore the natural, climatic and flora-fauna attributes; history of art and literature, philosophy, mythology, architecture, ethnology, archeology and fine arts. Finally "Theme Parks" can be organized to serve the city for cultural tourism.

Health Tourism:

Health tourism can be developed on the basis of local climate, sun & Sea, thermal resources in the historical environment of the settlement. The applicability of the proposed tourism models are explained at the end of the chapter.

The restrictions and physical proposals to eliminate the negative effects of touristic activities are also argued.

Sixth chapter covers the conclusions drawn from previous chapters and proposals. These arguments are focused on the local scale, Ayvalık.

A set of proposals are developed for a tourism development model in the framework of national tourism policies and law. The proposals were directly related to the goal: preservation of natural, historical and cultural heritage and original urban form.

This study aimed to eliminate the negative impacts of existing tourism activities and its spatial reflection with legal regulations; social, spatial and financial proposals.

1. BÖLÜM GİRİŞ

Endüstri devriminden sonra nüfusun belli alanlarda yoğunlaşması, üretime ve yönetime yönelik etkinlerinin hızla gelişmesi yerleşme alanlarına yeni özellikler kazandırmıştır. Sosyal bir bilim dalı olarak ortaya çıkan ve temel öznesi insan olan Turizm; ilk çağlardan günümüze anlayışların farklılaşması, gereksinmelerin değişmesi, gelir düzeylerinin yükselmesi ve teknolojinin hızla gelişmesi sonucunda çok önemli bir büyüme konusuna olmuştur. [1]

Özellikle son yarım yüzyılda büyük bir önem kazanan turizm olayı, ülke ve hatta dünya ekonomisini etkileyerek, zengin ve yoksul ülkeler arasında bir denge oluşturmuştur. Yarattığı istihdam hacmi ile toplumsal yaşamdaki olumlu etkileri yanında, ülkelerin yaşama seviyelerini düzelterek etkileri beraberinde; ekonomik, toplumsal, kültürel, teknik, politik ve sıhhi işlevleri ile uluslararası alanda en büyük önemde ekonomik ve toplumsal olay niteliği kazanmıştır. [2]

Çok karmaşık bir yapıya sahip turizm olayında kişinin katılımında rol oynayan nedenler büyük bir çeşitlilik göstermekte ve oluşum insan yaşamının bütün alanlarında gündeme gelmektedir. Bu karmaşık olay kendisi için gerekli olan temel bilgileri değişik bilim dallarından sağlamaktadır. Bu yönü ile Turizm Bilimi, Ekonomi, Coğrafya, Sosyoloji, Tıp, Hukuk, Siyaset, Psikoloji ve Planlama (Ülke, Bölge, Kent, Yerel) Bilim dalları ile sürekli ilişki halindedir. [1] Ülkelerin gelişmelerine hız getiren Turizm olayı, teknik ilerleme, kişisel ve toplumsal gelişmeler ve kitlelerin moral ve fiziki düzeninde bazı gereksinimleri ortaya çıkarmış, uzak ve yakın çevrelerinde yer değiştirme olanaklarını da geliştirmiştir. [3]

Turizm olgusu, birtakım çekicilik faktörlerinin beraberinde getirir. Turizm olayını teşvik edici, geliştirici nitelikteki bu faktörler Turistik Çekicilikler olarak adlandırılabilir. Turistik çekicilikler; turizm pazarı içinde yer alan bölge veya yerleşmenin doğal, tarihi, arkeolojik

ve kültürel niteliklerini (birincil çekicilikler) içerebildiği gibi, insan yapısı doğal ve tarihi, kültürel nitelikleri olmayan sadece turizm pazarına dönük üst ve altyapıları da içerebilir. Bu içerik içinde; turistik tesis, yatak kapasitesi, ulaşım ve haberleşme kolaylıkları, animasyon ve eğlence sektörleri ile yerel yemek kolaylıkları gibi özellikler yer alır ve turistik çekiciliklerin diğer yönünü oluştururlar. (İkincil Çekicilikler)

Turistik çekiciliklere bağlı olarak; turizm pazarı içinde yer alan ve gelişen ülke veya bölgelerin, birincil çekicilik kapsamındaki doğal, tarihi ve kültürel mekanlarında bir takım etkiler izlenmektedir. Zaman içerisinde söz konusu mekanlara dayanarak ortaya çıkan turizm işlevi, etkinliğini artırarak, birincil çekicilik kapsamındaki doğal kültürel ve tarihi alanların tahribine yol açmaya başlamıştır. Turizm pazarı içinde yer alan; kültürel mirası kapsamındaki bölge ve yerleşme alanlarının, koruma ve planlama eylemleri yanında turizm işlevinde sağlıklı bir modele oturtulamayışı turistik çekicilik niteliğinin yitirilmesi, dolayısı ile turizm pazarı olma niteliğinin kayboluşuna yol açabilecek uygulamalara neden olmaktadır. Bu uygulamaların önüne geçilebilmesi için turizm pazarı içinde yer alacak bölgenin turizm potansiyeli yanında turistik çekiciliklerinin belirlenmesi ve korunarak planlanması eylemi gereklidir.

Bu çalışmada yukarıda belirtilen genel çıkış noktaları çerçevesinde; ikinci bölümde turizm olayının doğuşu ve sebepleri belirtildikten sonra, turizm olayının gelişimini etkileyen ve belirleyici nitelikte turistik çekiciliklerin tanımlanması gereğine ulaşılmaktadır. Üçüncü bölümde ise Turistik Çekicilikler kapsamındaki tarihi kent mekanlarının önemi ve tarihi kent turizm ve koruma planlaması eylemi arasındaki ilişkiler teorik olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde; tarihi kentin fiziksel mekanında yaşanan etkilere ağırlık verilmek üzere, turizm olgusunun yer aldığı doğal, kültürel ve tarihi mekanlardaki olumlu ve olumsuz etkileri bütün boyutları ile ele alınacaktır. Bu etkiler mekanın fiziksel boyutu yanında; sosyal-ekonomik, planlama ve yasal boyutları açısından incelenecektir.

Beşinci bölümde örnek olan incelemesi olarak seçilen Ayvalık kentinin turistik çekicilikleri değerlendirilerek turizm potansiyeli saptanacaktır. Bu saptama dışında sonuç kısmında kentin, doğal, tarihi ve kültürel mekanlarında turizm olgusuna dayalı olarak ortaya çıkan olumlu ve olumsuz yönler belirtildikten sonra, olumsuz etkileri en aza indirici bir turizm planlaması modeli önerisi verilecektir. Kente dönük model dışında, genel teorik bir model sunulacaktır.

2. BÖLÜM: TURİZM OLGUSUNUN TANIMLANMASI VE TURİSTİK ÇEKİCİLİKLER

2.1. TURİZM OLAYININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ.

Turizm olayı ilk çağdan itibaren dünya üzerinde izlenen bir harekettir. Ancak, Turizm olayına ilişkin saptamalar, turizm olayının gerçek anlamına 19. yüzyıldaki sanayi devrimi sonrasında ulaşması nedeni ile inceleme konusu 19 yy. Sanayi devrimi sonrası dönemi içermektedir.

20. Yüzyılda modern yaşam, yeni gereksinimleri, değişimleri ve olanakları da beraberinde getirmiştir. Sanayi merkezlerinde, kentlerde büyük insan yığılmalarıyla sonuçlanan "Kentleşme" insanoğlunu, gerek bedensel gerekse de ruhsal yönden bunalımlara itmiştir. Bu olay, ruhen rahatlama ve bedenen yeniden güç kazanma zorunluluğunu doğurmuş ve giderek de insanların temel gereksinimleri arasına girmiştir. [2] Yüzyılımızın ikinci yarısında ise toplumsal gelişme sonucu bu gereksinim insanlara, artan ölçüde dinlenme, tatil yapma haklarında getirmiştir. Sanayi toplumlarında milyonlarca insanın çalışmalarının karşılığı tatil yapma hakkını kazanması "tatilin" çalışan insanlar için artık vazgeçilmezliğini göstermiştir. Yüzyılımızın adeta bir simgesi haline gelen toplumsal ve insancıl hakların kazanılmasında, gelişmişinden henüz gelişme sürecine girememiş toplumlara kadar tüm insanlığın bir "Toplumsal Hak Kazanma ve Verme" yarışına girmiş olması da bu vazgeçilmezliği vurgulamaktadır. Tüm gelişmiş ve gelişme sürecine girmiş ülkelerde; sanayileşme ile birlikte beliren nüfus artışı, kentsel yoğunlaşma ve gelişme koşut biçimde ortaya çıkmış ve giderek de yaşam yüzeyi yükselmiştir. Özellikle sanayileşmiş ülkelerdeki çalışma şekli, artık insanlara kendi tasarruflarında bulunan daha çok "Boş Zaman " bırakmaya başlamıştır.

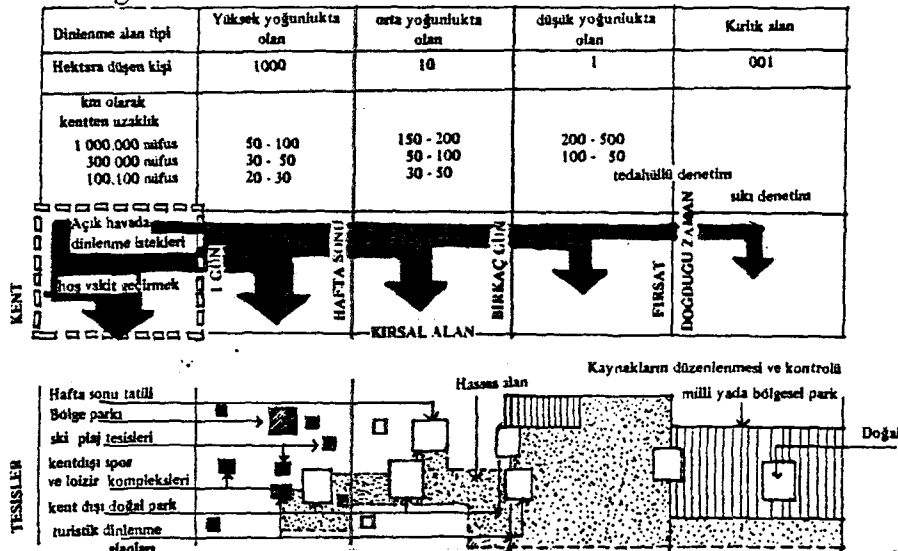
Teknolojik olanaklar, ulaşımda erişilen teknik düzey, uzaklık kavramında dolayısıyla mekan-zaman kavramında ve ilişkilerinde

büyük değişiklikler getirmiştir. Bu gelişmelerin kaçınılmaz ve doğal sonucu olarak yukarıda belirtildiği gibi insanın fizik ve ruhsal dengesinde bozukluklar oluşmuş ve insanlar tekrar bu dengeyi sağlamak için dinlenme ve kendini bulma, yenileme zorunluluğu ile karşı karşıya gelmişlerdir.

Sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan ülkelerde bu gereksinimler doğrultusunda hafta sonu tatilleri ve çalışma saatlerinin kısaltılması, milli ve dini tatil günlerinin organizasyonları, ülkelerin gelişme süreçleri içinde, kitlelerin "dinlenme, eğlenme ve boş zamanları değerlendirme" istek ve gereksinimlerinin karşılanmasında bir sorun olarak belirlemektedir. Bu durum süreç içinde insanların kentsel alan içindeki davranışlarında yeni eylem planlamasını beraberinde getirmiştir. Bunun için Le'Corbusier'in formüle ettiği ve yaşamamızın üç beşeri kurumuna George Candilis; [4]

- * Değişim İçin İşinsal Özekte Kent
- * Doğrudan Sanayi Kenti
- * Tarımsal Üniteye Yeni bir Kurum olarak, bir dördüncüsünü eklemektedir. Bu da "Kitlelerin Boş Zamanlarını Değerlendirmek Amacıyla Organize edilmiş SİT'tir

Bu, görüşün doğruluğunu bugünkü dünya uygulamalarında ortaya koymaktadır. Büyükkent halklarının yeni beliren bu temel gereksinimi doğrultusunda kentlerin yada büyük merkezlerin gelişme ve planlamalarının yönlendirilmesinde, bu görüşün esas hareket noktalarından biri olarak ele alındığı izlenmektedir.

Şekil: 2.1. Kent Dinlenme Eğlenme Tesisleri [2]

Günümüzde boş zamanları değerlendirme eğilimleri giderek çok etkin durum gelmiş ve hatta kitleler yaşama biçimlerini değiştirme gereksinimi de duymaya başlamışlardır. (Şekil 2.1.)

Elbette bu isteklere uygun yeni çözümler bulunması gerekmektedir. Bu çözümlerle yeni yerleşme biçimleri yaratılmasına çalışılmakta, bu konuda boş zamanların değişikliklerine uyarak yeni kentleşme modellerinin yaratılması olayı hızla artan bir süreçte izlenmektedir. Sanayileşmiş ileri ülkelerde boş zamanları değerlendirme, sanayileşmenin ortaya çıkardığı bir "gereksinim" ve aynı zamanda ulaşılan üretim düzeyinin verdiği bir "olanak" gibi ele alınmaktadır. Ama asıl sorun insanlara kendi zaman tasarrufları içinde verilmiş olan bu hakların, olanakların bir temel gereksinim olarak beliren şekilde nasıl değerlendirileceği, nasıl organize edileceğinin kararlaştırılması ve saptanmasıdır. Bu ise, yapılan çalışmalarda ülkelerde tatile çıkma yoğunluklarında farklılıklar olduğunu, fakat giderek tatile çıkmanın daha da fazlalaştığını, dolayısıyla İç Turizm'in giderek daha da önem kazandığını göstermektedir. [2]

Türkiye'de son yıllarda sosyal-ekonomik açıdan belli bir gelişim düzeyine ulaşıldığı da bir gerçektir. Ülkemizde artık geniş tabanlı ve gelişmiş ülkelerde görüldüğü anlamda bir orta-sınıf bulunmaktadır. Tatile çıkma ülkemiz halkı içinde giderek bir vazgeçilmez bir gereksinime dönüşmekte, bu durumda ülkemiz insanının toplumsal gelişimi ve tatil isteminin nicel olarak artmasına koşul ve hatta bu artmanın üzerinde konaklama ağırlama ve diğer eğlenme-dinlenme tesislerinin artışı gerektirmektedir.

Bu artma olmadığı sürece bir kaynak olarak nitelenen ve ülke kalkınmasında bir araç olarak kabul edilen Dış Turizm talebi, yukarıda vurgulanan şekilde artma gösteren İç Turizm talebi ile zorunlu olarak devre dışı kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. [2]

Bu bakımdan ülkemiz insanının dinlenme, eğlenme ve boş zamanlarını değerlendirme, genel olarak "tatil gereksinimlerinin" ulusal sınırlarımız içinde karşılanmasında gerekli düzenlemelerin, Turizm'e de açık altyapı kapasiteleri yaratılacak şekilde ele alınması, bu bağlamda ekonomik-fiziksel-sosyal politikaların üretilmesi zorunlu ve kaçınılmazdır. [2]

Günümüzde turizm; yalnızca zevk için seyahat edenlerin hareketi olmaktan çıkmış kişilerin gündelik mekanlarının dışında, tüketici bir faaliyetle belirlenen geçici bir yer değiştirme eylemine dönüşmüştür.

2.2. TURİZM TANIMLAMALARI

Turizmin ekonomik bir olay olarak düşünölmeye başlandığı 20.yy'ın başlarından bugüne değin, geçen süre içinde çeşitli amaçlarla ve değişik görüş açılarına göre pek çok tanıımı yapılmıştır.

Yapılan araştırmalarda, turizmin değişik biçimlerde ve yaklaşımlarda 73 kadar tanımının olduğı gözlenmiştir. [5] Sayılan bu denli çok olan turizm tanımlarını; konuyu ele alışlarında çıkış noktaları, ağırlık verdikleri özellikler ve konuya yaklaşma biçimlerine göre guruplandırmak mümkündür. Buna göre turizm tanımlarını şöyle yorumlayabiliriz: [5]

1. Etimolojik (Dilbilimsel) veya Nominal Tanımlar
2. Ekonomik Tanımlar
3. Evrensel Tanımlar
4. Sosyolojik Tanımlar
5. Yorumlayıcı Tanımlar [2] [6].

2.3.1. Etimolojik veya Nominal Tanımlar

Nominal tanımlamaların kökeninde, turizmin bir ulaştırma olayı olarak görülmesi vardır. Jean Ginier eserinde Turizm sözcüğünün İngilizce "tourism"den geldiğini ve ilk kez 1800'de Pegge tarafından "tourist" şeklinde kullandığını 1811'de ise Sporting Magazine'de "tourism" olarak geçtiğini kaydetmiştir. [2][7] Nitekim, Almandada turizm kelimesinin karşılığı "Freundenverkher" kelimesindeki "Verkher" sözcüğünün esası ulaştırmadır. [5][8] Etimolojik olarak turizm sözcüğü latince dönme anlamında "toursnos"dan türemiştir. Ancak turizmin sadece ulaştırma fonksiyonuna bağılı bir biçim olarak dar anlamda ele alınması, tanımların kapsamını kısıtlamıştır. [8] Nominal tanımlarda Almanca "verkher" kelimesi çok geniş biçimlerde yorumlanmaya başlayınca olayın ekonomik yönüne ya da ilişkilerin bütününe ağırlık veren tanımlamalara doğru bir geçiş olmuştur. [8]

Ulaştırmayı esas alarak yapılan tanımlamada Turizm; kişilerin bir yerden başka yere gitmeleri suretiyle yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. 1930-1936 yılları arasında Golden, Morgenrath, Bormahn, Horval, Ogilvie gibi yazarlar, turizmin tanımını bu esasa göre yapmışlar ve kişi ulaştırmasına, yer değiştirme olaylarına, tanımlamalarında yer vermişlerdir. [2] [9]

Kökeninde ulaştırma ve (seyahat) konaklama eylemlerini içeren tanımlamalara örnek olarak; çeşitli tanımlamalar aşağıya çıkarılmıştır: "Turizm, para kazanma amacı olmadan ve sürekli kalış sebebi dışında yabancılarının bir yerde konaklama ve bir yere seyahatlarından doğan olay ve ilgiler bütünü olarak tanımlanabilir..."[10] [2]

Mayer'in Monte Carlo Uluslararası Turizm Akademisinin düzenlediği Turizm Tanımı Yarışmasında dl kazanan tanımı ise "...insan psikolojisinin bir tezahürü olarak ortaya çıkan yer değiştirme, değişiklik, kaçma, uzaklaşma isteği...." şeklinde dir. [11]

Ülkemizde de yasal mevzuatın ulaştırma ağırlıklı olarak getirdiği tanıma göre; "... Yerleşmek niyeti olmaksızın hava değişimi yapmak, sayfiyeye gitmek, spor-eğitim-ziyaret-inceleme ve araştırma yapmak, tedavi ve eğlenme-dinlenme- gibi maksatlarla, kültür ve sanat hareketleri nedeniyle tek veya toplu olarak yapılan seyahatler..." olarak kaydedilmektedir. [2] [12]

2.2.2. Ekonomik Tanımlar

Turizme ilişkin ekonomik tanımlarda; yabancılarının seyahatları, buna bağlı olarak ortaya çıkan ve ekonomik nitelik taşıyan olaylar ele alınmaktadır. Bu tanımlamalara göre; eğer bir tüketicinin gelirinin bir kısmını, tatil, seyahat ve geçici olarak yer değiştirmeyi zorunlu kılan diğer gereksinimlerini karşılamak için harcıyorsa, bu amaçlara ayrılan gelir bölümü ile bu gelirin kazanılması arasında bir sebep sonuç ilişkisi bulunuyorsa, turizm olayından söz edilebilir. [8]

Diğer bir yaklaşımda; turizm ve aile btcesinden yapılan tketicim şekli gibi ele alındığında bu kez dolaylı veya doğrudan yararlananların yarattığı endüstri faaliyetleri şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca

kuramsal açıdan konuya yaklaşılarak turizmi tanımlamak olasıdır. Bu tanımlamaların yanı sıra turizm istatistiklerinin politik amaçlarının ortak ölçütlerine göre düzenlenebilmesi için, OECD turizm komitesinin de kabul ettiği bir tanımlama bulunmaktadır. 1937 yılında BM İstatistik Uzmanları Komitesi tarafından yapılmış olan tanımlamaya göre Turizm; "sadece tüketim yönü olan, para kazancına dayanmayan yolculuk ve konaklamaların bir sonucu" olarak kabul edilmiştir. [2]

Ekonomik yönlü tanım; turistik eylemin asıl karakterini belirlemeyi gerektirir. Bu karakter turistik faaliyetleri ekonomik ve toplumsal planda sınırlandırmaktadır. Bu bakımdan turizmi; beşeri faaliyetlerin çevre üzerine olumlu ve olumsuz etkileri de dikkate alınarak insan-ekonomi, toplumsal yaşam şeklinde ele almak gerekmektedir. [2]

Acedemie du Tourisme- Union Internationale des Organismes Officiels du Tourisme'in kabul ettiği istatistik bir tanım denemesi ise "boş zamanları değerlendirme, yaşam zevki, tatil, sağlık nedenleri, inceleme, din, spor nedenleri ile veya (24 saatten az kalan transit yolcular da dahil olmak üzere) 24 saatliğine ziyarete gelenleri de içerir.

2.2.3. Evrensel Tanımlar

Evrensel tanımlarda ise; turizm olayının karmaşık bir yapıya sahip olduğu ve insanların birlikte yaşamalarının doğurduğu, bütün alanlardaki karşılıklı ilişkilerin dikkate alınması gerektiği görüşünden hareket edilerek, karmaşık yapıya sahip bir olayın tümüyle kavranması amaç edinilmiştir [8].

H. Gölder'in 1939'da yayınlanan eserindeki tanımda, evrensel tanımların önemli özellikleri yer almaktadır. H. Gölder turizmi; ".... insanların herhangi bir amaçla, herhangi bir alanda, gelir sağlama hareketine girişmemek kaydıyla geçici veya devamlı konaklamalarını içeren bir çeşit yolcu ulaştırması..." olarak tanımlamıştır. [8] [13] Prof. Dr. Erns Spatt'in bu kapsamda tanımı; "Turizm, dinlenme, ve onunla ilişkili gereksinimlerin giderilmesi nedeniyle boş zaman harcamasından ortaya çıkan, tüketim harcamaları ile belirlenen geçici yer değiştirmeye bağlı olan ilişkilerin ve olayların tamamıdır. " şeklindedir. [2]

Dr. Walter Hunziker ise 1941' de yayınlanan incelemesinde; "...Turizm yabancıların geçici veya devamlı gelir elde etme hareketi için yerleşmeye dönüşmemek koşuluyla konaklamalarından doğan ilişkilerin ve olayları bütünüdür". Şeklinde bir tanım getirmiştir. [14] [8] Ancak bu tanım; turizmin esas doğuşu olan "seyahat" kavramını içermemektedir.

Bu karşılık A.I.E.S.T. (Uluslararası Turizm Uzmanları Birliği)'nin İtalya'nın Palermo kentinde, 1954'de toplanan kongresinde Hunziker ve Kraff'ın yaptığı tanım çalışma konusu olarak ele alınmış ve "seyahat" unsuru ile tamamlanmasına karar verilmiştir. A.I.E.S.T. bu kongrede turizmi; "... yabancıların seyahatı, geçici veya devamlı gelir elde etme hareketi için, yerleşmeye dönüşmemek koşuluyla konaklamalarından doğan ilişkilerin ve olayların bir bütünüdür" şeklinde tanımlamıştır [8].

2.2.4. Sosyolojik Tanımlar

Buraya kadar, turizm olayının nominal, ekonomik ve evrensel tanımlarının yanında, sosyal boyuta ağırlık veren tanımlarda da turizm; "... evrensel olarak sanayileşmenin yarattığı, çalışma koşullarının ortaya çıkardığı dinlenme gereksiniminin, yine aynı çalışmanın yarattığı para ve zaman olanakları ile kişinin yaşadığı kent ya da ülkenin dışında karşılanması" olarak ifadelendirilmiştir. [15]

E. Guyer-Freuler'in 1905'te yaptığı bir tanıma göre; "Modern anlamda turizm; ticaret, endüstri ve küçük sanatların gelişmesi ve ulaştırmanın mükemmelleşmesi üzerine öncelikle halkların ve toplumsal sınıfların daha çok kaynaşmasının sonucu olarak artan dinlenme, hava değişikliği ve çevre güzelliğine... uyanan eğilim, tabiattan zevk almaya dayanan bir olay"dır [2].

1970'de Zedek tarafından yapılan bir tanımda; "piknik, seyahat ve bir yerin yabancıları olan kişilerin kaldıkları yerde devamlı veya geçici asli kazanç amacına yönelik faaliyette bulunmamaları şartıyla konaklamaları ile ilgili olarak boş zamanları değerlendirmesi, insanlararası karşılaşmaların teşviki, yenilenmesi, korunması, aynı şekilde bilgilerini artırma imkanlarından yararlanmaları yönlerinin de etkisi altında iktisadi,

toplumsal ve hissi ilişkilerin ve olayların bütünü" turizm olarak tanımlanmaktadır. [8] [16]

2.2.5. Yorumlayıcı Tanımlamalar

Yukarıda yapılan tanımlamalar dışında; turizmin ana özelliklerini "seyahat" ve "konaklama" aktivitelerini kapsayan ancak her seyahat ve konaklamanın bir turizm olayı sayılıp sayılmayacağını açıklayıp yorumlayan türden tanımlarda yapılmıştır. Bu tür tanımlardan birine göre turizm, "insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatları ve buralarda genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek geçici konaklamalardan doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür..." şeklinde tanımlanmıştır. [8]

Yorumlayıcı tanımlar sınıflandırmasına girebilecek bir başka tanım ise turizmi:

- * Sadece para kazanmak veya asgari bir amaç izlemek üzere,
- * Liberal bir ortam içinde,
- * İş merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik amaçlarla veya aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle,
- * Kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinden en az bir geceleme süre ile konaklamalarından dolayı, ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan bir tüketim olayı "sosyal bir olay, ağır ve entegre bir hizmet endüstrisi...." şeklinde tanımlar. [5] [17]

2.2.6 . Genel Bir Turizm Tanımlaması

Bugün hala her toplumun, her ülkenin kabul edilebileceği tek bir turizm tanımından söz edilmese bile, çağın getirdikleri ve zorlamanın sonucu kavramsal ve içerik yönünden belirli bir noktaya geldiği muhakkaktır. Bunu "Turizmin, evrensel olarak sanayileşmenin yarattığı çalışma koşullarının ortaya çıkarttığı dinlenme gereksiniminin, gene aynı çalışmanın yarattığı para ve zaman olanakları ile kişinin yaşadığı kent yada ülkenin dışında karşılanması olgusu" olarak belirlemek olasıdır. (Aydan Bulca) [2]

Burada; ayrı bir kavram olarak boş zamanların değerlendirilmesi, rekreasyon olayı ile turizm olayı arasında bir ayrımın yapılması gereği ortaya çıkmaktadır. Rekreasyon olayına ilişkin genel açıklamalar ileri bölümlerde ele alınacaktır.

Çağdaş turizmin başlamasıyla, "Toplumsal Turizm" ve "Kitle Turizmi" 20.yy. turizminin "özyapısal önemli" iki türü durumuna gelmiştir. Teknik ve toplumsal gelişmeye dayalı olarak yeni turizmin konaklama olanakları doğmuş ve bu çağdaş turizme geniş boyutlar kazandırmıştır. Böylece de turizm; ülkeleri, halk tabakalarını ve toplumsal sınıfları kapsayan ve ilgilendiren bir "toplumsal ve ekonomik" bir olay olmuştur. Tarihsel süreç içinde bütün toplumsal olaylar gibi ekonomik ve toplumsal gelişmelere koşut olarak kitleler tarafından özümsemiştir. [18]

Burada turizm olayının iç yapısının, turizm hareketleri ve sınıflandırılmasının yapılması öncesinde turizm olayının genel özelliklerinin tanımlanması gereklidir.

2.3. TURİZMİN ÖZELLİKLERİ

Giderek karmaşık bir yapıya bürünen turizm olayının daha açıklık kazanması ve herhangi hareket türlerinin turizm kavramı içine girdiğini belirleyebilmek için 5 temel özellik saptanmıştır. [19]

- a) Turizm insanların çeşitli yerlere hareketlerinden ve oralarındaki konaklamalarından doğar.
- b) Bütün turizm türlerinde her zaman iki ana öge vardır. Bir alana "seyahat" ve o alanda diğer aktiviteleride içeren "konaklama".
- c) Genelde yaşanılan ve çalışılan alan dışında yer aldığından, turizm yaşanılan ve çalışılan yerden uzakta, turistlerin seyahat ettikleri ve konakladıkları yerlerde çeşitli aktiviteler doğurur.
- d) Gidilen yerlerde bir kaç gün, hafta ya da ay gibi kısa dönem de geri dönme eğilimi olan, kısaca geçicilik özelliğine sahip bir harekettir.
- e) Gezi alanlarını ziyaretin yerleşim ve çalışma dışında amaçları vardır. [9]

Sonuç olarak turizm kavramında "seyahat etme" ve "konaklama" aktiviteleri, bir "zaman" sınırlaması ve ziyaretçi kişinin asla ekonomik olarak kazanç sağlamama özelliği hakimdir. Bu son özelliği ile seyahat edene, amacı ne olursa olsun bir "tüketici" gözüyle bakılmakta olup bu durum, beraberinde bir "Turizm Endüstrisi" kavramını getirmektedir.

2.4. TURİZM HAREKETLERİ VE SINIFLAMASI

Turizm olayı; turizm kavramının, yer aldığı mekan, turizm olayını yapılış amaçları, turizm olayını gerçekleştiren grupların yaş grupları, sayıları, geldikleri yerler, zamana ve konaklama sürelerine, turizm olayının finans kaynakları ve toplum bilim (sosyoloji) içerikleri v.b. gibi istatistik verilere göre sınıflandırılabilir. Genel olarak turizm hareketleri iç ve dış hareketler olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımında kullanılan ölçüt turizm ortamının yurt içinde ve dışında oluşudur.

İç Turizm :

Bir ülkedeki insanların turizm amacıyla kendi ülke sınırları içinde geçici olarak, yer değiştirmeleri sonucu doğan ilişkiler bütünüdür. [20] Aynı zamanda ulusal turizm de denilen "iç turizm" hareketlerinin üretim ve imalat fazlalığı sağlamada, yeni iş ve hizmet alanlarının ortaya konmasında önemli katkısı ve rolü vardır. Bir ülkede iç turizm hareketlerinin artması, devamlılık kazanması, ülkenin dış turizm hareketlerine karşılamada hazır hale gelmesi demektir. [21]

Dış Turizm :

Yaşanılan ülke dışında bir ülkeye yapılan seyahatlerden kaynaklanan olaylar ve ilişkiler bütünü olarak tanımlanabilecek dış turizm ya da uluslararası turizm; ödemeler dengesi üzerindeki etkileri açısından ise; dış etkin (aktif) turizm ve dış edilgen (pasif) turizm olmak üzere ayrılmaktadır. Turistik ereklerle ülke dışından gelenlerin yarattıkları devinim biçimi olan dış etkin turizm, turist kabul eden ülkeye döviz girdisi olanağı sağladığından ödemeler dengesi üzerinde olumlu; turistik ereklerle bir ülke insanların dış ülkelere gitmelerinden doğan dış edilgen turizm ise döviz çıktısı oluşturduğundan ödemeler dengesi üzerinde olumsuz etkiler doğurmaktadır [20].[21]

2.4.1. Turizm Türleri

Genel olarak turizm türlerine ilişkin getirilmiş saptamalar aşağıdaki şekildedir.

Yapılış Amaçlarına Göre Turizm;

- 1 Dinlenme ve eğlenme turizmi,
- 2- Kültür turizmi,
- 3- Politik turizm,
- 4- Sosyal turizm,
- 5- Gençlik turizmi,
- 6- İşçi turizmi,
- 7- Öğrenci turizmi ,
- 8- Dini turizm, olarak ayrılmaktadır.

Günther Blahberger ise, bu gruplamayı üç sınıfta yapmaktadır. [8]

- 1- TATİL TURİZMİ : (Dinlenme turizmi-kür turizmi-banyo turizmi-kırsal alan turizmi ve spor turizmi bu grup içindedir.)
- 2- KÜLTÜR TURİZMİ : (Kültürel toplantılar, anıtların ziyareti-kültürel eğitim ve öğretim merkezleri ziyareti -dini nedenlerle ziyaretler bu grup içindedir.)
- 3- İLİŞKİ KURAN TURİZM : (Kişisel ve kollektif turizm-iç ve dış turizm-politik amaçlı turizm-iş turizmi-bu grup içindedir.)

Prof. Dr. C.Kaspar'ın da benimsediği, Bernecker'in turizm türleri ayrımı ise, şöyledir: [8]

- 1- Dinlenme turizmi,
- 2- Kültürel turizm,
- 3- Sosyal yönü olan turizm,
- 4- Spor turizmi,
- 5- Ekonomik turizm,

6- Politik turizm,

Bu gruplamaların hepsini içeren turizm şekillerini ise, aşağıdaki gibi belirlemek olasıdır. [8]

I- KATILANLARIN YAŞLARINA GÖRE TURİZM SINIFLANDIRMASI :

1. Gençlik turizmi (15-24 yaş arası)
2. Yaşlılar turizmi (60 yaşından yukarı)

II. KATILANLARIN SAYISINA GÖRE TURİZM SINIFLAMASI :

3. Kişisel turizm,
4. Kollektif turizm, gruplar halinde turizm,
5. Kitle turizmi,
6. Aile turizmi,

III- KATILANLARIN GELDİKLERİ YERLERE GÖRE TURİZM SINIFLAMASI :

7. İç turizm.
8. Dış turizm,

IV- ZAMANA GÖRE TURİZM SINIFLAMASI :

9. Yaz turizmi,
10. Kış turizmi,
11. Sezon dışı turizm,

V- KONAKLAMA SÜRESİNE GÖRE TURİZM SINIFLAMASI :

12. Kısa süreli turizm,
13. Uzun süreli turizm,

VI- FİNANS KAYNAĞINA GÖRE TURİZM SINIFLAMASI :

14. Sosyal turizm,
15. Özel olarak finanse edilen turizm,

16. Önceden ve sonradan finanse edilen turizm,

VII- SOSYOLOJİK İÇERİKLİ TURİZM SINIFLAMASI :

- 17. Lüks turizm,
- 18. Geleneksel turizm,
- 19. Gençlik turizmi,
- 20. Sosyal turizm,

VIII- ÖDEMELER BİLANÇOSUNA GÖRE TURİZM SINIFLANDIRMASI :

- 21. Dış aktif turizm,
- 22. Dış pasif turizm,

Bu sınıflamada izlendiği gibi DİNLENME, EĞLENME TURİZMİ, DİNİ TURİZM, ÖĞRENCİ TURİZMİ, İŞÇİ TURİZMİNİN yer almadığı görülmektedir. Sıralamaya bunların da katılması gerekmektedir.

Ancak bir başka biçimde turizm sınıflaması da yapılabilir. Örneğin: Turizm Yatırımlarının Finansmanı isimli kitapta bu sınıflama değişik açıdan yapılmaktadır. Kitap, gayesine göre turizmi aşağıdaki gibi bölümlere ayırmaktadır. [8]

A- Tüketime göre turizm: 1- aktif (dinamik) turizm,
2- reseptif (statik) turizm,

B- Yararlanılan araç ve kaynaklara göre turizm,
1- Kıyı turizmi,
2- Kaplıca turizmi,

C- Hareketlerin özelliğine göre turizm:
1- Dış turizm (aktif ve pasif olarak)
2-İç turizm

D- Tiketing-enklüzif turizm,

E- Ulaştırma araçlarına göre turizm: 1- Hava yolları,

- 2- Deniz yolları,
- 3- Demir yolları,
- 4- Kara yolları

F- Amaç bakımından turizm: 1- Kitle turizmi,
2- Sportif turizm,
3- Tedavi turizmi,

G- Ekonomik güçlere göre turizm,
1- Lüks turizm,
2- Sosyal turizm,

2.4.2 TOPLUMSAL OLAY OLARAK TURİZM KAVRAMI

A) Kitle Turizmi

Başlangıçta tamamen kişisel olan turizm olayı ; 1841'de Thomas Cook'un İngiltere'de bir seyahat acentası kurmasından, 1856'da tren ve buharlı gemi ile grup seyahatleri düzenlemesi, 1872'de ilk dünya turunun yapılması ile "Modern Turizm" olayının başladığı kabul edilmiştir. [22] Turizmin bu şekilde kollektif karakter kazanmaya başlamasıyla, "Sosyal (Toplumsal) Turizm" ve "Kitle Turizm" kavramları, 20.yy. Turizminin karakteristik önemli iki türü haline gelmiştir. [22]

Süreç içinde, büyük tur düzenleyicilerinin önemli tatil yerlerinde konaklama tesislerinin yapımı ve ulaştırma işlerini de gerçekleştirmesinin sonucu kitle turizmi ekonomik açıdan daha karlı bir durum yaratmış ve insanlara tatil yapma ya da gezme olanaklarına kavuşmalarını sağlamıştır. Dr. Christian Fink'in "Der Massentourismus" eserinde, kitle turizmini belirleyen dört ana unsurun birleştirildiği bir tanıma göre; "Kitle Turizmi yolculuğun geniş ölçüde konaklamanında tamamiyle kollektif olarak oluştuğu, bireyin bir tatil grubuyla bütünleşmesinin sınırlı şekilde özendirildiği, halkın büyük sayılarda turizm olayına katılmasıyla doğan olaylar ve ilişkiler bütünü" olarak açıklanmaktadır. [23]

B) Toplumsal (Sosyal) Turizm.

Turizm uzun bir zaman ekonomik yönü ağır basan bir olay olarak ele alınmıştır. Ancak daha sonraları turizmin toplumsal yönünde varlığı ve önemi ortaya çıkmıştır. Çeşitli ülkelerde, özel sektör ve kamu yararlı derneklerin kurduğu tesisler, ucuz fiyatlı konaklama olanaklar ve hizmeti sağlanmış ve bu hizmetler bütünü ve faaliyetler sosyal turizmi oluşturmuşlardır. [23]

Toplumcu (sosyalist) ülkelerde ulusal turizm yada iç turizm tamamen sosyal turizm şeklindedir. Bu ülkelerdeki işletmelerin ya tatil tesisleri vardır, ya da turistik tesisleri kiralarlar. Çalışan insanların çoğu yıl sonu, hatta kısa süreli tatillerini ve boş zamanlarını da bu tesislerde geçirirler. Dolayısıyla, devlet toplumun bireylerinin boş zamanlarını, ortak bir şekilde geçirmelerini sağlar. [2] Oysa batılı ülkelerde devlet veya özel kuruluşlar, daha geniş kitlelerin, özellikle turizme çeşitli nedenlerle katılamayan kitlelerin, tatil yapabilmelerine yönelik önlemler alırlar. Bu şekilde yaratılan turizm hareketleride sosyal turizm olarak kabul edilmemektedir.[23]

Kuşkusuz herkes gereği gibi "seyahat etme" ve "tatil yapma" olanağına sahip değildir. İşte çeşitli yollarla bu olanakların yaratılarak halk tabakalarının turizmden yararlandırılmaları sağlamaktadır. Satın alma ve tüketim olanakları sınırlı ya da az olan halk tabakalarının, özel önlem ve olanaklarla, turizme katılmaları şeklinde belirlenen bu ilişki ve olaylar bütünü SOSYAL TURİZMİ oluşturmaktadır. [24]

Sosyal Turizm; zamanımız toplumsal gelişme anlayışı içinde ekonomik güçleri zayıf olan memur-işçi ve öğrenci gibi sınıflar tarafından yapılan seyahatlerin meydana getirdiği iş ve ilişkiler olarak da tanımlanmaktadır. [11]

Prof. Dr. W. Hunziker ise sosyal turizmi en az turist gereksiniminin bir parçası olarak seyahat edebilecek hale getirip, fiziki ve ruhi gücünü yenilemek, kendisinin toplumsal, kültürel ve ahlaki olarak milli menfaatler açısından gelişmesine yardımcı olmak için alınmış tedbirlerin bütünü şeklinde tanımlamaktadır [24].

Toplumsal Turizmin kavramı ve olgu olarak belirli bazı özellikleri vardır. Bunlar;

- * Toplumsal Turizm etkinliklerine katılan bireyler ekonomik güçleri zayıf olan bireylerdir.
- * Bireysel değil toplumsal içerikli bir eylem türüdür.
- * Çalışanların ruhsal ve kültürel yönden gelişmelerini ve üretkenliklerini artırmalarını sağlar.
- * Toplumsal huzuru sağlamakta yararlıdır.
- * Edilgin (pasif) tasarrufları hareketlendirerek üretim ve ticareti geliştirir [18][23]

C) Turizm Psikolojisi

Turizm olayı insan bireylerini ve topluluklarını kapsayan bir olaydır. Turizm olayının ortaya çıkışı ve gelişmesini hazırlayan faktörlerinin başında, insanların biyolojik ve psikolojik özellikleri ile toplumsal yaşamdaki kimi gelişmeler başta gelmektedir. Turizm, insan davranışlarından kaynaklandığı gibi, insan yaşamı ve davranışları üzerinde önemli değişikliklere neden olabilmektedir. Özellikle turistik ortamın kaçınılmaz gerilimlerine uyum yapabilmek için bireylerin geliştirdiği davranışlar, turistik deneyimin insanların psikolojik yapısı üzerindeki etkinlikleri, turistlerin ve turizmin yerli halkın davranışları ve yaşama biçiminde oluşturduğu değişiklikler bunlar arasında sayılabilir [24].

Turistik hareketler büyük ölçüde ruhsal etmenlerden kaynaklanmakta, ruhsal etmenlere göre biçimlenmektedir. İnsanların yolculuk etme yönünde güdülenmesi ve tatillerini geçirmek için belirli bir seçenek üzerinde karar vermeleri psikolojik bir süreçtir. Ayrıca yolculuk sırasında bireylerin düşünme yapısında ve tutumlarında oluşan değişimler, bunların davranışlar üzerindeki etkileri yolculuk ve tatil yaşamının gerginlik ve güçlüklerine uyum yapabilmek için insanların geliştirdiği tepkiler, turizmin ve turistlerin yerli halkın ruhsal durum ve davranışları üzerindeki etkileri büyük ölçüde psikoloji ile bağlantılıdır [25].

Turistik davranışlarla ilgili en önemli bilişsel (düşünce yapısı ile ilgili) süreçlerden biri gezintinin tasarlanmasıdır. Gezinin tasarlanmasında ilk aşama, doyurulması gereken isteklerin önem sıralamasının

yapılmasıdır [21]. İkinci aşama bu güdülerini en iyi biçimde doyuma ulaştırmak için en etkili olanakların seçimidir. Burada, güdüler etmenlerinin yanında, bireyin çeşitli ülke ve bu ülkelerde yaşayan insan konusundaki bilgileri ve ön yargıları, çeşitli seçeneklerin içerdiği kabuller ve güçlüklerde rol oynar [21][25]

Turistik yaşam biçiminin özellikleride turist için bir gerilim kaynağı olabilmektedir. Turistik etkinlikler, bu etkinliklere katılanlara bir yenilik duygusu ve bundan kaynaklanan tazelik ve coşku sağlar. Turistik yaşam biçiminin içerdiği bu yenilik durumu, bazen doyum bazen de gerilim kaynağı olabilir. Olağan günlük davranışlardan ve yaşam biçiminden sürekli değişim ve devinimi içeren bir yaşam biçimine geçmek, turistlerin ruhsal gerilimlerini azaltarak büyük bir rahatlama ve mutluluk duymasını sağlayabilir. Öte yandan sürekli yenilik durumu, turistlerin sürekli olarak yeni kararlar ve seçimlerle karşı karşıya bırakacağı için gerilim kaynağıda olabilir [18].

Turistik yaşam iki karşıt duygunun işleyişine göre biçimlenmektedir. Turist bir yandan yenilik, değişim ve heyecan aramaktan, öte yandan yeni bir çevrede kendini güvensiz ve yabancı hissetmektedir. Turist bilgi sahibi olmadığı toplumsal yapılardan, korkmakta, ülkenin dilini bilmemesi neden ile rahatsızlık duymakta, tam olarak anlayamadığı yerlilerle bir araya gelmekte isteksizlik göstermektedir.

Turizm, tanıdık bir dünyadan, bir yabancılar dünyasına geçişi simgelemektedir. Turist günlük yaşamında kullandığı görünüş, davranış ve yer belirteçlerinin yararsız ve etkisiz olduğu bir ortama girmektedir. Turistlerin başta gelen sorunu; bu yabancı ortama uyum yapabilmek için onu yeterli düzeyde anlaşılır ve tanıdık duruma getirmektedir.

Turistlerle yerliler arasındaki ilişkiler, tarihsel, toplumsal ve ekonomik (kültürel) etmenlerinin yanında ruhsal etmenlerdende etkilenmektedir.

Turistlerle yerliler arasında özellikle uyumsuzluk ve çatışma içeren ilişkilerin altında yatan psikolojik etmenlerin ortaya çıkarılması, bu ilişkilerin uyumlu ve doyum verici bir duruma getirilmesi için büyük önem taşımaktadır [18].

2.4.3 Turizm ve Rekreasyon Kavramı

Turizm olayı ile rekreasyon olgusu arası ilişkileri tanımlamadan önce rekreasyon kavramının açıklanması gereklidir. "Rekreasyon; kişinin yaşam potansiyelinin, yaşam enerjilerinin yenilenmesi, yeniden yaratılması kişinin yaşadığı süre içinde dengeli- yaratıcı bir insan bütünlüğüne ulaşılmasıdır" [26].

Rekreasyonla ilgili bir çalışmada öncelikte ek alınması gereken konuların başında "boş zaman" kavramı gelmektedir. Çünkü rekreasyon herşeyden önce boş zamanı olan insanların gerçekleştirebildikleri bir faaliyet türüdür. En basit tanımlama ile boş zaman; iş ve yaşamla ilgili zorunluluk ve görevler yerine getirildikten sonra, arta kalan zamandır ve bireyler bu zamanı kendi adlarına özgürce kullanma hakkına sahiptirler [27]. Bir görüşe göre milletlerin kültürünü doğuran tüm etkinliklerin ortaya çıkmasında boş zamanın büyük rolü vardır ve toplumda eğlence, rahatlama ve kişilik geliştirme şeklinde yansımaktadır. Genel olarak "boş zaman" kişinin kendi isteğiyle tercih edilerek yaratılan ve ekonomik bir güç karşılığında elde edilen boş zamandır [28]. İnsanların bu boş zamanlarında eğlence ve tatmin dürtüleri ve gönüllü olarak katıldıkları, bedensel ve ruhsal yorgunluklarını giderip fiziksel ve ruhsal yaratıcı güç kazandıkları eylemlere "rekreasyonel faaliyetler" denilmektedir. Günümüzde bu faaliyetler turizm endüstrisi ile birleşen bir aktivite olmuştur [29].

Turizm rekreasyon arasındaki ilişkilerin ana kaynağı her iki faaliyetin de boş zamanda yapılmasıdır. Bu ilişkileri iki noktada toplayabiliriz: [30]

1) Yerine getirdiği işlevler açısından sosyal ilişkiler: Turizm ve Rekreasyon yerine getirdiği işlevler açısından ortak bir deneyim ve ilgi alanı teşkil etmektedir. İnsanlar birini veya diğerini yaparken bir diğerine ilişkin özellikleride yerine getirebilmekte, çoğu zaman iç içe hareket etmektedir. Ancak turizm, boş zaman ve rekreasyonun bütün formlarını kapsarken, boş zaman ve rekreasyon turizmin tüm özelliklerine sahip değildir [19] [31].

2) Yaratılan Fayda Açısından Ekonomik İlişkiler: Turizmin gelişmesi ile rekreasyonel faaliyetler ve bu faaliyetlere katılımın gelişmesi

birbirini olumlu etkileyen iki oluşumdur. Rekreasyon olanaklarının değerlendirilmesi ile turistik tesislerde bulunan turistlerin bunlara katılması turizmde canlılık yaratacaktır ve yaratılan ortak fayda sonucu ekonomik ilişkiler doğacaktır.

Turizm ve rekreasyon kaynakta birleşen amaçta ayrım gösteren iki değişik hareket biçimidir. Turizm; insan ve doğa tarafından yaratılan yüksek potansiyelli rekreasyonel alanların Tecimsel amaçla işletilmesi biçimi olarak nitelendirilebilecek bir hareket biçimi yada rekreasyon olgusuna ekonomik etkenlerle yaklaşım biçimidir [18].

Rekreasyon ise; bireyin tek yada toplu davranışlarında kendini gösterir. En önemli amacı toplumsal bir varlık olan bireyin bedensel ve özellikle ruhsal gereksinmelerini karşılayabilmek ve ruhsal doygunluğu sağlayabilmektir. Önemli olan bireyin yeni değer kazanması, yapılan eylemin yaşam gücü ve yaşam isteğini ayakta tutabilmesi her yaşta ve her dönemdeki kişiye belirgin duygular vererek yeni ve taze güçlerle donatabilmesidir. Rekreasyon genel olarak; bireyin kendi istek ve iç güdüsüne göre olanakları ölçüsünde kullanabileceği boş zamanlarında yer alan, bedensel ve ruhsal dinlenme gereksinmelerini karşılayarak bireyi boşaltan ve yineleyen çalışma ve yaşama istek ve gücünü ayakta tutan ve sürdürüldüğü sürece bireye zevk veren, gelir sağlama düşüncesinden uzak her türlü eylemi kapsayan davranışlar bütünüdür [18].

Rekreasyonun sınıflandırılması: [32]

1) Yapısal sınıflama (mekanın yapısal özelliğine göre sınıflama)
Bu sınıflamaya göre rekreasyon "kapalı Mekan Rekreasyonu" ve "Açık Hava Rekreasyonu" olarak çeşitlenir.

"Kapalı Mekan Rekreasyonu" başta konutlar olmak üzere kapalı yerlerde oluşan rekreasyon çeşitidir. (Konut içi, Tiyatro, Kapalı Spor Tesisi, Sanat Galerileri v.b.)

"Açık Hava Rekreasyonu" ise açık hava ve doğa koşullarına bağlı olarak, daha geniş kapsamlı, kişilere daha çok devinim olanağı sağlayan açık havada sürdürülen bir rekreasyon türüdür.

a) Kentin içinde veya yakınındaki açık alanlarda, kısa süreli boş zamanlarda yapılabilecek rekreasyon etkinlikleri (parklar, deniz kenarları, spor alanları)

b) Bu uzun süreli tatillerde, kent dışı kırsal alanlarda yapılabilecek etkinlikler olarak çeşitlenebilir.

2) Yersel Sınıflama (Rekreasyon Mekanının Uzaklığına göre sınıflama)

Rekreasyon eylemi yapılan mekanın, yerleşim alanlarının içinde veya dışında olmasına dayanan, daha çok rekreasyon yerlerinin ayrımı amacıyla yapılan bir sınıflamadır. Rekreasyon kent içi (kentsel) kent dışı olmak üzere ikiye ayrılır. Kentsel rekreasyonlar daha çok günlük serbest zaman içinde oluşurken, kırsal rekreasyon ise haftalık veya yıllık tatillerde gerçekleşir.

3) Devinimsel Sınıflama:

Rekreasyon eylemlerinin gerektirdiği düşünsel ve bedensel devingenliğin durumuna göre rekreasyon etkin ve edilgin (aktif ve pasif) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bedensel uğraşları içeren rekreasyona "Aktif (etkin) Rekreasyon", dinlenmeye ve düşünsel eylemlere dönük bedensel uğraş ve fazla hareket gerektirmeyen rekreasyona ise "Pasif (Edilgin) Rekreasyon" denmektedir.

4) Zamansal Sınıflama:

Günlük Rekreasyon. Tatil Rekreasyonu ve belirli bir zamana bağlı olmayan Emeklilik Sonrası Rekreasyon gibi serbest zaman sürelerine göre yapılan bir sınıflamadır. Günlük rekreasyon daha çok kent içerisinde ve yakın yaşam çevresinde günü birlik olarak, oldukça kısa sürelerde gerçekleştirilen bir rekreasyondur. Tatil Rekreasyonu hafta sonu ve bayram tatili gibi boş zamanlarda gerçekleştirilen yıllık tatil rekreasyonunu içermektedir. Haftalık rekreasyonda gidilen uzaklık zamanla sınırlıdır, yıllık tatil rekreasyonu ise yılın belirli bir zaman diliminde, yıllık izinlerin geçirilmesi amacıyla kent dışında sürdürülen ve zamanın daha az etkin olduğu bir rekreasyondur. Değişken rekreasyon ise belirli bir zaman sınırlamasına bağlı olmaksızın değişken zamanlarda

sürdürülen rekreasyonel eylemlerden oluşur ve günlük, haftalık ve yıllık serbest zamanlarda yapılan bütün rekreasyonel eylemleri içeir. [32]

2.4.4. Kıyılarda Turizm ve II Konut Olgusu

Kıyılar, doğal kaynak kapsamında önemli bir yer tutar. Deniz, göl ve nehir kıyıları genelde aynı anlamda ele alınmasına karşılık, deniz kıyıları özellikli bir değere sahiptir. Bu mekan, ülkede toprağın yerini denize bıraktığı bir dar band olup, kıyı mekanının organizasyonu gerek karasal gerek denize ait düzenlemeler şeklinde olsun, yer aldığı bölgenin coğrafi koşullarını geçerek ulusal ölçekte önemli sorunları ortaya koyar. Bu sorunlar; [2]

- Denizin potansiyel zenginliğinin değerlendirilmesi
- Kıyı bütünü içinde ulusal ekonomiyle yarışan limanlar alt yapısal olarak, büyük kamu yatırımlarının ayrıcalıklı yeri olma sorunu
- Hem toprak, hem deniz olan ara ortamın ekolojik servet oluşu gibi sorunlardır. Kıyıların dinlenme amacıyla kullanılması, kentleşmenin ve sanayileşmenin artması ile yaygınlaşmıştır. Toplumsal ve teknolojik gelişmelerle kıyıların bir çok yeni kullanım için yararlanılabilir duruma gelmesi ve bu kullanışlar arasında bir yarışın başlaması, doğal kaynakların meta olması sonucunu doğurmuştur. Bir doğal kaynak olarak kıyı; tüketilemez bir olgu oluşu yanında, kısa sürede tahrip edilebilir niteliktedir. Özellikle turizmin ortaya çıkışı ile artan önemi açısından kıyılar, günümüzde büyük spekülative baskılar altındadır. Bu baskılar içinde en büyük ağırlığa sahip olanı, kıyılarda çok büyük boyutlarda artışlarının izlendiği II. konut olgusudur. Dolayısı ile çalışma kapsamında kıyı turizminin incelenmesi, II. konut olgusu etrafında yapılacaktır.

İkinci konut "bir kimsenin sürekli yaşadığı evinden ayrı dinlencelerinde, ya da kısa süreli gezilerinde kullanılan konut birimi" olarak tanımlanır. [33] Bir başka anlatımla, ikinci konut, bir işlevi de turizm olan konuttur. Daha genişletilmiş bir tanım ile ikinci konut "Dinlenme fırsatlarını kullanmak için tatil zamanlarında yararlanılan ve kentsel yaşam koşullarının dışında yer alan bir özel emlak yatırımdır". [2]

Günümüzde, ülkemiz kıyılarında ikinci konuta ayrılan alanlar, turizm işletmeleri için ayrılan alanlardan çok fazladır. İkinci konut yönündeki

bu savurganlık kıyı sorunlarını artırmaktadır. "ikinci konutlar, her ne kadar iç turizmin bir parçası ise de, yarattığı istihdam olanakları ve işletmesinden elde edilen toplumsal faydanın küçüklüğü nedeni ile, turizm sektörü açısından planlama ve politika tercihlerinde marjinal bir yer tutmak zorundadır". [34] Oysa uygulama ters yönde gerçekleşmektedir. Turizm, rekreasyon ve özellikle de korumacılığın öncelikli olduğu kıyısal alanda, ikinci konut kavramı ve sorunları ile ilgili kesin, ciddi ve doğru politikalar ve planlamalar yoktur. Oysa, toplumumuzun ülke içindeki turizm, rekreasyon istemlerindeki değişimler, kıyılardaki ikinci konut edinme eğilimlerini hızla artırmaktadır.

Değinilen olumsuzluklar, doğal görünümü bozan, sınırları zorlayan fiziksel çarpıklıklarla daha da artmaktadır. İkinci konutların sınırlı turizm işlevleri bile turizm ve rekreasyonun egemen olacağı kıyı ortamına entegre olmasını sağlayamamaktadır. İşletmelerle, dokunulmazlığı olan ikinci konutların bütüncül bir yaşam çevresi oluşturmada köklü zorlukları, çatışmaları ve çelişkileri vardır. Bu olumsuz etkileşmenin yanı sıra ikinci konut alanlarında, nüfus ve yapı yoğunluğu, yapı ölçeği, mekanların parçalanması, çevre kalitesi, turistik taşıma kapasitesi, yerel mimari değerler ile uyumsuzluk sorunları göstermektedir. Bu uyumsuzluk, bütüncül bir teknik alt yapı yoksunluğu ile daha da tırmanmaktadır [35].

Ülkemiz kıyılarında II. konut olgusunun boyutlarını belirlemek için; 3500 km. uzunluğundaki Ege ve Akdeniz kıyılarındaki yerleşmelerde bir takım veriler aşağıda verilmektedir: 1990 yılı itibarıyla, bölgede 904.000 yerleşik nüfus vardır. Ancak, yaz aylarında bu rakam turistik yatak kapasitesi ve yazlık konut kapasitesi eklendiğinde 2.050.000 kişiye ulaşmaktadır. Turizm mevsiminde yoğunlaşan günü birlik gelişmeler ve iş gücü de hesaba katıldığında bu rakam 3.000.000' a ulaşmaktadır. Bu üç tür kullanım toplam; 28.500 Ha alan kapsamakta olup, bunun % 54'ü kentsel-kırsal yerleşmeler (15.250 Ha) % 32'si yazlık-II. konutlar (9.000Ha), % 14'ü turizm tesisleri tarafından kullanılmıştır.

2000'li yıllar için yapılan Çevre Düzeni ve Nazım, Uygulama İmar Planlarında ise 2.650.000 Kış nüfusu, 3.100.000 kişi turizm ve ikinci konut kapasitesi önerilmiştir. Toplam kıyıların kapasitesi 5.750.000 kişi olarak belirlenmiştir [36].

Ege ve Akdeniz kıyılarımızda günümüzde söz konusu olan aşırı yapılaşma; asıl sözkonusu planlardaki yoğunluk ve ikinci konut ile yatak kapasitelerinin gerçekleşmesi durumunda, 2000'li yıllarda kıyılarımızı yaşanmaz hale getirebilir. Bugünkü kullanımı 3 katına çıkartacak bu gelişmeyi karşılayacak rekreasyon potansiyelinin bu kıyılarda var olup olmadığı, bu gelişmenin teknik ve sosyal altyapısının nasıl sağlanacağı, bozulan ekolojik dengenin yeniden nasıl kurulacağı, en önemlisi, önerilen plan kapasitelerinin ülke düzeyindeki turizm, yerleşme ve çevre politikaları ile uyumlu olup olmadığı sorgulanmalıdır. Bu bağlamda parçacı, sektörel ve yalnızca fiziki plan boyutuna indirgenen planlama yaklaşımları da gözden geçirilmelidir.

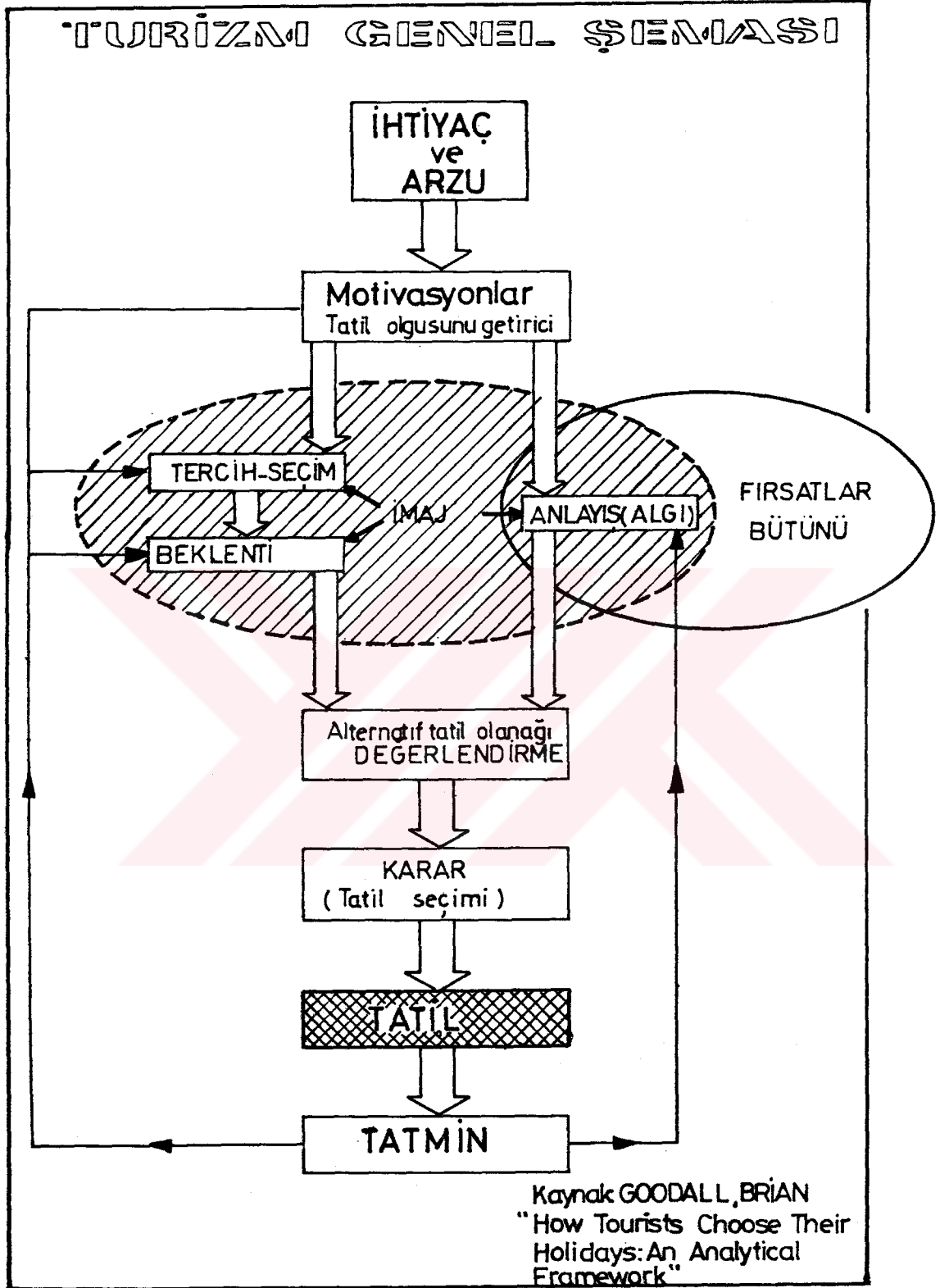
Kıyılardaki turizm ve II. konut olgusunun yarattığı olumlu ve olumsuz etkiler kısmen dördüncü bölümde ele alınmıştır. Kıyı Turizmi türleri ve ikinci konut olayının niteliksel ve niceliksel boyutları ve planlama yaklaşımları çalışma kapsamı dışında bir konu olduğundan, detaylı açıklamalara girilmemiştir.

2.5. TURİZM ENDÜSTRİSİNDE TURİSTİK ÇEKİCİLİKLER

Genel bir ifade tarzı ile, turizm olgusu bir turistik talebin, turizm endüstrisi (üretim) ve bir turistik ürünler (çekicilikler) birleşimi şeklinde değerlendirilebilir. [37] Ancak; bu ilişki sistemi içinde "belirli bir ürünün üretilmemiş olması" sebebi ile kimi ekonomistler ve endüstriyel planlamacılar tarafından turizmin bir endüstri olamayacağı savunulmaktadır. Savunulan bu görüşe göre turizmi; ulaşım, tesis ve eğlence gibi ürünlerin ziyaretçi (turist) kitleleri dışında yöre halkına da sunulmakta oluşu nedeniyle, bir endüstri olarak değerlendirilmemelidir [37].

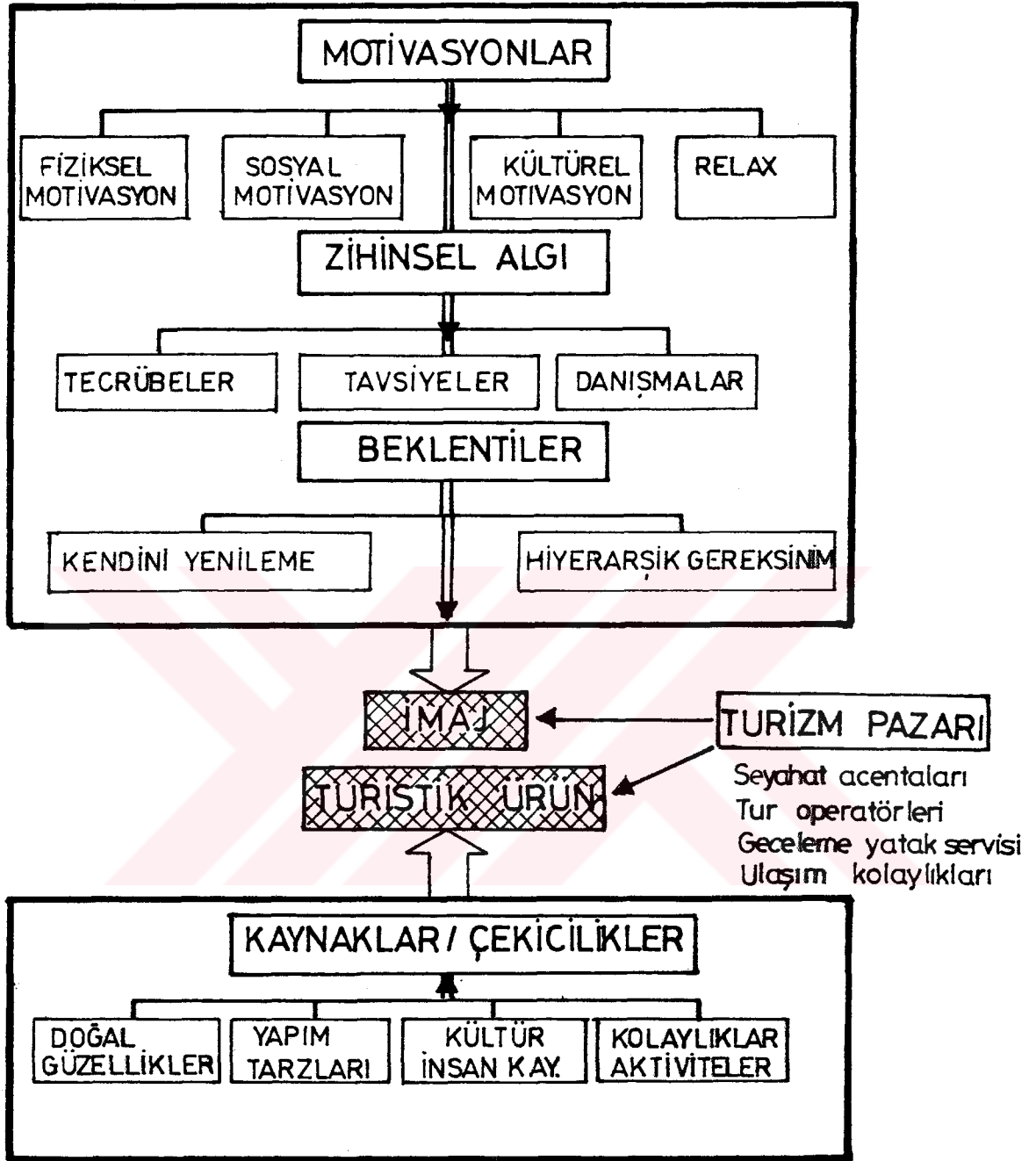
Bu olumsuz yaklaşımlar dışında; turizm, yerel veya yerel olmayan pazarlarda satılan bir kaynak endüstrisidir. Bu endüstrinin ürünü, seyahat deneyimi olup, tarım, sanayi, hizmet endüstrileri gibi diğerlerinin tersine, burada seyahat eden endüstri ürünü değil tüketici grubudur. [37]

Turizmi bir endüstri olarak kabul eden yaklaşımlarda; turizmi bir arz, talep ve ürün kapsamında çeşitli yaklaşım modelleri belirlenmiştir.

Şekil: 2.2. Tatil Gereksinimi Ortaya Çıkaran Motivasyonlar Şeması [38]

TURİZM TALİBİ

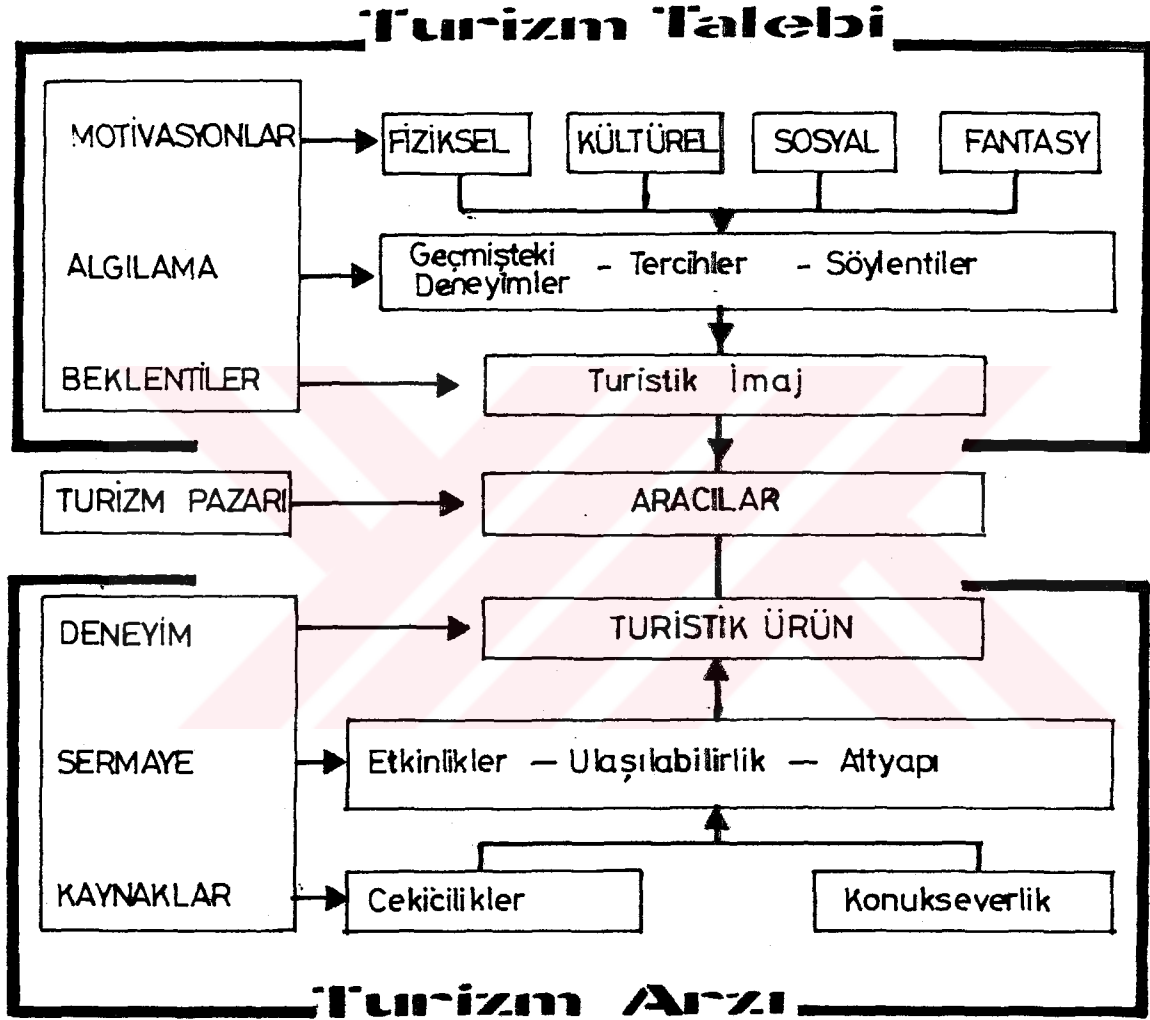

TURİZM ARZI

Kaynak : STABLER, J. MICHAEL

"The Image of Destination Regions:
Theoretical and Empirical Aspects"

Şekil: 2.3. Genel Bir Turizm Sistemi Şeması (Stabler) [39]

Kaynak: MURPHY, PETER
 "Tourism a Community Approach"
 Methuen London, 1985

Şekil: 2.3. Genel Bir Turizm Sistemi Şeması [37]

Şekil:2.2 ve Şekil: 2.3'de, üç farklı yazarın turizm endüstrisi içinde, motivasyonların ve turistik çekiciliklerin yer alışları gösterilmektedir.

Bu şemalardan M. Stabler'in şemasında turizm endüstrisinin talep kısmında , tüketici olarak turist kitlesinin dört ana motivasyonu belirlenmiştir. Bu ana motivasyonlar aşağıda sıralanmıştır.

- a) Fiziksel ve Psikolojik Motivasyon
- b) Sosyal (statüsel yapıya bağlı) Motivasyon
- c) Kültürel Motivasyon
- d) Relax ,Rutinlikten Kaçış, Dinlenme Motivasyonu

a) Fiziksel ve Psikolojik Motivasyon:

İnsanları turizm işlevini yerine getirmeye motive edici faktörler içinde başta gelen faktörlerden birisi olan, Fiziksel ve Psikolojik motivasyonları; kişilerin dinlenme, rekreasyon gereksinimi yanında psikolojik ve tıbbi tedavi nedenlerini gruplamaktadır. [37] [39]

b) Sosyal Motivasyonlar.

Turizm istemini doğuran motivasyonlar içinde, sosyal motivasyonlar, insanlar arasındaki toplumsal ilişkilerle ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Akraba, aile ziyaretleri ile mesleki konferans ve seminerleri dönük ziyaretler, iş amaçlı seyahatler gibi genel olarak statüsel yapıya bağlı olarak ortaya çıkan davranışlardır. [37] [39]

c) Kültürel Motivasyon :

İnsanların turizm işlevini oluşturmaları içinde kültürel motivasyon merak olgusuna dayanmaktadır. İnsanlar, kendi toplumsal yapıları, fiziksel mekanları ve kültürel nitelikleri dışındaki bölgeleri merak ederler. Bu merak, turizm istemini yaratan nüfus kitlelerinin, kültürel miras açısından zengin bölgelere yönelmesini, dolayısı ile kültürel alışverişin ülkeler arasında gelişmesi yanında, insanların bilgi, görgü ve deneyim kazanmasını sağlar [39]. [40]

d) Relax: (Rutinlikten Uzaklaşma)

İnsanlar teknolojik gelişmeler sonucu artan oranda stres altında kalmaktadır. Psikolojik gereksinimler için günlük yaşantıdan, bu yaşamın yer aldığı fiziksel çevreden uzaklaşma isteği her insanın kafasında farklı oluşmuştur. Ancak insanların zihinsel açıdan oluşturdukları bu rutinlikten uzaklaşma ve psikolojik dinlenme gereksiniminin, yaşanan çevrede gerçekleşmesi çok zor bir olaydır. İnsanların günlük hayatta, oluşturdukları kaçış ve beklentilere göre oluşturdukları fantazi ve hayaller, turizm olgusunu doğurucu, tüketici talebinin motivasyonunu sağlayan en önemli özelliklerden birisidir [37] [41].

Turizm endüstrisinin arz kısmında yer alan faktörler kaynaklar ve çekiciliklerdir. Bu kaynaklar ve çekicilik faktörleri turistik ürünü oluştururlar ve turizm talebinin, arz yönünü belirlerler. Turistik ürün, insanın seyahat etme güdüsünü çekme yeteneği olan bileşmelerin toplamı, diğer bir deyişle; çekicilik, yararlılık ve kolay elde edilebilirlik faktörlerinin birleşimidir [17] [41].

Turistik ürünü, kaynakların oluşumu bakımından sıraladığımızda; iki ana grupta toparlamak mümkündür [17]:

- a) Doğal Kaynaklar
- b) İnsan Yapısı Kaynaklar

a) Doğal Kaynaklar:

Doğal güzellikler, iklim, kaplıca ve şifalı sular, manzara, deniz, göl, akarsular, plaj, flora, fauna nitelikleri, arazinin yapısı ve şekli gibi elemanları kapsayan kaynak grubu "Doğal Kaynak" olarak adlandırılır [17].

b) İnsan Yapısı Kaynaklar:

Bu gruptaki kaynaklar; bir yandan sit kapsamında yer alan eski yerleşme alanları, kent dokuları, tarihi eserler, arkeolojik kalıntılar, anıtlar, müzeler, sivil mimari örneği olan baraj, köprü, stadyum, üniversite binaları gibi insan tarafından inşa edilmiş elemanlar iken, diğer yandan

uygarlıklar, gelenekler, dil, kültür, folklor, din, sanat, festivaller, bayramlar, sergi ve fuarlar, turizm endüstrisinin oluşturan ulaşım, konaklama, eğlendirici, ve canlandırıcı donatı organizasyonun yapısı gibi elemanlardan oluşur. Bu kaynaklara ilişkin genel bir yaklaşım şeması şekil: 2.4'de sunulmuştur.

Turizm olgusunun, bir endüstri olarak kabulünde, arz yönünü ortaya çıkaran insan yapısı kaynaklar, doğal kaynakları bütünleyici nitelikte olmalıdır. Bazı durumlarda yaratılan çekicilikler ve etkinlikler, alanın kendi çekiciliği olan orjinal turist kaynaklarına rakip olabilecek oranda yüksek kaliteye erişilebilirler. Kalifornia Disneyland ve Florida Disney World bu durumun en çarpıcı örneklerindendir [37]. Bu turistik ürünler, A.B.D.'nin turizm gelişiminde önemli bir dönüm noktasının simgesidir. Doğal kaynak olarak turist çekici niteliği olmayan tarımsal araziye getirilen insan yapısı üst yapılarla eğlence, rekreasyon olanakları yaratılarak dünya turizmine sunulan Disneyland'ın 1978 yılında 11 milyona yakın ziyaretçi çektiği, Disneyworld'un ise 14 milyon üzerinde ziyaretçi çektiği tespit edilmiştir [37].

2.5.1. Birincil Turistik Çekicilikler

Turizm endüstrisi doğal zenginliklere ve toplum mirasına dayanan bir kaynak endüstrisidir. Bir ülkeye, bir alan veya yöreye gelen turist talebini yönlendiren, motive eden ve turist akışı sağlayan faktörler bölümü "turistik çekicilikler" olarak adlandırılırlar. Turistik çekicilikler; birincil ve ikincil çekiciliklerin toplamı olarak turistik ürünü oluştururlar [43][42]

Turistik çekicilikler iki ana başlıkta incelenebilir.

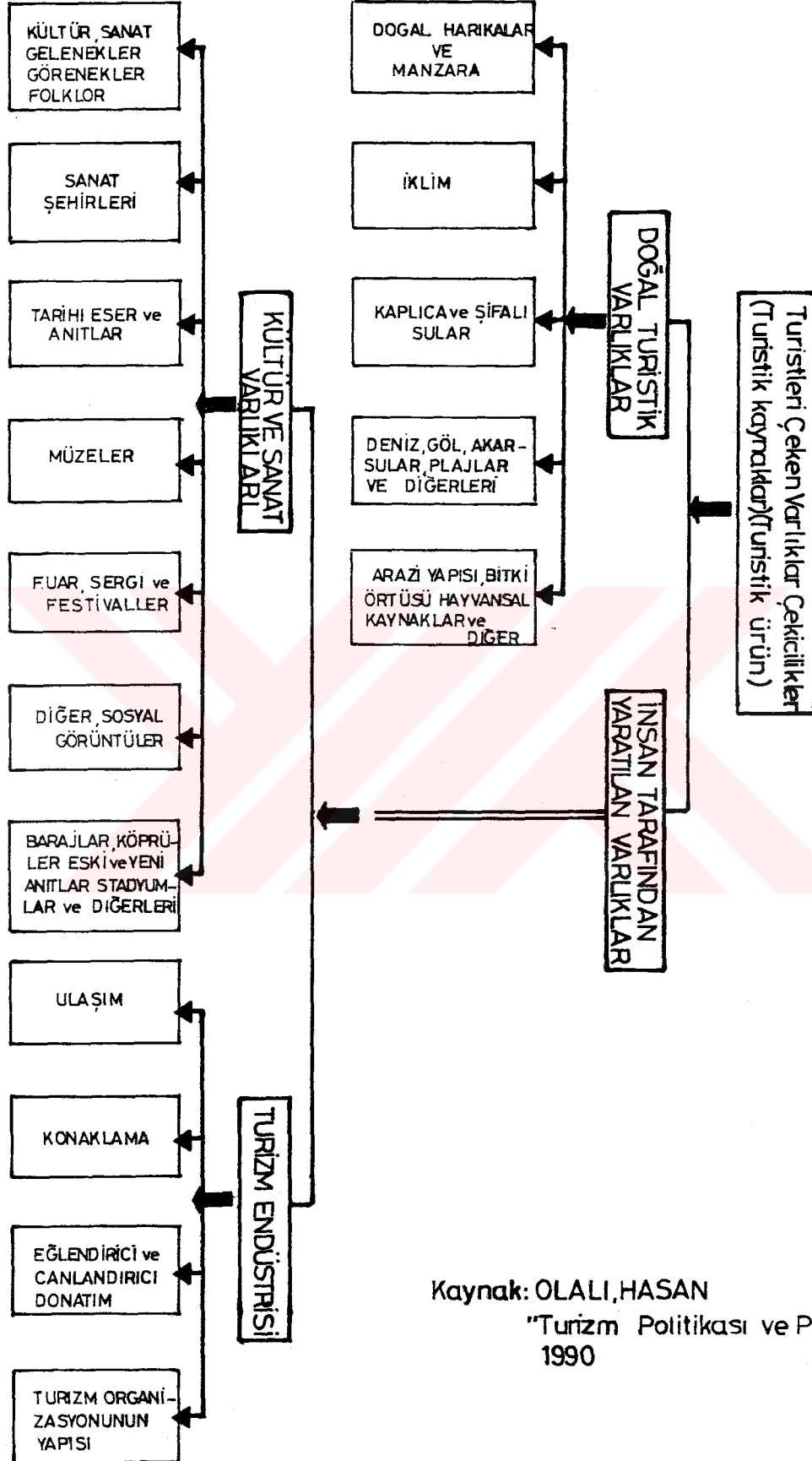
a) Birincil Turistik Çekicilikler

b) İkincil Turistik Çekicilikler

a) Birincil Turistik Çekicilikler:

Turizm olgusunun yer aldığı mekan seçiminde birinci derecede rol oynayan doğal, kültürel, sosyal ve tarihi faktörler "birincil çekicilikler" olarak adlandırılırlar [43][42]

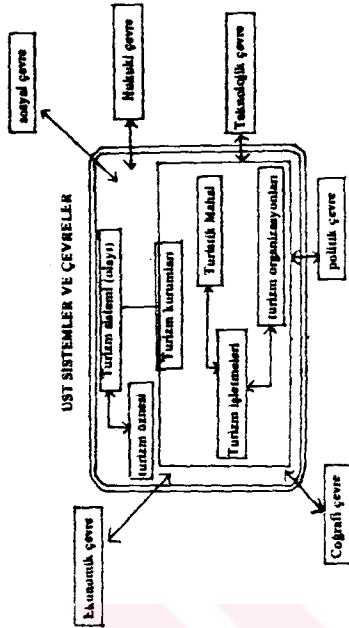
Turizmin Arz Verileri

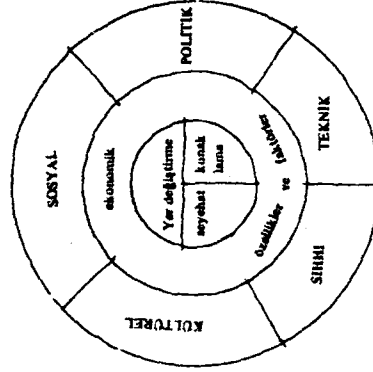
Kaynak: OLALI, HASAN

"Turizm Politikası ve Planlaması"
1990

Şekil: 2.4. Turizmin Arz Verileri Olan Kaynaklar

Kaynak Karpar (Doç. Dr. T. TOSKAY - Turizm S. 46)

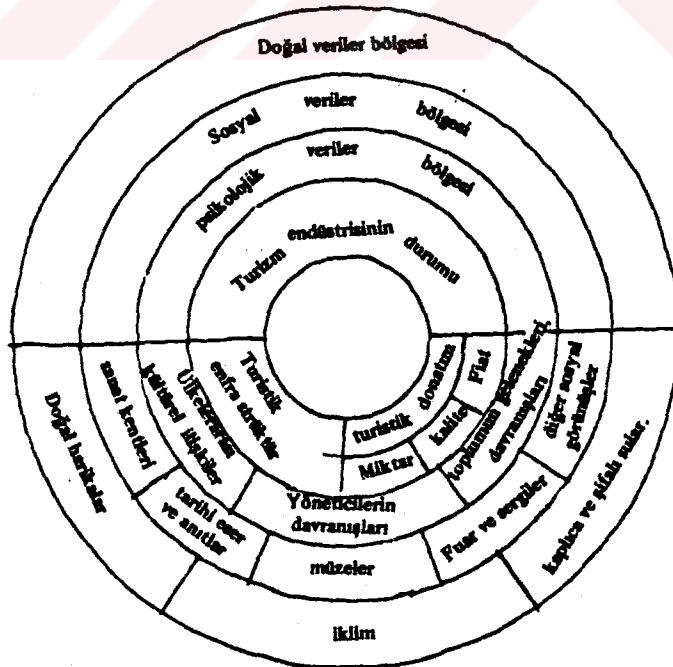

• TURİZM VE İŞLEVLERİ

Şekil: 2.5. Turizm Olayının Çevre ve İşlevlerin Tanımlanması [2]

TURİZM ARZ POTANSİYELİ VE KAPASİTESİ

Kaynak: Doç.Dr. H. Odalı - Türkiye'de Turizmin geliştirilmesinde Turistik potansiyel ve arz. Kapasitesi

Turizm olgusunu bir endüstri olarak kabul eden yorumlardan Peter Murphy'e göre, söz konusu bu endüstri doğal zenginliklere ve toplum mirasına dayanan bir kaynak endüstrisidir. Turist, diğer deyimle ziyaretçi kitleleri doğal güzelliklerin etkisi altında kalırlar. Bu doğal güzellikler, turizm amacı ile ziyaret edilen bölgenin coğrafi, iklimik, toprak ve jeolojik yapısı gibi çekicilik kaynakları şeklinde yer alabilir. Örneğin Akdeniz bölgesi ve Ege Sahilleri iklim ve kıyı özellikleri nedeni ile bir turistik çekiciliğe sahip iken, A.B.D.'de Grand Canyon Kayalıkları, Avrupa'da Alp Dağları, Ontario'da Göller Bölgesi ve Ormanlar doğal çekicilik oluşturmaktadır. Ancak, deniz kenarında bir plaj, göl, şelale veya ırmak, kısaca su elemanı her zaman dinlendirici özelliği ile çekicilik oluşturmıştır [37].

Birincil Turistik çekiciliklerin doğal kaynaklara dayanan çekicilik noktaları şu şekilde sıralanabilir [39].

- İklimsel: Güneşlilik, sıcaklık, yağmur yapısı, nem oranı
- Doğal Kaynaklar: Kumsallar, göl ve göletler, nehir ve su yolları,
- Ormanlar, dağlık bölgeler, flora ve fauna yapısı

Yukarda sıralanan doğal kaynaklar dışında toplumun kültürel davranışları ve kültürel mirasında turizm olgusunu gerçekleştiren kitleler üzerinde etkili olan birincil çekicilik kaynağıdır. Rekreatif ve dinlenme amaçlı kullanım alanları olan deniz ve güneş dışında farklı toplum yapıları, bu toplum yapısının fiziksel verilerini oluşturan kültürel miras öğeleri ve tarihi büyük oranda turistik çekiciliğe sahiptir.

Tarihi ve arkeolojik kaynaklar, kültürel mimari ve görsel miraslar, turizm olgusu içinde en önemli birincil çekicilik yapısını oluştururlar. Bu tür birincil çekiciliklere sahip turistik tarihi şehirler, günümüzde dünyanın en önemli turizm alanlarıdır. Bu tür alanlara örnek olarak Roma kenti ve içindeki Vatikan bölgesi, Yugoslavya'nın Saraybosna (Sara Jevo), Venedik gibi turistik tarihi kentler gösterilebilir. Birincil turistik çekiciliklerin kültürel kaynaklara dayanan çekicilik noktaları şu şekilde sıralanabilir [39]:

- Kültürel: Tarihi nitelikler, tiyatrocular, konser salonları, sanat galerileri, müzeler, sivil mimari örnekleri, fuarlar, festivaller.

Genel olarak; bir endüstri olarak turizm olgusu içinde, turist kitlelerinin seçimini belirleyen, birinci derecede motive eden unsur birincil çekicilik kaynaklarıdır.

2.5.2. İkincil Turistik Çekicilikler

Turizm olgusunun doğal ve tarihi kaynaklarına bağlı olarak oluşan birincil çekicilik kaynakları dışında, bu çekicilik kaynaklarını tamamlayan ve destekleyen, insan yapısı kolaylıklar ikincil turistik çekicilikleri oluşturur. İkincil turistik çekicilik kaynakları; konaklama, ulaşım kolaylıkları, konfor, beslenme ve yerel gastronomi verileri, eğlence ve animasyon gibi, turizm endüstrisinde tüketici olarak yer alan turist kitlelerinin son tatminini sağlayan etkinliklerdir [43].

İkincil turistik çekicilikleri oluşturan kaynaklar aşağıdaki şekilde sıralanabilir [3].

İnfrastüktür (alt yapı) kolaylıkları: Su olanağı, drenaj, enerji olanağı, iletişim ve haberleşme kolaylıkları, kara ve demir yolları ağı, liman, marina ve havalimanları...

Turistik-rekreatif kolaylıklar: Restaurantlar, turizm organları, alışveriş merkezleri, sportif faaliyetler, rekreatif parklar, hayvanat bahçeleri, eğlence alanları...

Ekonomik-Sosyal-Politik Yapılanmalar: Endüstriyel yapı, hükümet yapısı, planlama sistemi, lisan, din farklılık, gelenekler, gastronomi (yerel yemek özellikleri), sağlık olanakları...

Ashworth ve Tunbridge'in, turistik etkinliklerin bilinçli ve rastlantısal kullanımına bağlı bir genellemesinde; ziyaretçi (turist kitleleri) tarafından bilinçli olarak kullanılan etkinlikler "birincil çekicilikler" ve bu çekiciliklere bağlı olarak rastlantısal olarak kullanılan etkinlikler "ikincil çekicilikler" olarak adlandırılmaktadır [43].

2.5.3. Turizm Endüstrisinde Kültürel Miras ve Tarihi Kent

19. yüzyılda Avrupa, özellikle İngiliz aristokrasisinin gezgin ve arkeologlarınca başlatılmasından günümüze değin süregelen turizm etkinliğinde temel amaç; değişik yerlerin doğal güzellikleri ve tarihi zenginliklerini görmek, öğrenmek, değişik kültürleri yerinde yaşamamanın zevk ve heyecanını tatmaktır. Gelişen teknoloji sonucunda insanlar bu amacı gerçekleştirme olanağına kavuşmuşlardır. İnsanların, diğer halk ve kültürlerle olan ilgilerinin odak noktası, ilgi duyulan ülkelerin tarihsel süreç içindeki kültür ve sanat ürünleri olarak ortaya çıkmaktadır. Sonuçta, "kültürel miras" günümüzde turizm endüstrisinin bir arzı, diğer bir deyimle turizm ürünü olarak ortaya çıkmıştır [44].

Kültürel miras ya da korunması gereken kültürel değer, "tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde ve yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıkların bütünü olarak tanımlanmaktadır [44].

Bir ülkenin kültürel çekime sahip oluşu, diğer ülkelere oranla farklı olan kültürel değerlerini, akıllıca bir yaratım gücü ve tasarım tekniği ile çarpıcı hale getirip sunulması ile ortaya çıkmaktadır. Günümüz dünyasında küreselleşme ve bunun sonucunda tek düze yaşamın başladığı ülkelerde; kültürel farklılığın cesurca vurgulanması, gelişmiş tasarım ve uygulama tekniklerinden yararlanılarak yörenin özgün doğal tarihsel, kültürel ve kentsel kimliğinin ortaya konulması ile, turizm açısından kültürel çekicilik artırılabilir.

Kültürel miras içinde yer alan ve turizm pazarı içinde en büyük çekicilik etkisine sahip "tarihi değerler" ve bu değerlere sahip ülkelerin, turizm pazarından daha büyük oranda pay alabilmeleri için bu çekiciliklerinin korunması ve çarpıcı bir şekilde sergilenmesi gereklidir. Kültürel mirası oluşturan tarihi değerler ve turistik çekiciliğe sahip tarihi kentler, toplumlar arası kültürel farklılığın ve yaşam biçiminin mekansal olarak sergilenebilmesini sağladığı için büyük öneme sahiptir.

Turizm endüstrisini ürünü olarak, "Tarihi Kent", çeşitli şekillerdeki kaynaklardan oluşur. Ancak, "Tarihi Kent" çağdaş bir pazarda satılabilecek bir dizi kentsel tarihi kaynaktan oluşan bir üründür [41].

Bu kaynaklar tarihsel süreç içinde Tarihi Kent alanında oluşturulmuş ve günümüze ulaşan, geniş ölçüde çekicilik gösteren insan yapısı eser ve niteliklerdir. Bu sebepten dolayı, tarihi kentin turizm endüstrisinde yer almasını sağlayan kaynaklar içinde yok olmakta olan sivil mimari örnekleri, kentsel mekan ve sokak dokularının morfolojik şekilleri, tarihi değere sahip nesne grupları tarihi kişilik olay ve fikirleri de kapsamaktadır [45].

Turizm endüstrisinin pazarlanabilir ürünlerinde en ağırlıklı paya sahip, Tarihi Kent ve eski çağlarda insan eliyle yapılmış tarihi nitelikte mekan ve oluşumlar arasındaki kitle turizmi, eğitimsel veya kültürel gelişim açısından en eski motivasyonlardan birisidir [46]. Tarihin ve kültürel mirasın birincil çekicilik veya rekreasyonel seyahat açısından ilave motivasyon olarak önemi, yapılan çeşitli araştırmalarda sayısal verilerin artış oranları ile de kanıtlanmıştır [46]:

Fransa (Garay 1980) İngiltere (British Tourist Board 1981) Belçika (de Groode 1987) tarihli ulusal istatistikler, tarihi ve mimari mirasın yabancı seyahat motivasyonu üzerindeki birincil çekiciliğini vurgulayıcı niteliktedir. Tarihi ve kültürel mirasın turizm endüstrisi ürün olarak yer aldığı turizm pazarında, sahip oldukları pazar hacmini göstermek olanaksız olduğu halde, Fransa nüfusunun % 60'ının tarihi anıtları ziyaret ettiği, İngiltere'deki orta çağ katedralinin yılda 30 milyon ziyaretçi çektiği verilebilecek örneklerdir [43].

Tarihi kent niteliğindeki İngiltere'deki Oxford, Heidelberg (Almanya) gibi öğrenim merkezleri, Atina, Stratford gibi kültür merkezleri, Londra, New York gibi eğlence merkezleri turizm pazarında çekicilik noktalarıdır. Anıtsal yapıların, tarihi ve kültürel mirasın etkilerinin fiziksel mekanda izlenebildiği Windsor, Camerican kale kentleri, Versay, Blenherm sarayları, Wobarn, Abbey, Mount Wernon gibi üstün sivil mimari örneklerinin yer aldığı kentler ile tarihi savaş mekanları Getysburg, Pearl Harbour gibi alanlar ile tarihi harabelerin yer aldığı Pathenon Collessueum bölgesi turizm pazarında tarihi ve kültürel mirasın yer almasının önemli örneklerinden bir kısımıdır [37].

Ülkemizden verilebilecek örnek olarak; tarihi ve kültürel mirasın turizm pazarında turistik ürün olarak yer almasının örnekleri olarak gösterilebilecek; Ürgüp-Göreme, Çatalhöyük-Alacahöyük kalıntıları, tarih ön-

cesi kültürel yaşamın belirleyicisi olarak, Safranbolu, Bergama, Side, - Assos, Ayvalık gibi kentler tarihsel süreçteki kültürel mirasın anıtsal yapıları ile izlendiği kent dokuları ile önemli turist potansiyeline sahip alanlardır.

3. BÖLÜM TURİZMİ PAZARINDA YER ALAN TARİHİ KENT VE TURİSTİK TARİHİ KENT KAVRAMI

3.1. TURİZM VE KORUMA ETKİLEŞİMİ

Turizm diğer sektörlere oranla, olumsuz yanlarının yanısıra yarattığı talep boyutuyla tarihsel çevrelerin korunmasında önemli bir işlevi üstlenebilecek niteliklere sahiptir.

Turizm hareketlerinde çekiciliği yaratan ve bir önceki bölümde incelenen ana öğelerden; özellikle kültürel amaçlı gezilerin odak noktalarını tarihsel eserler, müzeler, arkeolojik zenginlikler ve özellikle tarihi kent mekanları oluşturmaktadır. Turizm ve koruma olayının olumlu kesişimleri bu noktada ortaya çıkmakta, tarihsel çevre çekiciliğiyle turizm hareketini arttırırken, sağlanan gelirle yaşatılması için gerekli kaynağa da erişebilme olanağını getirebilmektedir. Burada özenle üstünde durulması gereken nokta, turistlerin bir çevreyi bölgenin yerli halkından çok daha değişik biçimlerde algıladıklarıdır. Turizm olayı içinde; yüzeysel, bağlayıcı olmayan ve zamana bağlı bir yaşantı söz konusudur ve bu niteliklerinden dolayı turizm, insanları başta cezbeden öğeleri yok etme eğilimi ve sakıncasınada beraberinde getirmektedir [45].

Turizm olgusunun bir endüstri olarak ortaya çıkışı ve tarihi kentin, turizm pazarında, turistik ürün olarak arz verileri arasında, yer alışı ile turizm ve koruma eylemi arasındaki ilişkiler pekiştirilmiştir. Şöyleki; "Geçmiş, turizm ürününün bir parçası ve bir kaynak olarak bir grup tesiste pazarlanabilir" [40] Bu yaklaşım "Tarihsel çevrenin işlevsel, ekonomik, sosyal ve siyasal yönden önemli ölçüde kullanım değerlerine sahip olduğu kabulü"nden ortaya çıkan kullanım değerleri açısından koruma eyleminin gerekliliğini vurgular [42].

"Korunacak olan yapı, sahip olduğu yapı potansiyeli ile bir kaynak niteliğinde ve ekonomik değerdedir. Böylesine ekonomik

değere sahip bir nesnenin artan bir ilgi dağına dönüşmesi, geçmişinin keşfedilmesi, bu güne kadar gelen tarihi çevrenin olduğu gibi ya da tarihi olayları ve kişilikleri de içine alarak daha geniş kapsamda korunmasını ve bakımını gerektirmiştir [41].

Bir önceki bölümde açıklandığı gibi; Tarihi Kent turizm olayı içinde yer alan ziyaretçilerin seyahat süreçleri içinde en yoğun bulundukları, en belirgin cazibe noktalarıdır. Turizm ürünü olan "Tarihi Kent"; çeşitli şekillerdeki kaynaklardan oluşan, ancak çağdaş bir pazarda satılabilecek bir dizi kentsel tarihi kaynaktan oluşan bir üründür [41]. Bu kaynaklar zaman içinde tarihi kentte oluşturulmuş ve günümüze ulaşmış geniş ölçüde çeşitlilik gösteren insan yapısı eserler ve niteliklerdir. Bu sebepten dolayı, kaynaklar yok olmakta olan binaları, mekan ve sokakların morfolojik şekillerini, tarihi değerlere sahip nesne gruplarını ve tarihi kişilik olaylarını ve fikirlerini de kapsamaktadır.

Kültürel miras içinde yer alıp turizm pazarında en büyük çekicilik etkisi olan "tarihi değerler" ve bu değerlere sahip ülkelerin, turizm pazarından daha fazla pay alabilmeleri için bu çekiciliklerin korunması ve çarpıcı bir şekilde sergilenmesi gerekmektedir. İnsanın seyahat etme güdüsünü çekme yeteneği olan bileşkeler toplamı olarak adlandırılan "Turistik Ürün" kapsamındaki "Tarihi Kent"; toplumlar arası kültürel farklılığın ve yaşam biçiminin en iyi yansıdığı birincil turistik çekiciliğe sahip ekonomik bir değerdir. Tarihi ve Kültürel miras kavramlarının, turizm endüstrisindeki önemi bir önceki bölümde ortaya konulmuştur.

Turizm pazarından pay alma çabasındaki, tarihi değerlerden yoksun kim ülkeler; tarihi ve kültürel tabanlı yeni çekicilikler yaratarak, yaratılan yapay tarih ve kültürel miras ile, kimi az gelişmiş ülkelerde ise tarihi çekicilikler doğal güzellikleri destekleyen kriterler olarak turizm pazarına sokulmuştur [43].

Turizm pazarı içinde önem kazanan tarihi değerler; bir çok koruma eyleminin uygulanması ile gelişerek sonuçta korunmuş ve yaratılmış tarihi değerler için bir turizm piyasası oluşturulmuştur. Tarihi kaynakların, korunarak özgün nitelikleri ile yaşatılarak turizm

piyaseti içine sokulması diğeri bir deyişle turizm olayının tarihi kent mekanında yer alışı, bu mekanlar ve bu mekanların yer aldığı ÷lkele- rin sosyal, ekonomik ve fiziksel yapılarında pek çok değışimi getir- miştir. Bu değışimler ve etkiler bir sonraki bölümde detaylı olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

"Kültürel ve tarihsel kalıntıların yalnız ilgili olduğu ulusun de- ğil, tüm dünyanın malı ve tüm insanlığın ortak serveti oluşu ve gele- cek kuşaklara aktarılması gerekliliğı", yani kültürel açıdan koruma gerekliliğı tarihi alanlardan vazgeçilemeyeceğı gerçeğini ortaya koy- maktadır [46] [40]. Oysa, günümüzdeki toplumsal yapının biçimlendir- diğı tarihi alanlar giderek işlev dışı bırakılmakta ve genelde bu tür ta- rihi kent alanları köhneme alanları haline gelmektedir [47].

Eski yerleşme alanları genellikle tarihi, mimari ve çevresel de- ğerlere sahiptir. Bu değıerler aynı zamanda kültürel varlıkların korun- malarını garanti eden; ilke ve yasaların koruması altındadır. Tarihi merkezleri yeniden canlandırma ve korunacak bu alanlarda pasif ko- ruma eylemleri yerine, ekonomik işlerlik kazandırmak, toplumu ve iş- levleride dikkate alarak koruma anlayışı bu alanlara uygun işlev bul- mayı gerektirmiştir [48].

Günümüz anlamda, kentsel koruma anlayışına sahip Batı Av- rupa ÷lkeleri işlevsel ve ekonomik yönden canlandırılması gereken pek çok tarihi yapılara sahiptir. Bu tür binaların aslına uygun şekilde korunmasının mali boyutunun; koruma eylemini yapan kamu bütçe- si üzerinde artan bir yük olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yapıların tarihsel ve kültürel değıerleri yanında "yeni her zaman ucuz değıildir" fikrinden hareketle, tarihi kente yapılan yatırımın kentsel ekonomiye döndürecek bir kaynak olduğu savunularak, yapılacak yatırımı kısa sürede geri döndürecek ekonomik işlev biçimi olarak turizm benim- senmiştir [43].

3.1.1. Koruma Kavramının Gelişimi

Koruma; doğal ve kültürel varlıkların devlet koruması altına alınması, önleyici müdahalelerle varlıkların muhafaza altına alınması- nı hedef almaktadır. Bu görüşten tek yapı ve tek elamandan eski eser

ve doğal varlıklara ölçek değiştirilerek SİT, kavramı ortaya çıkmıştır. Koruma kavramına ilişkin ilk tanım 1930'da Fransa'da 3676 sayılı yasada özel anlam taşıyan doğal, kültürel (tarihsel, sanatsal, estetik yada efsanevi önemleri bakımından) yada bilimsel (botanik, zoolojik, jeolojik v.b.) ilginçlikleri olan mekan parçaları SİT olarak tanımlanmıştır. [49].

1964'te Venedik'te yapılan I. uluslararası Mimarlar ve Teknisyenler Kongresinde yayınlanan Venedik tüzüğünde; "tarihsel anıt kavramının yalnızca bir mimarlık yapıtını kapsamadığı, belli bir uygarlığın önemli bir toplumsal gelişmenin, tarihsel bir olayın tanıklığını yapan kentsel yada kırsal bir yerleşmeyi içeren alan SİT'tir." denilmektedir [50].

Koruma kavramının gelişme süreci içerisinde giderek tarihsel ve sanatsal önemi olan kent parçalarında ya da tüm kentlerde koruma ve yaşatma önlemlerine gereksinim duyulmaya başlanmış, kentlerin; tarihsel olayların ve geçmiş toplum düzeninin yaşayış biçimlerinin belgeleri, mekana yansımaları olduğu benimsenmiştir [45].

Koruma eylemine dönük teorik etkinliklerin devamlılığı sonucunda, eşgüdümü sağlayarak bir örgüt olarak 1965'de UNESCO desteğinde ICOMOS kurulmuş, SİT kavramının bütün Avrupa ülkelerinde ortak bir değere uluşmasından sonra, bu alanların korunması için önlemler geliştirilmeye çalışılmıştır. Avrupa konseyince düzenlenen toplantılarda koruma ölçütleri, anıtların yaşatılması, uygulama yöntemleri, bölge ölçeğindeki koruma ve geliştirme konularında karşılaşılan sorunlara çözümler aranmıştır [45].

Yakın geçmişte çok önemli bir olay da 1975 yılının, Avrupa Mimarı Miras Yılı ilanı ve buna bağlı olarak 1973'te üç yıllık kampanya ile koruma etkinliklerinin uluslararası, ulusal ve yerel ölçeklerde yürütülmesi sağlanmıştır. Yapılan kampanyanın amacı "Avrupa ülkeleri halklarının ortak mimarlık miraslarına ilgi ve övünçle bakmalarını sağlamak ve korunması için gerekli girişimleri desteklemektir" [51].

1975'deki Amsterdam kongresinde; bütünleşmiş koruma kavramı ortaya atılarak, benimsenmiştir. Bu kavramla; korumanın ülke

düzenleme ve kent planlama ile yakından ilişkisi olduğu, kent planlama konteksi içerisinde ele alınması gerekliliği ve sadece mimari, artistik ve teknik kaygılarla değil, ekonomik ve sosyal hedeflerle de bütünleşmesi gereği vurgulanmıştır. Koruma eyleminde, anıtların ve izole sitlerin yanı sıra bu öğelerin yer aldığı yakın çevresi ile yarattığı imaj içerisinde değerlendirilmesi gereğininde beraberinde getirmiştir. Yayınlanan deklarasyonda "SİT'ler; artistik, tarihsel, etnoğrafik, edebi ya da efsanevi homojenlik veya ilginçlikleri nedeniyle korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken, doğanın ya da insan ve doğanın birlikte oluşturdukları topoğrafik bölgeler olarak tanımlanmıştır" [51].

Avrupa konseyi Envanter çalışmalarını yapan IECH (inventory of European Cultural Heritage) Sit'leri şu şekilde sınıflamaktadır [45]:

1. Doğal Değeri Olan Alanlar Mağara, Uçurum gibi tekil öge, göl, dağ gib sınırlı doğal alan ve orman, kıyı gibi yaygın doğal alanlar
2. Tarihsel Alanlar: Tarihsel, ebedi ve efsanevi olayları yansıtan alanlar
3. Bilimsel Alanlar: Jeolojik oluşum,paleontolojik kalıntı, Arkeolojik kalıntı ve Etnoğrafik değeri olan alan, özel flora ve fauna içeren alanlar
4. Karmaşık Alanlar: Doğa ve insan yapısı özellikleri bir arada barındıran, yerleşme yakın çevresi doğal alanlar, yer yer pitoresk yerleşmelerin yer aldığı doğal bölgeler, üstünde yerleşim bulunan adalar
5. Kentsel Alanlar: Kent ve kasabaların tarihsel çekirdekleri, anıt grupları, tarihsel açıdan önemli bir bağlayıcı dokuyla çevrili anıtlar, bir mimari kompozisyonun odak noktasını oluşturan yapılara yönelik görüntüler (vista) v.b....

Mimarlık alanında çağdaş koruma kavramı; kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değerleri yüksek yapıtlarında anıtların ve doğal güzelliklerin, kentte bugün yaşayanlar kadar gelecek kuşaklarında yararlanması için her türlü yıkıcı ,saldırgan ve

zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması olarak tanımlanmaktadır [52].

Tarih boyunca varolan koruma eylemi, günümüz anlamdaki yerine 19.yy. sonrası Sanayi Devrimi ile ortaya çıkmıştır. Milliyetçi düşüncenin ortaya çıktığı 19.yy. başlangıcında SİT kaspamındaki, kültürel miras ürünlerinin korunması çabaları artırılmıştır. Tarihsel eserler, geçmişin günümüze yansımaları biçiminde yorumlanarak, onarımcılığa eğilimli bir görüşü getirmiş, amaç; yapının ilk günkü özgün duruma kavuşturulması olmuştur. Tüm eskime ve sürüme belirtilerin yok edilmiş eksik parçalar tamamlanmış, aslına uygun olmayan öğeler ayıklanarak yenileriyle değiştirilmiştir. Değişikliğe uğramamış tarihsel belge elde etme amacı ile stil temizliğine girilmiş, bütünde stili korumak amacıyla orta çağ sonrası tüm eklemeler temizlenmiş ve tarihi eserlere koruma adına büyük zararlar verilmiştir [45].

Bu görüşe karşıt düşüncelerin gelişimi ile abartılmış bir "Tarihsel Belge" ve ayıklama eylemine karşı bir "Eskilik Değeri" ortaya atılmış ve zamanla bu iki görüş birbirini dengeleyerek, yeni bir anlayışın filizlenmesine yol açmıştır. 19.yy. sonlarında, tarihsel süreç içerisinde her dönemin kendine özgü yaratıcılığını simgeleyen belgelere sahip olduğu kabullenilmiş ve orta çağ sonrası dönemlerin ürünlerine de gerekli önem verilmeye başlanmıştır.

20.yy. başlarında "Sanat Değeri" ile "Kullanım Değeri" olarak iki yeni kavram koruma etkinliklerinde rol oynamıştır. Başka değerlere oranla pratik bir anlam taşıyan kullanım değeri, eski yapının zamanında müdahaleyle, bir işlevi olan "yaşayan anıt"a dönüştürülmesi anlayışını gündeme getirmiştir. Mimari ve kültürel miras ürünlerinin korunmasının yanı sıra, yaşama kazandırılması görüşüne de yer verilmiş, eski yapıların çağdaştırılmasının onlara yeni işlevler verilerek yaşam ilişkileri çerçevesinde oturtulması ile sağlanabileceği bemimsenmiştir. Bunun sonucunda yaşam akışının dışında müzeli nesneler değil, tümüyle tersine, özgün yapısına uygun, yaşanan dönemlere katkısı bulunan, yeni bir işlev kazanmış, modern yaşantıda, yerin alana yapıtlar ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu yaklaşımın benimsenmesinden sonra, koruma eyleminde tek yapı ölçeğinden çevre

ölçeğine geçiş yaşanmış; yapıların, çevresine bir mekan kurgusu içerisinde yerleştirilmiş bulundukları, bunların çevrelerinden koparılmadan bütün halinde ele alınmaları gerektiği, yaratacakları etkinin ancak böyle bir yaklaşımla büyüyeceği benimsenmiştir [45].

Bütün bu anlatılanların özeti olarak; SİT diye belirlediğimiz doğal ve tarihi çevre dondurulmuş bir ortam olmayıp, aksine çevredeki insanlarla birlikte yaşayan bir organizmadır. Bu yaşayan organizmada korunması gerekli doğal ve kültürel varlıkların çevrelerinden kopmadan ve soyutlanmadan ve çevre ile bir bütün oluşturularak korunması günümüzde modern koruma fikrinin temelini oluşturur. Koruma; toplumsal bir öge olarak çevrede yaşayanlara kültürel, ekonomik ve sosyal hizmetler bütünüdür. Bu bakımdan "koruma ile çevreyi yaşatma" kavramları doğal ve kültürel korumada birlikte ele alınmaktadır [53].

Koruma kavramının önemini üç temel amaç saptar [54]

- a) Tarihi mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi
- b) Kültürel sürekliliğin sağlanması
- c) Çağdaş insana tarih ile birlikte yeni yaşam olanakları sağlanması

Çağımızda; insanların yeni ihtiyaçları ve yeni istekleri vardır. Bu ihtiyaç ve istekler yeni teknoloji olanakları ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Ancak ileri teknoloji ürünleri, insan eli ile üretilenden çok daha yeknesak ve itici olmaktadır. Tarihi çevrenin oluşmasındaki ilkeler ve sonuçları, günümüzde sorunlarının çözümünde çok değerli ipuçları verebilmektedir. Ayrıca insan ölçeğinde eski yapılar, sokaklar ve bunların oluşturdukları kentsel doku, çağımızda çok akılcı ve küçük onarım ve yenilemelerle çağdaş yaşama uygun hale getirilebilir. Bu amaçla tarihi ve doğal çevrelerin korunması ve yenilenmesinde turizm işlevi büyük öneme sahiptir.

3.1.2. Turizm, Tarihi Eserlerin ve Doğa'nın Korunması

Günümüzde plansız ve programsız turizm aktivitesi neticesinde tarihi eserlerin ve doğal çevrenin tahrip edildiği ve neticede yörenin turizm potansiyelinin azaldığı gerçeği ortaya çıkmıştır.

Sosyal ve kültürel faaliyetler bütünü içinde, kentleşme, turizmi bir miktar geliştirirken, tarihi ve doğal varlıkları tahrip etmekte ve hatta yok etmektedir. Tarihi eserlerin kendi haline bırakılmalarında doğal ve fiziki etkilerle tahrip edildikleri bilinen bir gerçektir. Yüksek ziyaretçi potansiyelinden dolayı tahribatta tarihi eserlerin özü ve niteliği tahrip olmaktadır. Bütün gerçekler karşısında tarihi ve doğal varlıkların turizme açılmasında dikkat edilecek en önemli husus "koruma"dır.

Bu konuda UNESCO'nun yayınladığı ve Birleşmiş Milletlere üye bütün devletlerin uyması gerektiği "Koruma Stratejisi"nin 1975 yılındaki esasları doğal ve tarihi eserlerin korunması için çok önemli belgedir.

"Devletler kısa vadeli kazançlar için doğal ve tarihi eserleri koruma prensiplerini zedelememeli veya gevşetmemelidir. Çünkü turizm ve ekonomik kalkınma ancak ülkelerin doğal ve kültürel eserlerinin korunması sayesinde vardır."

Bu esastan hareket edildiğinde; Yöresel Koruma "Fiziksel Planlama" ile mümkündür. Fiziksel planlamada yöredeki doğal ve kültürel varlıkların özellikle ve nitelikleri korunarak yerel yerleşmeler KORUMA- KULLANMA dengesine göre planlanır. Bölgenin yerel yerleşme olanağı ve turizm gelişmesi fiziksel planlarda belirtilir. Ancak bu planlarda turizm gelişmesi sağlanması için turistik yatak kapasitesi artırılarak, doğal ve tarihi varlıklar ve eserleri plan ile tahribe uğramaktadır [53].

"Eski Eserler; ister taşınmaz nitelikte olsunlar insanın doğal yapısından kaynaklanan bir merak duygusu ile ilgi çekerler. Bu eserler yöresinde teknolojik veriler ile beton yığınları oluşturulması daha açık bir deyişle turizm diye plansız yapılarla boğulması, turizmin geleceği bakımından çok sakıncalıdır" [53].

Eski eser bölgelerinde turistin ilgisini çeken olgu, fiziki ve göstermelik yapıtlar olmayıp turisti zaman içinde tarihin derinliklerine götüren eski çağların yaşam düzeyi ve tarihi nitelikleri olduğunu unutmamak lazımdır. Bu duygunun devamlı şekilde turistin imajında bulunması için, yörenin olduğu gibi nitelik ve özellikleri ile canlı

bir müze gibi korunması turizmin esas planlama prensibi olmalıdır [53].

Turizm genelde; ülkenin doğal ve kültürel değerlerini kullanmaya dönüktür. Aşırı kullanma sırasında gerçek tehlike, temel kaynakların karakter değiştirmesi ve tahribidir. Bu nedenle ölçülebilen değerler ile kaynakları tahrip etmeden kullanabilecek turist sayısı ve turizm gelişmesi büyüklüğünün belirlenmesi önemlidir. Burada turizmin tarihi ve doğal mekanlardaki olumlu etkileri göz ardı edilerek, negatif bir olgu olduğu ima edilmeyip, olumlu ve olumsuz faktörlerin doğru dengesini elde etmenin gerekliliği vurgulanmak istenmektedir [55].

Tarihi çevrelerde oluşturulacak; "Turistik Etkinlik Özeklerinin" ortaya koyabileceği olumlu sonuçlar şu şekilde sıralanabilir [18]:

- * Bölge turizmi için eksikliği duyulan konaklama tesislerine kısmen bir çözüm getirir.
- * Turistin tarihi bir atmosfer içinde ağırlanma heyecanı yaşamasını sağlar.
- * Tarihsel çevrenin pasif (durağan) korumadan çıkartılıp devrim kazanmış olması, toplumsal, kültürel ve ekonomik canlılık doğmasını sağlar.
- * Ülkede yaşayan halka turizm yoluyla yeni kazançların sağlanması ve toplumsal düzeyin yükselmesini sağlar.
- * Tarihsel eserin değerini anlamak ve koruma bilincini toplumda yaygınlaşmasını gerçekleştirir.
- * Kentlerde son yıllarda artan gelişime yeni bir boyut kazandırmasını sağlar.

3.2. TURİZM İŞLEVİ İÇİNDE YER ALAN TARİHİ KENT

Önceki bölümde; Turizmin bir endüstri olarak ortaya çıkışı ve bu endüstrinin arz verileri olarak doğal, kültürel ve tarihi nitelikler açıklanmıştır ve turizmin arz verilerinin mekansal olarak belirleyici olduğu Tarihi Kentin önemi vurgulanmıştır.. Bu bölümde ise; fiziksel mekanlar üzerinde çok kısa bir süreçte büyük değişiklikler yaratabilen turizm olgusunun "Tarih Kent"te ortaya çıkışı ve "Turistik Tarihi Kent" kavramı incelenecektir. Bu inceleme için öncelikle, bir

önceki bölümde kısmen açıklanan "Tarihi kent (Kentsel SİT)" kavramı ve turizm olgusuna bağlı olarak bu mekanlarda ortaya çıkan "Turistik Kent" olgusunun birleşimi olan "Turistik Tarihi Kent" modelinin açıklanması gereklidir.

Turizm işlevi içinde yer alan "Tarihi Kent" in turizm işlevi ile etkileşimleri ise dördüncü bölümde, ileri sayfalarda ele alınacaktır.

3.2.1. Tarihi Kent (Kentsel SİT)

1975 tarihli Amsterdam Deklarasyonunda yer alan mimari kompleks (kentsel sit) kavramının açıklaması şöyle yapılmıştır [51].

- a) Toplumsal, tarihsel, arkeolojik ve artistik değerlerin yanı sıra, pitoresk ya da tipik özelliklere sahip olmak,
- b) Kaynaşmış bir bütün meydana getirmek ya da ilginç bir görünüme sahip bulunmak,
- c) Birimleri doku özelliklerinden dolayı sınır oluşturacak ölçüde bütünleştirmek,

Avrupa Konseyi bünyesindeki IECH (Inventory of The European Cultural Heritage)'in kentsel sit tanımı "tarihsel, arkeolojik ya da artistik nitelikleriyle bir mimari beraberlik ve bütünlükte olan yapı gruplarının oluşturduğu kentsel alan" şeklindedir.

Tarihi Kent alanı; bir bütün içinde belli bir alanı kapsadığı gibi "tarihi" niteliklerinden dolayı, kentin modern diğer alanlarından da ayrılır. İşlevsel bir kentsel alan olan "Tarihi Kent", kentin alt bölgelerinde diğer başka işlevlerle birlikte bulunma eğilimi göstermektedir [41]. Bu durumda "Tarihi Kent" in bölgeleme kavramı içinde, kentin bütünü veya bir kısmını sınıflayan, niteliksel olarak içerdiği etkinlikleri tanımlayan bir yapı olduğu söylenebilir [43].

Tarihi kent kavramına getirilen diğer bir tanımda; modern oluşumdan çok tarihi olduğunu düşündüren yıllarla ilişkisi ele alınmıştır. Bir başka işlev, kent yaşantısında tarihi olma özelliğinden daha ağırlıklı olsada kent tarihi olma özelliği ile tanımlanabilir [55].

Tarihi Kenti oluşturan nitelikler aşağıdaki gibi sıralanabilir: [45].

- a-) Kent ve kasabaların tarihi çekirdekleri
- b-) Anıt grupları ve anıtsal alanlar
- c-) Tepe ve yamaçlara kurulu kent ve köyler
- d-) Bir mimari kompozisyonun odak noktasını oluşturan yapılara yönelen görüntüler (vista) ve anıtlara yaklaşım vista ları
- e-) Tarihsel açıdan önemli bir bağlayıcı dokuyla çevrili anıtlar
- f-) Anıt değeri ya da ilginç görünümüleri olmadığı halde tutarlı ve homojen bir bütünlük oluşturan gruplar
- g-) Anıtlara yaklaşımı sağlayan uyumlu doku
- h-) Kilise, Cami, Medrese avluları
- ı-) Kıyılar boyunca eski ev yada tarihsel yapı grupları bulunan nehir ve kanallar
- i-) Eski bir kent veya kasabanın silueti ve surlarla korunmuş yerleşmeler

Tarihi kenti oluşturan ve önemli örnekleri yukarıda sıralanan elemanlar kümesi tanımlanarak, sınıflandırılması gereklidir. Tarihi kent teriminin kavramlaşabilmesi için; kentsel eserlerin kendi karakteristikleri, bu karakteristikleri eserlerin yaşadığı çağ estetik güzellik ve mimari belirginlik, tarihi olaylar ve kişilikler, tek yapı ve yapı gruplarına ve kentsel planın kadastral formuna bağlı kriter seçimleri yapılmalıdır. Bu özelliklerin belirlenmesi, "Tarihi Kent" tanımının yapılabilmesi için tek başına bir kriter oluşturamaz. Çünkü, tarihi niteliklerin sınıflandırılması ve envanterinin yapılması yanlı (subjektif) karar verme mekanizmasına bağlıdır.

SİT kavramı ile yasal olarak tanımlanmış bulunan "Tarihi Kent" kültürel bir öge olarak, çevreyi düzenleyen ve biçimlendiren plancı ve mimarın programına girmelidir. Ne var ki; "Tarihi Kent" dokusu kavramıyla ilgili olarak geleneksel mimarlık ve sit imajlarının yaşayan mevcut kentlerdeki sosyal ve ekonomik unsurlarla pek bağdaşmadığı hatta yapılan araştırmalarda kullanılan niteliklerin çoğunun günü birlik kaygılarla yaşayan ve pragmatik yaklaşımları bulunan toplum bireyleri tarafından kolayca benimsenemediği

görülmektedir.

Bugün, artık Tarihi Kent dokusunu müze gibi korumak yerine kentin yaşayan bir parçası olarak ele almak ve yaşatmak için gösterilen çabalarda, söz konusu tarihi kent mekanları ve yaşam biçimlerinin çok yönlü bir araştırmasının yapılması gereklidir [57].

Sonuç olarak; tek yapı olarak korunacak tarihi anıtsal mimarilerin tespiti ya da yasal olarak koruma altına alınan bölgenin tespiti tarihi kent alanının temel belirleyicisi değildir. Tarihi kent mekanı içinde yer alan kullanıcı grupları, bu grupların davranış biçimleri "Tarihi Kent" in mekansal yerinin saptanmasında kriter oluşturabilir. Eğer ziyaretçiler, tüccar ve yerel halk; tarihi, kültürel değerlerinden ötürü tarihi kent mekanını kullanıyorlarsa; arazi değerleri, ziyaretçilerin nicel özellikleri, ve yerleşim biçimi kent bütününde tarihi kent yerleşiminin geçerli gösterimleridir [43].

3.2.2. Korunacak Yöresel Değerlerin İçeriği ve SİT Sınıflandırmaları

2863 sayılı KTVK kanunda sit; "tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi olayların cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleriyle korunması gerekli alanlardır." şeklinde tanımlanmaktadır [45].

Koruma ve Turizm bağlamı içinde değerlendirildiğinde, korunan taşınmaz kültür değerleri iki ana grupta toplanmaktadır: [58].

- a) Dinlenme Turizmi ile bağlantılı korunması söz konusu değerler:
 - * Ekolojik Özellikli Değerler: Belirli bitki ve hayvan türlerinin üreme ve izlenme yerleri
 - * Doğal Sitler: Doğal güzellikler ve el değmemiş peyzaj değerleri
- b) Kültürel Turizmle bağlantılı korunması sözkonusu değerler

- * Tarihi Sitler: Önemli tarihi olayların yer aldığı alanlar
- * Arkeolojik Sitler: Antik yerleşme ve eski medeniyet kalıntılarının yer altı ve üstü veya su altında bulunduğu yerler
- * Kentsel Sitler: Mimari yöresel, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları ne deniyle teker teker taşıdıkları değerden daha fazla değeri olan kültürel ve doğal çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, sokak ve duvarlar..v. b.) birlikte bulundukları alanlar

Taşınmaz kültür değerleri dışında yöre halkının örf, adet ve toplum yapıları, el sanatları v.b. sosyal- kültürel özelliklerinin koruma kapsamında düşünülecek ilgi odakları olduğu açıktır [59].

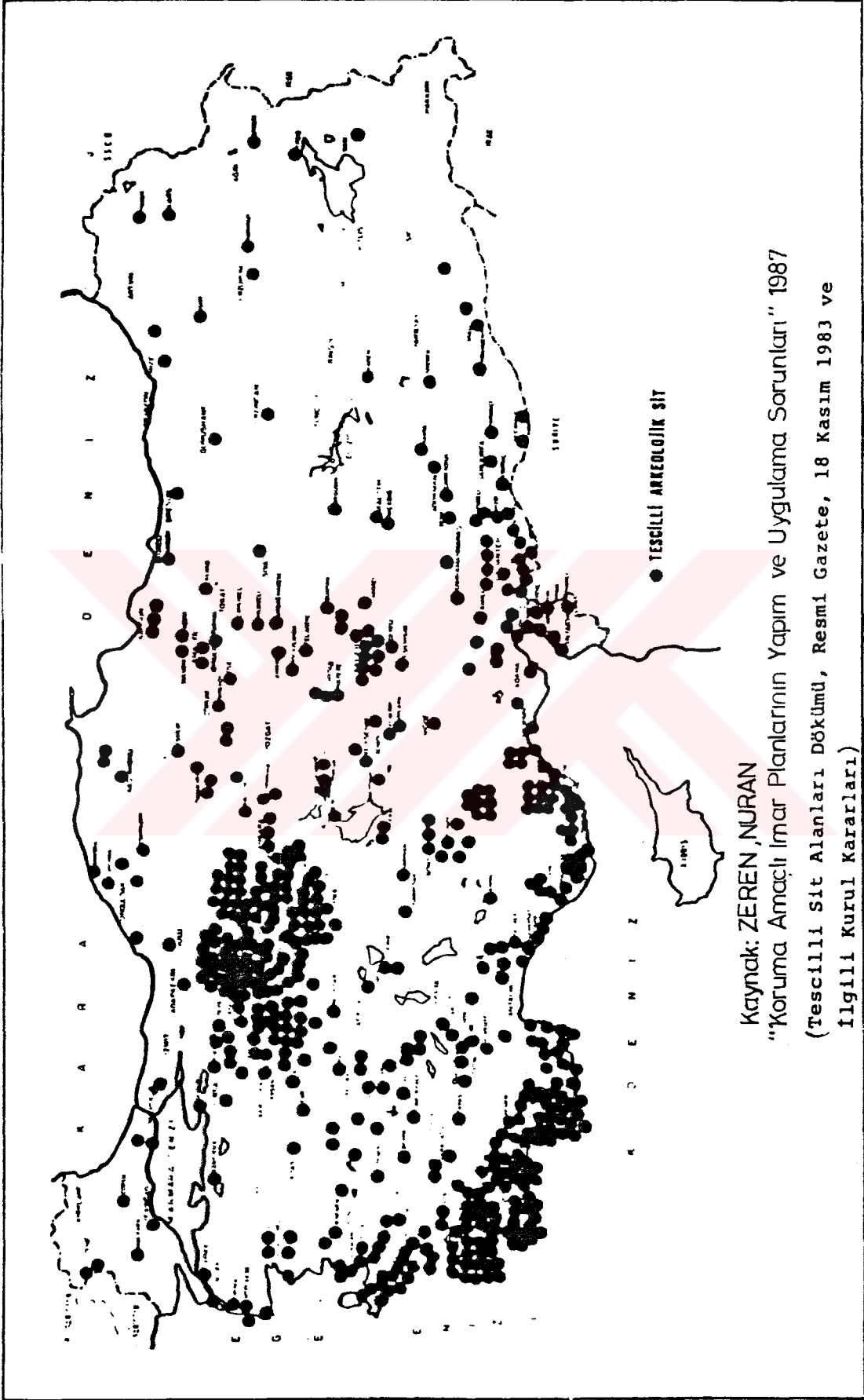
Taşınmaz Kültür ve Tabiat, Varlıkları Yüksek Kurulu'nun Kasım 1983'te yaptığı bir döküme göre Türkiye'de Tescilli Sit sayısı 741 olarak belirlenmiş daha sonra 3 kentsel sit alanı tescilden çıkarılmış ve 1986'ya kadar 3 yeni kentsel, 3 arkeolojik, 4 doğal, 1 tarihsel sit alanı tescil edilerek tescilli sit alanı sayısı 749'a yükselmiştir [60].

Ülkemizdeki sit alanları; Arkeolojik (548) Doğal (120) Kentsel (103) ve Tarihsel (46) Sit alanları gibi homojen özellikler gösteren sitler dışında çoğu yerde; Kentsel+ Arkeolojik, Kentsel+ Tarihsel, Tarihsel + Arkeolojik, Tarihsel+ Doğal, Arkeolojik,+Doğal, Doğal + Kentsel gibi ikili veya Arkeolojik+ Doğal+ Kentsel, Arkeolojik+ Tarihsel+ Kentsel, Doğal+ Arkeolojik+ Tarihsel, Kentsel+ Doğal+ Tarihsel gibi üçlü, Arkeolojik+ Doğal+ Tarihsel+ Kentsel gibi dörtlü sit özelliğini de üst üste içerebilmektedir [60]. (Şekil: 3.1, şekil: 3.2, şekil 3.5, şekil 3.4)

Beşinci bölümde, örnek alan incelemesi olarak seçilen Ayvalık kenti, Doğal + Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Ancak yerleşmede; Doğal, Kentsel Sit alanı dışında Arkeolojik Sit Alanı; da bulunuşu ve tarihsel önemide gözönünde bulundurulduğunda dörtlü sit alanı kapsamında yer alabileceği açıktır.

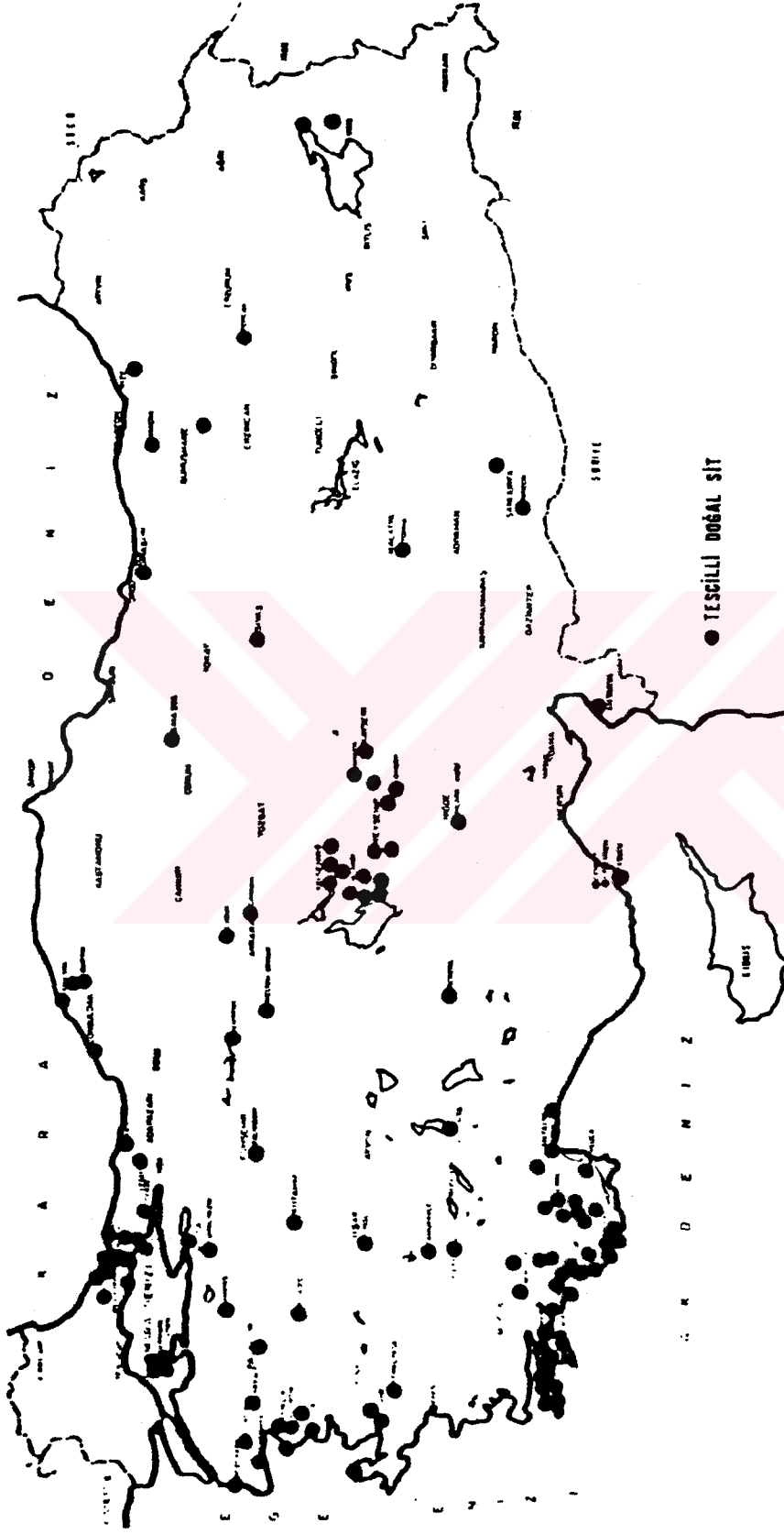
Sit alanlarını tespit ve tescili ile ilgili kuruluş, yasak ve yönetmelik ile planlama ilkeleri ve uygulanmasındaki yetkili

ARKEOLOJİK SİT ALANLARI DAĞILIMI

Şekil: 3.1. Türkiye'de Tescilli Arkeolojik Sit Alanları Dağılımı [60]

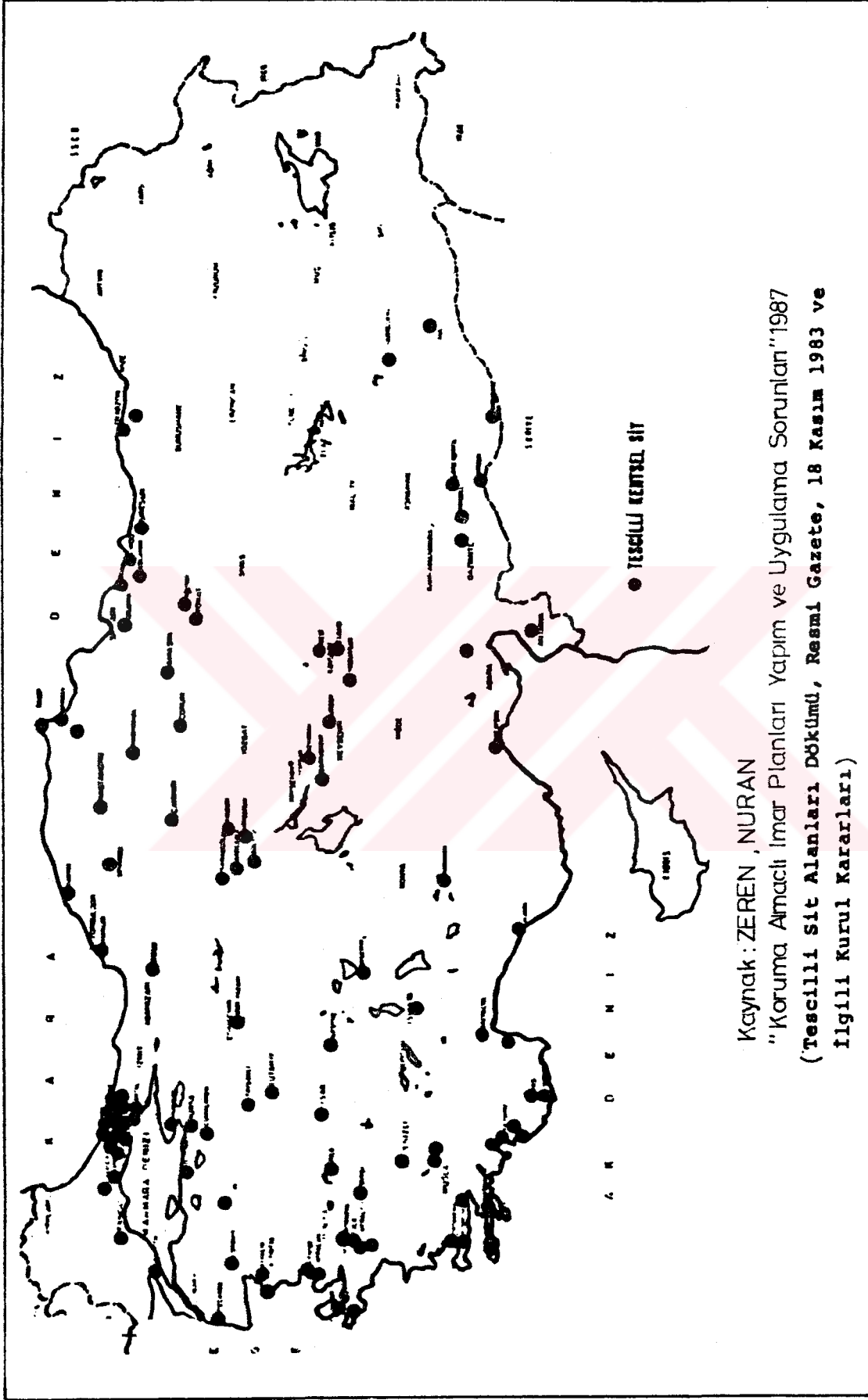
TESCİLLİ DOĞAL SİT ALANLARI DAĞILIMI

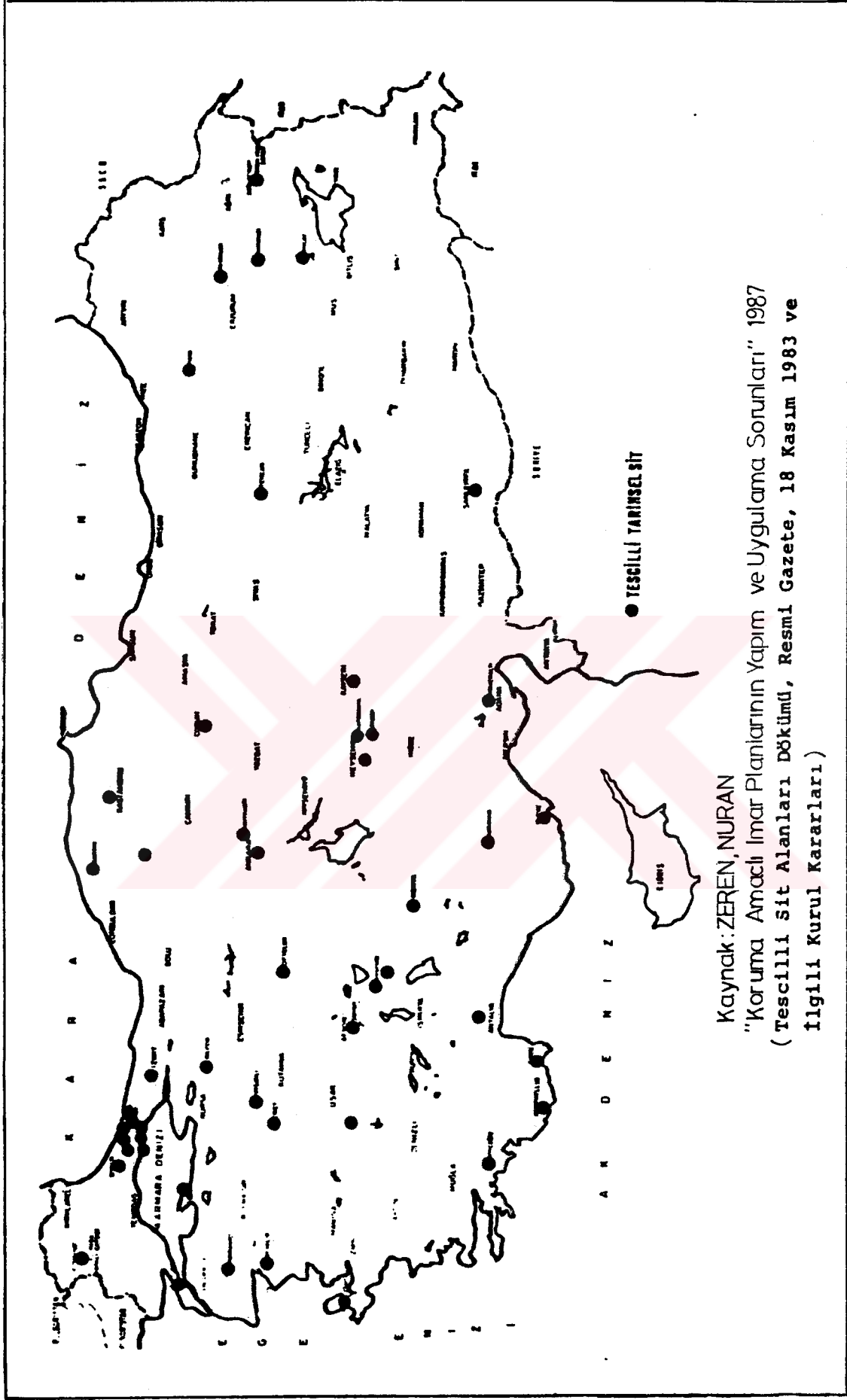
Kaynak : ZEREN, NURAN

"Koruma Amaçlı İmar Planlarının Yapım ve Uygulama Sorunları" 1987
(Tescilli Sit Alanları Dökümü, Resmi Gazete, 18 Kasım 1983 ve
İlgili Kurul Kararları)

Şekil: 3.2. Türkiye'de Tescilli Doğal Sit Alanları Dağılımı [60]

Şekil: 3.3. Türkiye'de Tescilli Kentsel Sit Alanları Dağılımı [60]

Şekil: 3.4. Türkiye'de Tescilli Tarihî Sit Alanları Dağılımı [60]

kuruluşların seçimi v.b. konular bu çalışma konusu dışında bir inceleme alanı olduğu için, çalışmada yer verilmemiştir. Ancak; Turizm işlevi getirilmesi önerilen Kentsel Sit alanlarına ilişkin temel sorunlar aşağıda maddelenmiştir [45].

- a) Kentsel Sit Alanlarının saptanması ile ilgili sorunlar
 - Kentsel sitlerin ülke ve kent planlama stratejileriyle bütünleştirilmeden belirlenmesi.
 - Saptamada kullanılan değer ve ölçütlerin eksikliği
 - Tek yapı ölçeğinde geçerli değerlerin belirleyici olması
 - Sınır belirleme de sorunlar
 - Teknik yetersizlikler
- b) Kentsel Sit Alanları Planlamasıyla İlgili Sorunlar
 - Arazi kullanım planlarının eksikliği
 - Kentsel gelişme planlarından ayrı olarak koruma planlarının yapılması
 - Plan yapım süresinin uzunluğu
 - Planlama kuruluşlarının çeşitliliği ve yöntem eksikliği
 - Koruma ve yenilemeyi destekleyen yasaların eksikliği
 - Planlamada halk katılımının eksikliği
- e) Koruma Planlarının Uygulanmasıyla İlgili Sorunlar:
 - Planlama uygulama arasındaki kopukluk
 - Özel mülkiyet ve parasal kaynaklardan doğan sorunlar
 - Halkın tepkisi ve uygulayıcı kuruluş eksikliği yanında yerel-yönetimlerdeki teknik personel yetersizliği

3.2.3. Tarihi Kent ve Turistik Tarihi Kent Modeli

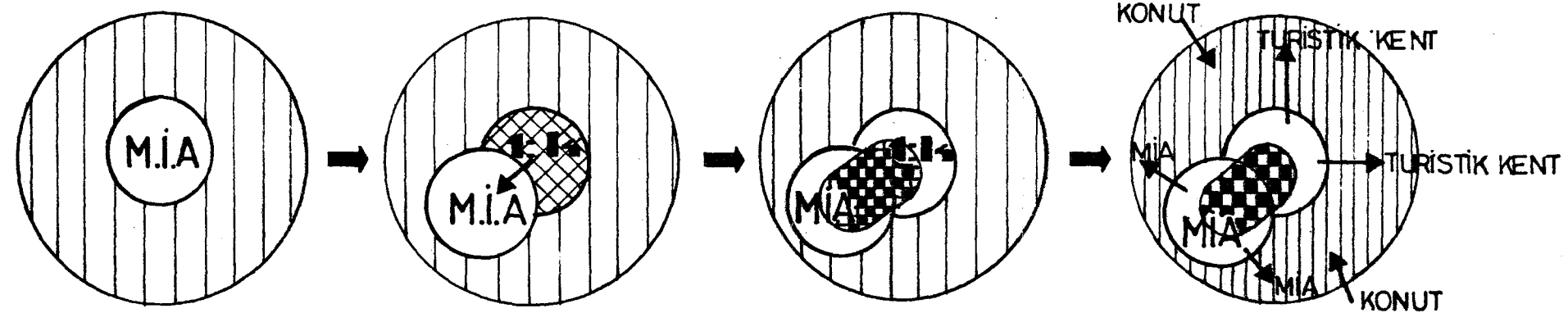
Ashworth ve Tunbridge'in "Turistik Tarihi Kent" adlı eserinde tarihi kentin gelişimi ve turistik kent olgusunun tarihi kentte yer alışı ve turistik tarihi kent modelinin ortaya çıkışı ele alınmaktadır [43]. Şekil 3.5'de görüldüğü gibi; ticari, idari merkez ve konut gibi kentsel işlevleri içeren alan Çekirdek Kent olarak tanımlanmaktadır. Çekirdek kentin süreç içinde dışa doğru büyümesi (II.etap) ve "tarihi kent" kavramının; tarihsel kültürel mirasın değerlendirilmesi ve koruma eylemlerinin gelişimi yanında kentin merkezi işlevleri arasındaki ilişkiye bağlı olarak ortaya çıkması izlenir. (III.etap)

TARİHİ - TURİSTİK KENT MODELİ GELİŞİMİ

TARİHİ KENT MODELİ GELİŞİMİ

TURİSTİK TARİHİ KENT MODELİ GELİŞİMİ

• MİA'DA GELİŞİM
Kaynak: ASHWORTH, G.J., TUNBRIDGE, J.E.
"Tourist Historic City" London 1990

• MİA'NIN BİR PARÇASININ TURİSTİK KENTİN TARİHİ KENT İLE ÜST ÜSTE ÇAKIŞMASI

• MİA'NIN KİSMİ HAREKETİ TURİSTİK KENTİN MİA'YIDA İÇEREN ÇEKİRDEK KENT PARÇASI

• ÇEKİRDEK KENTİ İÇİNDE KALAN GEÇİS BÖLGESİ VE GEÇİS BÖLGESİNDE GENİŞLEME
• TURİSTİK KENTİN MİA'DAN UZAKLAŞMASI
• MİA'NIN TURİSTİK KENT'TEN UZAKLAŞMASI
• KONUTUN KENT SINIRINDAN GİRİŞİ

Şekil: 3.5. Tarihi-Turistik Kent Modeli Gelişim Şeması [43]

Koruma eylemleri ve politikalarının çekirdek kent içinde uygulanması; koruma hareketlerinin gücüne, korunacak tarihsel nitelikteki eski eser yapıların fiziksel durum ve dağılımına, alandaki yenileme ve koruma eylemleri doğrultusundaki baskılara bağlıdır.

Çekirdek kent içinde tarihi kentin ortaya çıkışı ve koruma politikalarının gelişimi uygulanan politikalarla MİA işlevlerinin gelişimi ve mevcut yapılarında fiziksel değişiklik yapılması ve buna ek olarak mevcut ulaşım ağı ve kadastral düzenin, yeni oluşan ulaşım talebine karşılık verememesi ile kısıtlılık söz konusudur. Bu kısıtlılık sonucu çekirdek kent içinde yer alan ticaret işlevlerinin alan dışına kayması ve Tarihi Kent ile MİA işlevlerinin mekansal olarak ayrılması söz konusudur [48].

Süreç içinde bir sonraki dönemde (IV. etap) olan dışına çıkan MİA işlevlerinin, yeniden çekirdek kent alanının bir kısmına yerleşmesi izlenmektedir.

Turistik Kent:

Turistler genelde korunmuş; anıtsal ve kentsel eserleri kısaca tarihi yerinde incelemeye, geçmiş dönemlerin toplum yapısı, gündelik yaşayış ve bunların kentsel mekanda yer alışı inceleme amacıyla gelmekte ise de günümüz modern yaşam etkinliklerine de ihtiyaç göstermektedirler. Genelde çok az turist, incelemeye geldiği dönemin koşullarında temel ihtiyaçlarını karşılamayı düşünmektedir. Bu sebeple, ikinci bölümde değinildiği gibi ikincil çekicilik olarak adlandırdığımız; otel, restaurant v.b. konaklama üniteleri, birincil çekicilik olan tarihi kent çevrelerinde yer almaktadır [43].

Öte yandan ziyaretçi kitlelerin, turizm etkinliğini gerçekleştirmelerinde büyük öneme sahip birincil çekicilik kaynakları başlıca motivasyonlardan biri ise de, ziyaretçiler para ve zamanlarının büyük kısmını birincil çekicilikleri tamamlamayan ve destekleyen elemanlar olan; konaklama, ulaşım, beslenme, eğlence gibi tüketicinin son tatminini sağlayan etkinlikleri içeren ikincil turistik çekiciliklere harca-yabilirler. Dolayısı ile; bu tür ikincil çekicilikler turistik kentin şekillenmesini etkilemektedir.

İkincil çekiciliklerden tesisler ve diğer turizm arz elemanları arasındaki işlevsel ve mekansal ilişki çeşitli, yerleşim kümelerine göre farklılık göstermektedir; Örneğin çekirdek kent içinde yer alan turistik tesisler MİA, tarihi etkinlik ve çekicilik ile güçlü işlevsel ve mekansal ilişkilere sahip iken; kentin dışındaki, kendi içinde yeterli tesisler, diğer turistik etkinliklerle zayıf ilişki içindedir [43]. Turizm servisleri içinde ikinci sırada olan ve diğer etkinliklerle birlikte farklı bir mekansal bütünleşme gösteren mutfak etkinlikleri gelir. (Bar, taverna, restoran, yerel yemek sistemleri, fast-food servisleri v.b.) Bu etkinlikler için iki önemli yerleşim özelliği vardır:

- I. Belirli sokaklarda ve alanlarda kümelenme eğilimi göstermeleri (Bar, Restoran)
- II. Turizm etkinliğinin başka elemanlarıyla mekansal olarak birleşebilme özelliği (otel içindeki bar ve restaurant v.b...)

Fiziksel mekanda yer alan birincil çekicilik kaynağı olan tarihsel alanların bir kısmında yoğunlaşma söz konusudur. Bu yoğunlaşma sonucunda; turistik kent işlevleri için seçilen tarihi kent mekanı ile turistik işlev alanının (dükkan, mutfak ve diğer animasyon etkinlikleri) bir kısmı üst üste çıkışarak "Turistik Tarihi Kent"i oluşturur [43].

Turistik Tarihi Kent:

Genel bir açıklama ile; "Tarihi Kent" in turist talebinin bir parçası olarak "turistik kent"te tarihi çekiciliklerin yerleşmesiyle sınırlı olarak tanımlanmıştır. Turistik tarihi kent kavramı; kentin rekreasyonel kullanımına ve turist kitleleri ile bağlantılı olarak Rekreasyonel İş Alanı yada Merkezi Turist Alanı gibi işlevler getirmiştir.

Bu servis ve etkinlikler turistik tarihi kentin mekansal alanının bir kısmında yer alabileceği gibi kentin bütününe kapsayabilir. Dolaşımı ile bir kent bütünü Turistik Tarihi Kent olarak değerlendirilebilir. Fonksiyonel oluşu yanında bazı kullanımların yoğunlaşmasına dayanan kent içi tam bir sınıra sahip olmayıp, bu anlamda diğer kent fonksiyon grupları ile (sanayi kenti, pazar kenti, yönetim kenti...vb.) benzerlik göstermektedir [43].

Önceki Sayfalarda Tarihi Kent modelinin açıklandığı şekil:

3.5'in ikinci kısmında turistik işlevlere dayanan turistik alanın ortaya çıkışı sonucunda her iki fonksiyonun üst üste çakışması ile ortaya çıkan "Turistik Tarihi Kent" açıklanmıştır (II. Etap).

"Tarihi Kent", "Turistik Kent" ve MİA işlevlerinin kısmen üst üste çakışması; merkezi alanlardaki ticaret fonksiyonunun korunmuş orjinal kente kaymasının bir sonucu ve turistik kentin, tarihi kent ve MİA alanına sıçrayışının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (III.Etap).

Genel bir ifade tarzı ile; turizm endüstrisinin arz verilerinden başta gelen örneği olan "Tarihi Kent" alanı içinde yer alan birincil çekicilik kaynaklarının turizm pazarında yer alışı ve ikincil çekicilik kaynaklarının alanda yer alışı ile oluşan "Turistik Kent" işlevlerinin birleşimi "Turistik Tarihi Kent"tir.

3.2.4. Turistik Tarihi Kent Sınıflandırması

Turistik Tarihi Kent Sınıflandırması; tarihi kentin özelliğine, (Georgian veya Victoria dönemi, Selçuklu veya Osmanlı dönemi kent karakteristiği) ait olduğu kültürel bölgeye (Batı Avrupa, Latin Amerika, Anadolu. v.b.) gelişme aşaması ya da işletme yöntemi (merkezi planlama yada serbest) gibi özelliklere dayandırılarak yapılacak bir sınıflandırma değildir. Turistik tarihi kent alanının, kent bütününün fonksiyonel bir alt bölgesi oluşu nedeniyle, yapılacak sınıflandırma daha genel kentsel karakterlere dayandırılmalıdır. Pek çok Kentsel karakter arasından yapılan seçim ile oluşturulan, Ashworth ve Tundbridge'nin sınıflamasının temeli üç karaktere dayanmaktadır: [43]

a) Nüfus Büyüklüğü: Büyük nüfuslu kentlerin, fiziksel büyüme, işlevsel çeşitlilik yanında ulusal tarih ve kültürel kaynaklar açısından küçük kentlere nazaran baskın oluşu görülmektedir. Özellikle büyük kentlerde ve metropollerde (Londra, Washington, İstanbul, Atina v.b.) turistik tarihi işlevlerin diğer kentlere oranla önemli oluşu sınıflamada kullanılacak nüfus karakterinin önemini vurgulamaktadır.

b) İşlevsel çeşitlilik: Nüfus büyüklüğü yanında Turistik Tarihi Kent kabul edilen kentin, ekonomik yapısındaki işlev çeşitliliği açısından "tek işlevli" ve "çok işlevli" oluşu açısından ikiye ayrılır. (monofunctiona ve multifunctional).

c) Kaynak ve Talep spektrumu: İkinci bölümde açıklandığı gibi; Turistik Tarihi Kent kapsamındaki kentin doğal tarihi ve kültürel varlıklarının yoğunlaştığı kentler, mevcut tarihsel kaynak yapısı nedeniyle "kaynak tabanlı kent" olarak sınıflandırılır. Ulusal ve uluslararası boyutlardaki kültürel ve tarihi miras öğelerinin baskın olduğu bu kentler "Historic Gem" olarak ta adlandırılabilir.

Öte yandan ikincil çekicilik kaynaklarının yoğunlaştığı ve turistik çekicilik kaynaklarının turistik talebe göre biçimlendirildiği kentlere "talep tabanlı" kent denilmektedir. Tatil kenti veya "Touristic Resort" olarakta adlandırılabilir.

Turistik tarihi kent sınıflandırmasında işlevsel çeşitlilik açısından ikiye ayrılan kent grupları talep ve kaynak tabanlı oluşu açısından çeşitlenmekte ve nüfus büyüklükleri açısından küçük, orta, büyük ölçekli kent oluşu açısından sıralanmaktadır [43].

Nüfus Büyüklüğü

İşlevlik çeşitlilik	Küçük ölçekli	Orta ölçekli	Büyük ölçekli
Tek işlevli Talep Tabanlı Kaynak Tabanlı			
Çok işlevli Talep Tabanlı Kaynak Tabanlı			

Beşinci bölümde örnek alan incelemesinde yer alan Ayvalık Kenti "Tek İşlevli Tarihi Kent" kapsamındadır. Yukarıda gösterilen

şema kapsamındaki "Tek işlevli Tarihi Kent" iki kısımdan oluşmaktadır. Birincisi olan kaynak tabanlı değerler (Historic Gem); küçük insan ve yapı toplulukları, uluslararası veya bölgesel ölçekte algılanan, tarihi kaynakların fiziksel mekandaki dağılımı ve ilişkilerinde baskın olduğu yerler olup, günümüzde orta çağ ve rönesans devrinden kalan kent alanlarıdır.

İkincisi ise "Talep Tabanlı Turistik Kent" olup; gelişen turizm işlevi sonucunda, tarihi ve kültürel alan üzerindeki baskılara bağlı olarak ortaya çıkar. Özellikle kültürel ve tarihi miras zenginliği ve bu zenginliğin fiziksel mekandaki gösteriminde çeşitliliğe bağlı olarak artan turizm pazarı payı; kültürel ve tarihi mirastan yoksun veya bu mirasını yitiren ülkelerde tarihselliğin diğer deyişle kültürel mirasın yeniden yaratılması çabalarını artırmaktadır [43].

3.2.5. Tarihselliğin Yaratılması

Turizm işlevinde kullanılmak üzere tarihselliğin yaratılması; tarihsel çekiciliği oluşturan nesne, yer ve tarihi bütünlük olarak üç etkenin birliğine bağlıdır. Bu süreçte; tarihselliğin yaratılması beraberinde bir takım koruma eylemlerinin mekan üzerinde uygulanmasını getirir. Bu eylemler genel olarak;[61]

- I.) Koruma Eylemleri: Tarihselliği yaratan niteliklerin özgün nitelikleri ile korunması ve yenilenmesi eylemleri [43].
 - a) Aynen koruma-saklama (konservasyon)

*Kendiliğinden: Toplumca anıt olarak benimsenen dinsel, askeri, idari binalar veya sosyal yapısı değişmeksizin yüzyıllardır var olan dokusunu korumuş kent ve kent parçalarının olduğu gibi korunması

*Bilinçli: Belirli bir amaç doğrultusunda; kültürel, morfolojik, işlevsel değerler açısından tek yapı ya da bölgenin koruma altına alınarak, var olan özelliklerin aynen sürdürülmeye çalışılması

- b) Müdahaleli Koruma

* Onarım (Restorasyon)

* Sağlamlaştırma (Konsolidasyon)

- * Stil Temizliği (Liberasyon)
- * Bütünleştirme (Reintegrasyon)
- c) Yenileme (Renovasyon)

Yapı, yapı grupları yada kentin belirli bölümlerinin yenilenmesi anlamını taşır. Tek yapıda cephe yada donatımı yenileme sözkonusu iken kent ölçeğinde,

- *Sıhıhileştirme (rehabilitasyon)
- *Yeni Yapım
- *Ayıklama'ya dek uzanan girişimler söz konusudur.

d) Yeniden Yapım: (Rekonstrüksiyon)

Tek yapı ya da tüm kenti özgün durumuyla olduğu gibi inşa etme anlamında olup, örnek olarak 20 yılda bir yıkılarak yenidenyapılan Japon tapınakları ile II. Dünya savaşında yıkılan Varşova'nın yeniden kurulması gösterilebilir.

e) Canlandırma (Revitalizasyon)

Maddesel korumanın yanı sıra yapının yaşamasını sağlayacak yeni işlevlere kavuşturulması ve ölü anıtlar yerine günlük yaşama kazandırılmış yapıların elde edilmesi.

II.) Enhancement: Tarihsel ve kültürel yapının bütünlüğünü zedelemeyecek kentsel donatım ve kent mobilyalarının, tarihselliğın yaratılacağı alana eklenmesi yolu ile çevresel kalitenin yükselmesi [43].

III.) Facsimile: Çevresinden zarar gören kültürel varlığın; kent veya yapının daha uygun bir yerine nakledilmesi sonucu boş kalan yerine kopyasını yapılarak korunması

Yukarıda sıralanan yöntemler koruma düşüncesinden tarih yaratmak için kullanılan yöntemlerdir. Tarihselliğın yaratılmasında, Talep Tabanlı Tarihi Kent örneğinde önemli belirleyicilerden birisi de "Thema Parks" olarak adlandırılan "Konulu Açık Alanlar"dır.

Tarihi kentlerin oluşturulacak Turizm Pazarında yer almasında ve tarihselliğin yaratılmasında; eğitim, eğlence, ve rekreasyon amaçlı işlevlerin beraberinde düzenlenen bu parklar, temelde kültürel ve tarihsel yapının önemine bağlı olarak konularını doğa, tarihi olaylar veya hayali konular ve mitolojik efsanelerden alabilir. Bu tür düzenleme alanları; Tarihi Turistik Kenti ziyaret eden turistler ile kültürel alan arasındaki görsel ve merak unsurunun tatminine dayanan geleneksel pasif etkileşimin; günümüz teknolojisi ile gelişmiş, çok yönlü gösterim teknikleri ile genişletilip yaygınlaştırılmasını sağlar. Dünya üzerinde yapılan uygulamalarda, ziyaretçi ile ziyaret edilen tarihsel ve kültürel varlık arasındaki sınırlamaların kaldırılarak, yaratılan etkinliklere aktif katılımın sağlanmasına çalışılmaktadır. Örnek olarak Disneyland ve Disneyworld ile İngiltere Kraliyet gösterileri teknoloji ile hayal dünyasının birleştirildiği ve tarihselliğin günümüze yansıtıldığı örneklerdir. Öte yandan tarihselliğin yaratılmasında konulu açık alanlara diğer örnekler olarak; Washington'daki Potamac Nehrindeki Kuzey-Güney İç Savaşları ile Fransa'daki Bastille Meydanındaki Cumhuriyet gösterileri dekor, kostüm, teknolojik gelişme ürünü ses, ışık gösterileri verilebilir.

Tarihselliğin yaratılmasında koruma eylemlerinin uygulanması sırasında doğal ve kültürel çevre arasında olması gereken uyum şu şekilde özetlenebilir [62]:

a) Mekansal Bütünlük: Uyum, var olanı aynen taklit etmek ya da onu korunması gereken bir eser gibi ele alıp saklamak değildir. Tüm çevrenin bir bütün içinde olarak değerlendirilmesidir. Her elemanın bütünün bir parçası olup birbirini tamamlar. O çevreden soyutlanmış bir biçim aykırı olmaktan kurtulamaz. Çevreyi bütünleştiren, çevrenin içinden çıkan form ile uyum sağlanabilir

b) Yoğunluk: Var olan çevrenin bütünlüğünü bozmamak ve yaşanabilirliğini sağlamak için yoğunluk artışı kontrol altına alınmalı, yeni tasarımlar mevcut çevreyi yok edici ve gölgeleyici olmamalıdır.

c) İmaj Bütünlüğü: Oluşmuş olan çevrenin yaşayanlar üzerinde kendi değerlerinden kaynaklanan bir etkisi vardır. Bu değerler yeni tasarımlarda kullanılarak yörenin karakteri yaşatılmalıdır.

d) Malzeme, Konstrüksiyon ve Yapı Elemanlarında Bütünlük; Oran, Ritm ve Modül: Doğal tarihi ve kültürel çevrelerdeki yeni tasarımlarda farklı yapım tekniği ve malzemeler kullanılması kaçınılmazdır. Ancak bu teknik ve malzemelerde aranan uyum; kaba bir taklitçilik ve tekrardan öte; renk, doku, oran, ritm, modül gibi avar olan çevreye ait verileri yansıtacak bir bütünlükte olmalıdır. Böylece tarihi ve doğal çevrelerin tahrip olmadan kullanıma sunulması mümkündür [62].

Yukarıda açıklanmaya çalışılan "Turistik Tarihi Kent" kavramının yer aldığı alanların turizm pazarındaki potansiyel yapısı, resort region olarak adlandırılan "Turistik Tatil Bölgeleri"nde maksimum seviyeye ulaşmaktadır. Günümüz turizm hareketlerinin yapısından kaynaklanan ve rekreasyon, eğlence ve dinlenme amaçlarını tatmin eden "Tatil kenti" (Resort City); ikincil çekicilik olarak açıkladığımız turistik servisler için yarattığı Turistik Kent talebi yanında, bölgedeki mevcut doğal, tarihsel ve kültürel değerler için bir "Turizm Pazarı" ortamı yaratabilmektedir [43]. Özellikle turistik tatil bölgelerinde yer alan tarihi kaynakların değerlendirilecek turizm pazarına sokulması bölge ve ülkenin turizm pazarında aldığı payı artırıcı etkiler yapmaktadır.

Genel Sonuç olarak; Turistik Tatil Alanlarında (resort) Turistik Tarih Kent potansiyelinin büyük boyutlarda olduğu ve bu Turistik Tarihi Kentlerin çok sayıda Turistik Tatil alanlarına (resort) hizmet verdiği söylenebilir. Örnek olarak; ülkemizin Ege ve Akdeniz kıyılarında yer alan turistik tatil alanları ile bu alanlarla içi içe veya yakınında yer alan tarihi kentsel ve doğal alanların yapılan uygulamalarla Turistik Tarihi Kert konumuna sokuluşu gösterilebilir. Bu şekilde söz konusu bölgelerde rekreasyon ve dinlenme amaçlı gelen turistlerin çevredeki tarihi kentsel ve doğal alanları ziyareti ile turistik bölgenin alanı genişlemekte ve turistlerin sınıfsal yapısındaki kültür ve eğitim seviyesi yüksek kişilerin tatil seçimi etkilenmektedir.

Sonuçta turizm pazarında ülke ve bölgenin aldığı pay artışı yanında, tarihi kentsel alanlarda (Turistik Tarihi Kent) elde edilen turizm geliri ile korunması gerekli tarihi, doğal ve kültürel alanların korunması, yenilenmesi, ve yeni işlevlere kavuşturulması konusunda finans, kamuoyu ve politikalarının gelişimi izlenmektedir.

Bu etkilerin yanında Turistik Tarihi Kent olgusu, genelde dar ve mevsimsel ekonomik yarar sağlayan turistik tatil alanlarının (re-sort regions) fiziksel mekanda kapladığı alanın genişlemesi yanında yılın her zamanı gezilebilme olanağı ile mevsimsel yığılmayı ortadan kaldırıcı niteliktedir [43].

Dünya turizm hareketleri yapısında, tarihi mirasın turizm pazarında yer alması ile sayıca az ama ziyaret edilen ülkelerde bıraktıkları büyük turizm geliri açısından önemli yere sahip olan Batı Avrupalı turistlerin Türkiye'deki "Tatil Kentleri" yanında, "Turistik Tarihi Kent" kapsamındaki bölgelere yönelmeleri gözönünde bulundurulduğunda "Turistik Tarihi Kent"lerin turizm endüstrisinin arz yapısındaki öneminin büyüklüğü açıktır.

4. BÖLÜM

TURİZMİN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ

Turizm olgusunun kentlerde ve doğal mekanlarda yarattığı olumlu ve olumsuz etkiler dört ana başlıkta toparlanabilir.

- a) Turizmin Doğal Çevredeki Etkileri
- b) Turizmin İnsan Yapısı -Kültürel Çevredeki Etkileri
- c) Turizmin Ekonomik ve Toplumsal Açıdan Etkileri
- d) Turizmin Planlama Eylemleri ve Yasal Mevzuat Açısından Etkileri

4.1. TURİZMİN DOĞAL ÇEVREDEKİ ETKİLERİ

Doğal çevre, kültürel mirası bütünleyen ve gelecek kuşaklara ulaştırmakla sorumlu olduğumuz ve yerine konulması çok zor bir kaynaktır. Birincil Turistik çekicilikleri oluşturan tarihi ve doğal mekanlar çoğunlukla aynı alanda birbirini tamamlayıcı nitelikte yer alırlar. Doğal çevredeki turizm olayının etkileri iki kısımda incelenebilir.

- 1. Turizmin doğal çevredeki olumlu etkileri
- 2. Turizmin doğal çevredeki olumsuz etkileri

4.1.1. Turizmin Doğal Çevredeki Olumlu Etkileri

Genel olarak, turizme açılan doğal alanlarda; kullanıma bağlı olarak ortaya çıkan bir sonraki kısımda anlatılacak olumsuz etkilere nazaran olumlu etkilerde izlenmektedir.

Turizm sektörünün ülkelerin ekonomik yapısındaki yerinin tarım, sanayi ve hizmet sektörleri yanında çok daha üstün ekonomik gelir kaynağı olarak ortaya çıkışı, artan turizm etkinliği ve talebinin gerçekçi olarak değerlendirilmesi gereğini doğurmuştur. Artan turistik talebin, doğal çekiciliklere sahip olan alanlara yönelmesi ve bu talebin uzun vadeli olarak yapılacak yatırımlara yönlendirilmesi düşüncesi, doğal çevrelerin korunması ve eskisine göre çok daha iyi ulaşımı görsel estetik olarak

iyileştirmelerin yapılması, doğal alanların islahı, gibi fiziksel önlemleri beraberinde getirmiştir. Ulaşılabilirliği, olmayan, modern yaşamın gerektirdiği telekomünikasyon ve barınma ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olan doğal alanlarda; turizm olgusunun bu alanlara yönelmesi sonucu, modern çağın getirdiği kolaylıkların doğal çevreye saygılı bir yapımla tarzi ile alana uygulanmasından sonra eskiye nazaran daha kolay koruma önlemleri alınabilmektedir.

Bu duruma örnek olarak av turizmi yapılan bölgeler ile milli parklarda, bazı hayvan ve bitki türlerinin (fauna-flora) azalacağı yerde çeşitli kültürlerle, çoğaltılması gösterilebilir. Bir çok akarsu ve göller; bitki ve hayvan çeşitliliğinin artırılması için suni üretim alanları haline getirilmiş ve bu alanlar özel avlanma alanları ilan edilerek geliştirilmiştir. Bu alanlarda kurulan avlanma organizasyonları; yerel yönetim ve merkezi yönetim kademeleri ile etkili ilişkilerin kurulmasını, bu alanlarda kontrollü bir biçimde, yok edilenin çok daha fazlasının yaratılmasını sağlayıcı şekilde lobiler oluşturmuştur. Bu tür organizasyonlar olarak, Nairobi Kenya Milli Parkı içinde nadir vahşi hayvanların avlanmaya dönük ve filme alınmasına dönük Safari Turizm organizasyonları ile Kanada Göller Bölgesinde Balık Avcılığına dönük organizasyonlar örnek olarak gösterilebilir.

Doğal alanlarda turizm faaliyetleri; atıl olarak oluşan doğal kaynakların ekonomik ve fiziksel olarak yararlanılabilirliğini sağlaması yanında [63] doğal çevre ve kültürel çevreye ilişkin geniş ölçüde deneyimlerin ve bilgilerin, toplumsal bilinç olarak yayılmasını sağlamıştır.

4.1.2. Turizm Doğal Çevredeki Olumsuz Etkileri

Turizmin doğal çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkiler aşağıdaki şekilde sıralanabilir [64].

A. FLORAL VE FAUNAL SİSTEMLERİN DEĞİŞİMİ

- * Bitki örtüsü (Flora) ve hayvan cinsleri (Fauna) sistemlerinin değişmesi ve bozulması
- * Av turizmi ile hayvan cinslerinin bilinçsiz ve kontrolsüz olarak yok edilmesi
- * Doğal niteliklerin turizm pazarında hediyelik eşya ve anı

olarak satışına bağlı olarak yerel nitelikli doğal (bitki-hayvan) türlerinin yok edilmesi (sünger, deniz kabukları, mercan v.b.) [55].

- * Yerel Bitki örtüsünde değişim: Turistik işlevlerin yer aldığı mekanlarda tasarlama ve peyzaj şartlarına bağlı olarak, yörenin doğal çevresinin uyumsuz bitki örtüsünün alana getirilmesi ve zamanla getirilen farklı kültür oranının artışı ile ekolojik dengenin olumsuz etkilenişi.
- * Doğal ortamların aşırı kullanıma bağlı olarak yaşamsal rezervlerin azalması (su, kömür, tarımsal yiyecek maddelerinin azalması)

B. KİRLİLİK

* Su kirliliği:

Doğal alanlarda yer alan turistik faaliyetler, arıtma tesislerinin olmaması sonucu atık suların doğal alanlara verilmesi, doğal ortamın yabancı olduğu petrol, deterjan gibi zehirleyici nitelikteki atıkların, özellikle gezinti teknelerinden sahillere boşaltılması.

Doğal alanlardan geçen ulaşım sistemlerinin yarattığı etkiler: Özellikle otobanlarda yolun donmaması için kıştan yola serpilen tuzlar, otomobillerin balatalarından dökülen kurşun, asbest, ve lastiklerinden sürtünme ile boşalan atıkların zamanla, doğal alanlara ve su kaynaklarına karışması son zamanlarda ortaya çıkan kirlilik kaynaklarıdır [51][55].

* Hava Kirliliği: [64]

Turistik işlevlerin yer aldığı doğal alanlarda bulunan ulaşım faaliyetlerinin yoğunluğuna bağlı olarak hava kirliliği ortaya çıkmaktadır.

* Otomobil eksozlarından ve turist gruplarının taşınmasında büyük rolü olan hava taşımacılığının gerçekleştirildiği Jet uçaklarının eksozu hava kirliliği yaratmaktadır.

* Özellikle, yer kabuğundan yükseldikçe hava basıncı ve hareketlerine bağlı olarak hava kirliliğinin daha da etkili hale gelmesi, bu alanların sıkça doğal alanlar olması nedeniyle dağlık ve ormanlık alanlardaki

kontROLSÜZ KİRLİLİK, DOĞAL KAYNAKLARIN tahribatını artırmaktadır. Hava kirliliğini yaratıcı katı ve sıvı yakıtların yakılması sonucu salınan toz ve gaz kükürt atıkları bitki örtüsüne zarar verici etkiler yapmaktadır. Bitki örtüsü zamanla biyolojik ve fizyolojik değişimlere uğramakta sonuçta yok olmaktadır.

*** Ses Kirliliği:**

Turistik aktiviteler ve ulaşım araçlarının yarattığı ses kirliliği artışı doğal hayatı ve ekolojik dengeyi olumsuz yönde etkileyici niteliktedir. Özellikle rekreasyon ve kendini yenileme, dinlenme amaçları ile yapılan turizm olgusu, turistik aktivitelerin yarattığı ses kirliliği ile olumsuz sağlık koşullarına ve psikolojik çöküntülere yol açmaktadır.

Turistik aktivitelerin yer aldığı doğal ve kültürel alanlarda bulunan ulaşım araçları, insan kalabalığına bağlı olarak ortaya çıkan gürültüler, restaurant, kafe gibi ticari alanlarda ve son yıllarda kıyı kentlerimizde izlendiği gibi belediye hoparlörlerinden yapılan yüksek ses dereceli müzik yayınları olumsuz ses kirliliğine neden olmaktadır [64].

C. EROZYON: [64]

*Turizm olayının yer aldığı doğal çevrede, turistik aktiviteleri ve turistik ürün kapsamındaki ikincil çekiciliklerin yapımını kolaylaştırma amacıyla düzlük veya, hafif röliefli, açıklık alanların elde edilmesi sürecinin artırılması doğal alanlardaki formasyonun bozulması ve erozyon tehlikesinin artışına yol açmaktadır.

* Doğal alanlardaki jeolojik özelliklerin tahribi (Göreme örneği) ve nehir yataklarının yerinin değiştirilmesi veya Pamukkale örneğindeki gibi su koruma havzası içindeki yapılaşmalar, turizmin erozyon olarak yarattığı olumsuz yönlerden bir diğerini oluşturmaktadır.

D. DOĞAL KAYNAKLAR: [64]

Doğal alanlarda yeralan turizm faaliyetleri;

* Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının tüketilmesi ve turistik aktivitelerle ilgili olarak kirliliği ve zehirleyici etkinliğinin artırılması

- * Turistik işlevlere enerji üretilmesi amacıyla fosil yakıtların yakılarak tüketilmesi sonucu rezervlerinin tüketilmesi
- * Doğal alanlardaki turistik faaliyetlerin yangın riskini artırması ve bu riskin bitki örtüsü ve hayvan cinslerini yok edici nitelikte olması gibi doğal kaynaklara olumsuz etkilerde bulunmaktadır.

E. GÖRSEL ETKİLER: [64]

- * Turistik faaliyetlerin kolaylıkla yapılabilmesini sağlama amacıyla doğal alanlarda gerçekleştirilen üst yapılar görsel açıdan olumsuz etki oluşturabilirler. Bunlar; doğal alanlarda yer alan otoparklar, doğal çevre ile uyumsuz mimari örneği yapılar, teleferik gibi donatı öğeleridir.
- * Çöpler/Döküntüler: Doğal alanlarda, turistik işlevler sırasında kullanıcıların ürettikleri çöpler olumsuz etkiler yapmaktadır. Özellikle kilometrelerce karelik bir doğal alanda katı, sıvı çöplerin toplanabileceği alanların yer almayışı çöp toplama ve çevreyi çöplerle kirletmeme konusundaki toplumsal bilincin yeterli seviyede olmayışı doğal çevrenin çöplerle kirletilmesine yol açmaktadır. Bunun sonucu olarak görsel etkilerin yanında olumsuz sağlık koşulları, doğal kaynakların (su, toprak tarımsal alanlar) çeşitli sızıntılarla kirlenmesi tehlikesi de ortaya çıkmaktadır.

4.2. TURİZMİN TARİHİ KÜLTÜREL ÇEVREDEKİ ETKİLERİ:

Eski çağlarda insan eliyle yapılmış tarihi mekanlar, eski kentler ve benzeri oluşumlar, turizm endüstrisinin pazarlanabilir ürünlerinde en ağırlıklı olan ürünleri oluşturur [65].

Tarihi mekanların, ve kentsel alanların geçmişinin, turizm pazarında, turistik ürün olarak tüketici gruplara sunulması, tarihi kent alanı üzerinde bir takım etkileri de beraberinde getirir. Oluşması, bir seçime bağlı olarak turizm endüstrinin bir ürünü olan "Tarihi Kent", yer aldığı turizm pazarında belli kitlelere hitap etmektedir. "Tarihi Kent" in turizm pazarına girişi ile, ulusal tarihin ve geçmişin ürünü olarak kentsel çevre ve anıtsal yapılar sömürülerek reklamasyon açısından basite

indirgenebilmekle ve ticari beklentilerle geçmişe saygısızlık yapılabil-mektedir [65].

Birincil çekicilikler kapsamında yer alan "Tarihi Kentlerin," tu-rizm pazarındaki payına karşılık tarihi kente gelenler ikincil çekicilik kapsamındaki alanlara para harcamakta, tarihi kentin gezilmesi, rekla-masyon ve çeşitli amaçlarla kullanımı ücretsiz veya çok düşük ücretler-le gerçekleşmektedir. Burda; tarihi kentin turizm pazarında yer alış şekli-nin ve tarihi kent mekanlarının ekonomik açıdan karlılık yaratıcı hale getirilmesinde akılcı politikaların uygulanmayışı etkili olmaktadır.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen; kültürel, tarihi mekanların ko-runması ve turizm işlevi arasında önemli ilişkiler vardır. Bu ilişkilerin başında, tarihi mekanların korunması ve yenilenmesinde turizm olgusu-nun ekonomik yönden olumlu etkileri ve koruma eyleminde önemli bir araç oluşu gelmektedir.

Genel olarak tarihi, kültürel alanlardaki turizmin etkileri iki ana başlık ta toparlanabilir.

1. Turizmin kültürel tarihi çevredeki olumlu etkileri
2. Turizmin kültürel tarih çevrelerdeki olumsuz etkileri

4.2.1. Turizmin Kültürel Tarihi Çevrelerdeki Olumlu Etkileri

A. Ekonomik Ve Sosyal Etkiler

*Turizmin ekonomik ve sosyal etkileri turizmin genel ekonomik etkilerinin daha küçük ölçekteki alanlardaki yansımaları olarak özetlene-bilir. Özellikle tarihi çevrelerde; eski kent mekanlarının sosyal ve ekono-mik yönlerden köhneme alanları oluşu gözönünde bulundurulduğunda, turizmin bu tür alanlarda iyileştirici etkiler yapmakta.

* Turizm; geleneksel aktivitelerin yer aldığı, dolayısıyla teknolo-jik ve ekonomik güçlüklerin yaşandığı tarihi kent alanlarına ekonomik canlılık , işgücü artışı, üretilen mal ve hizmet sektörlerinde nitelik ve ni-celik açısından olumlu gelişmeler sağlar.

* Yerleşme alanları içinde, tarihi mimari değeri olan eski kent merkezleri veya geleneksel yerleşme dokularının oluşturduğu alanlar genellikle orta ve alt gelir grubunun mülkiyetinde yer almaktadır.

Bu tür yerlerde mülk sahibi olmayan kullanıcılar ise kira bedellerinin düşük oluşuna bağlı olarak bu bölgeyi seçmişlerdir. Sonuçta, bu tür bölgelerdeki konutların, sahipleri veya kullanıcıları tarafından onarımları, koruma ve modern çağın getirdiği konfor olanaklarını sağlamaları mümkün olmamaktadır [66]. Bu tür bölgelerin zamanla korunması gerekli tarihsel ve kültürel niteliklerini yitirmelerinin önüne geçilmesi, bu tür bölgelerin ortalama konfor durumuna ulaştırılmasında ve yöre halkının ekonomik ve sosyal açılarından iyileştirmesinde turizm olumlu etkilere sahiptir.

* Ülke yerleşme sistemleri içinde, büyük metropollerin ve etki alanlarının dışında, kırsal veya ülkenin geri kalmış bölgelerindeki tarihi kent dokularının turizm pazarında yer alması ile; bölgelerarası gelir, çalışma alanı, iş olanakları ve istihdam açısından eşitsizlikler ortadan kalkmaktadır. Tarımda endüstrileşme ve hızlı nüfus artışının yaşandığı kırsal alanlardaki tarihi kent mekanlarında (köyler) yaşanan dış göç olayını durdurucu, dolayısıyla köy yaşamını ekonomik ve sosyal yönlerden canlandırıcı bir işlev olarak turizm olumlu etkilere sahiptir.

Bu sayılan etkilerin yanında turizm işlevinin yer aldığı tarihi kent mekanlarında; korunması gerekli anıtsal yapı ve sivil mimari örneklerinin köhneme ve yok oluşunun önüne geçilmesi, tespit, restorasyon ve restitüsyon işlevlerini hızlandırıcı oluşu gözden kaçırılmamalıdır. Yenileme sonrası II. konut işlevine açılan eski yapılar, yer aldığı mekanın fiziksel ve sosyal köhneme olgusunu engelleyici işlev görürler [64].

B. Çevresel Etkiler: (İnfrastructure)

* Tarihi kültürel alanlardaki ziyaretçilerin psikolojik yapılarına, tercih ve davranışlarına bağlı olarak fiziksel mekanlarda çevresel etkiler oluşmaktadır. Tarihi kentte geliştirilecek "Turizm" işlevleri, bu işlevleri kolaylaştıran hizmetler bölgede yüksek bir kaliteyi beraberinde getirir.

* Özellikle tarihi kentin turistik ürün olarak pazarlanmasının kolaylaştırılması amacıyla getirilen alt ve üst yapılar (kanalizasyon, içme

suyu sistemleri, ulaşım ve haberleşme kolaylıkları, enerji v.b.) yöreye. yüksek kalitede bir fiziksel çevreyi getirir [64][65].

*Turizm; yer aldığı tarihi ve kültürel alanlarda çevre koruma ve kültürel miras konusunda toplumsal bilincin gelişmesine paralel olarak çevre koruma konusunda olumlu etkiler gösterir. Tarihi ve kültürel alanın turizm pazarında ürün olarak sunumu, bu ürünün temiz bakımlı ve göзалıcı olmasını gerekli kılmakta ve bu olguda beraberinde çevre korumayı getirmektedir [65].

*Yapılacak yatırımların en hızlı şekilde geri dönüşünün olduğu bir sektör olarak turizm; tarihi kent dokularının yer aldığı alanların yenilenmesi ve fiziksel köhnemesinin önüne geçilmesi sağlayıcı nitelikte işlevdir. Sonuçta, yenilenmiş tarihi kent dokuları ekonomik olarak turizmden gelir elde ederek, eskiyen yapıların olumsuz ekonomilerinden kurtulur. Eskiyen yapıların, kullanışsızlığına bağlı olarak ekonomik olmayışı sonucu yıkılmasını engelleyici nitelikte oluşu ile turizm ekonomik eskimeye karşı olumlu etkiler yaratır.

*Büyük ölçekteki korunacak tarihi anıtsal binalara; verilecek turizm fonksiyonu ile günümüz kullanımları kazandırılabilir. Örnekle olarak; Yıldız Akaretler Caddesinin pansiyon, apart-otel Aksaray Tayyare Blokları'nın otel, Balat Feshane binasının sergi, fuar alanına, Yedikule Zindanlarının açık konser salonuna dönüştürülmesi gösterilebilir. Bu şekilde anıtsal binaların bakım masraflarının karşılanması yanında ekonomik karlılık izlenir.

*Tarihi kültürel alanların turizm sektöründe, turistik ürün olarak yer alışı; pazarlama yöntemleri, reklamasyon ve lobi faaliyetleri sonucunda, tarihi çevrenin, yöresel kültürün, dolayısıyla ülkenin tanıtımında önemli etkiler yapar. Özellikle turizm işlevinde büyük ağırlık taşıyan kentsel ve arkeolojik tarihi değerlerin istem yaratıcı oluşu, turizm talebini artırıcı etkiler yapmakta sonuçta ülkenin ekonomik, sosyal ve kentsel yapılarında zincirleme olumlu etkiler ortaya çıkmaktadır.

4.2.2. Turizmin Tarihi-Kültürel Çevredeki Olumsuz Etkileri

Doğuş nedeni olarak insanın kendini yenilemesi ve rekreasyon yanında, kültür, merak gibi genel amaçlara dayanan turizm eyleminde

1970'li yıllara dek, bu eylem içinde yeralan insanlar ve turizm eyleminin yeraldığı mekanlar açısından önceki sayfalarda belirtilen olumlu etkiler izlenmiştir. Ancak; turizmin tarihi ve doğal alanlardaki aşırı kullanımları, yanlış turizm politikası ve buna bağlı yerleşme kararları ve planlama sorunları turizmin olumsuz etkilerini ortaya çıkarıcı ve hızla artırıcı niteliktedir. Turizmin kültürel ve tarihi çevrelerde yarattığı olumsuz etkiler aşağıdaki ana başlıklarda toparlanabilir [64].

A. Kentsel Büyüme Kentsel Form:

*Turizm sektörünün tarihi ve kültürel mekanlarda yer alışı ile iskan alanları, pazarlama veya endüstriyel alan kullanımlarında değişimler izlenmektedir. İskan bölgeleri ile içiçe turizm yapıları, konut yapısının turizm yapılarına dönüştürülmesi gibi değişimler kent formunda izlenen değişikliklere örnektir.

*Kentsel dokudaki değişimler, yol ve kaldırım gibi özgün yapım niteliklerinin yok edilmesive yerlerini çağdaş, yenilenebilir ve pratik elemanların alması gibi etkiler yaşanmaktadır.

*Tarihi kentin turizm pazarında yer alışı ile; turist nüfusunun ve bu nüfusun kalabalıklığı ile kentsel alanların gelişimi arasında çelişki yaşanmaktadır. Kentsel alanların; artan turistik nüfusu taşıyamayı, tarihi kent dokularının aşırı kullanımı ve yeni yönlerde gelişme eğilimi göstermesini beraberinde getirmiştir. Genelde bu eğilim, kıyı şeridi boyunca, doğal alanları tahrip edici nitelikte gerçekleşmektedir.

B. İnfrastrüktürün Değişimi:

*Tarihi kent dokularının turizm pazarında yer alışı ile birlikte, kent strüktürü aşırı yüklenme altında kalmıştır. Bu strüktürlerin başında; trafik, ulaşım ve toplu ulaşım sistemlerindeki, kanalizasyon, temiz su sistemleri, enerji temini, haberleşme sistemlerindeki güçlükler ve kapasitelerin aşırı yüklenme sonucu yetersiz kalışı gelmektedir.

*Tarihi çekiciliğin beraberinde getirdiği kitle turizmi, kullandığı toplu ulaşım sistemi olarak otobüs ve otomobilleri seçmektedir. Tarihi kent dokularının sık ve dar sokak örgüsü, geniş meydan ve otopark olabilecek

açıklık alanların azlığı, tarihi kentte otopark sorununu ortaya çıkarmaktadır. Var olan açıklık, meydan alanlarının otopark olarak kullanımı ise olumsuz görsel etkiler yanında, tarihi dokuyu zedeleyici olabilmektedir.

*Tarihi kent dokuları, genellikle modern çağın gerektirdiği konforu sağlayıcı altyapı olanaklarına sahip değildirler. İçme suyu, kanalizasyon sistemleri, haberleşme sistemleri ve enerji temini, turizme açılan bu dokularda büyük ihtiyaçları doğurmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanması ise, tarihi kent dokularının tahribi, özgün niteliklerinin yitirilmesi veya gölgelenmesi ile olmaktadır. Örnek olarak; tarihi kent dokularında, özgün mimarili sokak silüetlerinde sırtan elektrik direkleri, sarkan telefon telleri, arnavut kaldırımı taş döşeli yollar üzerine asfalt dökülmesi yörenin turistik çekiciliğini gölgelemektedir.

*Tarihi alanlarda yer alan turistik faaliyetler, aşırı kullanıma yol açmaktadır. Anıtsal yapılar ve tarihi kent dokusundaki belirgin odaklarda yoğunlaşan turistler, anıt eserin yapıldığı dönemin tasarım ortamını ifade etmekten uzaklaşması yanında fiziksel hasarlarınada yol açmaktadır. Aşırı kullanım sonucu bozulan merdivenleri ile Yerebatan Sarayı çalınan veya boya ile karalanan ikon ve freskleri ile Ayvalık Kliseleri, yüzlerce ziyaretçi insanın bağımsız hareketlerinden zarar gören Bergama ve Side Harabeleri ve Sütun Başlıkları, aşırı kullanımın getirdiği hasarlara verilecek örnektir.

*Tarihi kent alanlarında yöresel mimarinin yanında zamanla malzeme, konstrüksiyon ve estetik değerler açısından uyumsuz, farklı kent-sel sistemlerin mekanda yer seçimi sözkonusu olabilmektedir.

*Mevcut yöresel değerler ve mimari anlayışa göre yapılacak yeni binalarda ise yerleşme bütünündeki denge ve taşıma kapasitelerine dikkat edilmemesi sonucu yöresel dokunun yozlaşması sözkonusu olabilmektedir. Bu duruma verilebilecek örneklerin başında Bodrum kasabasında izlenen yapılaşma gelmektedir.

E. Görsel Etkiler

*Tarihi kent alanı içinde ve çevresinde yayılan kontrolsüz yapılaşma, tarihi kent dokusunu oluşturan yerel mimari ve yerleşme desenine

uyumsuz yapıların artışı yanında, gelen turistlerin getirdiği pahalılık, kirlilik ve gürültü gibi olumsuz etkiler, turizmle birlikte ortaya çıkmaktadır.

Tarihi kentlerin olumsuz yönde en çok etkilendiği konu; turizm olayı ile birlikte ortaya çıkan turist kitlelerinin arkalarında bıraktığı fiziksel kirlilik ile gürültü ve eksoz kokuları gibi duyuşsal kirlilik örneklerinin artışıdır [64].

*Tarihi kentlerde, gelişmiş tekniklerin ve yöntemlerin kullanıldığı yerel mimari, malzeme ve estetik değerlerine uymayan metodların benimsendiği turizm yapılarının yer alması ile yeni mimari stiller ortaya çıkmaktadır. Oysa, yaşanan deneyimler göstermiştir ki genellikle bu tür yapıların yoğunlaştığı tarihi kentlerin turizm pazarındaki yerinde düşme izlenmiş yörenin turistik çekiciliği kaybolmuştur. Çünkü bu tür yapıların mimari biçimleri, kullanılan malzeme ve konstrüksiyon, turistlerin genellikle tatilde iken uzaklaşmaya ve unutmaya çalıştıkları olağan yaşam alanları olan herhangi bir kentin yapıları gibidir [67]

Günümüz akdeniz kıyısı ülkelerinde İspanya ve Adriyatik kıyılarında yaşanan tecrübe örnek gösterilebilir. Doğal çekicilik kaynaklarının ve kıyı turizmi olanakları ile turizm pazarında yer edinen sözkonusu bölgelerde, pazar payının artırılmasına dönük çaba olarak yüksek yapılaşma ve sık yerleşme dokuları oluşturulmuştur. Ancak yörenin turistik çekiciliğini yitirmesi sonucu, turizm pazarındaki payında yüksek oranda düşüş izlenmiştir.

4.3. TURİZMİN EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ

Tarihi kentin turizm pazarında yer alışı, ekonomik ve sosyal alanlarda birtakım etkileride beraberinde getirmektedir. Turizm olayı, içinde yer aldığı tarihi kentte ekonomik canlanma, istihdam hacminin artışı, üretilen mal ve hizmetlerin nitelik ve nicelik çeşitlenmesinde artışın ve bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi ve sosyal yaşama standartlarının yükseltilmesi gibi olumlu etkilerin yanında olumsuz etkilerde bulunmaktadır.

Turizmin yeraldığı bölgede yarattığı ekonomik ve sosyal etkileri iki ana başlıkta ifade edilebilir.

1. Turizmin olumlu ekonomik ve sosyal etkileri
2. Turizmin olumsuz ekonomik ve sosyal etkileri

4.3.1. Turizmin Olumlu Ekonomik Ve Sosyal Etkileri

Turizm ekonomik büyümeyi sağlayıcı ve geliştirici bir yapıya sahiptir. İzlenen liberal ekonomiler yanında, turizme yapılan yatırımların hızlı biçimde geri dönüşü, yıllık ortalama ekonomik büyüme oranını artırıcı oluşu, milli gelirdeki artışı ve bölgesel gelişmeyi de beraberinde getirir. Turizm; ekonomik açıdan tarımsal-endüstriyel gelişimlerin ve kentleşmenin ülkenin diğer bölgelerine göre düşük oranda olduğu ülke ve bölgelerin kalkınması ve sosyal yaşam seviyelerinin ekonomik ve konfor göstergelerine bağlı olarak geliştirici etkiler yapar. Yeraldığı bölgelerde bir sektör olarak turizm; bölgesel ekonomi içinde, mal ve hizmet sektörlerinde çeşitlenme kalite yükselmesi ve istihdam hacminin artışı gibi ekonomik etkilerle birlikte gelir dağılımı dengesi ve çalışanların ücret dengesinin iyileştirilmesinde araç niteliğindedir. Kamu ve özel sektör yatırımlarında belirleyici ve yatırım hacmini genişletici nitelikleri vardır [68].

Turizm; ülkenin genel ekonomisi ve içinde yeraldığı yerel yönetim sistemlerine, çeşitli vergi gelirleri ile finansal kaynak çeşitlenmesini sağlar.

Turizm; yeraldığı bölgeleri uluslararası ölçeklere taşıması ile, turistik yörelerin bölgesel tarihi ve doğal kaynaklarının uluslararası turizm pazarının bir parçası olmasına yardım edicidir. Böylece ekonomik ve toplumsal açıdan dışa açılma gerçekleşir ve bu duruma bağlı olarak yerleşmelerin fiziksel yapısı üzerinde olumlu etkileri izlenebilir.

Turizm; yörenin toplum yapısı ve sosyal yaşantısı içinde, geri kalmış bölge insanların bilinçlendirilmesi, yöresel eski geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi, insan ilişkilerinde artışı sağlayıcı oluşu gibi olumlu sosyal etkilere de sahiptir.

4.3.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik Sosyal Etkileri

Turizmin yukarıda genel olarak ifade edilen olumlu ekonomik ve sosyal etkileri yanında aynı derecede, kimi zaman dahada önem kazanan ve önlem alınmasını gerektiren olumsuz etkileride vardır. Bu olumsuz etkiler genel ifadelerle aşağıda sıralanmıştır.

*Ekonomik açıdan, turizm turistlerinin (ziyaretçilerin) geldiği ülke ile ziyaret edilen ülke arasındaki farklı ekonomik yapıların çelişkisi nedeniyle enflasyon doğurucudur [68].

*Doğal ve tarihsel kaynakların turizm pazarında aşırı kullanımına, dolayısıyla bütün kaynakların tahribi, azalması ve ekonomik olarak işlerliğini yitirmesine yol açıcıdır [68]. [69]

* Ekonomik açıdan, turizm işlevi, yer aldığı mekanlarda arsa spekülasyonuna yol açmaktadır. Yatırımcıların turistik çekicilik kapsamında yeralan doğal ve tarihi kültürel mekanlara yakın hatta bu mekanların içine yatırım yapmak isteyişleri ekonomik açıdan arsa değerlerinin yükselişi, spekülasyonlar ve çevre ile çatışmalara sebep olur [70].

*Sonuçta, bir yandan doğal ve kültürel tarihi çevre tehdiye uğramakta ve zamanla yitirilmekte, ve ülkenin yerine konulamayacak kültürel kayba uğramakta oluşu yanında, turizm açısından önemli çekicilik kaynaklarını kaybetmektedir.

*Sosyal açıdan; turizm insan ve insan ilişkilerinde yerel halkın kökeninden kopmasına, bölgesel kültürlerin unutulmasına ve küreselleşme nedeniyle uluslararası kültüre zararlı etkilere yol açmaktadır.

Turizme bağlı mekan yer seçimi alanlarında, yöresel kültür ve ekonomik yapılarla çelişkili gettolar oluşturmaktadır [69].

*Ziyaretçilerin Ziyaret ettikleri bölgelerdeki davranışlarının sormusuzluğu olarak nitelendirilebilecek olumsuz sosyal etkiler izlenmektedir. Bunlar, bölgesel geri kalmış, mufazakar köktendinci bölgelerdeki

giyim ve davranış tarzları, ziyaretçilerin kendine özgü yiyecek ve içeceklerinin yarattığı tepkiler, artan kültürel dejenerasyon ve sosyal bozulma ile, önceki bölümlerde açıklanan kirlilik, doğal, kültürel, tarihi kaynakların bilinçsiz kullanımının yarattığı tahriplerdir.

* Turizm içinde yer aldığı, ülke ve bölgesel kültürün ağır bastığı yöresel kültürel niteliklerin, geçim kaynaklarının terk edilerek, turizme dönük üretim kültürlerinin gelişmesine yol açıcudur. Kimi bölgelerde turistik çekicilik kapsamında değerlendirilen yerel el sanatları, zanaatların korunmasını, sağlayıcı oluşu yanında, yöre dışından turistik işlevlere cevap verecek istihdam yapısının, bu tür bölgelere getirilmesi yerel halkın çevreden ayrılmasına, yöresel kültürlerin terk edilmesine yol açmaktadır. Örnek olarak Bodrum kendinde yukarda belirtilen istihdam yapısının turizm mevsimi dışında kenti terk edişi, ölü kent yaratmaktadır.

* Turistik bölgedeki yaşam, turistlerin istemlerine göre düzenlenmekte bu durumda yerli halkın yaşam koşulları ve bu aktivitelere katılımının düşük oluşuna yol açmaktadır. Sonuçta ziyaretçi grupları ile yerli halk arasında kopukluk yaşanmakta ve yerli halk kendi mekanını terk etmektedir.

*Bir başka açıdan ise turistik tarihi kasabalarda, tarihi nitilekteki evlerin turistlerce satın alınıp, onarımı ile ikinci konut olgusuna dönüştürülmesi, yaşama kavuşturulmak ve yeniden canlandırılmak istenen tarihi kentlerde gizli bir yaşamsızlık başlamakta olduğu, olumsuz bir etki olarak tespit edilmiştir [70].

*Yerli halk; yabancı turistik firma işletmeleri veya yabancı personel kullanımından kaynaklanan ekonomik faydalardan uzak tutulmaktadır. Aynı zamanda bu tür tesislerde, yerli halkın geleneksel rekreasyon alanlarına girişin engellenmesi ve yöresel altyapı servislerinin aşırı yüklenmesi sonucu yerel idarelerde karışıklık yaşanmakta olduğu gözlenmektedir [55].

4.4. TURİZMİN PLANLAMA YAKLAŞIMI VE YASAL DÜZENLEME AÇISINDAN ETKİLERİ

Turizm içinde yer aldığı mekanların turistik çekiciliklerini oluşturan doğal-kültürel ve tarihi özelliklerinde ve bu mekanların sosyal ekonomik yapılarında yarattığı olumlu ve olumsuz etkiler yukarıda açıklanmıştır. Bu yönlerin dışında, turizmin planlama eylemleri açısından doğal, tarihi ve kültürel alanlarda izlenen etkilerini iki ana başlıktan inceleyebiliriz:

1. Turizmin planlama ve yasal düzenleme açısından olumlu etkileri
2. Turizmin planlama ve yasal düzenleme açısından olumsuz etkileri

Bu başlıklarda aşağıda yapılacak açıklamalar, çalışmanın kapsamını alan doğal tarihi ve kültürel mekanlara dönük planlama ve mevzuat yönü ile ülke yapısı içinde verilmeye çalışılacaktır.

4.4.1. Turizmin Planlama ve Yasal Düzenleme Açısından Olumlu Etkileri

Genel olarak; turistik çekicilik kapsamında yer alan doğal, tarihi ve kültürel alanların korunarak, turizm pazarı içinde yer alışı ve mevcut turistik potansiyellerinin artırılması fiziki planlama yoluyla mümkündür.

Korunacak doğal, tarihi ve kültürel değeri olan varlıkların tespit ve envanter çalışmalarının yapılması, bu varlıkların nitel ve nicel yönlerinin saptanması, turizm amaçla kullanımını sağlayıcı fiziki planlamayı gerektirir.

Yerel kent imar planlarının paralel olarak hazırlanan turizm fiziki planları, yörenin doğal ve tarihi varlıkları ve bu varlıkların turizme açılan yapıtları ile birlikte, emek sermaye ve organizasyonunu sağlayarak ulusal çıkarlara uygun arazi kullanımını sağlayan gereçtir [53].

- Turistik tarihi yörenin doğal ve tarihi kaynak değeri
- Bu kaynak potansiyeli ve turizm olanakları bakımından önemi
- Yerel yerleşmeler ve gelişme olanakları ile turizm potansiyeli

nitelikleri gözönünde bulundurarak, arazi kullanıma ve bu kullanıma göre koruma ve kullanma dengesini sağlayıcı planlamayı getirdiği için turizm, planlama üzerinde olumlu etkiler yapar.

Ancak, fiziksel planlama ile turistik çekicilik kapsamındaki doğal, tarihi, kültürel varlıkların korunmasının sağlanması mümkün değildir. Yöre halkının doğal ve tarihi çevre korunmasını benimsemeleri, bilinçlendirilmesi gereklidir.

Turizm; içinde yer aldığı doğal tarihi ve kültürel çevreye etkilerinden ötürü pek çok yasal çerçeve içinde ele alınmıştır. Bu amaçla fiziksel planlamaya dönük pek çok yasa, yönetmelik hazırlanarak, uygulamaya konulmuş ve uygulama aşamasında turizm eğitimi ve turizme dönük uzmanlık dallarının çeşitli yasal mevzuatca belirlenmesini sağlamıştır.

Öte yandan, turizm olgusunun tarihi ve doğal nitelikteki yerleşmelere yönelmesi; SİT kapsamındaki bu yerleşmelerin koruma amaçlı imar planlarının yapımını hızlandırıcı etkiler yaratmıştır. Böylece SİT kapsamında; işlevsiz anıt yapı ve sivil mimarlık örneklerinin envanterinin çıkarılması yanında işlev verilerek korunması, restorasyonu için finans sağlanması ve projelendirme çabalarını artırmıştır.

4.4.2. Turizmin Planlama ve Yasal Düzenleme Açısından Olumsuz Etkileri

Turizm olgusu; içinde yer aldığı doğal, tarihi ve kültürel mekanlarda birtakım fiziki planlama ve hazırlanan yasal mevzuatlara göre biçimlenmektedir. Bu biçimlenme turizm kavramının nicel ve nitel boyutunun genişlemesine bağlı olarak ortaya çıkan spekülâtif baskılar, planlama ve yasal mevzuat açısından yanlış kullanım ve politikalarla bozulmaktadır. Turizm olayının planlama ve mevzuata olumsuz etkileri olarak açıklayabileceğiniz temel noktalar aşağıdaki şekildedir:

*Sosyal ve ekonomik hedeflerden yola çıkılarak hazırlanan ve bu hedeflerin fiziki mekana yansımaları belirleyen bölge planlaması, özellikle 1975'li yıllarda Turizm Tanıtma Bakanlığı ile İmar ve İskan Bakanlığınca hazırlanan 1/25000 ölçekteki planlar, alt ölçekteki planlamalar ve uygulanmasında izlenen mevzuata göre etkinliğini yitirmiştir [63].

*Şöyleki ilgili bakanlıkların gelişme ve eğilimler doğrultusunda planlarını izleyerek güncelleştirmemeleri ve sürekli yasakçı davranış içinde olmaları aynı zamanda da, meri planların gerek işlev alanları kullanımı ilkelerine ve gerekse de yapılaşma kat sayıları değerlerine uymaksızın yerel imar planlarını onaylamaları yada olumlu görüş vermeleri izlenmektedir.

*Bu planlarda iskan dışı kalan alanlarda yerel (mevzii) imar planı hazırlama ve onayına ilişkin getirilen ve özünde bölgesel ilgili kamu kurumları arasında eşgüdümü amaçlayan "ön izin" kurumunun hafife alınarak yoğun politik baskı altında bırakılmakta oluşu yaygındır.

*İlgili yörelerin, yerel yönetimlerinin bu planlardaki kullanımlara ve değerlere aykırı yerel imar planları hazırlatması, onaylaması ve tadil etmesi

*Yerel yönetim ve mücavir alan sınırları içindeki kaçak yapılaşma olgusunun artışı ve planlama ile denetim altına alınmayışı yanında bu olguya politik destek için göz yumulmaktadır.

*Planlarda ağırlık olarak orman tarım, alanı fidanlık gibi kullanımlara ayrılan kamu mülkiyetindeki arazilerin tahsisler ve teşviklerle yapılaşmaya açılması olayı artmaktadır [63].

*3194 sayılı kanuna göre plan yapma, ve onama yetkililerinin yerel yönetimlere devri, yerel yönetimlerin kadro ve uzman yetersizliği gibi örgütlenme eksikliğinin çıkışı ve kasıtlı davranışlarla bu eksikliğin giderilmeyişi ile doğal, tarihi alanlarda turizmin olumsuz yönleriyle gelişimine teşvik verilmektedir.

*Bölgelerarası ve merkezi yönetim örgütleri ile turizm ve planlama açısından koordinasyon kurulmayışı Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile yerel yönetimler arasında eşgüdumsüzlük ve üretilen planlarda birlikteliğin sağlanamayışı ve giderek sınırlar içinde bakanlıkların ayrı imar planları (turizm merkezleri, özel koruma bölgeleri v.b.) elde etmeleri ile plan ve kent bütünlüğü dengelerinin bozulmasına yol açılmaktadır.

*Kıyı yerleşmelerinde arazi kullanımı açısından gelişen turizm ve yazlık kent (II. konut) işlevlerinden, ikinci konut olgusunun, plansız ve koordinasyonsuz şekilde artışına fiziki planlamalarda prim verilmesi ile tarihi ve doğal değerleri gölgeleyici kullanımların artışına yol açılmaktadır.

*Doğal, kültürel ve tarihsel özellikler taşıyan yerleşmelerimizde Koruma Yüksek Kurulu ya da Bölge Kurulları, bakanlıklar ve ilgili yerel yönetimler arasında eşgüdümün olmayışı ve yaklaşım farklılıklarının uyumsuzluğunun fiziki planlamayı geciktirici, dolayısıyla doğal, tarihi ve kültürel değerlerin yok oluşuna zemin hazırlayışı artan bir olgudur.

*Fiziki planlamada politik baskılara göre artırılan arazi kullanım alanlarına rağmen, artırılmayan alt yapı alanları yapılan fiziki planlama çalışmalarının uygulanabilirliğini engellemektedir.

*Turizm, koruma, planlama konularında çok sayıda mevzuatın yer alışı ve bu mevzuatların uygulamaya dönük kimi maddelerinin birbiri ile çelişmesi sonucu yaşanan olumsuzluklar izlenmektedir.

*Turistik Tesis Yapımı arazi tahsisi ve finansman için mevzuatın yetersizliği ve kötü amaçlı yaklaşımlara olanak vermektedir.

Yukarıda sıralanan konular, planlama ve yasal mevzuat yönünden turizmin getirdiği olumsuz yönleri genel olarak ifade etmektedir.

4.5. Kalkınma Planları ve Turizm Sektörünün Önemi

Türkiye'de farklı dönemlerde, devletin turizm sektöründe farklı yaklaşımlar izlenmiştir. Bu yaklaşımlarda farklı ekonomik durumların neden olduğu politik görüşlerin turizm işlevine bakış açılarını yansıtabilmek için Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan beş yıllık dönemlerdeki Kalkınma Planları, bu planlar ile eşgüdüm içinde hazırlanması zorunlu yıllık yatırım programları ve yıllık icra planları incelenmiştir. Söz konusu kalkınma planlarında "Turizm Sektör"üne yaklaşım politikaları aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

I. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI: (1963-1967)

Ana İlkeler Hedef ve Metod:

"Türkiye, bugün yabancı ülkelerde yükselen gelir düzeylerine paralel olarak gelişen turizmden, ödeme bilançosu açığının kapatılmasında dâğıniş ölçüde yararlanmak zorundadır" [71] cümlesi, planlama yaklaşımını özetlemektedir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, turizm politikasının temel ilkeleri belirtilirken, dış ödemeler dengesindeki açığın kapatılmasına yardımcı olmak üzere turizm sektörü yatırımlarına yeterli mali kaynakların ayrılması ve dış ülkelerde gelişmekte olan turizm hareketlerinin ülkemize çekilmesi hedeflenmiştir. Yapılacak yatırımlarda geceleme yerleri ve tesislerine olduğu kadar propaganda işleri hizmet tesisleri ve anı eşyaları üretimine önem verileceği belirtilirken; "kaynakların sınırlı olması nedeni ile yurdun turizme elverişli bölgelerinden ancak bir kısmının geliştirilmesi mümkün olacağı ve semeresiz dağınıklığın önlenmesi için çalışmaların turist çekme kabiliyeti yüksek olan ve kısa zamanda sonuç alınabilecek bölgelerde yoğunlaştırılması, bunun dışında turizml yönünden gelişmiş ve gelişmekte olan bazı merkezlerin de ele alınması gerektiği"ne değinilmektedir [71].

Talep Projeksiyonu ve Yatırımlar:

Bu başlık altında turizmle ilgili projelerden önemli olanları şöyle sıralanmıştır.

- *Tatil köyleri ve kamplarının kurulması
- *Turizmle ilgili bazı deneme projeleri
- *Ulusal parkların kurulması
- *Balkanlar, Yunanistan İtalya ve İsrail ile her çeşit ulaştırma imkanlarının artırılması
- *Hac yolu adlı turistik yolun tamamlanması

Tedbirler Paketi:

*Turist çekmek için Türkiye'nin; bu konuda uzman yabancı tanıtım kurumları ile işbirliği içinde çok iyi propagandası yapılmalıdır.

Ayrıca gereken ülkelerde, bir turist eğilimleri araştırma ve turizmle ilgili görülecek diğer araştırmalar yapılmalıdır. Buna paralel olarak dış turizm gelişmesi bakımından öncülük görevi olan iç turizmin geliştirilmesi tevik edilecektir.

*Türkiye'nin bütün turizm işlerini gerekli yertki ve olanaklarla düzenli olarak yürütmek üzere bir kuruluş kurulacaktır. Kent ve kasabalarda turizm ile ilgili kurum ve kuruluşların katıldığı bir turizm geliştirme kurulu kurulması özendirilmedir. Bu kurul, çevrenin turizm gelişmesinin planlayacak proje yapılmasını özendirecek ve yapılan işler denetleyecektir. Bu kurulların çevredeki kaynakları harekete geçirmekte başarı gösterdiği yerlerde devlet desteklemesinde her bakımdan öncelik tanınacaktır.

*Turistlerin, yurdumuzda kalkmalarını kolaylaştırıcı tedbirler alınacak, öncelik gümrük ve kambiyo işlemleri basitleştirilecek, danışma surları aşılabacaktır. Turistlerin gezi ve dinlenmelerini kolaylaştırıcı hizmetler düzenlenecektir.

*Turizm Bankasının içeriği iyileştirecek, dayanak ve olanakları geliştirilecek, turistik tesislere yeterli ve turizm sanayinin gereklerine uygun krediler verilmesi sağlanacaktır.

*Yasa ve tüzüklerin turizmin gelişmesini engelleyen hükümleri değiştirilecektir.

*Yurdumuzda belli zamanlarda ve yerlerde festivaller ile ikinci beş yıllık plan döneminde bir olimpiyat düzenlenmesi için gerekli, inceleme ve araştırmalar yapılacaktır.

*Turizm personelinin eğitimine önem verilecektir

*Yeni yapılacak turizme elverişli otel ve motellere bir süre için bina vergisinden muafiyet tanınması imkanları araştırılacaktır.

*Kamu kesimindeki dinlenme kamplarından turistlerin yararlanması olanakları araştırılacaktır.

*Eğitim ve Halk Eğitim programlarında, bölgedeki turistik eserlerin tanıtılması ve benimsetilmesi hususları göz önünde tutulacaktır.

*Turistik tesislerin kurulduğu yerlerde, turistlerin gereksinimlerini karşılayacak yiyecek, içecek ve anı eşyasının yerel çabalarla üretimi ve satışa sunulması desteklenip, düzenlenecektir.

*Turizm ve turistik amaçlarla geliştirilmeye elverişli doğal değerlerin kullanışını belirlemek ve bu gibi yerlerde de spekülasyonu önlemek için ilgili makamlara gerekli yetkiler veren yasal hükümler getirilecektir.

Genel olarak; Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında temel ilke, planın kamu sektörü için emredici, özel sektör için ise özendirici ve yönlendirici olmasıdır. Bu ilkenin, turizm sektörüne yansımaları; alt yapı yatırımlarının kamu, üst yapı yatırımlarının ise özel sektör eli ile gerçekleştirilmesi şeklinde olmaktadır. Bu dönemde yapılan yatırımlar asgari gereksinimleri karşılamaya yöneliktir. Olabildiğince çok yerde konaklama üniteleri gerçekleştirilmesi yaklaşımıyla turizm amaçlı fiziksel plan görüşü bu dönemde, yatırım felsefesinin dışında kalmıştır [72] [73].

II. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI: (1968-1972) [74] [75]

İlkeler ve Gelişmeler Bölümü:

*II. Beş Yıllık Kalkınma Planı süresince turizmin, ekonomik, toplumsal ve kültürel işlevlerinden tam olarak yararlanılacaktır. Özellikle dış turizm gelirleri, yabancı turist sayısı ve ortalama tüketimleri artırılarak yükseltilecek ve iç turizm hareketleri geliştirilecektir.

*Turizm yatırımları turistik potansiyeli yüksek bölgeler içindeki belirli yörelerde yoğunlaştırılacak, kitle turizmine uygun konaklama ve ulaşım imkanları sağlanacaktır. Bu yatırımlar, kredi yolu ile mali ve hukuki tedbirlerle desteklenerek fiziki plana göre yapılmaları gerçekleştirilecektir.

Hedef ve Tahminler Bölümü:

*İç turizm hareketlerinde ikinci plan döneminde yılda % 10

oranında bir artış olacağı tahmin edilmiştir.

*Sektördeki fiat politikası, uluslararası rekabet şartlarına göre düzenlenecektir.

*Sektördeki teşkilatlanma, yeniden düzenlenecek, turistik tanıtma ve kredi politikasına yeni bir yön verilecektir.

*Turizm sektörünün yatırım politikasında alt yapı tesisleri ve buna yardımcı imkanlar, örnek tesisler kamu sektörünce ele alınacak, diğer turistik yatırımlar özel sektöre yapılacaktır.

Yatırımlar Bölümü:

*Yapılan hesaplara göre 1964 yılı sonunda Türkiye'de iç ve dış turizme hizmet eden 41.878 yatak kapasitede konaklama tesisleri olduğu belirtilerek yapılacak hesaplamalar ve izlenecek turizm politikasına göre tesis yatırımlarının % 87'sinin kitle turizmine uygun işletmelere ayrılması gerektiği kaydedilmektedir. Bu yeni kapasitenin turistik yönde zengin bölge ve yerlerde yoğunlaştırılması öngörülmüştür.

Politika-Tedbirleri Bölümü:

*Turizm ve Tanıtma Bakanlığının sadece turizm sektörü ile uğraşmasını sağlayacak şekilde teşkilatlanması gerçekleştirilecek, bugünkü kuruluş kanununda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

*Kamu sektörü elindeki işletmelerin aynı elden yönetilmesi ve belirli bir işletme politikasının izlenmesi için turizm işletmeleri kurumu kurulacak veya mevcut örgütlerden birine bu görev verilecektir.

*İkinci Beş Yıllık Plan süresinin başlarında Türkiye'nin turizm yönünden fiziki planı bütün turistik öncelik bölgelerini kapsayacak şekilde tamamlanacak, turizm yatırımları bu plana uygun olarak gerçekleştirilecektir.

*Plan döneminde, doğal, tarihi ve arkeolojik değerlerin, anıt ve eserlerin korunmasına, değerlendirilmesi ve onarım çalışmalarında planda öngörülen bölgelerde ve turistik konaklama tesislerinin yoğunlaştığı yerlerde öncelik tanınacaktır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, genel olarak; turizm yatırımlarının plansız ve atıl kapasite yaratacak biçimde dağılımını önlemek üzere, turistik potansiyeli yüksek olan yörelerde yoğunlaştırılması ilke olarak getirilmiştir. Bu ilke gereğince "turizm potansiyeli yüksek olan bölgeleri" tespit amacıyla, turistik çekiciliklerin tespitine gidilmiştir. "Turizm amaçlı fiziksel plan" görüşünde, sektörce alt yapı ve üst yapı dengesinin kurulmasını sağlamaya yönelik bir uygulama gereksinimi sonucunda bu dönemde getirilmiştir [73].

II. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDEKİ YILLIK YATIRIM PROGRAMLARI: [74]

1968 Yılı İcra Planında fiziksel planın yapımı tekrar vurgulanmıştır.

1969 Yılı İcra Planında Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerindeki turistik fiziki planlama çalışmaları altyapı problemleriyle yine gündeme alınmıştır. İç turizm, sosyal turizm, gençlik turizmi kavramlarına yer verilmiştir.

1970 Yılı İcra Planında "TÜRKİYE ölçeğinde turizm açısından öncelik bölgelerinin seçilmiş olmasına rağmen, henüz belirli çevre düzeni planlarından yoksun bulunulması, turistik işletmelerin yer seçimlerini kontrol imkanını vermemektedir".

Bu nedenle altyapıları sağlanamamış kamu ve özel konaklama tesisleri kendi açılarından rantabl olmadıkları gibi ek yatırım talepleri ile de ekonomide kaynakların etken kullanılmasını önlemektedir. 1970 yılından itibaren turizm açısından önceliği bulunan Güney-Batı Akdeniz Bölgesindeki turistik fiziksel planlama çalışmalarına Marmara ve Ege Bölgelerinin de eklenmesi öngörülmüştür. Fiziksel planlar 1/25000 ölçeğinde Nazım plan ve 1/5000 ve 1/1000 ölçeğinde uygulama planları niteliğinde olacak ve korunarak, rezerv olarak saklanacak ve öncelikle inşaatı geçilecek alanların uygulama sıralarını belirtici özellikleri bulunacaktır", [74].

"Bunun yanında mevcut altyapıda maksimum yararlanmayı sağlamak ve konaklama kuruluşlarında birim başına altyapı maliyetini asgariye indirmek gerekir. Bu anlayış içinde yapılacak fiziksel planların

uygulaması ve finansmanı konularında alınacak kararlar ile 1970 yılı, bu alandaki gelişmenin başlangıcı olacaktır. Fiziksel planlama çalışmaları "Turistik Gelişme Politika Esasları" hakkındaki 6/12209 sayılı kararname çerçevesinde ele alınacak yatırımlar 1970'den sonra yıllık programlarda ayrı bir bölümde yer alacaktır". Denilmektedir [74].

1971 Yılı İcra Planında fiziksel planların uygulamaya geçmesi, turizm planlama çalışmalarının kitle turizmi hedef alınarak geliştirilmesi önerilmektedir.

Aynı icra planının tedbirler bölümünde, Milli Parklar konusuna açıklık getirilmiş, tanımlanmış bulunan Çanakkale-Manisa il hududu ile Mersin-İskenderun arasında 3 km'lik turizm kıyı bandı içinde seçilen Antalya ve Muğla bölgesel detay çalışmalarına geçilmesi önerilmiştir [74].

1972 Yılı İcra Planında, tedbirler bölümünde, Turizm bölgelerindeki yerleşmelerin imar planlarının, fiziksel planlar esasa alınarak hazırlanmasına öncelik verilmesi yer almaktadır.

III. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI: (1973-1977) [76]

Plan Hedefleri:

*Bu dönemde turist sayısı ve gelir-gider tahminlerinde uzun dönemdeki etmenler dikkate alınmış, üçüncü plan döneminde ,Türkiye'ye gelecek turist sayısında ve yurtdışına çıkacak vatandaş sayısında yıllık % 13 oranında artış olacağı varsayılmıştır.

*Yatırımlar bölümünde belirtilen biçimiyle plan döneminde yaklaşık 72.000 yatak olan konaklama tesisleri kapasitesinin dönem sonunda 126.000 yatağa çıkarılması hedeflenmiştir.

*Plan döneminde konaklama tesisleri yatırımlarının öncelik bölgelerinde yoğunlaştırılmasına devam edilerek ve kurulacak tesislerin kapasite ve nitelikleri itibariyle kitle turizminin gereklerine uygun olmalarına dikkat edilecektir.

*Var olan ve yapılması planlanan konaklama tesislerinin altyapı ihtiyacı, fiziksel planlara uygun olarak karşılanacaktır. Öncelik bölgelerinde altyapı yatırımları; hava alanı yapımı, karayollarının iyileştirilmesi, yerleşmelerin su-elektrik ve kanalizasyon tesislerinin yapılmasına ve yat yanaşma yerleri (Marina) inşaatına yönelecektir. Ayrıca Milli Park yatırımları ile tarihi esarlerin onarımı tamamlayıcı yatırımlar içinde ele alınmaya devam edilecektir.

İlkeler ve Tedbirler Bölümü:

*Yatırımların, tanıtma etkinliklerinin, sektörün tüm organizasyonunu ve kamu denetiminin kitle turizmi esaslarına uygunluğu sağlanacaktır.

*Turizm yatırım ve işletmeciliğinde dış ve iç turizm talebine uygun biçimde özel sektör esas alınacaktır. Kamunun yatırımı ve işletmeciliği öncü ve örnek tesislerle veya yabancı yatırımlara, milli sektörün yetersizliği ölçüsünde eşlik amacına yönelecektir.

*Turizmin hızla geliştiği alanlarda arazi kullanımını ve tesis altyapı ilişkilerini düzenlemek, otel ve rekreasyon tesislerinin düzensiz gelişmesini önlemek amacıyla "Fiziksel Planlama" çalışmalarına devam edilecektir. Turizm alt yapı ve üst yapı yatırımlarının fiziksel planlara uygun olarak yapılması ve uygulanmasında İmar ve İskan Bakanlığı ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı arasında işbirliği sağlanacaktır.

*Kıyıların turistik ve milli park niteliğindeki alanların, toplum yararına kullanımında öncelik fiziksel planları yapılmış veya turizmin hızla geliştiği yörelere verilecektir.

*Turizm sektörünün kredi gereksiniminin Turizm Bankası yanında genel banka dizgesinde karşılanması olanaklarında hızlanacaktır. Kredi uygulanmasında yatırımların "Turistik Önceliği Olan Bölge ve Merkezler"e yöneltilmesini sağlamak için özendirici önlemler alınacaktır.

*Turizm faaliyetlerinin bütünü içinde sosyal turizmin gelişmesine önem verilecektir. Bu gelişim tatillerin yayılması yöntemleriyle

birlikte oluşturularak sosyal turizm faaliyetleri ile buna katılan kamu turistik konaklama tesislerinin dış turizme de hizmet etmek suretiyle kamu personelinin bu tesislerde geçirecekleri tatillerin giderlerinin düşürülmesi olanakları geliştirilecektir.

*Ayrıca iç turizmin, milli bütünlüğe katkısını sağlamak amacıyla ülke içi turizm teşvik edilecektir.

*Turistik konaklama tesisleri personel eğitiminin başarıya ulaştırılması gereğiyle, eğitimin akademik eğitim yerine, beceriye dönüşmesi sağlanacak, konaklama tesislerinde resmi eğitim görmüş personelin istihdamını sağlamak yanında bu personelin yıl boyunca istihdamını sağlayıcı önlemler alınacaktır

III. Beş Yıllık Kalkınma Plamında, kitle turizminin özendirilmesi ve yeni turizm yatırımlarının öncelikli bölgelerde yoğunlaştırılmasının sürdürülmesi temel ilkedir. Bu döneme kadar öncelik; turistik bölgenin saptanması gerekliliğinden dolayı turistik çekiciliklerin saptanması, birincil çekicilik kaynağı olan tarihi çekiciliklerin turizm pazarına kazandırılmasına ilişkin bir karar, planda yer almamamaktadır. Bu durum, 1978 tarihli icra ve yatırım programında değiştirilmiş ve ülkemiz doğal, tarihsel ve kültürel zenginliklerinin iç turizm amacı ile değerlendirilmesi.

III. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDEKİ YILLIK YATIRIM VE İCRA PLANLARI: [74]

1973 Yılı Programında ve İcra Planında, "Fiziksel planların turizmde öncelikli bölgelerin tamamına yayılması, metropoliten bölgelerin çevrelerinin daha fazla eğlence tesisleri ile donatılacak şekilde düzenlenmesi için, ilgili kamu kuruluşlarınca bir program hazırlanacaktır. Kitle turizminden yeterince yararlanılması, dış ülkelerle olan hava trafiğinde daha hızlı bir gelişme ve organize turların hacminde gelişmeler beklenmektedir", denilmektedir [74].

Tedbirler bölümünde de "Turizmin hızla geliştiği alanlarda arazi kullanımı ve tesis altyapı ilişkilerini düzenlemek için fiziksel planlama çalışmalarına devam edilecektir. Bu konuda Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile İmar ve İskan Bakanlığı arasında gerekli işbirliği sağlanacaktır",

denilmekte, ayrıca "Doğal ve kültürel varlıkların tahribi önlenecek, bunlardan turistik hizmetlerde kullanılacak olanlar bu yönde değerlendirilecektir", denilmekte, son olarak da;

"Turizm Öncelik yörelerinde kamunun öncü ve örnek turistik kompleksler yaratmasını sağlamak üzere gerekli yer seçimleri yapılarak 1973 yılında fizibilite etütleri tamamlanacak ve mimari projelerin yapımına başlanacaktır", denilmektedir [74].

1974 Yılı Programında, genel durum bölümünde, "III. Beş Yıllık Planda üstyapı yatırımlarının fiziksel planlara uygun şekilde belirli yörelerde yoğunlaştırılması ilkesi kabul edilmiştir. Oysa turizm fiziksel planlama çalışmaları öncelik yörelerinin tamamını kapsayacak düzeye ulaştırılmıştır. 1973 yılına kadar yapılan çalışmalar ile sadece Güney-Batı Akdeniz yöresi için uygulamaya dönük arazi kullanma planları hazırlanmış bulunmaktadır", denilmektedir [74].

1974 Yılına Ait Tedbirlerde, Türkiye'de mevcut belgeli ve belgesiz her türlü konaklama ve diğer rekreasyon tesislerinin yeni bir envanterinin yapılacağı, dış turizme hizmet eden işletmelerin uluslararası standartlara göre sınıflandırılacağı, Türkiye'nin kültürel, coğrafi ve ekonomik koşullarına uygun şekilde konaklama tesisleri mimarisi ve inşaat teknolojisi saptanması konusunda araştırmaların yapılacağı belirtilmiştir [74].

1975 Yılı İcra Planında, 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanununun III. Beş Yıllık Plan ilkelerine ve günün koşullarına göre değiştirileceği, deniz ve göl kıyılarının toplumun yararına kullanılmasını sağlamak amacıyla başlamış bulunan yasal çalışmaların yıl içinde bitirileceği ve Kıyılar ve Turistik alanlar Kanun Tasarısının T.B.M.M.'ne sunulacağı belirtilmektedir [74].

1976 Yılı Programında ve İcra Planında, genel durum değerlendirilmesinde, Muğla kıyı bandı ve Kapadokya Turizm Fiziksel planlama çalışmalarının teknik düzeyde tamamlanmış olduğu, uygulama politikası açısından onaylanmasından sonra yürürlüğe konulmak üzere çalışmaların sürdürüldüğü, bu arada Muğla planı içinde bulunan 1/25000 ölçekli-Bodrum-Karatoprak Çevre Düzeni Planı ile 1/100.000 ve 1/25.000

ölçekli Kapadokya Planlarının İmar ve İskan Bakanlığına onanmak üzere gönderildiğini belirterek tedbirler bölümünde de, Turizm Fiziksel Planlama çalışmalarının yaygınlaştırılacağı, proje geliştirme faaliyetlerine hız verileceği, turizm hareketlerinin yoğun olduğu transit yollar ve ana tur güzergahları üzerinde zincirleme konaklama tesisleri kurulması yolundaki çalışmaların Bakanlıkça yoğunlaştırılacağına değinilmektedir [74].

1977 Yılı Program ve İcra Planında, 1976 yılında sözü edilen çalışmalara da değinilerek, Side ve çevresi gelişim projesi'nin onanmak üzere Bakanlığa sunulduğu Güney Batı Antalya Kıyı Kesimi projesinin (33 km. uzunluk, 70.000 yatak kapasite) genelde onandığı Güney Antalya gelişim projesinin başlatıldığı, Muğla Kıyı Bandı Kapadokya-Mersin-Silifke fiziksel planlama çalışmalarının sürdürüldüğü, termal planlama çalışmalarına başlandığı belirtilmektedir [74].

1978 Yılı Program ve İcra Planında, Ülkemizin doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerini değerlendirerek, halka sağlıklı dinlenme olanakları sağlamak amacıyla planlama çalışmalarına devam edileceği, turizm sektörünün gelişmesine ilişkin uzun dönemli hedeflerin organizasyonu ve bunun mekanla ilişkisini belirleyen "Turizm Sektörü Ana Politikası" çalışmalarına hız verileceği, tedbirler bölümünde de, kıyılar yasası çıkarılması için gerekli çalışmalar yapılacağı, ancak yasa çıkartılıncaya kadar 6785 sayılı İmar Yasası'na 1605 sayılı yasa ile eklenen Ek 7 ve 8. maddelerine ilişkin yönetmeli ilkelerine uygun gelişmeyi sağlamak amacıyla Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan fiziksel planlama çalışmalarının kısa zamanda geliştirilerek bütün kıyı ve turizm potansiyel alanlarını kapsamaları sağlanacağı, ancak bu yolla bu alanlarda toprakların kullanımı, tapuda ayırma ve birleşmeleri, yapı ve ekler yapılması ve onarılması, toplu yerleşmeler kurulması, kıyıların, kıyı şeritlerinin, turistik alanların korunması ve geliştirilmesinin düzenleneceği, belirtilmektedir. Ayrıca, ülkemizin turizm potansiyeli yüksek belirli yörelerinde yeni organize turizm bölgelerinin düzenleneceği ve buralarda da yatırım uygulamasına gidileceği ifade edilmektedir [74].

IV. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI: (1979-1983) [77]

Hedefler:

*Dördüncü plan döneminde 468 milyon dolar net döviz geliri sağlanması planlanmıştır. Dönem sonunda yabancı turist sayısının

13.942 kişi, turizm gelirlerinin ise 2.418 milyon dolara ulaşacağı tahmin edilmiştir. Aynı dönemde ülke dışına çıkan vatandaş sayısının 9835 kişi, turizm gelirleri toplamının ise 1,627 milyon dolar dolayında tutulması öngörölmüştür.

*Plan döneminde, belgeli tesislerin kapasitesinde 40.000 yataklık bir artış sağlanarak, 1983'le 95.000 yatağı ulaşılacağı planlanmıştır.

*Öngörölen kapasiteyi gerçekleştirmek için toplam 18,3milyar liralık yatırım kamu kesimi tarafından gerçekleştirilecektir.

*Dördüncü beş yıllık plan döneminde konaklama tesisleri yatırımlarının turizmde öncelikli yörelerde yoğunlaştırılması ve kitle turizmi gereklerine uygun tesisler kurulması esasa alınmıştır. Bu dönemde fiziksel planlama çalışmaları ile birlikte bu çalışmaların istenilen yönde ve sürede sonuçlanmasını da sağlamak üzere organize turizm bölgelerinin geliştirilmesine başlanacaktır.

*İlişkileri düzenlemek, otel ve rekreasyon tesislerinin düzensiz gelişmesini önlemek amacıyla, fiziksel planlama çalışmalarına devam edileceğı, turizm alt ve üst yapı yatırımlarının fiziksel planlara uygun olarak yapılmasının sağlanacağı kaydedilmektedir. Fiziksel planların yapması ve uygulanmasında İmar ve İskan Bakanlığı ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı arasında işbirliğı sağlanmasının esas olacağı belirtilmektedir.

*Kıyıların, turistik ve milli park niteliğindeki alanların, toplum yararına kullanılma ve korunmasını sağlayacak mevzuat hazırlanacak, toplum yararına kullanmada öncelik fiziksel planları yapılmış ve turizmin hızla geliştiğı yörelere verilecektir.

*Turizm sektörünün kredi ihtiyacının, Turizm Bankası yanında genel banka sisteminden karşılanması olanakları hazırlanacaktır. Kredi uygulamasında yatırımların turistik önceliğı olan bölge ve merkezlere yöneltilmesini sağlamak için özendirici önlemler alınacaktır.

*Turizm etkinliklerinin bütünü içinde sosyal turizmin geliştirilmesine önem verilecek bu amaçla, III. Beş yıllık planda getirilen önlemler alınacaktır.

İlkeler ve Politikacılar:

*Turizm sektörünün işleyişi öncelikle kitle turizmi ilkesine göre düzenlenecek; özellikle turistik öncelikli yerlerde ülkenin altyapı ve turistik üst yapılarına koşut olarak geliştirilecek alt yapı ve turistik altyapı, kitle turizminin gereklerini karşılayacak düzeyde oluncaya kadar, bireysel turizm ile kitle turizmi bir arada değerlendirilecektir.

*Turizm yatırım ve işletmeciliğinde kamunun etkinliği artırılacak, özel kesim yabancı sermaye ve küçük tasarrufların yatırımlara dönüştürülmesi özendirilecektir. Bu yolla özellikle konaklama kapasitesinin artırılmasına gidilecektir.

*Uluslararası optimal büyüklüklerin altında olmamak şartı ile yabancı turizm yatırımcılarının yatırımları, sermaye paylarına bakılmaksızın özendirilecek işletme aşamasında önemli ölçüde döviz girdisi sağlayacak yabancı işleticilerin, ülkedeki turistik tesisleri işletmesine izin verilecektir.

*Kamu kuruluşlarına ait kamp, dinlenme tesisi ve turistik yörelerdeki eğitim tesislerindeki yatak kapasitelerinin tek merkezden yönetimi ve bu tesislerin daha geniş kitlelere yararı sağlanacaktır.

*Nitelikleri dış turizme açılmaya uygun olanların kapsam içinde yönetilmesi öncelikle ele alınacaktır. Bu kampların iç turizme dönük kullanımlarında kar amacı güdülmezsizin işletilmesi sağlanacak, yeni kurulma hali dışında kurulu bütçelerinden işletme maliyetlerini ve idame yatırımı gereklerini karşılamak üzere herhangi bir yardım yapılmayacaktır.

*Tek bir merkez tarafından yönetilen ve denetlenen yatak kapasitesinin etkin bir biçimde pazarlanabilmesini sağlayabilmek için Turizm Bankası, THY ve DHMİ Genel Müdürlükleri arasında, işbirliği yapılacaktır, mevsim içi uçak filosunun artırılması ile "Charter" seferleri düzenlenecek, sefer fiyatlarının saptanmasında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın görüşü alınacaktır.

*Çalışanların dinlenme ve tatil gereksinimini karşılamak için gerekli önlemler alınacaktır.

*Deniz, göl ve şehir kıyılarının kamu yararına kullanılmasını sağlamak, ikinci konut yapımını önlemek amacıyla yasal düzenlemelere ilişkin çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

*Her turist ve günü birlikçilere Türkiye'de kalacağı gün başına, önceden belirlenerek miktarda döviz bozdurma zorunluluğu getirilecektir.

*Bireysel dış turizmin gereksinimleri gözönüne alınarak ana güzergahlar üzerinde belirli aralıklarla servis çekirdekleri oluşturulacak ve bunları Turizm ve Tanıtım Bakanlığınca sürekli denetimi altında işleyişi sağlanacaktır.

*Yılın belirli aylarında yığılma gösteren isteğin dengeli dağılımını sağlamak amacıyla, giriş kapılarındaki yığılmaların önlenmesi amacıyla her türlü önlem alınacak, turist ve işçi geçiş işlemleri kolaylaştırılacaktır.

*Dördüncü planın genel ve mesleki eğitim ilkeleri çerçevesinde turizm eğitimi politikaları gözden geçirilecek, ülke gereksinimini karşılayacak biçimde yönlendirilecektir. Kuruluşlar arasındaki ilişki, Turizm ve Tanıtım Bakanlığı'nca sağlanacaktır.

*Saptanan politikalara ilişkin veri toplamada ilkelere uygun olarak turizm istatistiki geliştirilecek ve gerekli eşgüdüm sağlanacaktır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında; genel hedef olarak döviz girdisinin artırılması, ilke olarak "kitle turizmi" benimsenmiş ve plan dönemi içinde "Organize Turizm Bölgelerini Geliştirilmesi" hükmü getirilmiştir. Böylece fiziki turizm planı çabaları başlatılmıştır.

Yatak kapasitesinin artırılması isteğinin ağırlık taşıdığı planda, bu kapasitenin kullanımında öncelik dış turizme verilmiştir. Yabancı turizm girişimcilerine çeşitli kolaylıklar getirilmiş kısıtlamalar kaldırılmıştır.

"Turizm Teşvik Kanunu uyarınca tespit edilen Turizm Bölgesi , Turizm Alanı, Turizm Merkezi ile ara tur güzergahları üzerinde belirlenecek noktalar öncelikle geliştirilecektir". gibi kararlar getirilmiş ve turistik çekiciliklerin tespitine dayanılarak öncelikli turizm alanlarının planlama kararlarında geliştirilmesi öngörülmüştür [73].

IV. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDEKİ YILLIK YATIRIM VE İCRA PROGRAMLARI: [74]

1979 Yılı Program ve İcra Planında, önlemler bölümünde, "doğal kaynakların ekolojik dengelerini sürdürebilmeleri için korunması zorunlu olan alanların, turizm sektörünün gelecekte göstereceği gelişmelerin sağlığı için gerekecek rezerv alanların denetim altında tutulabilmelerini sağlamak üzere kıyılar ve turistik alanlarla ilgili yasa tasarısının yeniden gözden geçirilerek T.B.M.M.'ne sunulacaktır; İç turizmin "bireysel" ağırlıklı yapısının toplu turizm yönünde değiştirilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır", denmektedir. Ayrıca turizm hizmetlerine dönük "mesleki" ve "yönetici" personel yetiştirecek bir yapıya kavuşturulması için mesleki okulların büyük turistik tesislere entegre olarak özellikle büyük kentler dışındaki turizm merkezlerinde açılmasına özen gösterileceği belirtilmektedir. Yeni turizm pilot bölgeleri saptanırken de yer seçiminde kullanılan Uluslararası anket değerlendirme ölçülerinin dikkate alınacağı belirtilmektedir [74].

1980 Yılı Program ve İcra Planında, konaklama kapasitesindeki yetersizliği gidermek amacıyla kamunun öncülüğünde yeni konaklama yatırımları yapılması konusunda başarılı olunamamış olduğu, arsa sorunlarının çözülemediği, proje çalışmalarının bitirilmediği, projesi yapılmış olanlarında tastik işleminin tamamlanamadığı, envanter çalışmasının da yıl içinde bitirilemediği belirtilmektedir [74].

1981 Yılı Program ve İcra Planında, Tedbirler Bölümünde, Turizmin turizm öncelik merkezlerinde geliştirilmesine özen gösterileceği, kıt olan kaynakların ülkenin her yönüne dağılması ve verimliliğin düşürülmesinin önleneyeceği, turistik merkez ve alanların topografik ve kadastral haritalarının ilgili kuruluşlarca öncelikle yapılmasının sağlanacağı, 265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kuruluş Kanunu ile 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu'nun sektörün sorunlarını çözecek ve sektörde gelişmeyi sağlayacak şekilde yeniden hazırlanarak Yasama Organına sunulacağı belirtilmektedir [74].

1982 Yılı Programı ve İcra Planındaki Tedbirlerde 1981 yılında-ki gibi turizm öncelik merkezlerine yöneliktir.

1983 Yılı Programı ve İcra Planındaki Tedbirlerde de, daha önceki yıllardaki gibi turizm öncelik merkezlerine önem verilmiş olduğu, 1634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu uyarınca tespit edilen TURİZM BÖLGESİ, TURİZM ALANI, TURİZM MERKEZLERİ ile ana tur güzergahları üzerinde belirlenecek noktaların ve önemli yerleşim merkezlerinin öncelikle geliştirileceği belirtilmektedir [74.].

1984 Yılı Program ve İcra Planında da, yine daha önceki yıllardaki gibi Turizm öncelikli yöreler desteklenmektedir.

V. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI: (1985-1989) [78.]

Hedefler:

*Beşinci beş yıllık planda; dış turizm gelirlerinde yılda ortalama % 14.2, giderlerinde ise % 18,9 artışla dönem sonunda 540 milyon dolarlık net döviz geliri sağlanması hedeflenmiştir.

*Plan dönemi sonunda Türkiye'ye gelecek turist ve konuk sayısı% 10, 8 artışla 3 milyon kişi, yurt dışına gidecek vatandaş sayısının ise yılda % 3,5 ortalama artışla 2 milyon 500 bin kişi olacağı varsayılmıştır.

*Belgeli konaklama tesisleri kapasitesinin, yapım aşamasındaki turistik tesislerin yaratacağı ek 38.000 ile, beşinci plan dönemi sonunda 100.000 yatağa ulaşması beklenmektedir.

İlkeler ve Politikalar:

*Türkiye'nin doğal, tarihsel, arkeolojik ve kültürel varlığı, kış, av ve su sporları, festival, sağlık ve gençlik turizmi ile var olan diğer turizm potansiyeli; ekolojik dengeyi koruma, çevreyi temiz ve sağlıklı tutma ve güzelleştirme ilkeleri doğrultusunda değerlendirilecektir.

*Türkiye'nin, OECD ve OPEC ülkelerinin yanı sıra Balkan ve Üçüncü Dünya ülkeleri ile turistik ilişkileri geliştirilecektir.

*Bireysel turizm göz ardı edilmeden kitle turizmine öncelik verilecek, çalışanların en uygun koşullarda tatil yapmaları ve dinlenmeleri sağlanacaktır.

*Turizm hareketleri ile ilgili istatistik verilerin yetersizliği dikkate alınarak, yurda gelen yabancılar ve işçi aileleri ile yurt dışına çıkan vatandaşlar konusunda ayrıntılı ve güncel bilgilerin toplanmasında çağdaş teknolojik olanaklardan yararlanılacak, iç turizm hareketleriyle ilgili bilgiler de sağlanmaya çalışılacaktır.

*Doğal, kültürel çevre değerlerinin turizm amaçlı kullanımında, koruma stratejileri ile turizm amaçlı kullanımında koruma stratejileri ile turizm geliştirme stratejilerinin bütünleşmesi sağlanacaktır. Turizm kaynakları envanteri ile fiziksel planlama çalışmalarında ilgili kamu kuruluşları, bilim kurumları, gönüllü kuruluşları ve özel sektör kurumları arasında işbirliği sağlanacaktır.

*Turizm Bankası'nın doğrudan yatırım yapması yerine fonları kredi olarak kullandırması seçilecektir.

Beşinci beş yıllık planda yukarıda belirtilen kararlar doğrultusunda ilk defa tarihi değerlerin turizm potansiyeli korunarak, turizm gelişimi ile bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Plan içeriğinde; koruma-kullanma dengesinin kurulma zorunluluğu dile getirilirken çalışanların dinlenme gereksinimlerini karşılama ilkesi de benimsenmekte ve bir önceki plana göre sosyal boyut ağırlıklı bir görünüm almaktadır.

V. BEŞ YILLIK KALKINMA PLAN DÖNEMİNDEKİ YILLIK YATIRIM VE İCRA PROGRAMLARI: [74]

1985 Yılı Program ve İcra Planında da aynı tedbir tekrarlanmakta, ayrıca kitle turizmine öncelik verileceği fakat bireysel turizmin de ihmal edilmeyeceği, çalışanların en uygun şartlarda tatil yapmaları ve dinlenmelerinin sağlanacağı belirtilmektedir.

1986 Yılı Programı ve İcra Planında, tedbirler bölümünde, Turizmin öncelikli yöre ve yerleşim merkezlerinde gelişmesine önem gösterileceği, kıt olan kaynakların arttırılmasına çalışılacağı, Turizm mevzuatının günün şartlarına uygun hale getirileceği, TurizmBankasının kaynaklarının özel yatırımların verimliliğini ve hacmini arttıracak yönde kullanılacağı belirtilmektedir.

1987 Yılı Programı ve İcra Planında da tedbirler bölümünde yine Turizmin öncelikli yöre ve yerleşim merkezlerinde gelişmesinin destekleneceği belirtilmektedir.

1988 Yılı Programı ve İcra Planında getirilen tedbirlerde bu doğrultudadır.

1989 Yılı İcra Planında da turizm mevzuatının günün şartlarına uygun hale getirileceği, çalışanların en uygun şartlarda tatil yapma imkanlarının genişletileceği, turizmle ilgili kuruluşlar arasında bilgi akışı temini için Bilgisayar sistemi geliştirileceği gibi ve diğer önceki yakın yıllara benzer tedbirler getirilmektedir.

VI. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI: (1990-1994) [79]

*Turizm türlerinin ve turizm arzının çeşitlendirilmesi, dolaylı ve dolaysız işgücünün hem sayıca hem bilgi ve beceri açısından yeterli düzeye getirilmesi doğal ve kültürel değerlerin korunmasına ağırlık verilmesi öngörülmektedir.

*Toplumun en sağlıklı biçiminde tatil yapması ilkesi ile sosyal boyut önem kazanmakta ve küçük kapasiteli tesisler ve aile işletmeciliğinin geliştirilmesi ilkesi benimsenmektedir.

1990 Yılı programında tedbirler bölümünde sektörle ilgili tüm kuruluş ve kurumların ve özel girişimcilerin etkinliklerinin çerçevesini oluşturacak bir genel politika belirleme yönündeki çalışmaların sürdürüleceği, doğal ve kültürel değerler ile çevrenin korunmasına öncelik verileceği, turizm sektörüne ayrılan kamu kaynaklarının öncelikle teknik altyapının geliştirilmesi ile eğitim ve pazarlama çalışmalarına tahsis edileceği, Turistik tesis işletmeciliği geliştirilerek küçük kapasiteli tesislerle aile işletmeciliğinin teşvik edileceği, uluslararası turizm kuruluşlarıyla ilişkilerin geliştirileceği gibi maddeler yer almaktadır [74].

Görülmektedir ki, planlı dönemde turizm sektörü ile ilgili olarak gerek planlarda, gerekse yıllık programlarda ve icra planlarında çeşitli tedbirler alınmıştır.

Genel Hatları İle: [73] [74]

- 1- Turizm envanterinin yapılması,
- 2- Makro ve mikro ölçeklerde kapsamlı planlama çalışmalarının yapılması,
- 3- Potansiyel bölgelerin ve merkezlerin saptanması,
- 4- Arazi kullanım kararlarını geçerli kılacak yasal dayanakların (kıyılarla ilgili, konut yapımı ile ilgili) yürürlüğe konulması,
- 5- Öncelik tanınan bölgelerin topografik, kadastral haritalarının öncelikle yapılması,
- 6- Kitle turizmine öncelik verilmesi,
- 7- Oganize turizm bölgelerinin kurulması,
- 8- Rezerv alanlar saptanması ve korumaya alınması,
- 9- Çok hızlı gelişen üst yapıyı desteklemekte yetersiz kalan alt-yapının geliştirilmesi,
- 10- Altyapı yetersizliğinden kaynaklanan çevre sorunlarının çözülmesi,
- 11- Koruma kullanma dengesinin kurulması,
- 12- Bazı öncü projelerin devletçe yapılması
- 13- Konaklama tesislerinde uluslararası standartlara uygun, ekonomik, Türk mimarisinin özelliklerini içeren, coğrafik bölgelere ve Türk Kültürüne uyumlu projelerin hazırlanması,
- 14- İç turizm (sosyal turizm) ile ilgili programların yapılması,
- 15- Turistik tesislerin pazarlanmasına yönelik faaliyetlerin artırılması,
- 16- Hızlı kapasite artışı ile uyumlu nitelikli personel yetiştirilmesi,
- 17- Teşkilatlanmanın tamamlanması,
- 18- Hazırlanan projelerin uygulanması, gibi birbirleri ile tutarlı tedbirler getirilmiştir.

Planlarda ve programlarda yer almış olan ve yukarıda özetlediğimiz politika ve ilkelerin gerçekleştirilmesi için turizme ayrılan kaynakların payına bakıldığında,

Birinci plan döneminde turizm sektörüne yapılan yatırımların toplama oranı % 1.3'tür. İkinci plan döneminde sektörün payı % 2.3'olmaktadır. Üçüncü plan döneminde sektöre % 1.6'lık, Dördüncü plan da ise % 1.2'lik bir pay tanınmaktadır. Beşinci plan döneminde sektörün payı toplam içinde % 2.8'dir. Sektör ilk kez içinde bulunduğumuz VI. Plan döneminde % 4.4 gibi daha önceki planlara göre oldukça önemli bir pay olmaktadır [73] [74].

VI. Plan döneminde öngörülen sabit sermaye yatırım tutarı 155 trilyon 388. 4 milyar TL'dir. Turizm sektörünün payı ise 6 trilyon 982 milyar TL'dir. Kamu yatırımları 1 trilyon 20 milyar TL'sidir.

Ağırlık 5 trilyon 872 milyar TL'si ile özel sektör yatırımlarındadır. Sektörde, kamu yatırımları toplamın % 15'ini özel sektör yatırımları ise % 85'ini oluştururken; toplam Kamu yatırımları içinde sektörün payı % 1.7, toplam özel sektör yatırımları içinde ise % 6.2 olmaktadır [73].

Turizm sektöründe kamunun yapmakta olduğu ve plan döneminde yapacağı yatırımlar ağırlıkla altyapı yatırımlarıdır. Bu yatırımlar esas itibariyle şunlardır [73]:

-Turizm Bakanlığının çeşitli proje ve uygulamaları, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün turistik amaçlı yolları ,

-DLH İnşaatı Genel Müdürlüğü'nün yat limanları ve çekek yerleri,

-Orman Genel Müdürlüğü'nün Milli parkları,

-Bayındırlık İskan Bakanlığı'nın "turistik önem arz eden beldeler" imar uygulamaları,

-İller Bankası, Belediye Otelleri inşaatları,

-Emekli Sandığı Turistik Otel işletmeleri,

-Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün eski eser onarımı,

-Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Deniz Meteoroloji istasyonu bina ve çevre düzenlemesi inşaatları,

-Özelleştirme kapsamındaki Turban Turizm Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü'nün yatırımları.

1990 yılı programında Turizm Bakanlığı'nın muhtelif araştırma ve planlama çalışmalarının ve turizm alan ve merkezleri ile turizm yerleşim merkezlerini kapsayan uygulamalarının yanı sıra,

- Kış turizmi merkezleri altyapı projeleri,
- Muğla kıyı bandı altyapı tesisleri,
- Güney Antalya Turizm gelişme projesi kapsamında alt yapı tesisleri,

-Güney Batı Anadolu çevre projesi (GAÇ) kapsamındaki proje uygulamaları başlatılmış olup ayrıca: Turizm eğitimi, reklam ve propaganda faaliyetleri ve tanıtıcı broşür basımı gibi projelerde geçen yıllarda olduğu gibi fakat daha yaygın ve ağırlıklı olarak uygulanmasına devam edilecektir.

Turizm yatırımları, projelendirme, geliştirme ve işletme aşaması için profesyonel deneyim gerektiren kompleks yatırımlardır ve en önemli özellikleri nispeten sermaye-yoğun oluşlarıdır. Bunun yanısıra tabiatıyla bu yatırımlar için harcanan dövizin çok kısa sürede geri getirilmesi dolayısıyla ödemeler dengesine olumlu katkıları vardır [74].

Turizm yatırımlarının bu özellikleri turizme önem veren her ülkede bu yatırımların teşviki için kamusal önlemler alınmasını zorunlu kılmıştır. Ülkemizde de teşvik tedbirleri bir devlet politikası olarak ele alınmakta ve turizm yatırımları özel önem taşıyan sektör yatırımları olarak değerlendirilmektedir.

1990 yılı yatırım mevzuatı ile ilgili köklü değişiklikler yapılmış, sistemin tam bir teşvik niteliği kazanabilmesi için düzenlemeler getirilerek teşvik belgeli ve belgesiz konaklama yatırımları ile Devlet Planlama Teşkilatı'nca uygun görülen turizm sahalarında bulunan tesislere entegre büyük ölçekli altyapı yatırımları ve yat inşaa yatırımları, özel önem taşıyan yatırım konuları arasına alınmıştır. Bu kapsamda teşvik edilmeyen yatırım konularının proje bazında incelenmesi esası getirilmiştir. Söz konusu program kararnamesi eki esaslarla getirilen en önemli değişiklik ise teşvik belgesine bağlanamayan yatırımların da bazı teşvik tedbirlerinden yararlanmalarını sağlamak olmuştur.

Bütün bu plan ve kararlara rağmen DPT sosyo-politik-teknik güçsüzlüğü nedeni ile turizm politikasını belirleyememektedir 5 yıllık plan ve yıllık programların sektör üzerinde belirleyici hiçbir etkisi olmamıştır. Program tedbirleri genellikle bakanlık tarafından hazırlanmış, tedbir izleme formlarının doldurulması formalite düzeyinde ele alınmıştır.

Birbirinden kopuk kararlar alınmış turizm planlamasının ne olduğu ve ne olabileceği belirsiz bırakılmıştır. Turizm planlamasının hangi kuruluşça yapıldığı veya yapılması gerektiği belirsizdir.

5. BÖLÜM AYVALIK ÖRNEK ALAN İNCELEMESİ

Önceki bölümlerde özgün nitelikleri ile korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve fonksiyonel iyileştirmeler ve yeni fonksiyon seçimleri ile tarihi ve doğal nitelikleri korunacak alanlar (Kentsel Sitler) için bir takım saptamalarda bulunulmuştur. Tarihi ve doğal alanların turizm pazarı içinde değerlendirilebilmesi ve "turizm işlevinin" bu alanlarda uygunluğunun saptanması ve korunması gereken tarihi ve kültürel değerlere zarar verilmeksizin en uygun "Turizm Planlaması" tekniğinin seçimi açıklanmaya çalışılmıştır.

Önceki bölümlerde açıklandığı gibi; "tarihi kentler"in "turistik tarihi kent" kapsamında değerlendirilmesi sırasında, rol oynayan bu değerlendirmenin içeriğini ve sınıflandırılması sırasında rol oynayan tarihi kültürel varlıklar ve mimari değerler "birinci derece çekicilikler", bu çekicilikleri tamamlayan ve destekleyen konaklama, seyahat-ulaşım olanakları, hizmet ve animasyon gibi sektörler "ikincil derece çekicilikler"dir. Tarihi kentte yer alan bu tür birinci ve ikinci derecedeki çekiciliklerin saptanması ve varlığının, turizm pazarı içindeki değerlerinin ,tarihi alanların özgün karakterlerinin bozulmadan korunması yönünde kullanılmasının gerekli olduğu örnek alan üzerinde açıklanacaktır.

5.1. ÖRNEK ALAN İNCELEMESİNİN AMAÇ VE HEDEFLERİ

5.1.1. Çalışmanın Amacı

Yapılan araştırma ve Ayvalık kentinin mekansal alanı üzerindeki incelemenin temel amacı; birincil derece çekiciliklerin yerleşme bütünündeki dağılımının saptanması ve bu çekicilikler ile bütünleşen doğal ve tarihi kültürel niteliklerin bir bütün içinde ele alınması ve planlamaya dönük biçimde dengeli bir koruma+turizm işlevine açılmasında bir metodolojinin saptanmasıdır.

5.1.2. Çalışmanın Hedefleri:

Çalışmada genel olarak; önceki bölümlerde açıklanan turizm-turistik tarihi kent ve bu kavram içinde turistik çekicilikleri oluşturan faktörlerin incelenmesi ve bir model kapsamında çeşitli kararların üretilmesi ele alınmıştır.

Bu çalışma kapsamında benimsenen hedefler şu şekildedir:

*Koruma altına alınmış "tarihi-kültürel-doğal" değerlere fonksiyonel bir işlev kazandırılması ve dondurulmuş-ölü kentsel dokular yerine, durağanlığın getirdiği ekonomik-fiziksel ve çevresel olumsuzluklardan, devingenliğin getirdiği olumlu ekonomik fiziksel ve çevresel değerlere ulaşarak yaşayan kent dokularının elde edilmesi

*Tarihi-kültürel-doğal çevrelerin salt turizm işlevine açılma amacıyla bilinçsizce kaynak tüketiminin ve tahribinin önlenmesi ve bu kapsamda yapılacak planlama ve koruma eylemlerinin bu temel ilkesinin koruma bilincine dönük oluşunun sağlanması.

*Turizm işlevinin tarihi kent kavramı içinde amaç değil araç olarak kullanılması.

*Tarihi Kent-Turizm-Planlama arasında dengeli bir model arayışı ve benimsenecek modelin diğer yaklaşımlara göre uygulanabilirliğinin araştırılması.

*İnceleme yapılan Ayvalık kenti üzerinde; bütün anlatılanlar ve çizilen model çerçevesinde tarihi kentin; korunması gereken tarihsel ve kültürel değerlerine en az zararı sağlayacak turizm türlerinin ve alternatiflerin bulunması.

5.2 ÖRNEK ALAN İNCELEMESİNDE İZLENECEK YÖNTEM

Ayvalık kentinin, turistik çekiciliğinin saptanarak bir model kapsamında değerlendirilmesi, kentin mevcut ve potansiyel turizm kapasitesi kapsamında bir takım sentezler sonucu varsayımlara ulaşılabilmesi için izlenecek yöntem aşağıda belirtilen başlıklarda incelenecektir:

1- Kentin birinci derece turistik çekiciliklerini oluşturan fiziki faktörlerin tespit edilmesi (doğal ve kültürel çekicilikler)

2- Kentin mevcut turizm potansiyelinin saptanması ve bu potansiyelin, ulusal, bölgesel ve yerel turizm potansiyeli, turizm planlama politikaları ile ilişkilerinin kurulması.

3- Kentin üstteki iki başlık kapsamındaki veriler ışığında değerlendirilmesi sentezi ve **TURİZM PLANLAMA KARARLARI VE KORUMA AĞIRLIKLIL TURİZM PLANLAMA MODELİ'NİN** kent için çizilmesi.

5.2.1. Kentin Birinci Derece Turistik Çekiciliklerini Oluşturan Fiziki Faktörlerin Belirlenmesi

Ayvalık yerleşmesinin birinci derece turistik çekiciliklerini oluşturan fiziki faktörler iki ana başlıkta toparlanabilir.

1- Doğal Çekicilikler

2- Kültürel Çekicilikler

Bu çekicilikler dışında ayrıca yöre insanının psikolojik ve toplumsal yapısının oluşturduğu çekicilikler tez çalışması kapsamında değerlendirmeye alınmamıştır. Bu ölçütlerin saptanması sosyal bilimler ağırlıklı bir çalışmanın detaylı olarak sürdürülmesini gerektirmektedir.

5.2.1.1. Ayvalık Kentinin Doğal Çekicilikleri:

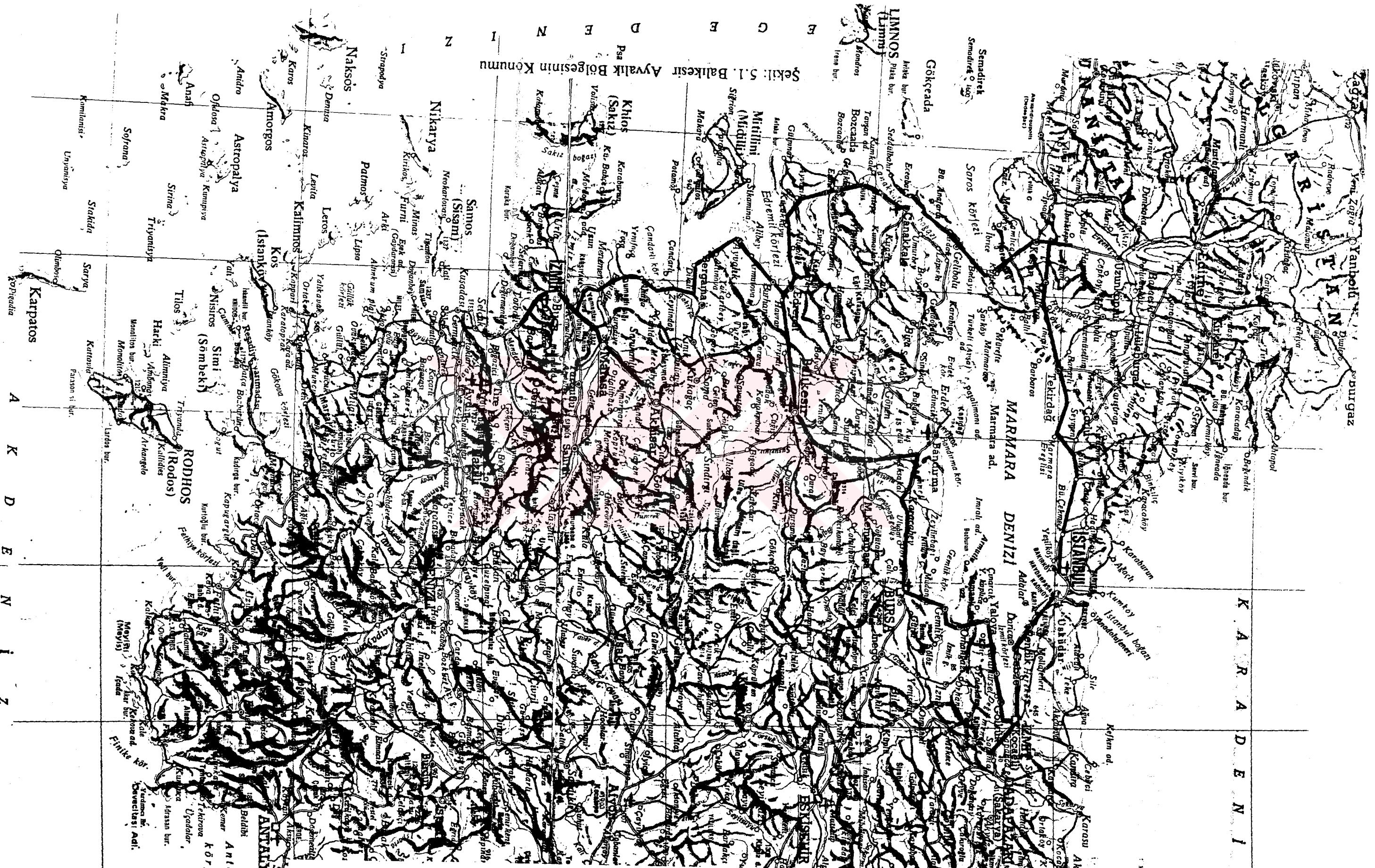
Ayvalık kentinin doğal çekicilikleri; insan eliyle, diğer bir deyişle kültürel olarak yaratılmamış doğal değerlerdir. Bunlar kentin bölge içindeki konumu, jeolojik ve jeomorfolojik yapıları, (flora) bitki örtüsü, doğal güzellikler, iklim yapısı (klimotoloj) gibi etkenlerdir.

GENEL BİÇİMLENME

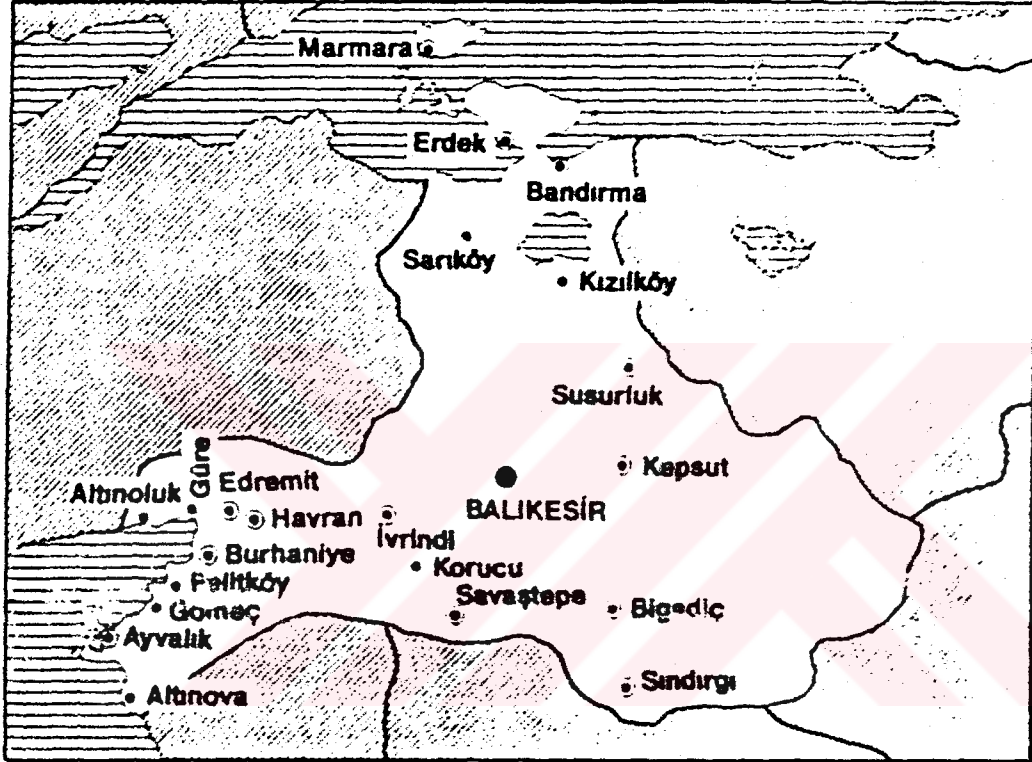
Ayvalık kentinin doğal çekicilikleri içinde ilk başta, yerleşmenin yer aldığı bölge içindeki konumu, fiziksel biçimlenmesi kentin tarihçesinde zenginliğe sebep oluşturmuş, kentin tarih boyunca yakınında yer aldığı yerleşme odaklarıyla fiziksel yakınlığı kenti etkilemiştir.

Ayvalık, Ege Bölgesinin bir sahil yerleşmesidir. Yerleşmenin batısı deniz, kuzeyi Burhaniye, doğusu, Bergama güneyi Dikili ile çevrilidir. Edremit Körfezi'nin girişinde fiziki yapı olarak bir burun yerleşmesini oluşturan kentin doğal sınırlarını; Kuzeyde Bezirgan Deresi, Gömeç (Armutova) ve Gümüşlü Yolu, Doğuda Sazanlık Deresi, Hisar, Demirhan Boğazları, güneyde Altınova, güney batıda Kaplan Dağları'nın oluşturduğu Sarmısak yarımadasıyla bütünleşen pek çok köy ve Ege Denizi belirler (Şekil 5.1.) (Şekil 5.2.)

0 25 50 75 100 KM

Şekil: 5.1. Balıkesir Ayalık Bölgesinin Konumu

Şekil: 5.2. Balıkesir İdari Yapı Dağılımı

Kaynak: Marmara ve Boğazları Belediyeler
Birliği 1989 Faaliyet Raporu

Kentin yer aldığı yakın çevredeki topoğrafik, jeolojik yapı ile konumuna bağlı olarak farklı mikroklimatik özellikler, değişik flora (bitki örtüsü) özellikleri ve Jeolojik formasyon zenginlikleri aynı mekanda izlenir.

Genel biçimleme olarak doruklarda çam ormanları ve yamaçlarında zeytinliklerin yer aldığı Madra Dağı ile sahil arasında yer alan Ayvalık kenti bir köprü ile mendirek ile ilçe merkezine 7 km. uzaklıkta Ali-bey (Cunda) adasına bağlanmakta, panoramik görüntülere sahip Şeytan Sofrası Tepesine ulaşan ve iç deniz kıyısından geçen yol, ünlü Sarmısak Plajlarına ve Küçükköy'e ulaşmaktadır.

Ayrıca kentin yer aldığı burunu çevreleyen irili ufaklı yirmibeş adanın, birbiri ile bütünleşen doğal güzellikteki koylar doğal çekicilikler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çekicilikleri bütünleyen, bitki örtüsü ve yüzlerce yıllık zeytinlikler ve çam ormanları kentin doğu yamaçlarına doğru uzanmaktadır. (Şekil 5.3.)

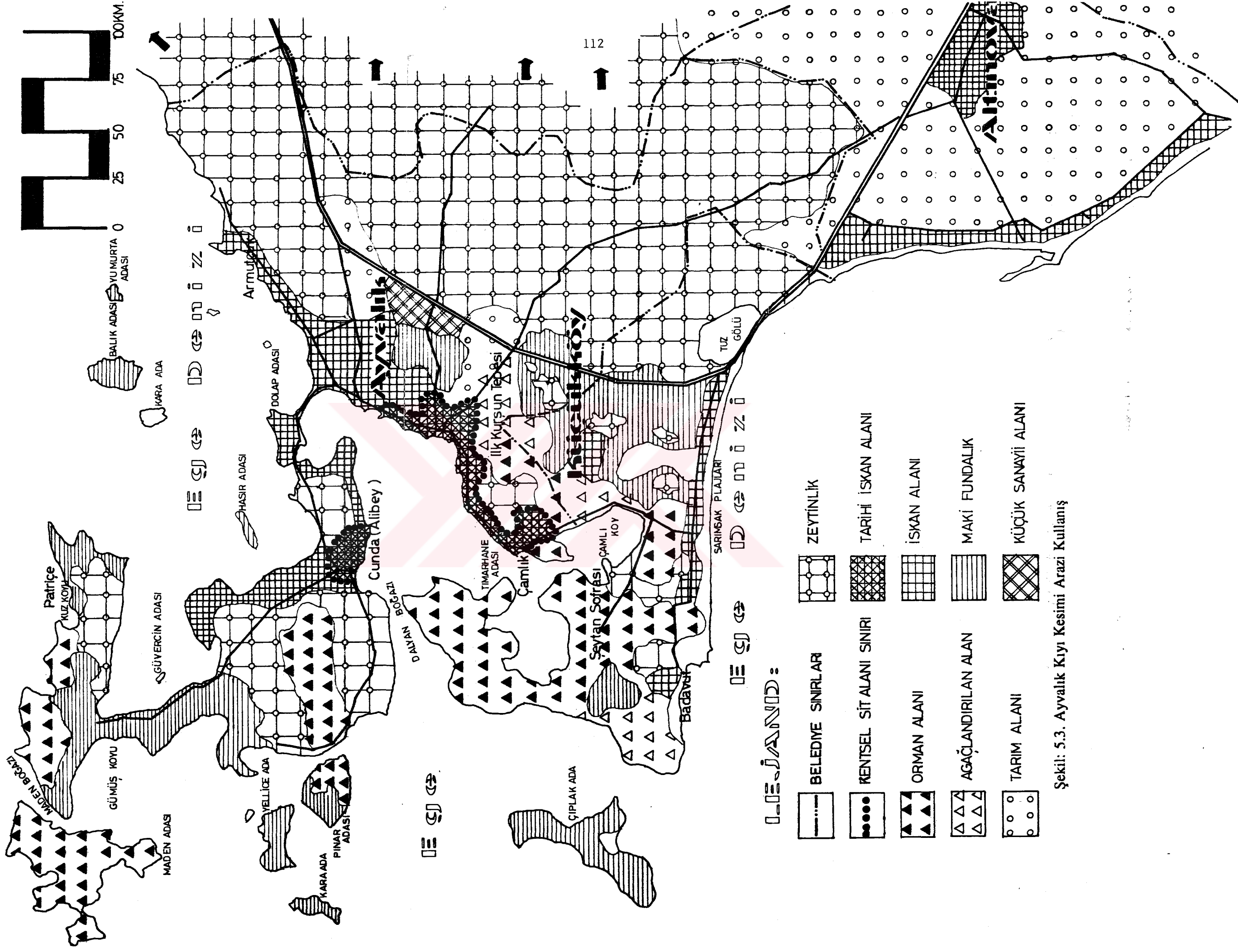
İKLİM YAPISI:

Ayvalık kentinin iklim yapısında en belirleyici öge; Ayvalık Limanı'nın Dalyan Boğazı yönünde batıdan esen, öğleden sonra saat 13.00 sularında başlayan bol iyotlu serinletici hava içeren imbat rüzgarlarıdır. Bazı yazlar da "meltem" adı verilen Kazdağı yönünden esen ölgün bir kuzey esintisi haftalarca sürer. Durgun boğucu yaz sıcağı içerisinde bu rüzgarlar nefes almayı kolaylaştırıcı insanı canlandıran esintilerdir. Ayvalık iklimi; Ege'nin kendine özgü yazın kavuruculuğunu, kışın donduruculuğunu hissettirmeyen kıyı iklimidir. Meteoroloji verilerine göre 1 Mayıs /30 Ekim tarihleri arasındaki zaman turizm ve rekreasyon amaçlı etkinlikler ve denize girmek için en elverişli zamandır [80].

BİTKİ ÖRTÜSÜ:

İlçe topraklarının % 70'i yüzlerce yıllık zeytin ağaçlarından oluşmaktadır. Dünya ve ülke genelinde önemli nitelik ve nicel değerlere sahip Ayvalık zeytinlikleri köklü bir geçmişe sahiptir. Resmi kaynaklara göre 2.38 % (1.750.000 ağaç) ile resmi olmayan kaynaklara göre ise 3.47 %'i aşan oranda ülke zeytin ağacını kapsayan alana sahiptir . Ve sık dokulu ve dağların doruklarına doğru çam ağaçlarına dönüşen zeytinlik

AYVALIK KİYI KESİMİ ARAZİ KULLANIŞ

Şekil: 5.3. Ayvalık Kıyı Kesimi Arazî Kullanış

alanlar ve sarmısak yolu üzerindeki SİT alanı ilan edilerek koruma altına alınan Çamlık yöresindeki çamlık alanlar ve Şeytan Sofrası'na tırmanan alanda yer alan zeytinlikler kentin özgün bitki örtüsünü oluşturur. (Şekil: 5.3.)

JEOLojİK YAPI VE SARMISAK TAŞI İLE KUMU:

Ayvalık bölgesinde Alp hareketinin (çatlakların, yanar dağların oluşumuna fırsat veren "tektonik" olaylar) içerdiği ilk tektonik dönem, günümüzden 15 milyon yıl öncesiyle 5 milyon yıl öncesi arasında yer alır. Bu dönem tektoniğinin özelliği volkanik olması yani yanardağ faaliyetlerine dayanmasıdır. İlk lav akıntıları kırmızıdan sarıya, beyaza dönüştüğü için "ateş taşı" adı verilen oluşumların örneği Beşparmak Tepesi ve Çamlı Tepe'de görülür. Bunun üzerine gelen ikinci lav akıntısı, Ayvalık Kentinin tarihsel en belirgin yapı malzemesi olan "Sarmısak Taşı"nı oluşturur [81] [82]. Şeytan Sofrası'da bu zamandan kalma bir lav birikintisidir.

Bu çok faal yanardağlar dönemini sakın bir çağ izlemiştir. Bu dönemin en hareketli ögesi olan akarsular; yükseklikleri aşındırarak, taşıdıkları malzemeyle aşağıdaki boşlukları doldurmuş ve Ayvalık'ın günümüze dek gelen engebeli yüzey yapısını oluşturmaya başlamıştır.

Sonra bölgede bir yükselme olup, kimi eski lavlar, devrilerek yan yatmışlardır. örnek olarak Alibey Adasındaki tepe gösterilebilir. Kimi yerler çökerek yeniden gölleri oluşturmuş, daha önceki göl ortamı kalıntıları gibi kuruyacak bu göllerde Küçükköy ve Sarıkaya'da örneği olduğu gibi lavları örten kalkerli toprağı yani yüzyıllardır üstünde yeralan zeytinlikleri oluşturan kalkerli toprağı oluşturmuştur. Daha sonraki dönemlerde ilkindeki amansızlığı ile olmayıp; güney-batı, kuzey-doğu doğrultusundaki fay boyunca yanardağ faaliyetleri yeniden başlamıştır. Tımarhane Adası Tepesiyle, Alibey Adasındaki Çatal Tepe bu son yanardağların bacaları, Alibey Adasının karşısına düşen Dalyan Tepe'de volkandır. Yerleşmenin 20 km. kuzeyinde Gömeç'te Artur tatil köyü üzerinde ikinci volkan bacası yer almaktadır.

Bu tektonik dönemin başında yükselen yanardağlar, Kozak Dağı kütlesinin çevre çizgisinde faaliyet gösterebilmiş, ana kütle önceki

niteliğini korumuştur. Böylece Ayvalık bölgesinde Yanardağlar çağı, günümüzden 5 milyon yıl önce sona erer. Bu zamanla yeryüzü yuvarlağının genel bir soğuma yani buzullar çağı dönemine girdiği 3 milyon yıl öncesi arasında günümüz için belirleyici olay, bu bölgede bugünkü Edremit körfezini oluşturan çökme olayıdır. Ayvalık bölgesi de bu çöküntüden etkilenmiş akarsular bu çukura yönelecek biçimde yataklarını oymaya başlamıştır. Günümüzden 15 bin yıl öncesine dek süren buzullar çağının sona ermesi ile başlayan buzulların erimesi sonucu yükselen deniz düzeyi, Ayvalık'ı da için alan bölgede ortalama 120 metre dolayında olmuştur. İçinde yanardağ serpintilerinin olduğu ovaların bir çoğu deniz suları ile kaplanmıştır. Günümüzde mevcut yörenin fiziksel yapısındaki kara ile deniz arasındaki girintili çıkıntılı rölief ve yükselen deniz içinde beliren Midilli'den Alibey'le, Tımarhane Adası'ndan Mosko (kılavuz) Adasına dek irili ufaklı yüzlerce ada ve yarımadalar o dönemde ortaya çıkmıştır.

Kozak ve onu çevreleyen tepelerde yer alan granit kayaların çeşitli etmenler yoluyla çöküntüye uğraması, akarsuların getirdiği bu malzemenin, denizin oluşturduğu dalga hareketi ile on bin yıl boyunca kıyılara serpiştirilmesi il dünyaca ünlü Sarımsak kumu ve plajları oluşmuştur [81][82].

Ayvalık ve bölgenin jeoloji yapısını gösteren Şekil: 5.4'de yukarıda genel ifadelerle açıklanan Jeolojik yapı detay olarak görülmektedir. Ayvalık ve Edremit kıyı şeridinin doğusunu neojen, volkanik fasiesler oluşturmakta yükseltinin devamında Kozak tepesinde granit formasyonu açığa çıkmaktadır. Kıyı şeridinde ise neojen-karasal ayrılmamış toprak formasyonu, alüvyol ve kalkerli toprak yapısı göze çarpmakta, Ayvalık ve Alibey adalarında volkanik yapıdan kaynaklanan andezit formasyonu ağırlık kazanmaktadır (Şekil: 5.4).

DOĞAL GÜZELLİKLER:

Şeytan Sofrası: Yerel efsaneye göre her akşam şeytanların buluşup yemek yediği sofra biçimindeki düzlükte inanışa göre şeytanın ayak izi yer almaktadır. Tepeden, Midilli (Lesbos) adasından Edremit körfezi boyunca Assos, Behramkale, Altın oluk, Akçay ve Ören'e kadar, güney doğrultusunda ise Dikili, Altınova sahilleri ve Bergama'ya kadar panoramik bakı mevcuttur. Deniz, orman ve kilometrelerce uzanan zeytinlikler,

BALIKESİR - AYVALIK BÖLGE İÇİNDEKİ JEOLojİK YAPI

KAYNAK: MTA ENSTİTÜSÜ TÜRKİYE JEOLojİ HARİTASI 1964

0 5 10 15 20 25KM

LEGJEND:

- RİYOLİT DASİT
RHYOLITE, DACITE
- ANDEZİT, SPİLİT, PORFİRİT
ANDESITE, SPILITE, PORPHYRITE
- BAZALT, DOLERİT
BASALT, DOLERITE
- VOLKANİK TUF, AGLOMERA, BREŞ
VULCANIC TUFF, AGGLOMERATE, BRECCIA
- VOLKAN KÖNİLERİ
VULCANIC CONES
- KRATER
CRATER
- FORMASYON SINIRI
FORMATION BOUNDARY
- MUHTEMEL FORMASYON SINIRI
LSIMAILU BOUNDARY
- ŞARİYAJ, BİNDİRME, FAY
OVERTHRUST, UPHRUST, FAULT
- MUHTEMEL ŞARİYAJ, BİNDİRME, FAY
PROBABLE OVERTHURST, UPTURUST, FAULT

- Q KUATERNER, KARASAL, AYRILMAMIS
QUATERNARY, CONTINENTAL, UNDIFFERENTIATED
- n NEOJEN, KARASAL, AYRILMAMIS
NEOGENE, CONTINENTAL, UNDIFFERENTIATED
- n.v. NEOJEN, VOLKANİK FASİES
NEOGENE, VOLCANIC FACIES
- e.ol. EOSEN, OLİGOSEN
EOCENE, OLIGOCENE
- e. EOSEN, AYRILMAMIS
EOCENE, UNDIFFERENTIATED
- e.f. EOSEN, FLİS
EOCENE, FLYSCH

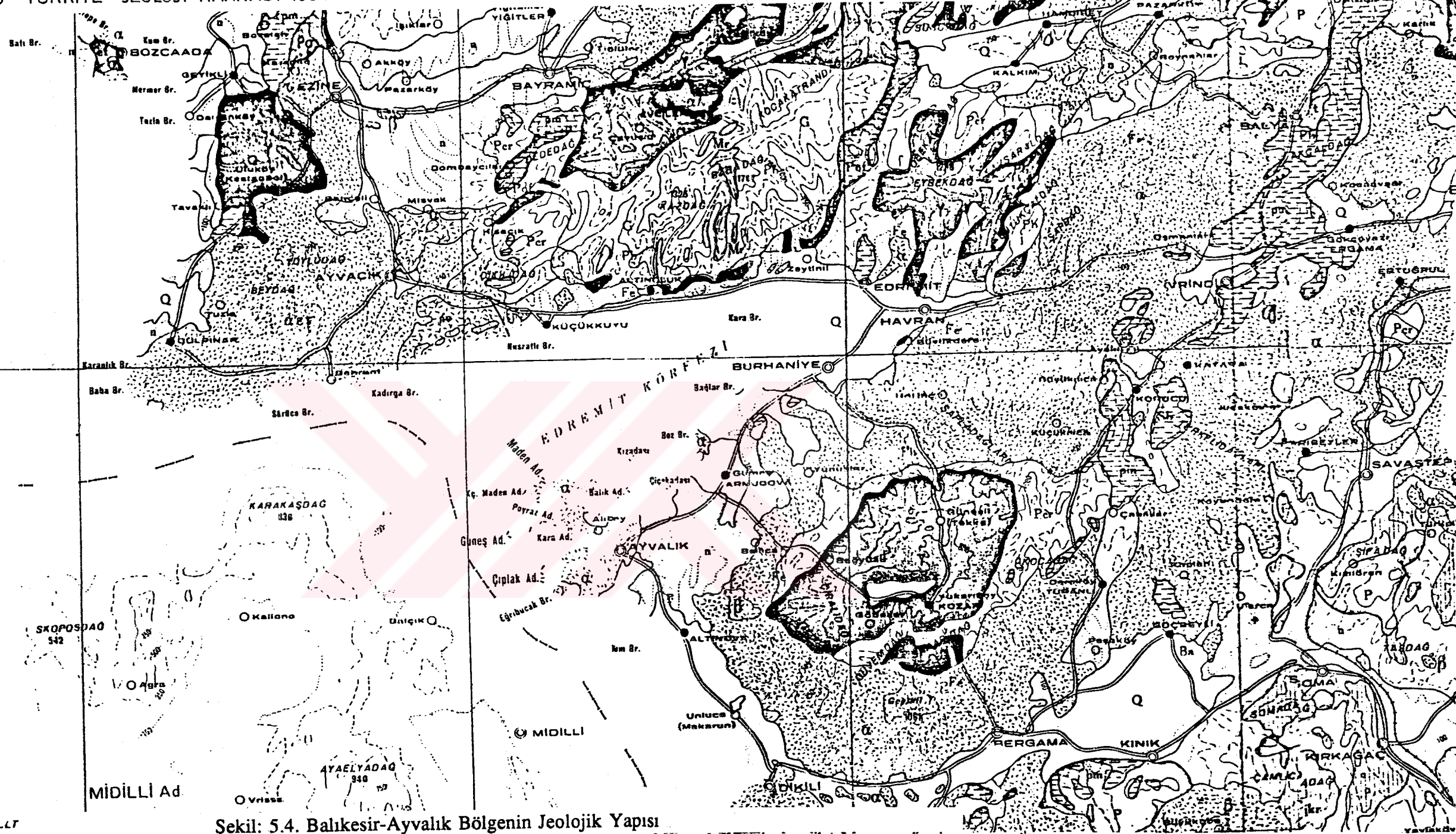
- M. MESOZOİK - TERSİYER (KOMPREHANSİF SERİ)
MESOZOIC - TERTIARY (COMPREHENSIVE SERIES)
- M.oj. MESOZOİK (OFİOLİTLİ SERİ), EKSERİYLA KRETASE
MESOZOIC (OPHIOLITIC SERIES), MAINLY CRETACEOUS
- P.o. PALEOZOİK (OFİOLİTLİ SERİ)
PALEOZOIC (OPHIOLITIC SERIES)
- kr. KRETASE, AYRILMAMIS
CRETACEOUS, UNDIFFERENTIATED
- krf. KRETASE, FLİS
CRETACEOUS, FLYSCH
- krü. ÜST KRETASE
UPPER CRETACEOUS

- k.ra. ALT KRETASE
LOWER CRETACEOUS
- j.kr. JURA - KRETASE
JURASSIC - CRETACEOUS
- j. JURA, AYRILMAMIS
JURASSIC, UNDIFFERENTIATED
- tr. TRİAS
TRIASSIC
- p.m. PERMİYEN - MESOZOİK
PERMIAN - MESOZOIC
- p. PALEOZOİK, AYRILMAMIS
PALEOZOIC, UNDIFFERENTIATED

- p.m. PALEOZOİK, METAMORFİK
PALEOZOIC, METAMORPHIC
- p. PERMİYEN
PERMIAN
- k. KARBONİFER
CARBONIFEROUS
- d. DEVONİYEN
DEVONIAN
- A. PRE - KAMBİYEN
PRE - CAMBRIAN
- Cr. METAMORFİK SERİ, AYRILMAMIS
METAMORPHIC SERIES, UNDIFFERENTIATED

- M. MERMER, KRİSTALİZİ KALKER VE DOLOMIT
MARBLE, CRYSTALLINE LIMESTONE AND DOLOMITE
- G. GNAYS, MIKAŞİST, AMFİBOLİT
GNEISS, MICASCHIST, AMPHIBOLITE
- g. GRANİT, GRANODİYORİT, KUARSLI DİYORİT
GRANITE, GRANODIORITE, QUARTZ DIORITE
- d. DİYORİT, GARRO, DİABAZ
DIORITE, GABBRO, DIABASE
- p. PERİDOTİT, PİROKSENİT, HARZBURGİT
PERIDOTITE, PYROXENITE, HARZBURGITE
- s. SERPANTİN
SERPENTINE

Şekil: 5.4. Balıkesir-Ayvalık Bölgenin Jeolojik Yapısı

deniz üzerinde serpiştirilmiş çakıl taşları gibi duran onlarca ada ve eski kent dokuları ile iç denizdeki koylar ve gizli plajların yer aldığı manzara, sabah seher vakti ile akşam güneşin batışı anında büyüleyici bir atmosfer ile turistik odak noktalarından birisidir (Fotoğraf: 5.1).

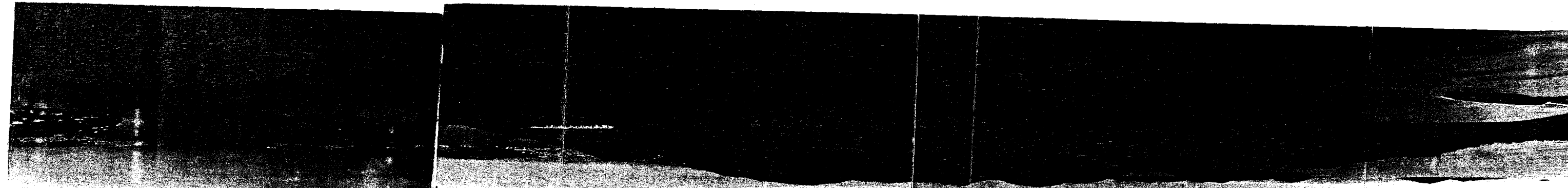
Tavşan Kulakları: Şeytan sofrası'nın yanbaşıda yeralan, insan tarafından dikildikleri izlenimini veren, tavşan kulağı biçiminde iki kayadır. Üç insan boyu yüksekliğinde, dibi toprakta değil, yatay plakamsı bir kayanın üzerinde duran kayalar, Büyük İskender'in Hindistan Sefer'inde gördüğü ve "Eşek Kulakları" diye adlandırdığı riayet olunan dağa benzetilmektedir.

Çıplak Tepe: Yerlilerin "Kalın Dağ" olarak adlandırdığı kraterimsi bir tepe olan Çıplak Tepe, Çamlık mevkiinde yer alır. Tepenin etekleri pınarlar ve bodur çamlarla dolu tepenin farlı bir panoramik manzarası vardır. Çıplak Tepenin taşlarından değirme taşları üretilirdi.

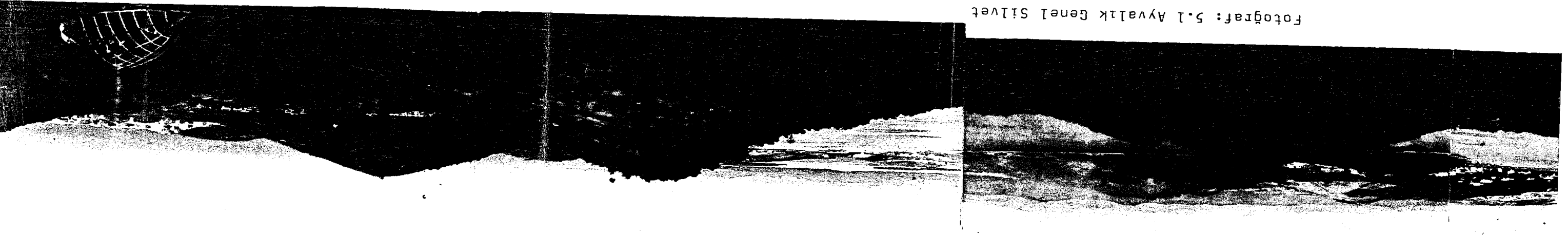
İlk Kurşun Tepesi: Önceki yerli kuşağı "Profit ilias" (İlyas Peygamber Tepesi) olarak adlandırdığı kentin hakim noktası olan tepedir Kurtuluş savaşı döneminde, Düşman işgali sırasında atılan "İlk Asker Kurşununun" anısına İlk Kurşun Tepesi adı verilmiştir. Panoramik görüntü olarak zengin turizm potansiyeli vardır. (Fotoğraf 5.2.).

Sıralanan tepelerden İlk Kurşun Tepesi ile Çıplak Tepe; Anadolu yakasından Cunda Tepeleri ile Sarmısak Yarımadasının devam olan Tımarhane Adası ve Şeytan Sofrası ile Tavşan Kulakları denizden yana Ayvalık kentini gözlerden gizleyen, bu noktalardan birine çıkıldığında herşeyi gözler, ayaklar altına seren tepelerdir.

Kartal Yuvası ve Delikli Taş: Çamlıkta denizin içinde kumdan oluşan bir kavisli delta gibi, Tımarhane Adasının ucundan başlayıp Çamlık karasıyla birleşen bir dil vardır. Bu dille Tımarhane Adası arasında yeralan boğazdan geçilip Çamlık iskelesine gelindiğinde, Çamlık Koyunun ucunda denizin içine ilerleyen kayalıklar "Kartal Yuvası" olarak adlandırılmış, bu kayalıkların bir parça açığında denizden fışkırmış gibi duran delikli, katran rengi kayaya "Delikli Taş" denilmektedir. Yerli halkın rivayetine göre Delikli Taş'ın denizin altındaki bir volkanda fışkırıp kaldığı ve o kesimdeki suların sonsuz olduğu dile getirilir.

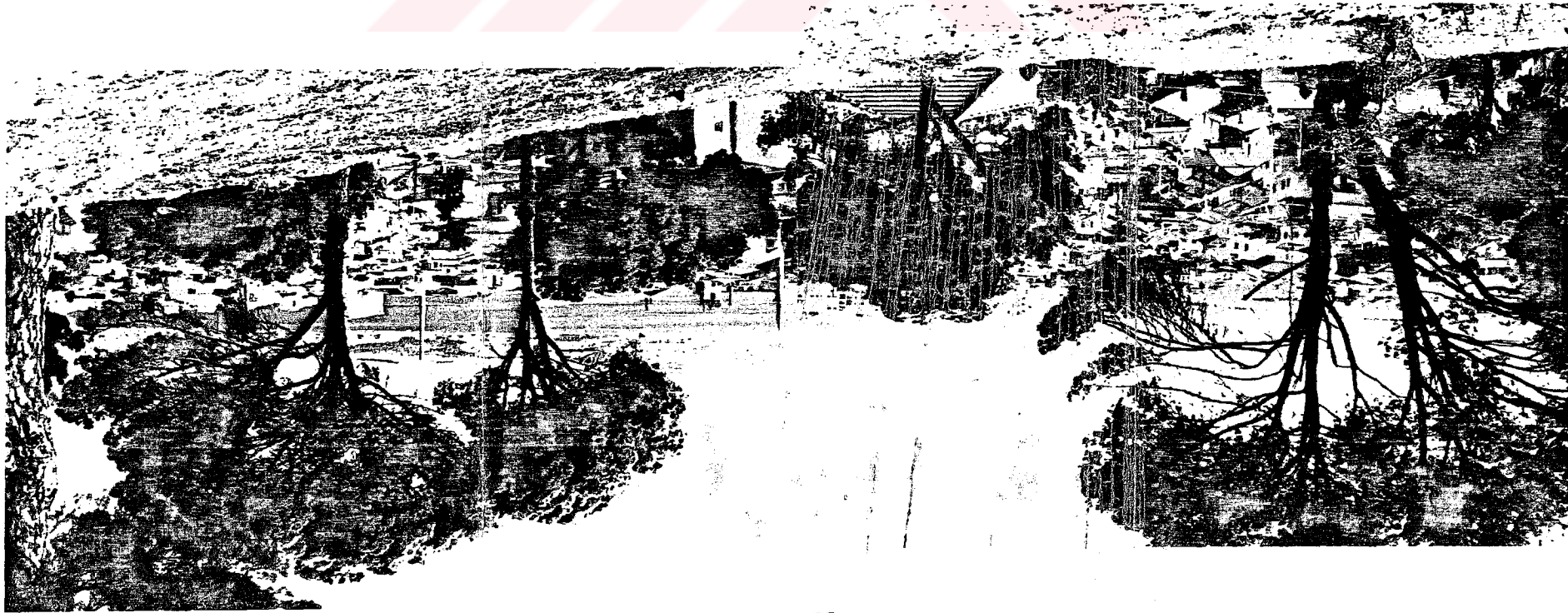

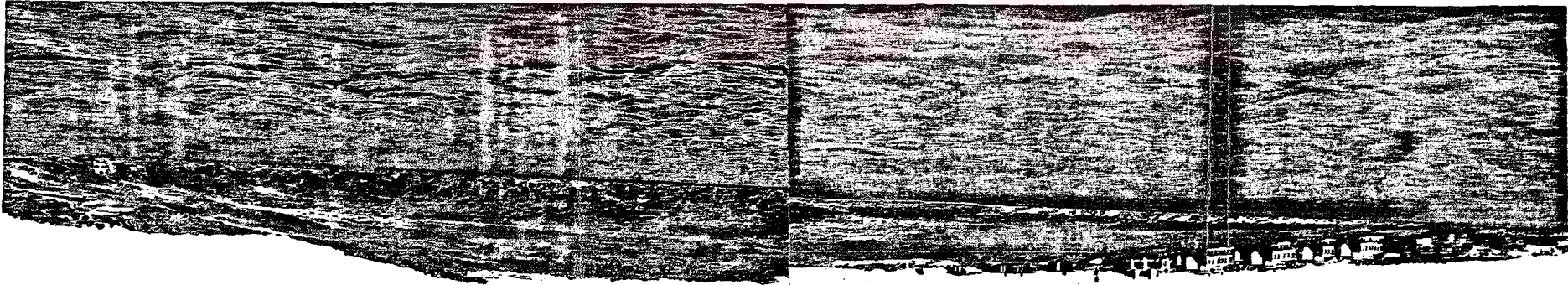
Fotoğraf: 5.1 Ayvalık Genel Silvet
Sağ başta yer alan demirlerle koruma altına alınmış yerde Şeytanın Ayak İzi(!)
yer almaktadır. Üstteki fotoğraf Şeytan Sofrası Tepesinden Kuzeybatı-Kuzey doğ-
rultusunda çekilmiş olup Edremit Körfezi görülmektedir. Altteki fotoğraf ise
Şeytan Sofrasından Güneybatı-Kuzeybatı doğrultusunda çekilmiştir.

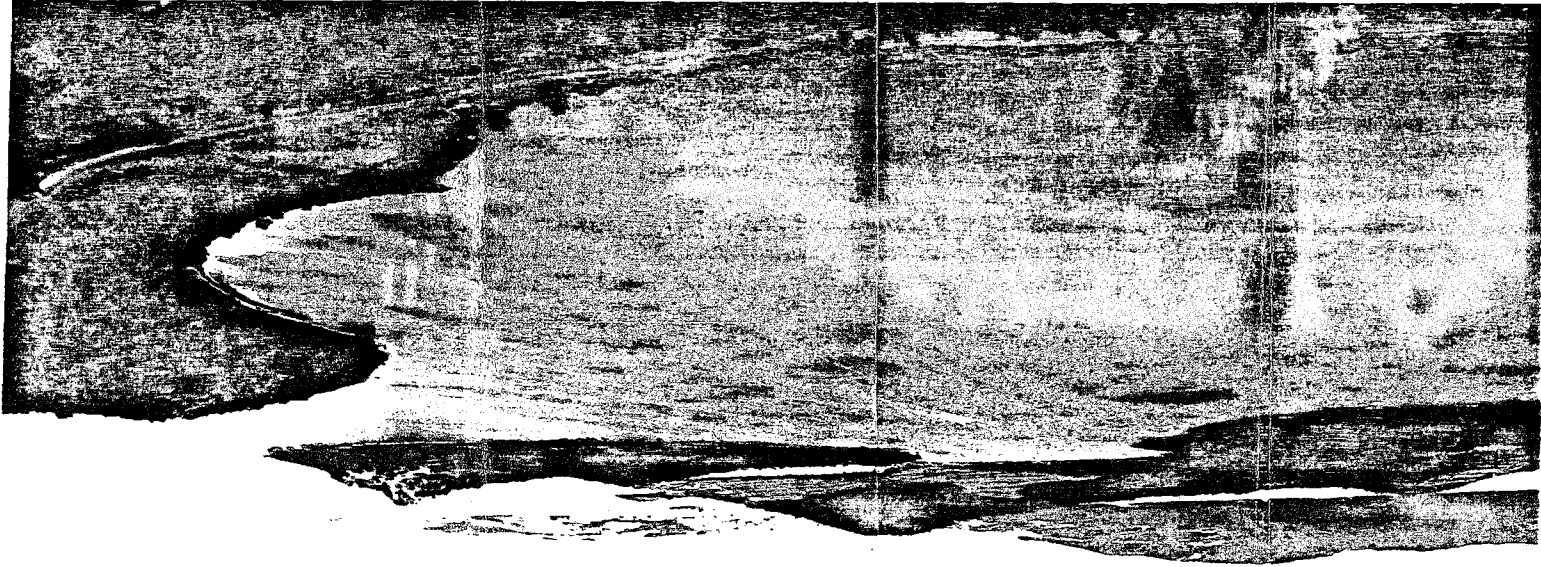

Fotoğraf:5.2. Ayvalık İlk Kurşun Tepesi
Diğer adı İlyas Peygamber Tepesi olan Verden panoramik
bakı ile Kydonie ve Gemlik kesimine ait yapılaşma farklı açıdan izlenmektedir.

Fotoğraf: 5.3. Cunda (Alibey) Adaları ve Nassas Kenti
Üstteki fotoğrafta "Arkeolojik Sit Alanı" olan yer ile içiçe yapılaşan yöresel
mimarî ağırlıklı yeni II. konut yapılaşması yer almaktadır. Alttaki fotoğrafta
ise Timarhane Adası ve Nassas görülmektedir.

Tımarhane Adası (Taşlı Manastır-Agia Paraskevi): Sarımsak yarımadasının devamında, çamlık koyunun tam karşısında yer alan yarımadada Sarımsak'tan başlayıp Alibey Adası'nın, yani Cunda'nın önündeki Dalyan Boğasına kadar uzanır. Bu adada "70 yıl öncesine dek psikoterapi merkezi yer alıyordu ve Agia Paraskevi, mucizeleri nedeni ile Anadolu'da Kayseri'ye kadar ünlenmiş, Balıkesir, Soma, Kınık Bergama ve hatta Midilli ve Limni'den gelen insanlar akıl hastalıklarına çare bulurlardı" [83]. Hastalar doğal güzellikler içinde zamanın koşullarından soyutlanarak tedavi oluyorlardı. Ada, panoramik görüntüler açısından zengindir. (Fotoğraf 5.3)

Alibey Adası (Cunda Adası): İlçeye mendirekle bağlı olan ilçe merkezinden 7 km. uzaklıkta olan adanın; Piri Reis'in "Kitab-ı Bahriye'sinde geçen Yunda Adaları ile bağlantısı olduğu sanılmaktadır. Cunda Adası; etimolojik olarak yelken direğinin uç kısmını tanımlamaktadır. Osmanlı Rumları tarafından adaya "Kokulu Ada " anlamına gelen "Mashonis" adı verilmiştir. Ada; Ayvalık'ı açık denize karşı kapayan bir görünüm taşımaktadır. Adanın güneyindeki boğaz Dalyan Boğazı, kuzey ucundaki boğaz ise Dolap Boğazı olarak adlandırılmaktadır. Çok sığ olan Dalyan boğazı 1880'de genişletilmiştir. Dolap Boğazında bugün yer alan köprüden evvel ulaşım salla ve 1817'de yapılan 500 m. uzunluğundaki dar geçit ile yapılıyordu. Filozof, tarihçi, coğrafyacı Stravon (ms :21-63) ve ondan sonra gelen Plinius (ms: 79) ve İsa'dan önceki devirlerde önde gelen yazarlarda Klaudius Ailionus ve Ptolomaïos adlı yazarların eserlerinde bahsettiği Cunda Adası; doğal mekanlarındaki zenginlik yanında, kentsel SİT alanı ilan edilen Neo-Klasik dönem sokakları ve yapıları ile, Ayvalık kentinin en önemli niteliklerinden (çekicilik) biridir (Fotoğraf: 5.1).

Sarımsak Plajları: Kozak ve onu çevreleyen tepelerde yer alan granit kayaların çeşitli etmenler yoluyla çöküntüye uğraması, akarsuların getirdiği bu malzemenin denizin oluşturduğu dalga hareketi ile on bin yıl süresince kıyılara serpiştirilmesi ile dünyaca ünlü Sarımsak Plajları kumu ortaya çıkmıştır. Kentin; imbata kapalı, dolayısıyla sakin ve serin olansuyu ile Ege denizindeki nadir bulunan, ve ünü yurt dışına taşımış olan plajlar, kentin diğer önemli turistik çekiciliklerinden birisidir.

5.2.1.2. Ayvalık Kentinin Kültürel Çekicilikleri:

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi; turizmin birinci derece çekicilikleri; korunması gerekli kültürel kaynakları, tarihi eserler, anıtlar ve doğal mekanlardır. Bu varlıkların tespiti; turizm potansiyelinin saptanması ve potansiyelin bu varlıklar doğrultusunda, saptanan hedeflere uygun bir şekilde planlanması ve potansiyelinin artırılması için gereklidir.

Ayvalık kenti üzerinde, alan incelemesi sırasında kültürel çekiciliklerin sınıflandırılmasını iki ana grupta yapabiliriz.

A. Tarihi Faktörler

B. Sosyal Faktörler

A.I. TARİHİ FAKTÖRLER

Ayvalık kentinin birinci derece çekiciliklerini oluşturan kültürel çekicilikler içinde kentin tarihçesi, kentin oluşumu ve günümüze dek geçirdiği evrelere ve bu evrelerde oluşturulan tarih nitelikteki anıt yapılar aşağıda sıralanmıştır.

Ayvalık Kentinin Tarihi Çekicilik Önemi:

İlkin, kentin isminin oluşması sırasında günümüze dek yapılmış varsayımlar için şu noktalar saptanmıştır [83][84]

-Kentın adı yabancı ayva'dan

-Midye türü olan ve bu kesimde yer alan Ayvada'dan

-Kente ilk yerleşenlerin Midilli'nin Kidona (ki Kidonie, Ayvalık anlamında kullanılmaktadır.) koyundan gelmiş olabilecekleri yada Girit'in Kidanies adlı bölgesinden gelmiş olduğunu

-Çeşitli filozoflara göre ise Aiolik'nin Eolya'nın) tahrif edilmiş hali olan Aiolik kelimesinden türetilmiştir [85]. Mitolojiye göre Edremit körfezinden İzmir'e kadar uzanan ve Midilli'yi de içine alan kıyı şeridinde yerleşmiş bir soyun ülkesi Eolya, halkıda Eolyada Eolyalı olarak adlandırılırdı. M.Ö. 330 yılından beri kent "Kidonie" (Ayvalık) olarak adlandırılmaktadır.

Tarih Öncesi-Mitolojik Çağda Ayvalık: [86]

Mitolojiye göre dev tanrıyüz kollu ve ateşli Enkelados'un Anadolu'yu güçlü kolları ile sıkıp, sarsması sonucu doğan adalar "Hekatonisa"

adıyla tarihe geçen adaların isim babası, Ayın, ışığın ve parlaklığın tanrısı olan Apollon idi. Tanrıçalar Ekati, Artemis ve Selene'nin tapınakları da bu adalar üzerinde yer almaktadır. (Herodot Tarihi) [76] Eolyalı Homer'in Priamus Krallığını anlatırken bahsettiği Hekatonisa adalarında, latin tabiat bilgini ve yazar Plinius Secundus eserlerinden "Tabiat Bilgisi"nin 9. kitabında "Tsintonia yada Kidani" Antik Ayvalık kentinden bahsederek, Cunda Adasını tanımlamaktadır [86].

Hekatonnesoi adalarında; Nessos-Nasos (Alibey), Kydonie (Ayvalık), Chalkis (Çıplak Ada), Pordoselene (Maden Adası) adlarında dört adet antik kent yer almaktaydı. Ancak bunlardan Nasos (Alibey Adası) ile Kydonie (Ayvalık) halen yaşamlarını sürdürmektedir.

Yapılan Arkeolojik kazı ve incelemelere göre Ayvalık ve yöresinde (M.Ö 330-M.Ö 30 yılları arasında) Hellenistik, (M.Ö. 30-M.S 395 yılları arasında) Roma, (395-1483) yılları arasında ise Bizans çağlarına ait yerleşim merkezi olduğu anlaşılmaktadır [87].

İlk ve Ortaçağda Ayvalık:

Ayvalık'ın bir Rum yerleşmesi olmakla birlikte çok eski dönemlerde, Yunda Adaları üzerinde bir Türk yerleşmesinde var olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir [88].

Tarihçi Y. Sakkari'ye göre kent; civardaki adaların halkının korsanların sürekli saldırılarından kurtulma amacı ile göçüyle kurulmuştur. Göçmenler önce Kabakuma sonra Eğribucak'a yerleşmişler, saldırılardan kurtulamayınca Küçükköy'e yerleşmiş ve oradanda vazgeçerek bir göl görünümündeki deniz kıyısına kayarak Ayvalık'ı kurmuşlardır [89].

Cunda üzerinde iki antik kent kurulmuştur. Bunlardan Nasos (günümüzdeki adı ile Alibey) Dolap boğazı kesiminde ve Pordoselene adı verilen, Maden adasının Pargos kesiminde yer almıştır. Herodot'un tarihinde yer alan kentin bunlardan hangisi olduğu bilinmemesine rağmen, tarihçi Stravon Cunda Adalarında yer alan kentin, yaşadığı dönemde yıkıldığını ve harap vaziyette kalıntılarının bulunduğunu anlatmaktadır. M.Ö. 356-323 arasındaki Büyük İskender döneminde yıkılmış bu kentlerin yaşayan bir kent olduğu yapılan çeşitli araştırmalarla ispatlanmıştır.

Stravon'a göre bu kentlerden Pordoselene, Nasos'un (Cunda Uygarlığı) yıkılmış ve terkedilmiş olduğu M.Ö.8. yy,'den önce bakımlı ve güvenli limanıyla yaşamaktaydı ve Kilikya korsanlarınca yıkılamamaktaydı. Bu kentlerden Pordoselene günümüzde varlığını koruyan Ayışığı (Pordoselene Manastırı) veya yerel dille Patriçe dışında yok olmuştur. Cunda (Nasos) kenti ise yıkılmış ve yerine daha sonraki dönemlerde yer alan yeni Cunda (Nasos) kenti almıştır [80].

Bizans döneminde İlk Kurşun tepesi eteklerine kayan ve bu merkez etrafında gelişen kent, M.Ö. 1000-1200 yılları arasında Hititler'in, M.Ö. 1300'de Frigya'lıların, M.Ö. 1200'de Lesbos (Midilli)ye yerleşen Aka'ların etkisinde kalmıştır.

Yerleşmenin "Ayvalık" olarak adlandırılması ilk kez 1772 tarihli, Osmanlı Fermanında geçmektedir [90]

Ayvalık Kenti ve Bölgedeki Yerleşme Sisteminin Evrimi: [91]

Anadolu'da ilk yerleşmeler döneminde yerleşik hayatın başlaması ile Truva Uygarlığı sınırları içinde yer alan ve konumu, çevre ile ilişkileri ve yerel yerleşme yapısındaki önemi tam olarak belirlenememiş olan Ayvalık kenti, Anadolu'ya dıştan gelen "Ege Göçleri" etkisi ile varlığını öne çıkarmaya başlamıştır. (Şekil. 5.5) O devre dek bir köy yerleşimini niteliğindeki dışa kapalı kent; Ege Göçleri ile Hitit İmparatorluğunun yıkılması ile batı kıyılarında kurulan Frig Uygarlığı sonucunda, bölgedeki diğer kentlerle birlikte bir canlılığa kavuşmuştur [91].

Antik Yunan kıyılarından gelen göçlerle yoğun iskan artışı ve yerleşme düzenlerinin örgütlenmesi; başlangıçta koloniler şeklinde bağımsız kentlerin, su kaynakları ve tarıma elverişli alüvyal toprakların üzerinde yer alması ile başlamıştır. Zamanla bu kolonilerin iç dinamiklerindeki büyümenin artışı, dışa açılma ve politik yapılarındaki gelişime bağlı olarak Aolois, Iyonya ve Dorya olmak üzere üç ayrı konfederasyon ortaya çıkmıştır (Şekil: 5.6). Ayvalık kenti bu birliklerden Aolois bölgesinde yer almakta idi [91].

Bu konfederasyonların, batı kıyılarındaki ticaretin gelişimi ile İç Anadolu arasında bağlantı kurulması, Frigya ve Lidya bağlantıları ile sağlanmış ve Anadolu'nun Hititlerden Sonra Pers Egemenliği altına alınması

çalabaları ile batı kıyılarındaki yerleşmeler varlığını sürdürmeye devam etmişlerdir. (İkinci Siyasal Birlik Dönemi) Bir sonraki, İskender Ege-menliği zamanında, Pers uygarlığı zamanında kullanılan ticaret aksları üzerindeki gelişme eğilimi devam etmiştir [91]. Bu dönemde Ayvalık kenti, Kilikya korsanları tarafından saldırılara uğrayan, kimi zaman onlara yataklık eden kent niteliğindedir.

Üçüncü Siyasal Birliğin sona erışı ve Çoğul Siyasal Birlikler çağı verilen M.Ö III.-II.yy"larda batı kıyılarında Bergama, güney kıyılarında Selevkos krallıkları kurulmuştur. Ticaret yolları genişletilerek, İç Anadolu dışında Marmara Bölgesi ilede ilişkiler geliştirilmeye başlanmıştır. Bu yol üzerinde Bergama Krallığının başkenti Bergama ile Adramytion (Edremit) kentleri arasındaki aks'da yer alan ve Ayvalık kenti, dış ticaret ve iç ticaret yolunda önem kazanmaya ve gelişmeye başlamıştır (Şekil: 5.7).

Üçüncü Siyasal Birliğin parçalanması sonrasında Roma İmparatorluğu dönemi ile (M.Ö.II-M.S.IV yy) Ege kıyılarındaki kentlerde Hellenistik dönemin altın çağları izlenmeye, kentsel gelişme, kent yönetimi ve ticaret birlikleri büyük gelişim göstermeye başlamıştır. Bu dönemde; Ayvalık kenti dış ticaret açısından gelişme göstermekte Akdeniz ve Ege bölgesindeki tahıl ihtiyacını gidermek amacıyla Makedonya'dan gelen buğdayın işleneceği değirmenler ile Hindistan'dan gelen derilerin işlenmesi ve dış satımının ortaya çıkışı izlenmektedir [Şekil: 5.8].

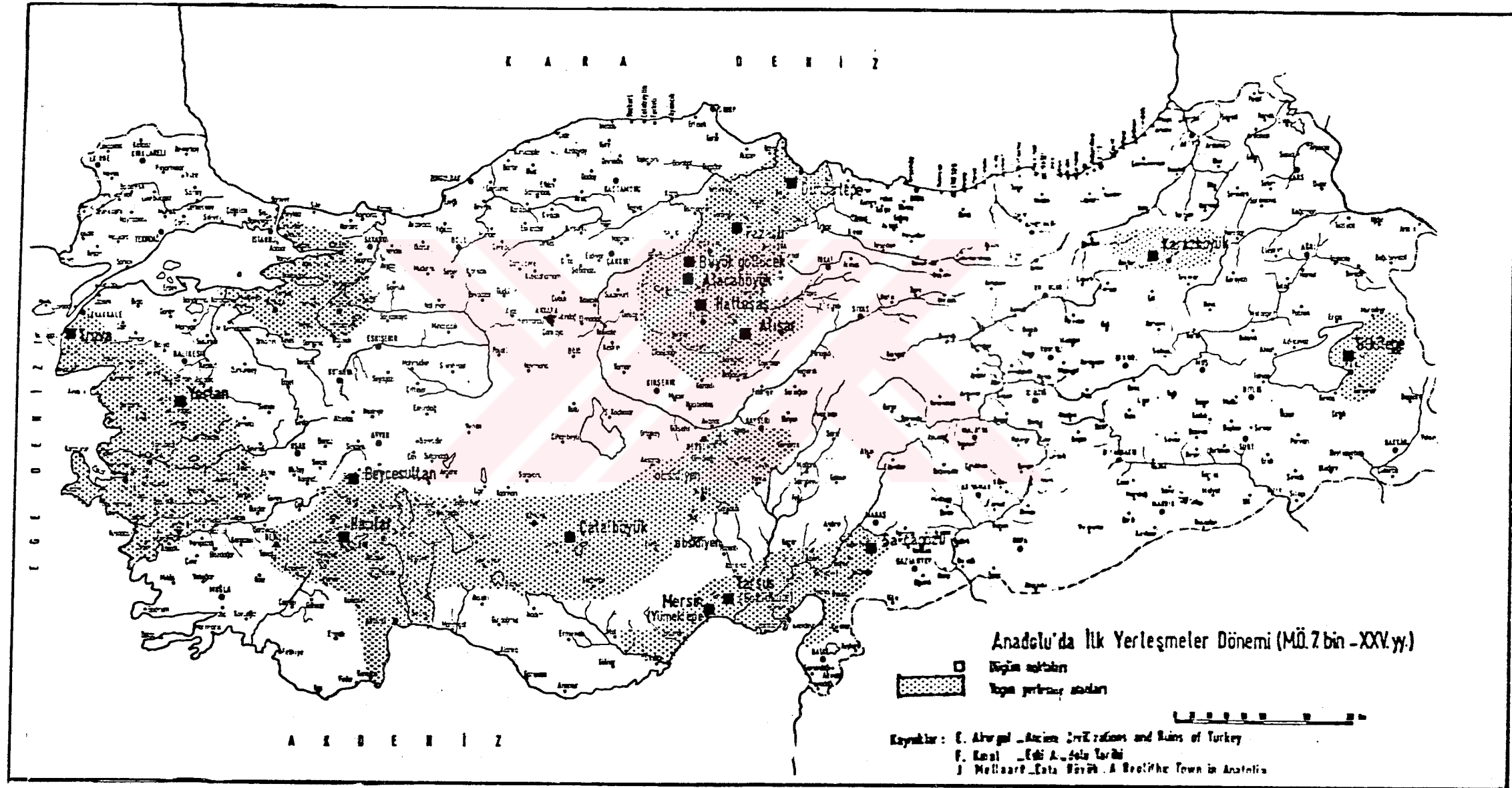
Beşinci Siyasal Birlik Dönemi (IV-XVyy) olarak adlandırılan Bizans İmparatorluğunun ortaya çıkışı ve Roma dönemindeki ana bağlantı yolunun önemini yitirışı ve İstanbul kentinin önem kazanması ve çevresinin gelişimi bir sonraki dönemde izlenmektedir. Bu dönemde; Anadolu'nun merkezi yönetim işlevlerini yüklenen ağırlık merkezi Ege kıyılarında, Ege yerine kuzey-batıya bağlanan akslar ve bu akstaki askeri kentler önem kazanmış ve diğer kentler önemini yitirmiştir [91]. önemini yitiren bu kentlerden biriside Ayvalık'tır. Kent, Anadolu içindeki önemini yitirmesine rağmen, ticaret kenti oluşu, Midilli (Lesbos) adasındaki Yunan yerleşmeleri ile etnik bağlarının devamı ve kent içi işlevlerinin yardımı ile (balıkçılık, denizcilik, tahıl endüstrisi) ekonomik yapısını ve fiziksel yapısındaki gelişimi, az da olsa yitirerek devam ettirmektedir. Anadolu'da Selçuklu etkisinin başlangıcı ve Selçuklu-Bizans döneminde;

Ege yerleşmeleri önemini yitirmekte ve "Yunan Vilayeti "olarak Konya'ya bağlanmış ve Orta Anadolu vilayetleri özellikle Konya, Sivas ve Kayseri önem kazanan bölgesel merkez düğüm kentler olarak ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde (XI ve XIVyy) Ayvalık kenti ve yöresindeki diğer kentler varlığını Bizans etkisi altında sürdürmekteydi. Zeytincilik ve diğer işlevler devam etmekteydi. Anadolu mekanının, çoğul siyasal güçlerin egemenliğinde geliştiği dönemlerden birisi olarak ortaya çıkan Beylikler dönemi (XIV yy) içinde, kentler ihtisaslaşmış üretim şekilleri ile öne çıkmaktadır. Bu dönemde yerleşme sistemi, kendi yönetim merkezi olan düğüm noktaları ile bunlara bağlı ikinci derecedeki düğüm noktalarından oluşan küçük sistemdir. Bu dönemdeki önemli ticari akslar şekil 5.9'da gösterilmiştir. Anadolu'da Ege kentleri, dış satımda önemli rol oynuyordu [80]. Söz konusu dönemde, Ayvalık kenti bir yandan Kareesioğulları Beyliğinin etkisi altında kalırken, öte yandan Bergama Krallığının da baskıları altındaydı [91] (Şekil: 5.9).

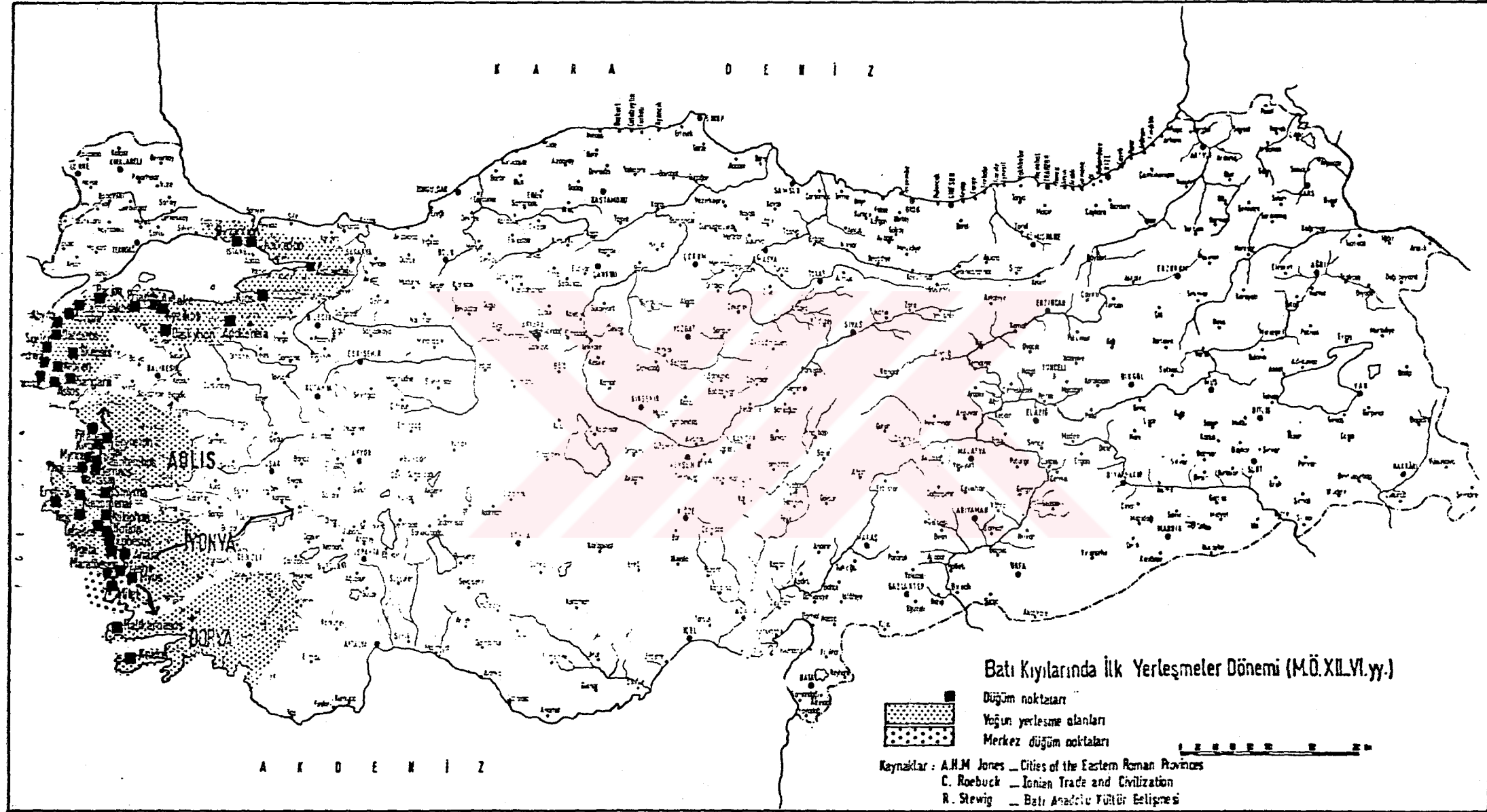
Beylikler Döneminin sona erışı ve Osmanlı Yönetimi Döneminin (XIV-XIVyy) başlaması sonucunda, Anadolu'da kent yönetimi Selçuklu döneminde İktâ adı verilen sistemin yerine Tımar adı verilen sisteme dönüşmüş, yerleşmeler arasındaki ekonomik ilişkiler ve ticaret merkezi yönetim iznine bağlanmış, mesleki örgütlenmeler Selçuklu döneminin gelişimi olarak sürmüştür. Bu dönemde kentlerin ihtisaslaşma oranına göre gelişmişliği devam etmekte idi. Ayvalık bu dönemde ilk defa "Ayvalık" adı ile Osmanlı Fermanlarında geçmeğe başlamıştır. Kent, Osmanlı Devletinin kuruluş döneminde Balıkesir-Selçuk ana aksı'nın uzak etkilerini hissederek, kendi kapalı ekonomisini devam ettiriyordu. (XVI. yy. kadar) Tımar sisteminin bozulması ve yerel örgütlenme ile merkezi örgüt arasındaki ilişkilerin bozulması ile, büyük kentlerin çevresine nüfus yığılmaları yanında, kentlerin imaret sistemleri bozulması sonucu ülkenin sömürgeleştirilmesi ve yabancı ülkelere imtiyazlar tanınması ve ülke kaynaklarının dış ülkelere aktarılması liman kentlerinin önemini artırmıştır. Özellikle devletin karmaşık yapısı nedeniyle birliğini koruyan Ege'deki Yunan kentleri altınçağlarını yaşamaktadır. Demir yolu ağının kara yolu ile tamamlayıcı olmaması ile ülkenin diğer kesimlerinde kendi içlerinde kapalı bölgeler oluşmuş ve ülkenin batı kıyılarındaki kentlerin gelişimini hızlandırmıştır [91]. Bu dönemde Ayvalık kenti özerklik

ANADOLU'DA İLK YERLEŞİMLER DÖNEMİNDE AYVALIK VE ÇEVRESİ

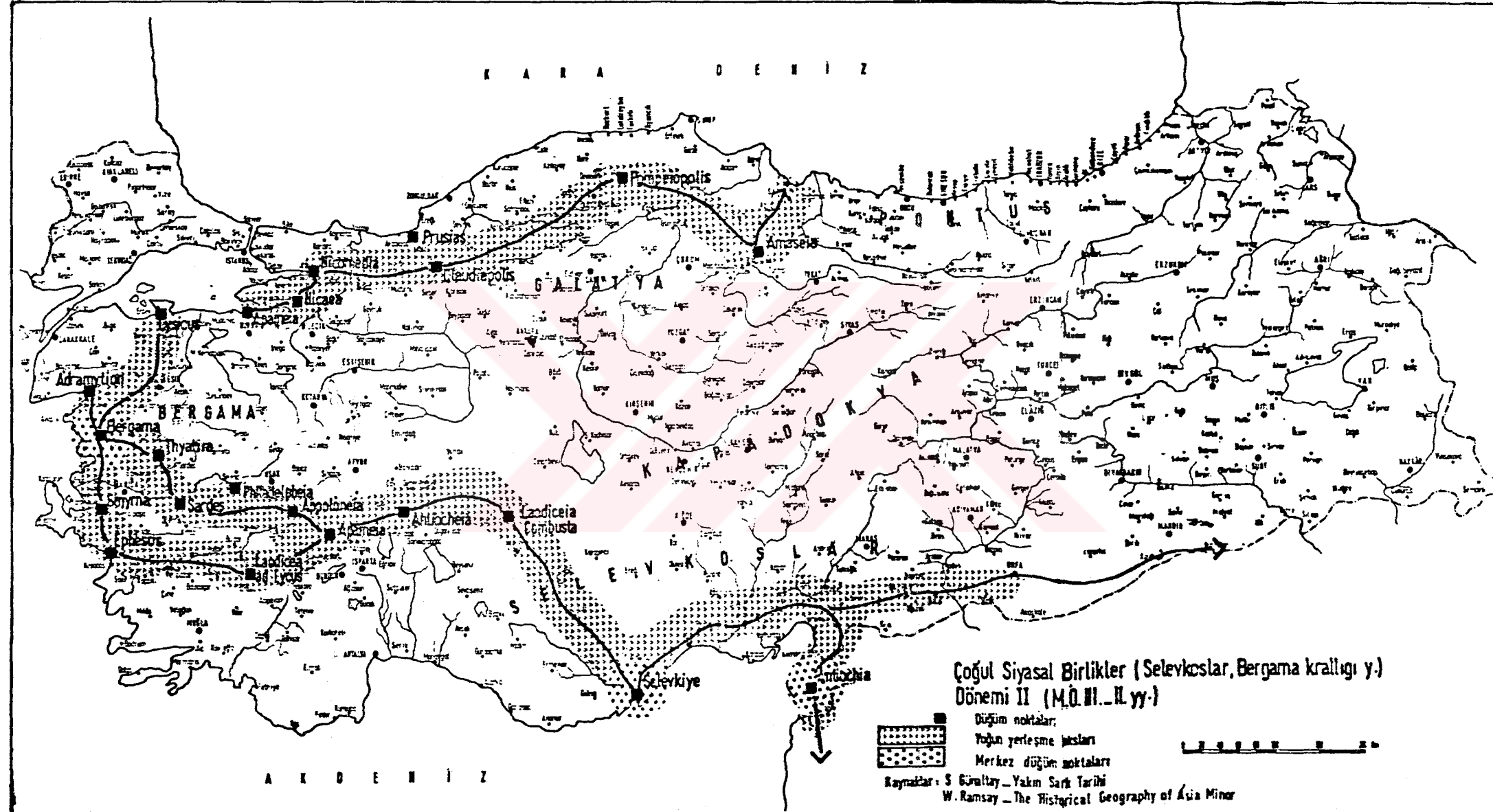
Şekil: 5.5. Anadolu'da İlk Yerleşmeler Döneminde Ayvalık ve Çevresi
(M.Ö. 7 Bin - XXV yy) [82]

EGE'DE İLK YERLEŞİMLER DÖNEMİNDE AYVALIK ve ÇEVRESİ

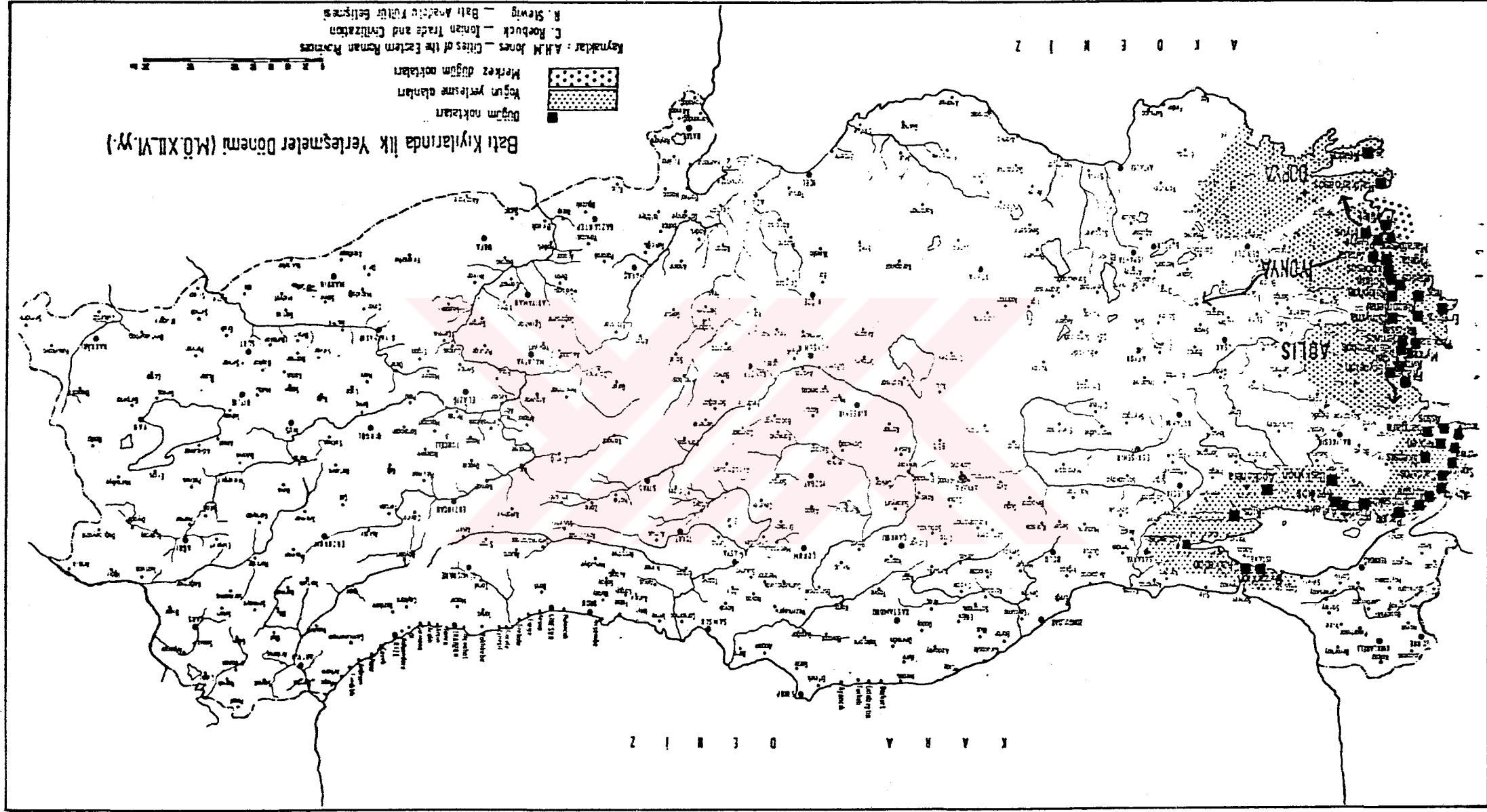
Şekil: 5.6. Ege'de İlk Yerleşmeler Döneminde Ayvalık ve Çevresi
(M.Ö. XII-VI yy) [82]

BERGAMA KRALLIĞI'NDA AYVALIK ve ÇEVRESİ

Şekil: 5.7. Bergama Krallığı Döneminde Ayvalık ve Çevresi
(M.Ö. III-II yy) [82]

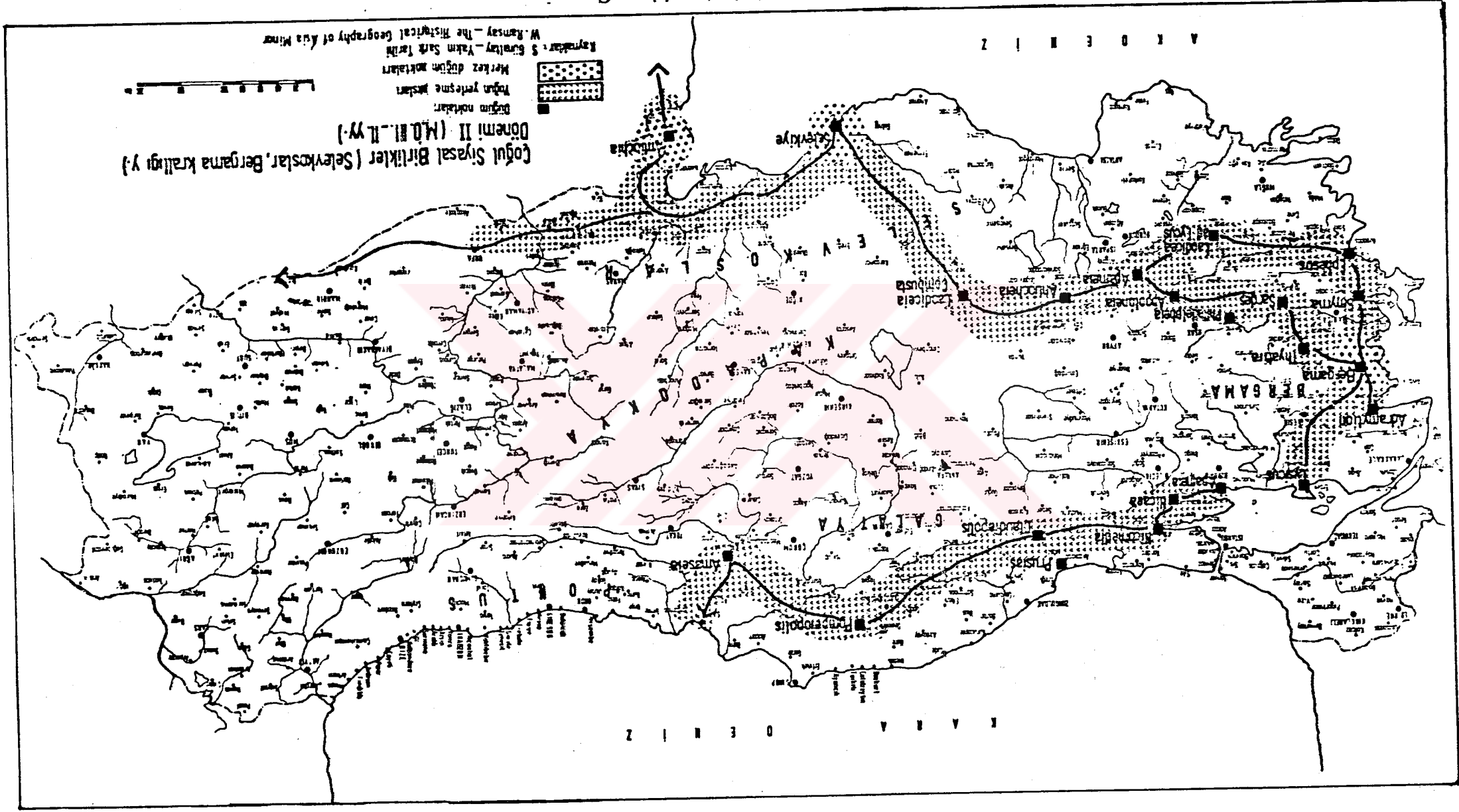
EGE'DE İLK YERLEŞİMLER DÖNEMİNDE
AYVALIK VE ÇEVRESİ

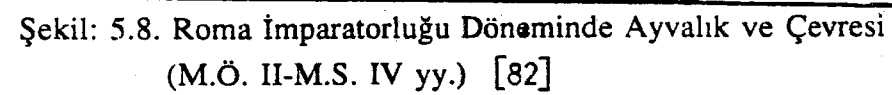
Şekil: 5.6. Ege'de İlk Yerleşmeler Döneminde Aynalık ve Çevresi (M.Ö. XII-VI yy) [82]

[82] (M.O. XII-VI yy)

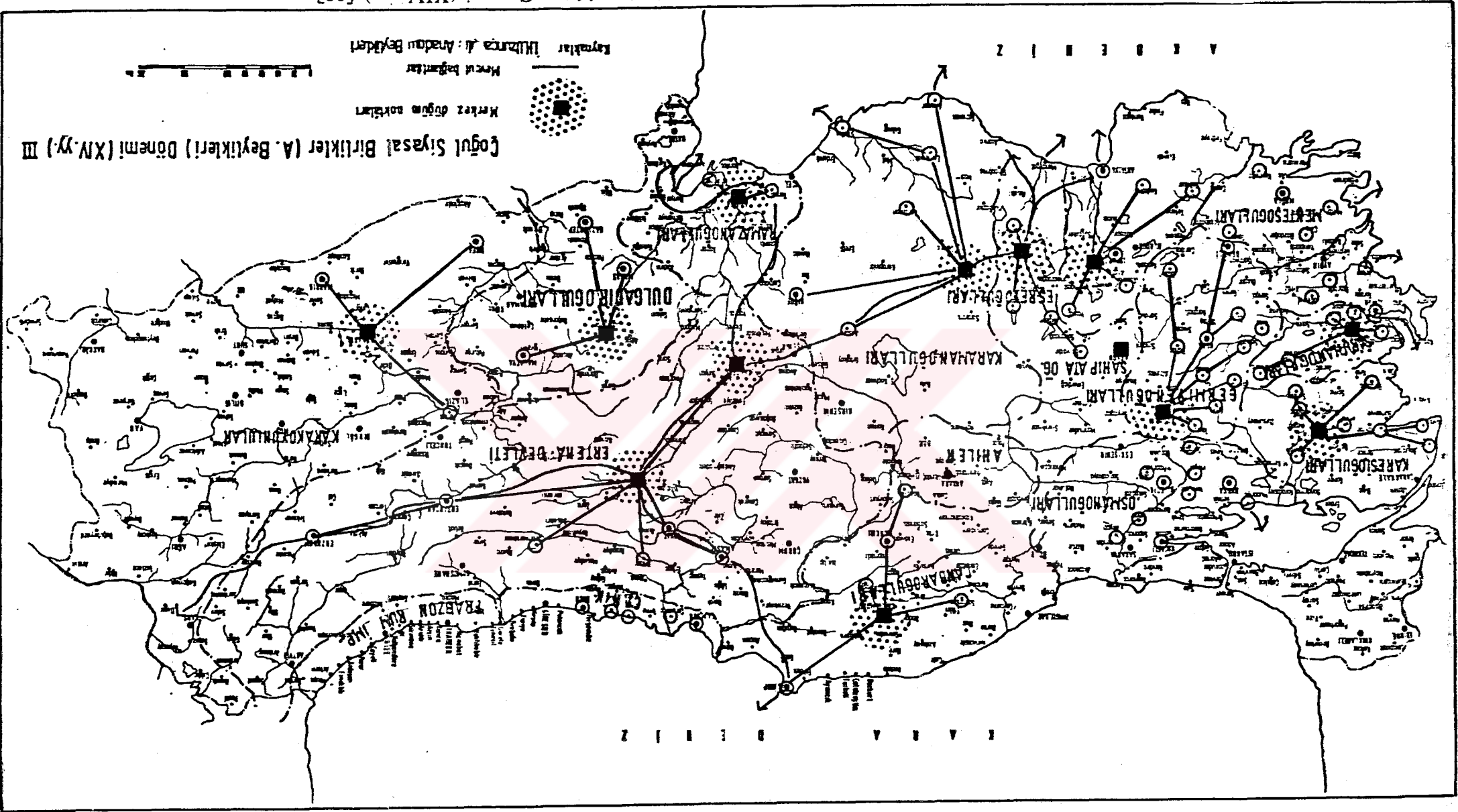
BERGAMA KRALLIĞI'NDA AYVALIK VE ÇEVRESİ

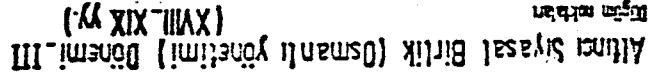
Şekil: 5.7. Bergama Krallığı Döneminde Ayvalık ve Çevresi
 (M.O. III-II yy) [82]

ANADOLU BEYLİKLERİNDE AYVALIK VE ÇEVRESİ

Şekil: 5.9. Anadolu Beylikleri Döneminde Ayvalık ve Çevresi (XIV. yy) [82]

Şekil: 5.10. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Ayrıcalık ve Çevresi (XVIII-XIX. yy) [82]

kazanmakta ve bölgesinde ekonomik yapı, dış satım, sosyal yaşantıda ve kent halkının niteliklerinde, kentsel donatılar ile kültür edebiyat ve sanat alanındaki gelişmeleri ile örnek bir kent niteliğinde idi. Kentin bu gelişimi ayrı başlık olarak aşağıda sıralanmıştır.

Özerk Kent Ayvalık:

Çeşitli kaynaklara göre, Cezayirli Hasan Paşa, 5 Temmuz 1770'de Çeşme önlerindeki Koyun Adaları civarında, Rus Donanması ile çarpışmakta olan Osmanlı donanmasını sağ kanadına komuta ederken gemisinin ateş alması ve kendisini yaralanması üzerine bir salla karaya çıkarılır. Foça, Karaburun ve Midilli Adası yoluyla çanakkale'ye varır. Ayvalık üzerinde çalışmaları bulunan yabancı tarihçilere göre, Cezayirli Hasan Paşa Ayvalık'ta uğramıştır. Papaz Yni İkonoma tarafından kim oldukları bilinmeksizin bir hafta süre ile ağırlanan ve 50 silahlı ile birlikte refakat edilmesi sağlanan Hasan Paşa'ya İstanbul'a varışından sonra "Gazi" unvanı verilip Sadrazamlığa getirilir [80]. Kent dertleri ile bunalan Papaz İkonoma 1773 başlarında İstanbul'a giderek Sadrazamı ziyaret eder ve yaptığı iyiliklerin karşılığı olarak dönüşünde Ayvalık kentinin özerkliği (otonomi) fermanını da getirir. Bu fermanın varlığı pek çok kaynakta doğru bir şekilde doğrulanmamakla birlikte akside ispat edilememiştir [88]. İngiliz Tarihçisi Arnold J. Toynbee' tarafından da doğrulanan ferman şu noktaları içeriyordu [90].

-Ayvalık'ta oturan Türk aileleri yakın köylere göç ettirilecek, kentte Türk ailesi kalmayacaktır.

-Ayvalık bağımsız olarak yönetilecek, bundan sonra hiçbir vali tarafından karışılmayacaktır. Vali Türk olacak, ancak atanma ve atılması kent halkının elinde olacaktır.

-Gümrük işleri kent yönetiminde olacak, buna karşılık Osmanlı hükümetine her yıl 48000 kuruş verilecektir.

-Yargıçlar Türk olacak, fakat aylıkları Ayvalık kent yönetimine ödencektir.

-Askeri komutan ne Ayvalık'ta ikamet edebilecek ne de Ayvalık'tan geçebilecektir.

-Ayvalık işlediği topraktan vergi vermeyecek, ancak sahip olduğu zeytin ağacı başına iki akçe vergi verecekti.

Bu belgeyle Ayvalık İstanbul hükümetinin koruması altında bağımsız bir devletçik görünümü kazanmış Altınova Voyvodası ile Bergama'daki Karaosmanoğulları'nın baskılarından kurtulmuştur.

Bu özerkliğin ve Fanatik Papaz ikonamo'nun propagandaları ile zengin ve sanatkar Rumlar, kenti dahada geliştirdiler. 1803'de inşa edilen Eski Yunanca, Filoloji, Fizik, Mantık, Felsefe, Söylev ve Matematik dersleri verilen ayrıca olağan üstü kitaplığı ve laboratuvarları ile Batı Anadolu'da parmakla gösterilen bir Akademi kurulmuştur. Sabun ve Zeytinyağı ürünleri Rusya ve Balkan ülkelerine ihraç edilmekle, Make-donya'dan getirilen buğdaylar yerli değirmenlerde öğütülmekte, şarapçılık, tuzculuk ve dericilik ileri düzeydedir. Ayrıca iki hastahane vardır. Kent yönetimi şu şekilde idi; kent iç bölgeye bölünmüş; her birinin kurulu ve sertörleri vardı ve bu altılara bir altı daha eklenerek "anikiler" denilen kurul oluşuyordu. Ayrıca bur üç kişilik on kurulda vardı [90].

Burada çeşitli Osmanlı kaynaklarında, Selçuklu ve Osmanlılar ilk döneminde idari yapıda belirgin olmayan kent, akademi ve hastaneleri ile bir komopol (ilçe) idi.

Özerkliğin Yitirilişi:

Bilindiği gibi XX yy. başları Osmanlı İmparatorluğunun Dinsel ve Ulusal sebeplerle dağılma devridir. Bu dönemdeki milliyetçilik hareketlerinden Ayvalık kentide etkilendi. İzbanadit adı verilen Yunan bağımsızlık hareketinin silahlı korsan teknelerinin, Ayvalık kıyılarına yaklaşmasından cesaret alan Ayvalık Rumları ayaklanıp, teftiş için yollanan memurları kabul etmeyip saldırılarda bulunca (1821 Ayvalık İsyanı) [88]. Kentin özerkliği sona erdi, kentin halkı İç Anadoluya dağıtıldı, kente Balkan Savaşından kaçan boşnaklar yerleştirildi

1840'da Karasi (Balıkesir) sancağına bağlanan Ayvalık özerkliğini bütünüyle yitirerek Osmanlı Devletinin sıradan bir ilçesi olmuştur.

Özerk Kentin Önemi:

Kent özerkliğe kavuşması ile başta Yunanistan olmak üzere, İngiltere, İtalya, Fransa, Avusturya, Macaristan Norveç'in Konsoloslukları bulunuyordu. 1905'tek saptamaya göre küçükü büyüklü 80'e yakın tabakhane ile 2 deri fabrikasında, Hindistan'ın Bombay kentinden getirilen ham deriler, kösele yapılarak Batı Avrupa'ya ihraç ediliyordu [92].

Kentte Atina, Osmanlı ve Viyana Kredi Bankaları yer alıyor, eczaneleri, zeytin yağı ve sabun fabrikaları ile "Ocre" (ihraç edilen toprak toz boya) fabrikası yer alıyordu. Kent, bölgenin finans, ticaret (ithalat

ihracat) ve liman kent idi aynı zamanda [93]. Kentte, sosyal açıdan levanten bir yaşam tarzı başlamıştı.

Ayvalık Kent Akademisini 1819'da basımevi açılışı izlemiştir. 1726'da İbrahim Müteferrika tarafından ilk basımevinin kuruluşuna takiben özel basımevlerinin kuruluşunun 1840'da Sultan Abdülmecid'in izni ile başlatılabildiği hatırlanırsa kentin önemi daha da belirginleşmektedir.

Ulusal Kurtuluş Savaşında Ayvalık'ın Rolü:

Kurtuluş Savaşının "İlk Asker Kurşunu" Ayvalık'ta atılmıştır. 29 Mayıs 1919 günü karaya çıkan Yunan Kuvvetlerine, Ayvalık'ta bulunan 172. Alay silahla karşı koymuştur. Bu durumun nişanesi olarak Alay komutanı Yarbay Ali Çetinkaya (daha sonraları Afyonkarahisar Millet vekili, Uluştıma ve Bayındırlık Bakanı)'nın ismi Cunda Adalarına verilmiştir. Yunan işgaline karşı sıkılan ilk kurşun halen (İlyas Peygamber) İlk Kurşun Tepesi olarak adlandırılan yerde gerçekleşmiştir. Ayvalık kentindeki İlk Kurşun sıkılması ile milli müdaafanın dağınık karakteri, birleşme yoluna girmiş, ilçeler bazında örgütlenmeler hızlanmıştır [94]. Kent; 28 Mayıs 1919'da Yunan kuvvetlerince işgal edilmiş, bu işgal 15 Eylül 1922'ye dek sürmüştür.

A.II.TARİHİ ÇEKİCİLİK ODAKLARI-ANITSAL YAPILAR:

Taksiyarhis Kilisesi: Bulunduğu yer kentin ilk yerleşim bölgesinde, Müslümanlarla Hristiyanların beraber oturduğu mahallede yer alır. Klisenin içinde dini tasvirler (ikonlar) yüzyılı doldurmuş, bunların bazıları balık derisi üzerin işlenmiş, görülmeye değer tablolar vardır. 130 yıllık geçmişe sahip klisenin bazı ikonları çalınmış ve tahrip edilmiştir. 1873'te inşa edilen klise, şimdi artık akmayan, işlemeli sarımsak taşlarıyla dikkat çeken Aşağı Çeşme sırasındadır. Cunda Adasının Metropol klisesi olan yapı, bizans stilindedir (Fotoğraf 5.4).

Fotoğraf:5.4. Cunda-Nassos Kenti ve
Taksiorhis Kilisesi

Bütünöyle Ayvalık Sarımsak Taşından inşa edilen klise,1944 depremi sonrasında büyük hasar görmesine rağmen halen ayakta durmaktadır. İçindeki tasvir ve ikonlar (bazıları balık derisine işlenmiştir) çalınmıştır.

Sol yandaki fotoğraf ise, kilisenin içindeki düzenlemenin 1944 depremi öncesi halini göstermektedir. Günümüzdeki durumu ise sağdaki fotoğrafta görölmektedir.

Saatli Camii-Agios Yannis: Cumhuriyetten bu yana Camii olarak kullanılan kilisenin 1944 depreminde Çan kulesi yıkılınca saati ile anılır olmuştur. İçindeki ikonlar geçmişte badana ile kapatılmıştır.

Çınarlı Camii-Agios Yorgios: Süslemeleri, sütunları ve sütun başlıkları açısından görülmeye değer niteliktedir. Eski rum halkının inançlarına göre; bu kiliseye adını veren din şehidi azizin naaşı, despot tarafından değerli ikonlarla (tasvirler) gizli bölmeye yerleştirilmiştir (Fotoğraf: 5.5).

Hayrettin Paşa Camii-Kato Panaya: Gazi İlkokulu avlusunda yer alan Camii olarak kullanılan kilisenin tarihinde kentin özerkliğini sağlayan ünlü papaz İkonomo'nun kayıtlarında öksüzler için yaptırıldığı yer almaktadır. 1850'de ikinci kez inşa edilmiştir (Fotoğraf: 5.6).

Biberli Camii-Agios Nikolaos: Halen Biberli Camii adıyla ayakta durmaktadır. Hristiyan mezarlığının karşısında yer almaktaydı.

Hamidiye Camii: Ayvalık'ta Camii olarak yapılmış tek yapıdır. XIX. yy.'nın ikinci yarısında Sultan Abdulhamit tarafından yaptırılmıştır.

Aya Nikola Kilisesi: Tevrat ve İncilden alınan dini konuların işlendiği fresklerle süslüdür (Fotoğraf: 5.7).

Agras Dimitrios: Şimdiki Halk Eğitim Merkezinin yerinde bulunuyordu; kentin zengin ve güzel kiliselerinden birisi olan Agios Dimitrios, doğu yönünde yeldeğirmenlerine yakındı. 1945 yılına dek Cami, sonra Erkek Sanat Okulu Atölye Binası olarak kullanıldı. İleri derecede harap olan bina yıktırılarak yerine günümüzde yeni bina inşa edilmiştir.

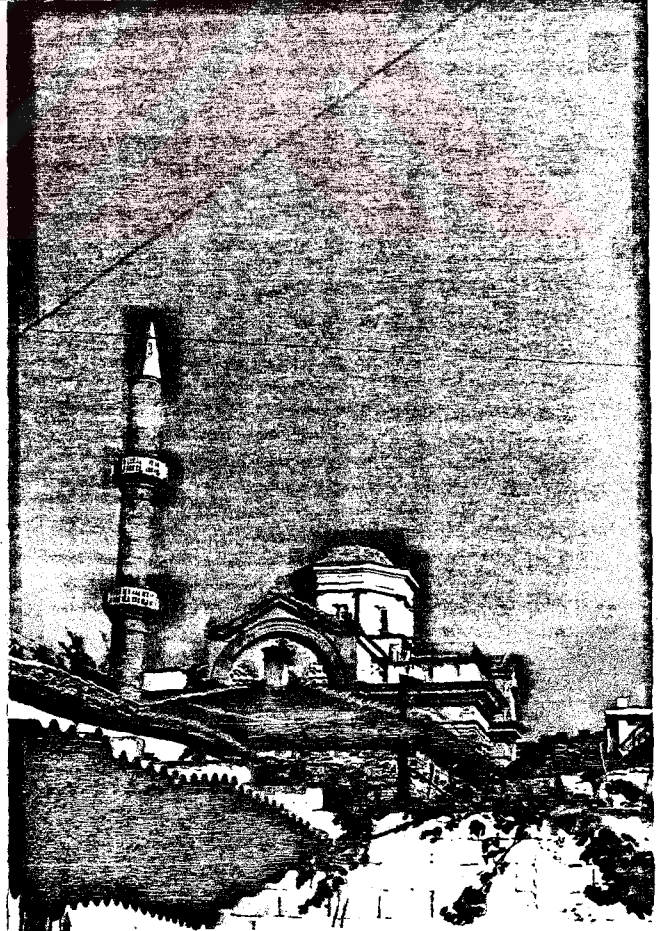
Meryem Ana Kilisesi: (Metropolitone: Yunanca "Tis Koimiseos tis Theotokou) Ayvalık'ın alınışından sonra altında bulunan marangozhane de çıkan yangınla yok olmuştur. Ayvalık Despotunun İkametgahı olarak kullanılıyordu.

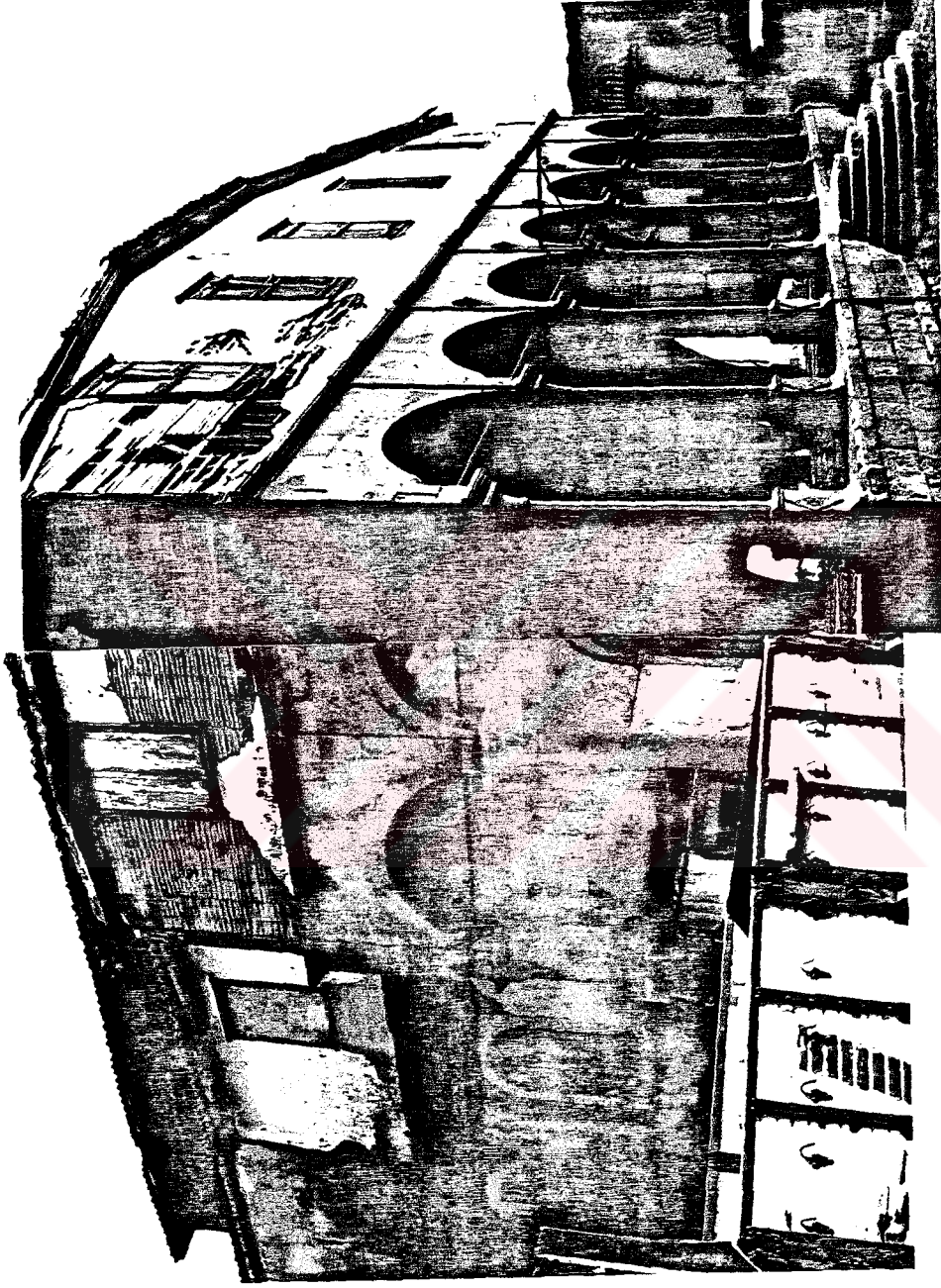
Ayazma: Günümüzde Futbol stadına giden yol üzerinde, solda kalan bir sokak içindedir. İçindeki su kutsal kabul edildiği için Ayazma denilen yapı aslında Faneromeni Kilisesidir. Günümüzde Zeytinyağı fabrikası olarak kullanılma felaketini yaşamaktadır.

Çınarlı Camii olarak günümüzde yer-
alan Agros Yorgios'un giriş kapısın-
daki işlemler ve sütunlar dikkat çe-
kici olup, yapı bütünüyle Ayvalık Sa-
rimsak Taşından inşa edilmiştir.

Fotoğraf:5.5 Ayvalık-Kydonie
Çınarlı Camii
(Agiorgios)

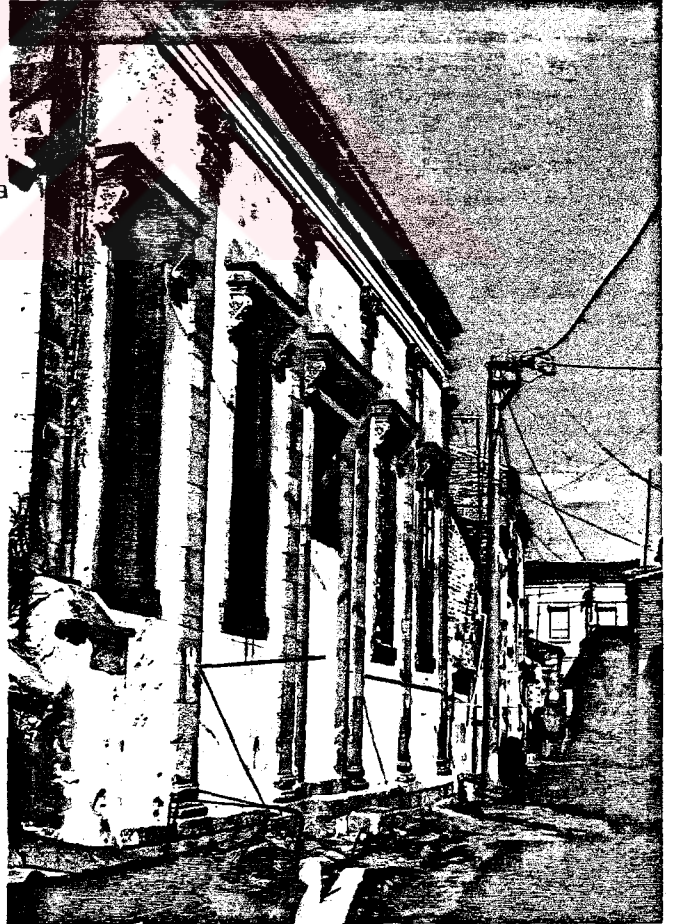
Fotoğraf: 5.6. Hayrettinpaşa Camii (Kato Panaya)

Fotoğraf:5.6 Ayvalık-Kydonie Hayrettin Paşa Camii (Kato-Panaya)

Kentin anıtsal sivil mimari örneklerinde başta gelen Kato Panaya, yöresel malzeme olan Ayvalık Sarımsak Taşı ile oluşturulan taşıyıcı sistemli kollarları ve kemerleri ile dikkati çekmektedir.

Cephelerde Ayvalık Sarımsak Taşı ile yapılan işlemler dikkat çekici niteliktedir.

Fotoğraf 5.7 Ayvalık-Kydonie Aya Nikola Klisesi.

I.Grup tescilli eski eser yapıdaki, bozulma ve yıpranmalar ve özgün niteliği bozan eklentiler görülmektedir.

Agia Triyada: Cunda Adasında inşa edilen ilk kilisedir. 1865'te yeniden inşa edilen kilisenin yerinde şimdi Abdülvahit Sağlam İlkokulu yer almaktadır (Fotoğraf: 5.8).

Agiov Vasiloiu: Kent tarihçesinde adı geçen kilisenin yeri belirlenememiştir.

Profit İliou: Kente en hakim tepe olan İlyas Peygamber tepesi (Cumhuriyet devrinden itibaren İlk Kurşun Tepesi olarak adlandırılan tepe) üzerinde yer alan klisenin ikonları yabancı sanatçılar tarafından yapılmıştı. Fakat günümüzde yok olmuştur [95].

Agios Panteleimonos: Yeri Saptanmamıştır.

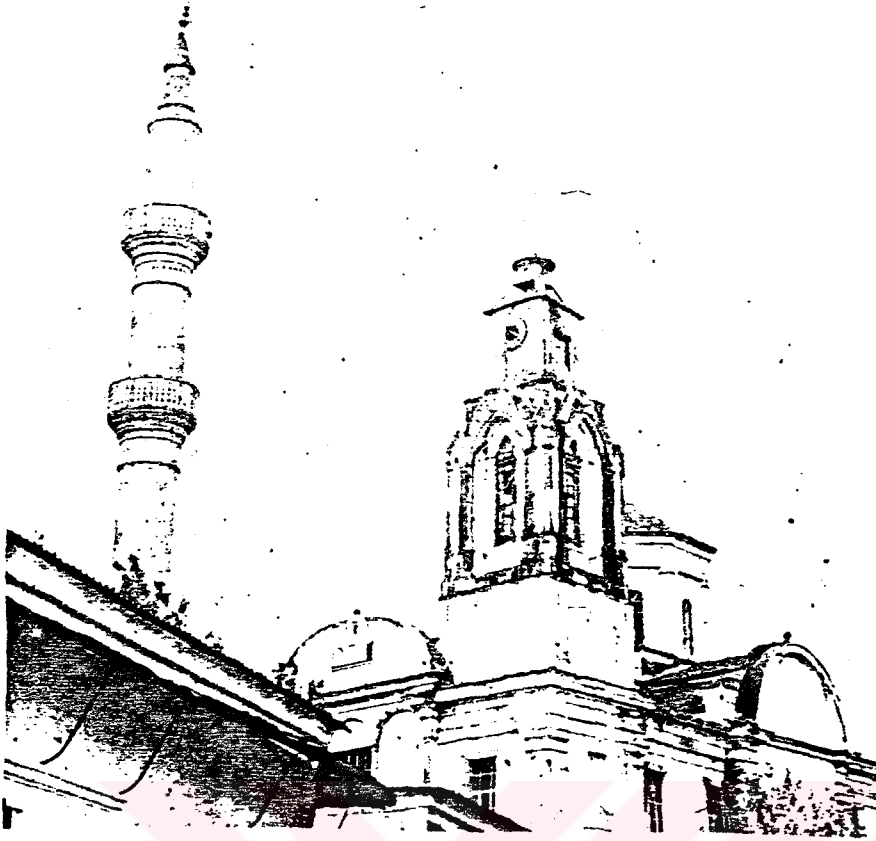
Agios Yorgis: (Abacı) Kilisesi: İzmir yolu üzerinde Sarıkayalar Tepesi'nin eteklerindedir. Sadece dış cephesi varolan klisenin iç yapısı tamamıyla harap olmuştur (Fotoğraf: 5.9)

Aya Varvara kilisesi: Çakılı Bahçe denilen şehir dışı kesimindedir.

Agia Paraskevi: Eski Sarı su yolu, yeni İzmir yolu çıkışındaki PTT binasının yanında yer alan klisenin sadece temel kalıntıları kalmıştır.

Evangelistriya Kilisesi: 1817 sayımlarına göre kentle ve Cunda Adası üzerinde 7 manastır vardı; sonradan inşa edilen adanın kuzey doğusuna uzanan Ayvalık yönündeki ucun tepesinde yer alan Evargelistriya Rahibeler Manastırı ile toplam sayıları 8'e çıkmıştır. Sarmısak taşı ve yöresel mimari ile yapılan manastır, sahipleri tarafından yakın geçmişte yıktırılmıştır.

Agios Dimitrios. Ta Selina (Ayışığı) Manastırı: Cundanın kuzeye bir uzantısı olan Pateriça'da (anlamı koltuk değneği) yer alan Manastıra kara ve deniz yolu ile gidilebilir. 1771 ve 1795 tarihleri kazılı kapısı, onarım gördüğünü ve yapının, çağının ilk örnekleri olduğunu belirlemektedir. Büyük ölçüde kendine özgü yapısı, özelliklerini koruyabilmiş manastırın konumu, çevresi gerçekten panoromik görüntüleri nedeniyle

Fotoğraf:5.8 Cunda-Nassos
Abdülhamit Sağlam İlkokulu
Yandaki fotoğrafta yer alan
binanın yerinde daha önceden
Agia Triyoda adlı kilise yer
alıyordu.Üstteki fotoğrafta
ise Saatli Camii(Agios Yannis)
Klisesi yer almaktadır.Günümüzde
cami olarak hizmet vermektedir.

Fotoğraf:5.9 Agios Yorgis (Abacı) Kilisesi
Fotoğrafta görüldüğü gibi, kilisenin
sadece dış duvarları kalmış ve yokolma
tehlikesi altındadır.

görölmeye değer bir güzelliktir. Ayışığında manastırın kendisi ve  evre-
siyle birlikte büyüleyici bir güzelliği b r nmesinden ötürü "Ayışığı Ma-
nastırı" olarak adlandırılmaktadır (Fotoğraf: 5.10). Manastır Tanrı Apol-
lon'un Tanrıça Selene'ye olan aşkını simgeleyen mitolojik niteliğe
sahiptir.

Tarihçi Yorgi Sakkari'ye göre Ayvalık sınırları içinde elli dola-
yında kilise, küçük kilise ve manastır yer almaktadır.

A.III.ANTİK KENTLER:

Bu bölümün baş kısmında Ayvalık kentinin oluşumu sırasında
yerleşmenin tarihçesi anlatılmıştır. Dolayısı ile burada kentte yer alan an-
tik kentlerin tarihçeleri ve nitelikleri anlatılacaktır. Bu kentlerden Kydo-
nie Kenti için kentsel gelişim haritası şekil 5.11'de gösterilmektedir. (çe-
kil: 5.11) Bölgesel açıdan gelişim ise şekil 5.12'de gösterilmiştir. (şekil
5.12).

Tarih boyunca gerek Mitolojik  ağlarda, (Milat  ncesi) gerekse
daha sonraki dönemlerde pek çok yazar, tarihçi ve coğrafyacı Ayvalık
ve Cunda'daki tarihi kentlerden söz etmektedir. Bunlardan; Homer  a-
nakkale Boğazından Bergama'ya uzanan, Priamus Krallığı anlatırken,
Cunda ve adalarını o zamanki adı Hekatonisa olarak belirtmektedir [85].

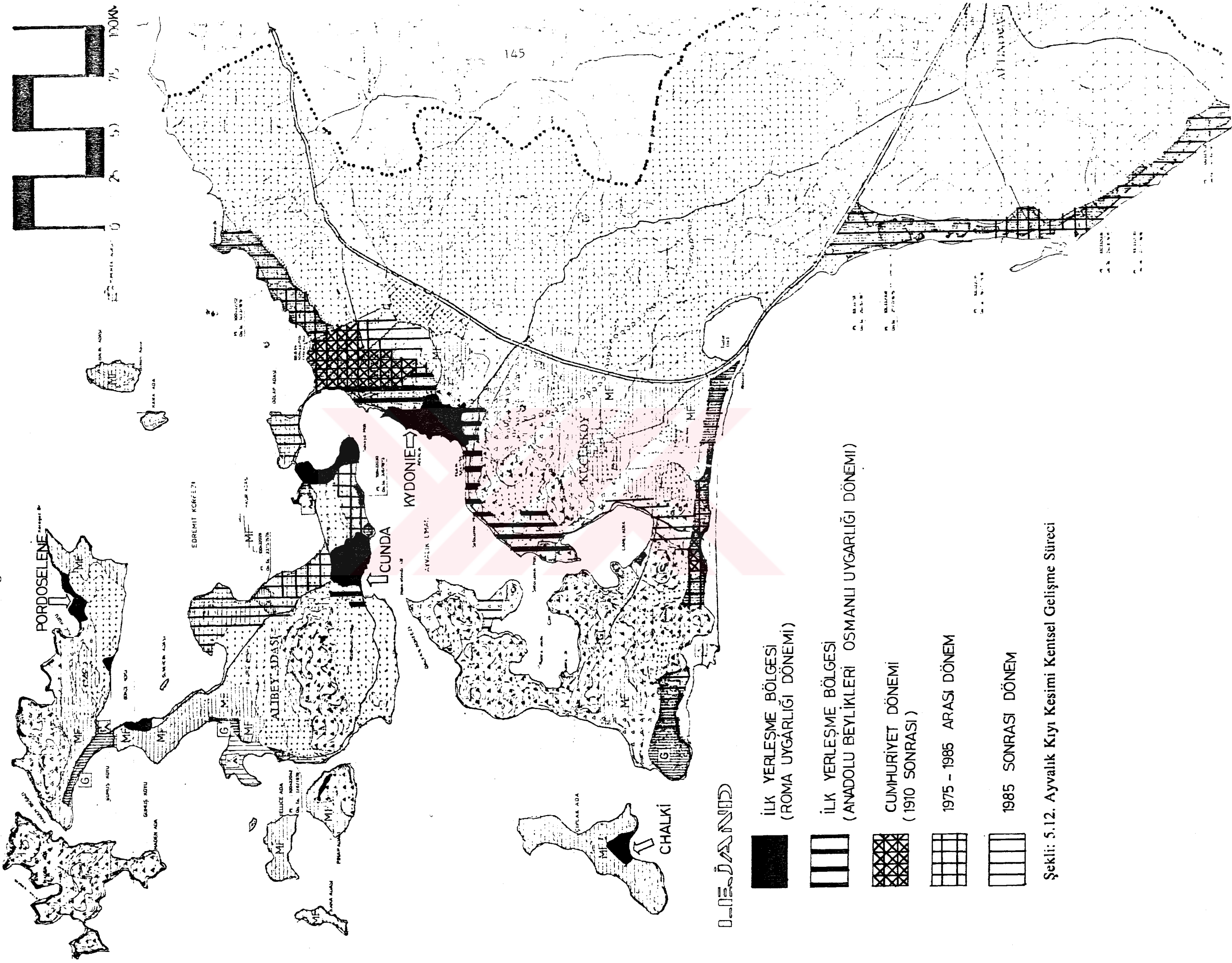
Herodot'ta "Tarih"inin 1. Kitabında Hekatonisa'dan ve Tanrıçalar
Ekati, Artemis ve Selene'nin tapınaklarının bu adalarda yer aldığından
söz etmektedir. Latin Tabiat bilgini, yazar Plinius Secundus ise Hekato-
nisa adalarından birisinde "Tsintonia yada Kidoni" kendinden bahset-
mekte ve bu adalardan beş önemlisi olan Nisos ya da Nasos (Cunda,
Alibey Adası) Pirgos (Maden Adası), Kremydonisi(Soğan, Dolap Adası),
Chalki ( ıplak Ada) ve Eleos ya da Lios ( lyosto, Güneş Adası)'ı sıra-
lanmaktadır.

Pordoselene: (Pirgos-Maden Adası)

1895'te yayınlanan bir eserinde E. Drakos Pordoselene antik d -
nem uygarlığının günümüz Soğan (Dolap) Adasında bulunduğu, bu ken-
tin sonradan Pirgos'ta (Maden Adası) kurulduğunu, buralardan çıkarılan
iki kitabeye göre belirtmektedir. Bu iki kitabe Pirgos ve Kidoni kentine
ait olup, 3 Haziran 1821'de Ayvalık Akademisinden  alınmıştır. Yapılan
araştırmalar Pirgos (Pordoselene)'nin Roma  ağında inşa edildiğini g s-
termektedir.

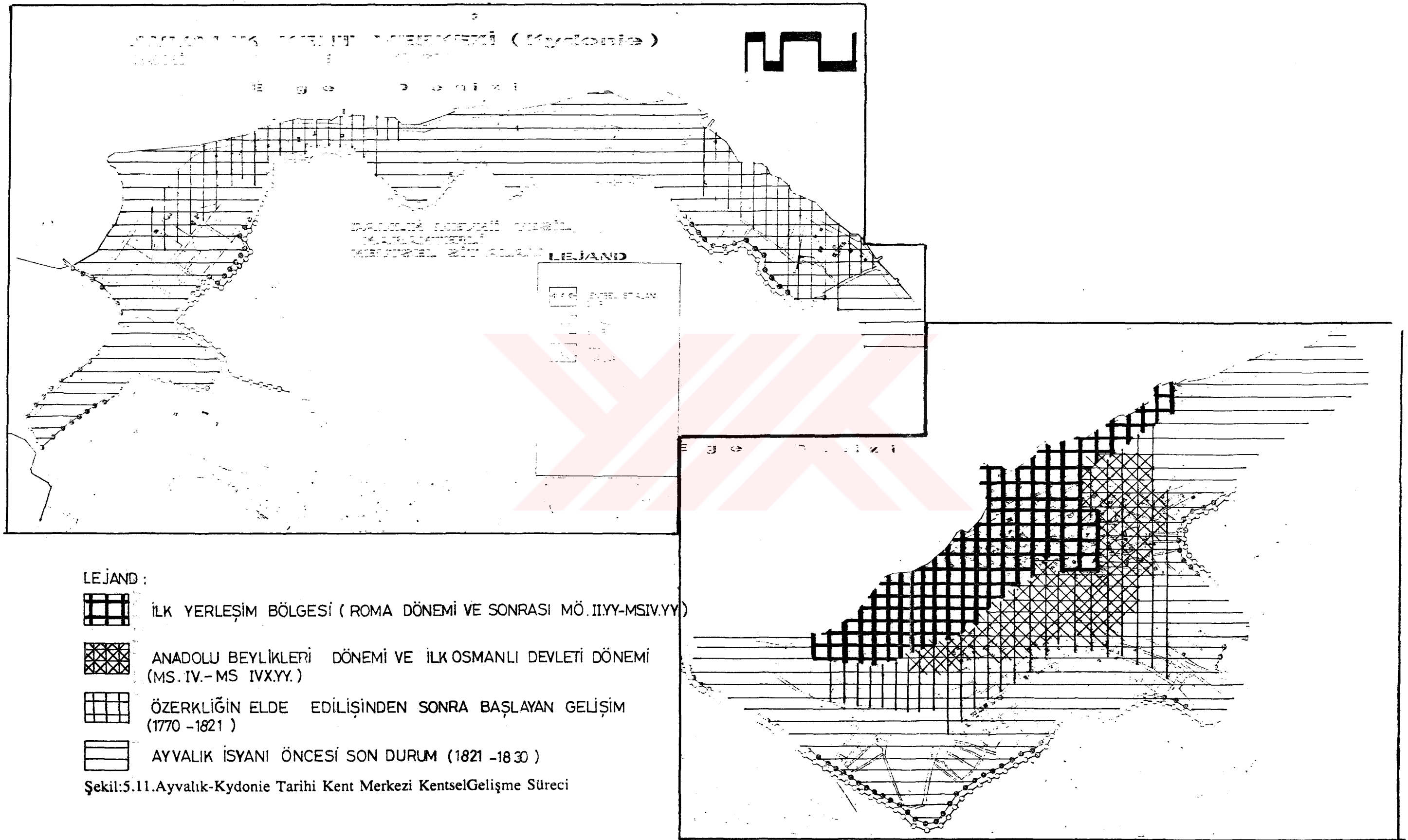
AYVALIK KIRI KESIMI ÇEVRE DÜZENİ NAZIMININ PLANI

İKİNCİSÖEL GELİŞME SÜRECİ

Şekli: 5.12. Ayvalık Kıyı Kesimi Kentsel Gelişme Süreci

AYVALIK TARIHI KENT MERKEZİ(Kydonie) KENTSEL GELİŞME SÜRECİ

Şekil:5.11.Ayvalık-Kydonie Tarihi Kent Merkezi KentselGelişme Süreci

Alibey Adasının üst kesimi, kuzey-batısında denizin durgun zamanlarında at sırtında geçilebilen bir deniz şeridinin ötesinde yer alan bölge, Maden Adası olarak adlandırılmaktadır. Dar deniz şeriti geçit anlamında Antik dönemde "Poros" ile "Selini" kelimelerinin birleşiminden Pordoselene antik kentinin adı doğmaktadır. Çeşitli kaynaklarda "Selinis Polin", "Pordoselini", "Poroselini", "Pordoselene" adları olarak ta geçmektedir. [96]

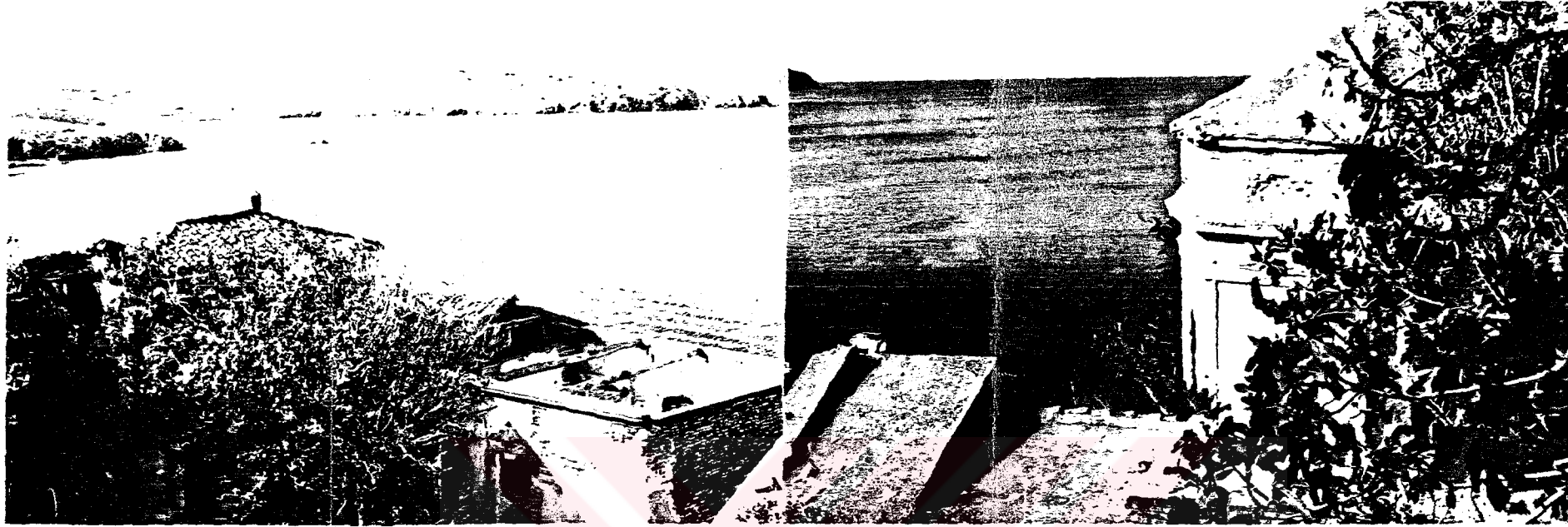
Tarihçi Stravon'a göre Pordoselene, Nasos'un (Cunda Uygarlığı) yıkık ve terk edilmiş olduğu M.Ö.8.yy'dan önce bakımlı ve güvenli limanı ile yaşamaktaydı. Bu güvenli limanı nedeniyle Kilikya korsanlarınca yıkılamamıştır. Maden (Pirgos) Adasının, Pordoselene Uygarlığı'nın bir tepesinde kule bulunuyordu. Günümüzde mevcut olmayan, tarihi önemi olan kuleden tüm deniz, Midilli Adası, Anadolu karası ve Hekatonisa adaları görülmekteydi. [97]

Yapılan kazı ve araştırmalarda Bizans dönemine ait para, sikke ve çeşitli mutfak araç gereçleri, şarap küplerinin bulunuşu antik kentin Bizans dönemine dek varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Mitolojiye göre Tanrı Apollan'la Tanrıça Selene'nin ev ve tapınaklarının bu adada yer aldığı, kent halkının tanrıları ile tanrıçalarını simgeleyen Ay'a ve parlaklığa tapındıkları kaydedilmektedir (Fotoğraf: 5.10) (Şekil 5.12).

Pordoselene'nin antik dönemden günümüze kadar gelen değerli yanlarından birisi demir madeni yataklarıdır. Mitolojik çağlardan 1962 yılına dek işletilen demir madeni yatakları aynı zamanda adaya adını vermiştir.

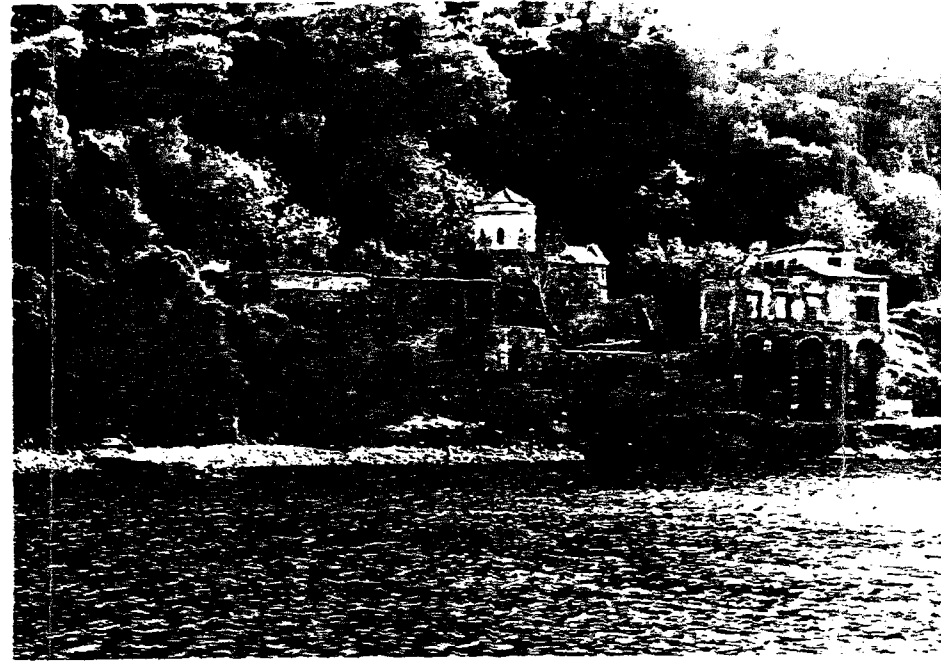
Nasos:

Nasos (Cunda) Antik Çağda, günümüzde Alibey adasını ana karaya bağlayan köprüünün Alibey adası kesimindeydi zaman içinde sular altında kalan kentin yerine günümüzdeki kent inşa edildi. Eski kentin, ortaçağın başlarına kadar ayakta kaldığı ve o tarihlerde 4000 kişilik nüfusa sahip olduğu belirtilmektedir. (Adolf Kirchof'un yayınladığı "Drako" adlı eser de geçmektedir). Cunda Boğazı veya günümüz deyişi ile Dalyan Boğazı'ndan Ege'ye çıkarken, sağda Alibey Adası kesiminde yer alan Manastır kalıntısı ve etrafındaki kiremit kalıntıları ve döneme ait eski para ve sikkelerden, sözkonusu bölgede de bir küçük Tarihi Kent yer aldığı anlaşılmaktadır (Şekil: 5.12).

Fotoğraf:5.10 Pateriçe'de Ayışığı Manastırı (Agros Dimitrios Ta Selina)

Manastır ulaşılabilirlik açısından sadece deniz yolu ile ulaşılabilir. Gündüz öndeki koylardan denize girilen, gece özellikle mehtapta görünmesi gerekli manzarayı sahip manastır yat turizmcileri tarafından kullanılmaktadır.

Chalki Uygarlığı:

Günümüzde Çıplak Ada olarak adlandırılan yerde, kale adı verilen duvarlar, alçak tepelerin üzerinde hala **durmaktadır**. Bu alçak duvarlar, Cunda (Nasos) uygarlığı döneminde **yer alan**, günümüzde yok olmuş Chalki uygarlığından kalan tek tarihi kalıntıdır (Şekil: 5.12).

Kydonie:

Ayvalık kentinin ana kara kısmında **yer alan** kent kimi kaynaklarda Tsintonia veya Antik Kidoni olarak (Plinius Secundus) geçmektedir [86]. Ayvalık'ta ilk yerleşim Mysia'lara ait olup; yöre 330-30 arasında Makedonya, M.Ö. 30-M.S. 395 arasında **Roma egemenliğinde** yaşamıştır. Daha sonraki dönemde Bizans egemenliğine giren kent, 1430'da Osmanlıların eline geçti. Bizans İmparatorluğunu yıkmayı hedefleyen, Osmanlı Yönetimi tarafından Cunda Adalarına üsler kuruldu. Bu dönemde kent, limana hakim olan tepelik kesimde idi [98] (Şekil: 5.11).

1773 yılında, önceki dönemlerdeki Yunan etkisi ve bağlantılarını kaybetmeyen kentin özerklik kazanması ile sosyo-kültürel yaşantının gelişimi ve değişimi yanında fiziksel yapıda da değişiklikler yaşandı. Özellikle kent içindeki, korsan saldırılarına karşı korunma ve klasik yunan sivil mimarisi özelliklerini taşıyan yapı ve sokakların yanında; yeni bir yapılaşma biçimi doğmuştur. Özellikle "Yeşil Karakterli Kentsel SİT" olarak tespit edilen ve kentin limandan güneye doğru inen Çamlık mevkiine ulaşan kesiminde; Özerklik sonucu gelen insanların oluşturduğu büyük bahçeli, ayrık yapılaşma nizamlı ve yöresel mimari yerine, yöre malzemeleri ile anıtsal sivil mimariyi yaratma çabaları görülmektedir. Kentin prestij mahallesi olarak gelişen ve bu bölge halen kentin doğal ve tarihi en güzel kesimlerinden birisidir (Şekil: 5.11).

1821'deki Ayvalık isyanına dek, kentte kurulan yabancı ülke konsoloslukları ve çeşitli ülkelerin kolonilerinin yaşadığı Çamlık kesimi "Şarkın Bostonu" olarak tanımlanmaktaydı. Güzel Caddeleri, Parkları, Üniversiteleri, Kütüphanesi, Sanat Akademisi, Kültürel Yaşantısı ve Ekonomik Yapısındaki işlev çeşitliliği ve uzmanlaşma (dericilik zeytinyağı ve sabun yapımcılığı, tuzculuk) ile dış satım olanakları; 19.yy.'daki Bağımsızlık hareketleri etkisinde kalarak 1821'de Ayvalık İsyanı adı verilen ayaklanmaya dek sürmüştür [92].

B.I. SOSYAL FAKTÖRLER

Bir yerleşmenin, turizm açısından çekiciliklerinin değerlendirilmesinde, kültürel çekicilikleri içinde yer alan sosyal faktörler; sözkonusu yerleşmenin genel olarak arazi kullanış karakterine, mimari değerler, yapıların iç ve dış mekan biçimlenmesi, yapı elamanlarının detaylarındaki çeşitlilik, anıt yapıların yoğunluğu ve yerleşmeyi benzer nitelikteki kentlerden ayıran yöresel faktörlerdir.

Ayvalık özelinde yapılacak incelemelerde sosyal faktörler iki ana başlıkta değerlendirilebilir:

- 1- Mimari ve Sanatsal Öğeler
- 2- Yöreyi benzerlerinden Ayıran Özel Öğeler

1- Mimari ve Sanatsal Öğeler:

Ayvalık kentinin fiziksel yapısındaki "Birincil Çekicilik" kaynaklarından "Kültürel" çekicilikleri oluşturan Sosyal Faktörler grubunun fiziksel yapıya ilişkin verileridir. Bu veriler; yerleşmenin ilk kuruluşundan bu güne tarihsel süreç içinde oluşan yerleşim dokusu, yöresel mimari ve arazi kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan ulaşım sistemi ve sokak dokuları ve tarihsel gelişim içinde kentteki donatım alanları ve bütün bunları da içerebilecek şekilde Anıtsal Yapılardır.

Ayvalık kenti içinde Mimari ve Sanatsal Öğeler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

Yerleşme Biçimi:

Kent gerek ana kara Kydonie, gereksede Cunda Adası (Nasos) yerleşmesi olarak Yunan şehircilik sisteminin karakteristik bir örneğidir. Megaron tipi ev ve düzgün olmayan iklim ve güneşlenme esasına göre kurulmuş, serbest formlardan oluşan kent şeması kentin genel bir tanımıdır [90].

Kent batıya bakan yamaçlarda; deniz kıyısından yamaçlara uzanan dar ve dik sokaklar ile bu sokaklarla kesişen ve sahile paralel olarak devam eden ara sokaklarda, ön bahçesiz bitişik nizam yapılaşma formu ile yer almaktadır. Genelleştirilmiş bu form, yer yer arazi yapısına bağlı olarak organik eğilimler göstermekte ise de kentin genel karakterini bozmamaktadır. Kentin yol dokusu ve tarihi kent alanı içindeki tescilli

eserleri içeren haritalar, çalışmanın sonundaki Ek A ve Ek B'de verilmektedir.

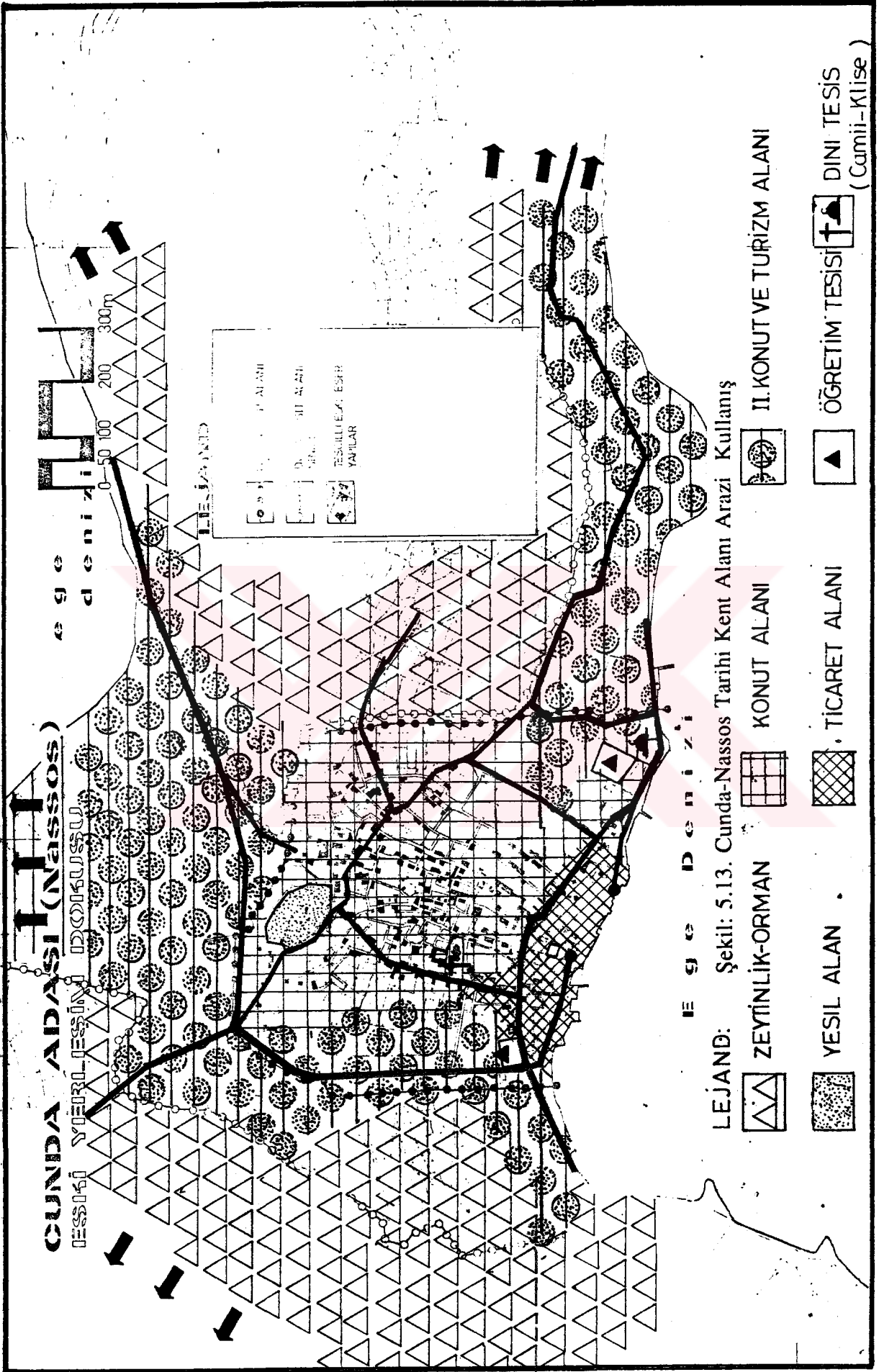
Tarihi Kent Merkezlerinden Cunda ve Kydonie Arazi Kullanış değerleri Şekil: 5.13 ve Şekil 5.14'te yer almaktadır. Kentlerin yerleşme biçimi fiziksel eşik olarak tanımlanabilecek zeytinlik ve orman dokusunu içeren yamaçlar ile deniz tarafından belirlenmektedir. Cunda Adası ile Kydonie iskele kesimi yapılaşma yoğunluğu, sokak biçimlenmesi ve ada boyutları açısından benzerlik gösterirken, Kydonie Çamlık kesiminde farklılaşma görülür. Diğer kent dokularının aksine "Çamlık Yeşil Karakterli SİT Dokusu" içerisinde boyutlarda büyüme izlenmektedir (Şekil: 5.13 ve Şekil: 5.14).

Bu yapısal farklılık kendini mimari biçimlerine ile yöresel mimarinin detaylarında da hissettirir. (Fotoğraf: 5. 11 - Fotoğraf: 5.12 Fotoğraf 5.13 ve Fotoğraf: 5.14) Fotoğraf sırası ile kentin tarihsel süreçte gelişimini fiziksel yapıya bağlı olarak göstermektedir, ve sırası ile Cunda-Nasos, Kydonie, Çamlık kesimi özerklik dönemine bağlı sivil mimari örneği ile Ayvalık isyanı öncesi konsolosluk yapılarından biri olabilecek dönemin sivil mimari örnekleridir.

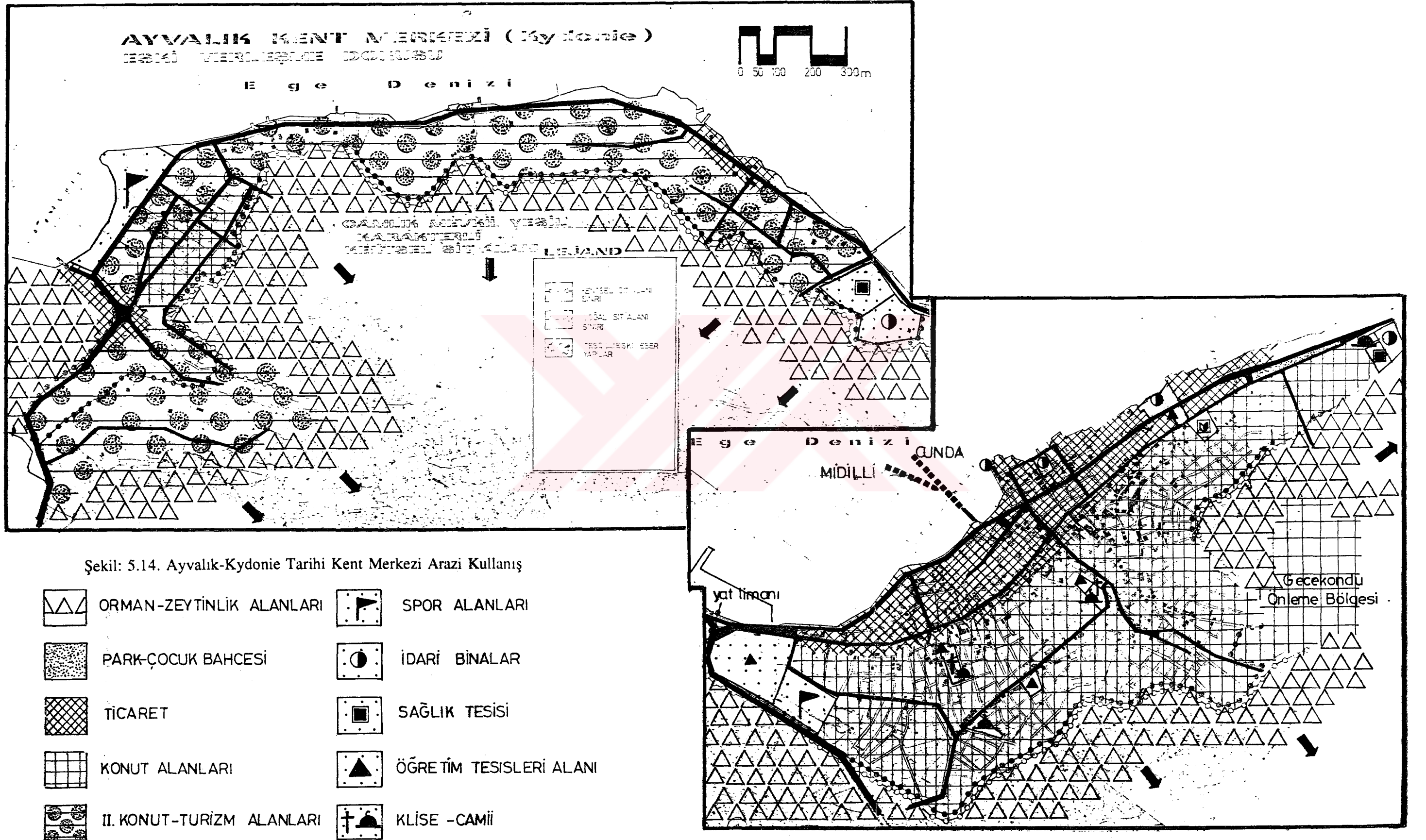
Ayvalık Evlerinin genelde giriş katları mutfak ve kiler gibi yaşama dışı mekanlar olarak biçimlendirilmiştir. Bunun sonucu olarak yüksek girişli ve sofa dediğimiz oturma kısmı olan Ayvalık Evleri'nin giriş katında, pencereler ya küçük ya da bulunmamaktadır. Evlerin pencereleri sokağa bakmakta, bitişik yapılaşma düzenine rağmen komşu bina veya müstemilat birimine ait çatı üzerinde cam açılmaktadır. Camlar; genelde dar kanatlı, uzun ve bölmeli (Petek) şeklinde olup cephe alanında büyük orana sahiptir. Konutlara, ön bahçesiz yapılaşma düzeninde, üç basamakla çıkılan iç pervaz ile girilmektedir.

Bodrum kat girişi dahil olmak üzere üç katlı olan Ayvalık Evleri'nin en sık kullanılan alanı, yüksek giriş olarak adlandırılacak Sofa kısmıdır. Üst katlar, yatak odalarına ayrılmıştır. Dikdörtgen yerleşim planı, şömineli, düz damlı, yapıldığı dönemlere göre taş ve yığma yapı tarzı Ayvalık Mimarisini tanımlamaktadır.

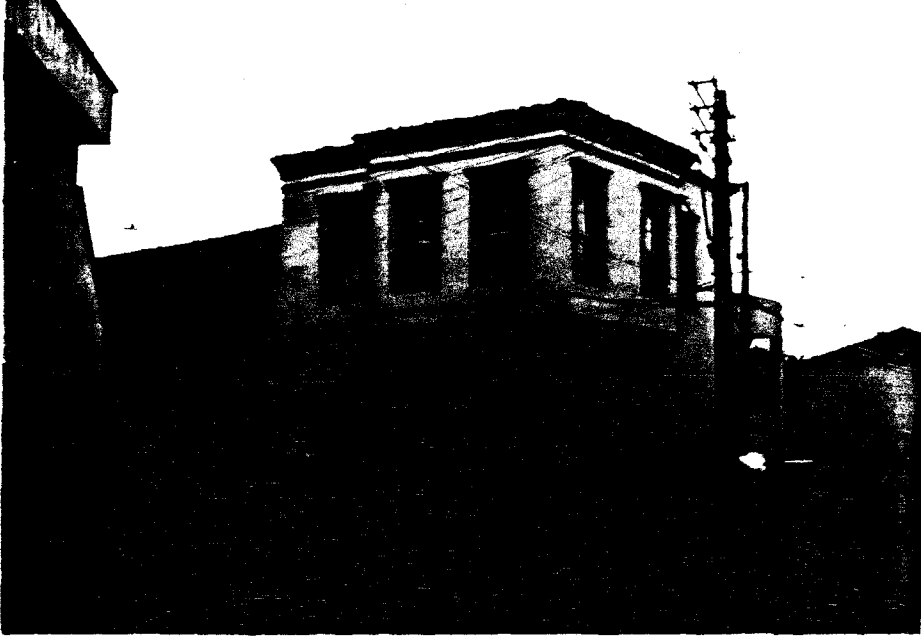
CUNDA ARAZI KULLANIŞ

AYVALIK KENT MERKEZİ ARAZI KULLANIŞ

Şekil: 5.14. Ayvalık-Kydonie Tarihi Kent Merkezi Arazi Kullanış

Fotoğraf: 5.11 Cunda-Nassos Sivil Mimari Örnekleri
ve Sokak Dokusu (Üstte görülen yapıya ait
röleve şekil:5.15'de yer almaktadır.)

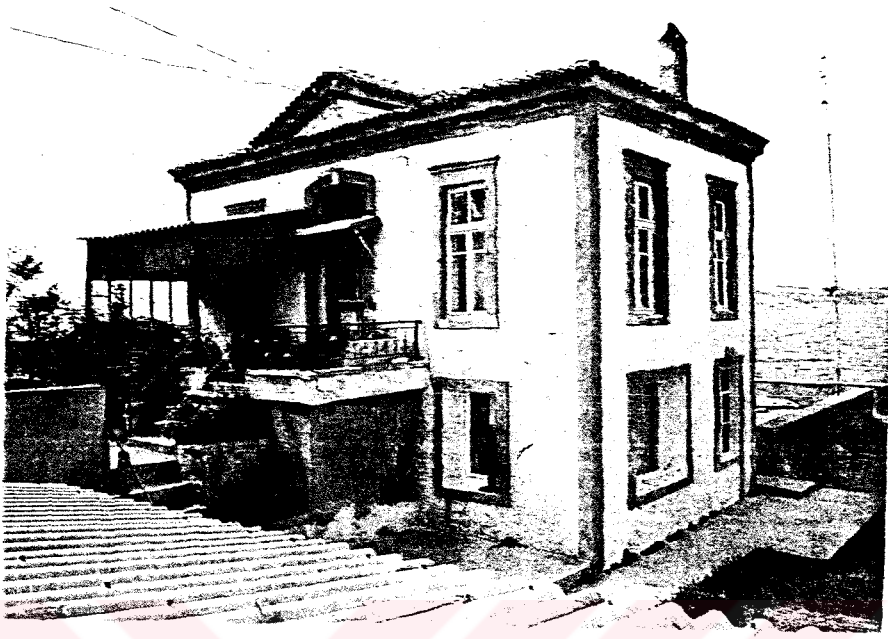

Sivil mimari örneklerinde balkon ve çiçekliklerde kullanılan kafes işlemeli demirler göze çarpmaktadır.

Yandaki fotoğrafta görülen yapıya ait röleve şekil: 5.16'da yer almaktadır.

Fotoğraf: 5.12 Ayvalık-Kydonie
Geleneksel mimari örneği
ve sokak dokusu

Fotoğraf: 5.13 Ayvalık Kydonie amlık Mevki ilk
dönem sivil mimari örneği
Ayrık yapılaşma düzeni ile oluşan mimari
anlayış örneği tipik sanatkâr evi.

Fotoğraf:S.14 Ayvalık-Kydonie Ayvalık İsyahı öncesi Sivil Mimari
örneği

Ayvalık-Kydonie Çamlık Bölgesinde kentin özerklik döneminde yer alan sivil mimari örneği dönemin en üstün seviyesini göstermektedir.(Ayrık yapılaşma düzeni ile prestij amaçlı yöre dışı mimari ile yapılmış,koloni evi)

Yerleşme düzeninde arka bahçeler, genelde çamaşırlık ve rekreatif amaçlı kullanımlara dönüktür. Büyük bahçeli parsellerin sokak cepheleri yüksek taş duvarlarla çevrilmiş ve yöresel renklerle (ateş kırmızısı, sarı) sıvanmıştır. Kimi sokaklarda, özellikle denize bakan dik sokaklarda, binaların ön cephelerinde ve yapı köşelerinde manzara faktörüne bağlı olarak cumba ve çıkmalar yer almaktadır.

Ayvalık Kentinin Tarihi Kent Merkezlerinden Cunda ve Kydonie yerleşmelerine ilişkin yapı örnekleri ve rölevaleri Şekil: 5.15 ve Şekil: 5.16 ile Fotoğraf: 5.11 ile Fotoğraf: 5.12'de yer almaktadır. Ayvalık Kentinin, önceki sayfalarda anlatılan Özerklik dönemindeki sosyal-ekonomik ve fiziksel yapılarıdaki gelişim sonucu ortaya çıkan ayırık yapılaşma biçimi yanında prestij binaları niteliğindeki Sivil Mimari örnekleri ise Fotoğraf: 5.13 ile Fotoğraf: 5.14'te yer almaktadır.

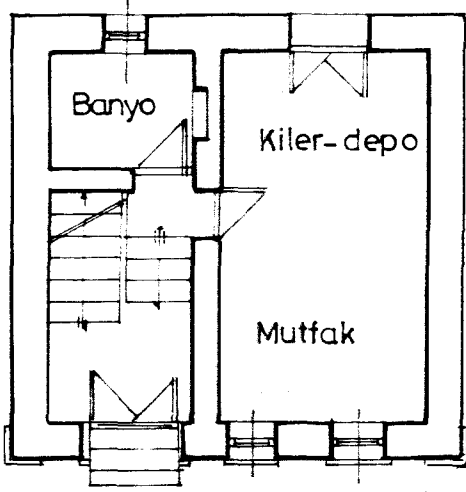
Ayvalık Mimarisinde Kentin geçirdiği evrelere göre çeşitli yapı malzemeleri kullanılmaktadır. Özellikle yontularak düzleştirilen, yerel volkanik nitelikli Ayvalık Sarımsak Taşı temel belirleyici ögedir. Genel olarak; 60 cm. enindeki duvarlar küçük tuğla ve taşlarla örülmekte ve beyaz sıva yada toprak sıva ile kapatılmaktadır. Yapıların köşeleri; pencere ve kapı pervazları, saçaklar ve çıkmaların alt destekleri ile kat döşeme seviyeleri yontulmuş kırmızı Ayvalık Sarımsak Taşı ile çevrelenmiştir. Kente özgü, yerel bu yapı malzemesinin, işlenebilirliğinin kolaylığı yanında, sağlamlığı ile değişik şekillerin uygulanabilirliği yerel mimari örneklerde sıkça kullanılmasını sağlamıştır.

Yapılar yüksek kemer girişli ve yüksek tavanlıdır. Ayvalık Sarımsak Taşından yuvarlak, yekpare kesimli ve sütun başlıklı süslemeli, kemer altında yer alan giriş kapıları, mimari ve görsel değerler açısından büyük öneme sahiptir (Fotoğraf: 5.15).

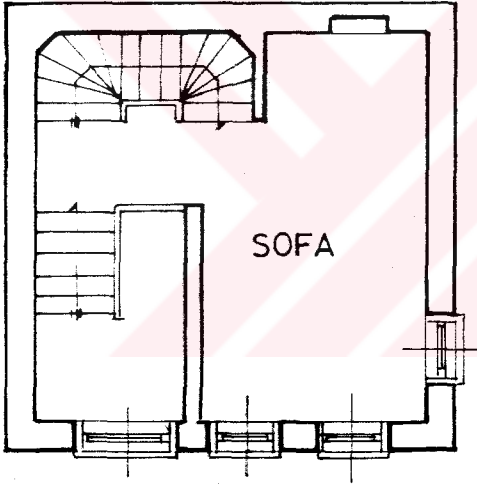
Dar ama yüksek pencereler, dilimlerle bölünmüştür ve ahşap, ince dilimli panjurlarla çevrilidir. Balkonlar ve Üst kat pencerelerinde yer alan işlemeli çiçeklik demirleri yöresel mimarinin diğer bir özelliğidir. Balkonlar; işlemeli dökme demir konsollarla ayakta durmaktadır.

Düz damlı olan Ayvalık Evleri'nde dar saçaklar kullanılmakta ve bina köşeleri ile kat ayrımlarında kontuar Ayvalık Sarımsak Taşı ile tamamlayıcı nitelikte işlemler yer almaktadır.

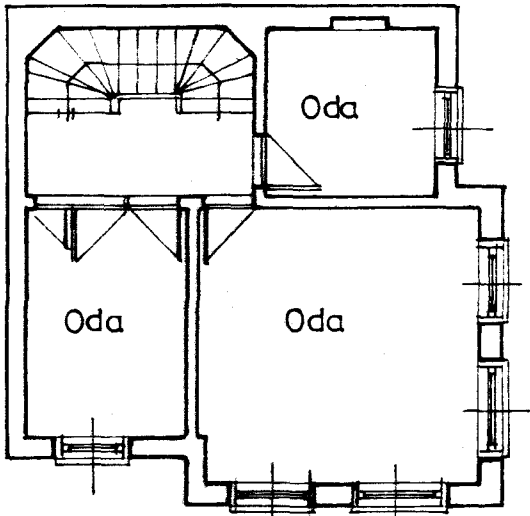
CUNDA MİMARİSİ

Bodrum (giriş)
Kat:

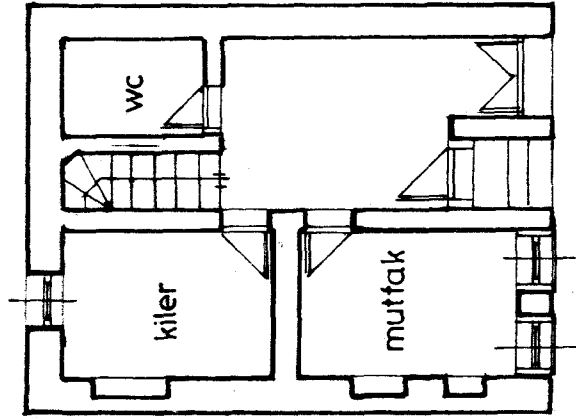
Zemin (ortan)
Kat:

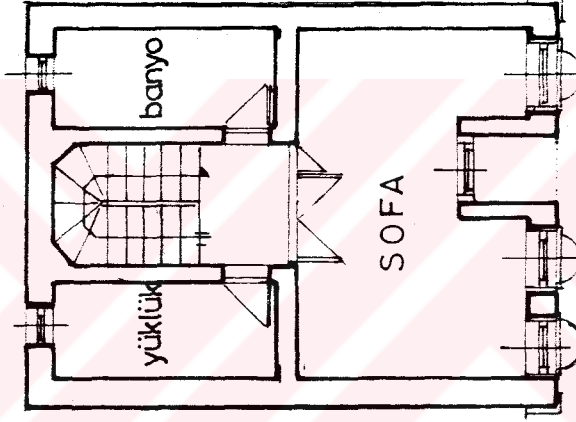
Üst: (yatak)

Şekil: 5.15. Cunda-Nassos Mimarisi Röleve Örneği

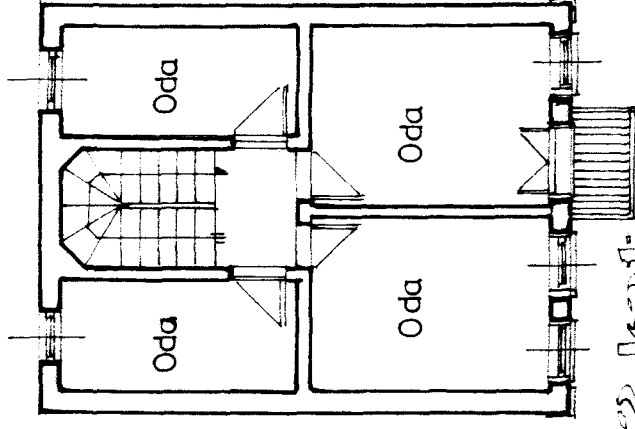
AYVALIK MİMARISI

1. Kat:

2. Kat:

3. Kat:

Şekil: 5.16. Ayvalık-Kydonie Mimarisi Röleve Örneği

Ulaşım Sistemi:

Ayvalık kentinin ulaşım sistemi;

-Kent Dışı Ulaşım Sistemi

-Kent İçi Ulaşım Sistemi ve yol dokuları olarak iki aşamada incelenebilir.

Ayvalık kenti, bir liman yerleşmesi olması nedeniyle, kuruluşundan bugüne büyük önemde deniz bağlantılarına sahiptir. Kentin deniz bağlantıları; sosyal yönden Yunan Adalarından göç olayı yanında, ekonomik yaşantıda da etkiler yaratıyor, Ayvalık kimi zaman kaçakçılık ve korsan yatağı kenti statüsünde olmasına rağmen dış satım olanakları için var olan bağlantılarını geliştiriyordu. Yerleşmede işlenen Zeytinden elde edilen Zeytinyağı ve Sabun Balkan Ülkeleri ile Rusya'ya ihraç edilmekteydi. Öte yandan kentte Makedonya'dan getirilen buğdayları öğüten değirmenler, Hindistan'dan getirilen derileri işleyerek Fransız avarında kösele üreten ve Avrupa ülkelerine pazarlayan tabakhaneler, Tuz ve Şarap İmalathaneleri Zeytinyağı ve Sabun İmalathanelerinin dışında önemli bir gelir kaynağı idi [80].

1952 yılına dek İstanbul ile Ayvalık arasında deniz yolu bağlantısı yer almakta ve vapurları işlemekteydi. Günümüzde körlenen deniz yolu; turistik amaçla yapılan yerel güzergahlarda, Midilli Adasından gelen tur tekneleri ve yat turizmi tarafından kullanılmaktadır.

Yerel ulaşım ağı olarak kent, turistik çekicilik kaynağı açısından turizm pazarındaki rolünü arttıran diğer Tarihi Turistik Kentlerle önemli ulaşım kolaylıklarına sahiptir. Bunlardan Troiya (Truva) 151 km. Neondria, Alexandria Troas, Assos yerleşmeleri 128 km., kuzeyde, Pergaman 57 km. doğuda, Pitane 89 km., Grynaion, Elaiye, Kyme, Myrina, Photeia 121 km güneyde günü birlik turlarla ulaşılacak Antik yerleşmelerdir. E-24 Uluslararası karayolu üzerinde yer alan kent ile bölgesindeki önemli illerle olan mesafesi şu şekildedir (Şekil: 5.1).

Balıkesir	132 km
İzmir	150 km
Çanakkale	180 km
İstanbul	490 km
Ankara	650 km

Ayvalık'ın yerel ulaşım ağında, Antik Kent ve harabelerin yer aldığı Alibey Adalarından, Maden Adası ve Paterice'deki Selene Manastırı'na, ve batı kıyılarına ulaşan toprak ve taş döşeli yollar kötü durumdadır. Turistik amaçlı kullanılan bölgelere ulaşan yollar stabilize asfalt veya Arnavut kaldırımı kaplıdır (Şekil: 5.3).

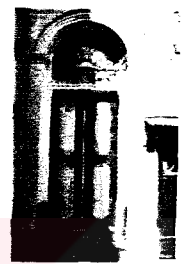
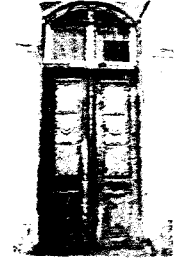
Kent içindeki, ana arterler dışındaki yollar geleneksel çizgileri taşıyan ortasında su akışı için şev bırakılan taş döşeli yollardır (Fotoğraf: 5.16). Yolların bir kısmı Yunan, bir kısmı Osmanlı döneminde yapılmıştır ve farklı yapım tarzları göstermektedir olup, Cumhuriyet döneminde bir takım ana yaya akslarına Arnavut kaldırımı döşenmiştir.

Tarihi kent merkezlerinden Cunda ve Kydonie içinde, imar çalışmaları sonrasında genişletilen veya yeni açılan yolların dışındaki ana yaya yolları ortalama 8 metrelik derinliği sahip olup, iç kesimlere doğru girildikçe, azalan yaya yoğunluğuna paralel olarak 3 metreye kadar daralmaktadır. Yunan şehircilik anlayışına göre düzgün ve dik köşeli yan yol bağlantıları şeklindeki ızgara yol ağının, arazinin topoğrafik yapısına göre kimi değişik şekilde biçimlenmeler gösterdiği görülmektedir. Yerleşmede, geleneksel İslam şehircilik anlayışının örneği olan, organik yol dokusu, çıkmaz sokaklar ve meydan açılımları yaygın olmayıp, kısmen üst yamaçlarda Osmanlı döneminde gelişen alanlarda yer almaktadır. Bu durumda; kentin gelişiminde, 1821 Ayvalık İsyanı sonrasında terk edilen Rum evlerinin, Makedonya'dan getirilen Boşnaklara tahsisi sonucu dönemin anlayışına uygun bina ve kent mekanlarının yaratılmayışı etkin olmuştur. Zamanla Yunan yerleşme düzeni üzerinde İslam şehircilik sisteminin meydan olgusu, ana yaya arterleri ve ticaret bölgelerinde ve donatım alanları öncelerinde yer almaya başlamıştır.

Kentin günümüz arazisi kullanışındaki ana yol ağı; Şekil: 5.13 ile Şekil: 5.14'te yer almaktadır. Tarihi Kent dokuları, sokaklar ve tescilli eski eserlerin yer aldığı tanıtım şemaları ise Ek. A ve Ek. B'de verilmektedir.

Tarihsel Gelişim İçindeki Donatımlar:

Ayvalık kentinin tarihsel gelişim içindeki donatımları sıralanırken, Cumhuriyet dönemi ve sonrasında kentte yeralan yeni teknik ve sosyal donatımlara değinilmeyip, turistik çekicilik kapsamında, kentin tarihçesini belirleyen donatım alanları açıklanacaktır.

Fotoğraf: 5.15 Ayvalık Kapıları
Ayvalık-Kydonie mimarisinde özgün
yapım tarzları ve yöresel malzemeler
kullanıldığı kapı detayları
(Fotoğraftaki yapılar günümüzde pan-
siyon olarak turizm işlevine hizmet
vermektedir).

Fotoğraf: 5.16 Ayvalık sokakları
Ayvalık-Kydonie kent
merkezi içindeki ara so-
kaklarda cephe ve sokak
dokuları

Önceki sayfalarda anlatılan Ayvalık'ın Özerkliği sonrasında kentte 1800'de inşaatına başlanan 1803'de bitirilen bir "Akademi" yapılmıştır. Günümüzde var olmayan bu Akademi'de Eski Yunanca, Filoloji, Fizik, Mantık, Felsefe, Söylev Sanatı, ve Matematik dersleri veriliyordu. 1821 Ayvalık İsyanı ile "Ayvalık Gimnasyumu"na dönüştürülen Akademi, 600 öğrencisi, büyük kitaplığı ve olağanüstü zengin laboratuvarları ile döneminde Batı Anadolu'da ender rastlanan ve parmakla gösterilen bir kurumdu [89].

Öte yandan kentte biri genel hastane, diğeri "Cüzzam Hastanesi" olmak üzere iki hastane ile kentin dış ilişkilerine ve ithalat bağlantıları sonucunda ortaya çıkan 12 eczane ve ilaç yapımevi yer almaktaydı. Hastanelerin bahçesinde birerde küçük kilise bulunmaktaydı [90].

Öte yandan önceki sayfalarda adı geçen Tımarhane Adasında (Agia Paraskevi) Akıl Hastalıklarını tedavi amacıyla da bir hastane yer alıyordu.

Cunda Adasında 19. yy. başlarına dek bir Öksüzler Yurdu ile bir Kız Okulu yer almaktaydı. Günümüzde var olmayan bu donatılar, 1944 Ayvalık depremi ile harap olarak zaman içerisinde yıkılmıştır. Kent, Manastır, Klise açısından zengindir. Bu tür donatılar, önceki sayfalarda özellikleri ve tarihçeleri ile belirtildiği için bu kısımda yer almamaktadır.

Kentin özerklik kazanması sonucunda kültürel gelişiminin bir belirtisi olarak 1819'da kurulan basımevinin önemi büyüktür. Döneminde; 1726'da İbrahim Müteferrika tarafından İstanbul'da basımevi kurulduktan sonra 1840'da Sultan Abdülmecid'in izni ile özel basımevleri kurulabilirken, Ayvalık'ta 21 yıl önce çalışmaya başlayan bir basımevi bulunuyordu [80]. Kentte yeralan ve 1944 Ayvalık Depremi ile yıkılan Akademi, Cumhuriyet döneminde yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır. Ünlü ressamlardan Fikret Mualla'nın 1934-35 yılları arasında resim öğretmenliği yaptığı dönemden sonra kentin sanatçılar tarafından benimsenmesi ile ressam Orhan Peker; "Ayvalık Yaz Akademisi" adıyla bir ekol olabilecek şekilde bir sanat Akademisi çalışmalarını başlatmıştır. 1800'li yıllardaki kentin kültürel ve sosyal yaşantısında büyük değişiklikler getiren Akademi'nin canlandırılması çabaları Orhan Peker'in ölümü ile sonuçsuz kalmıştır.

Anıtsal Yapılar:

Yerleşmenin anıtsal yapıları olarak en önde gelenleri Cunda yerleşmesinde yer alan Taksiyarhis Kilisesi ile Maden Adasında Pateriçe mevkiindeki Ayışığı Manastırı (Agios Dimitrios To Seline) ile kent merkezinde yer alan Çınarlı Camii (Agios Yorgios), Hayrettin Paşa Camii (Kato Panaya) yapım tarzları, mimari öğeleri, tarihçeleri ile büyük önem taşımaktadır.

Kentte yer alan kliseler, eski yerleşme dokuları ve sivil mimari örnekleri, doğal alanların her biri, kentin turistik çekicilik faktörünü belirleyen anıtsal nitelikteki yapı özelliği taşımaktadır. Ancak yukarıda belirtilenleri turistik çekicilik olarak büyük öneme sahiptir. Anıtsal yapılara ilişkin ayrıntılı açıklamalar önceki sayfalarda yer almaktadır.

2-Yöreyi Benzerlerinden Ayıran Özel Öğeler:

Ayvalık yerleşmesini, benzeri diğer yerleşmelerden farklı kılan, özel öğeler açısından yapılacak incelemede; tüm sanatsal mimari öğeler, anıtsal yapılar, doğal alanlar ve kentsel niteliklerinin yanı sıra, Ayvalık'ın yerleşik halkının Sosyo-Ekonomik yaşam tarzı ile halen devam eden dericilik, zeytincilik, zeytinyağı ve sabun imalatı, balıkçılık gibi işlevler ön plana çıkmaktadır.

Yerleşmede; binlerce yıldır var olan zeytin ağaçlarının yardımı ile Zeytinyağı ve Sabun yapımı, büyük sanayi işletmeleri yanında, küçük zenaatlar olarak yer almaktadır. Ayrıca, ailelerin kendi ihtiyaçları için yaptıkları üretim fazlası turizm mevsiminde yerel pazarlarda ziyaretçilere pazarlanmaktadır.

Yerleşmede Cumhuriyet devrine dek yaşamını sürdüren, Avrupa ülkelerine dış satım yapılabilen dericilik ve tabakhaneecilik sektörü yok olmuştur. Kent içindeki deri imalathaneleri ve tabakhaneler terkedilmiş olarak fizik mekanda, özgün yapılar olarak yer almaktadır.

Günümüzde yerel zenaat olarak; Cunda Adası ve Şeytan Sofrası, Çamlık Mevkiindeki ormanlık ve zeytinlik alanlarda arıcılık yapılmakta ve yöresel olarak, farklı niteliklerdeki bal, arı sütü ve polen üretilmekte ve turizm mevsiminde artan oranda pazarlanmaktadır.

Balıkçılık sektörü zamanla etkisini, turizm sektörünün gelişimine paralel azaltmış, açık deniz balıkçılığından kıyı balıkçılığına dönüşmüştür. Buna rağmen; Kumru ve Çamlık koylarında dünyada çok ender bulunabilen Kydonie, Ayvada, Kılı Midye gibi midye türleri üretilmektedir. Cunda Adası girişindeki Dolap Adasında, balık, ahtapot, midye ve suni olarak dalyanda üretilen midye türlerinin dış satımını gerçekleştiren soğuk hava depoları yer almaktadır.

Kentin özerklik dönemindeki sosyal yaşantısı ve mitolojik çağdaki kültür, edebiyat ve sanat alanındaki önemi, tarihi anıtlar ve sivil mimari örneklerinin çoğunluğu genel olarak yerleşmeyi diğerlerinden ayıran genel özelliklerdir. Kentin, 1800-1821 yılları arasında ortaya çıkan ve Cumhuriyet devrinde azalarak etkisini sürdüren Beyoğlu Pera bölgesindeki "Levanten" tarzı yaşam, halen etkisini korumakta ve yukarıda sözü edilen niteliklerin yanında göç çekmede etkin olmaktadır. Özellikle son yıllarda Sanatçı, Edebiyatçı ve üst düzey İşadamı ve Bürokrat emeklilerinin yeni yaşam beldesi niteliği kazanan kent, büyük çekiciliğe sahiptir.

5.2.2. Ayvalık Kentinin Birincil Derece Turistik Çekiciliklerinin Değerlendirilmesi:

Ayvalık kenti önceki sayfalarda açıklandığı gibi, turizm pazarındaki konumunu belirleyecek, turistik çekicilik kaynakları açısından zengin bir yapıya sahiptir (Şekil: 5.17).

Kent, bölgesel yaklaşımla değerlendirildiğinde ülke turizminde büyük öneme sahip, pek çok doğal, tarihi ve kültürel SİT bölgelerine yakın olup, tarihsel süreç içinde gelişim gösteren Ege Antik Kentler Zinciri'nin bir parçasıdır. Bu yapıya ilişkin açıklamalar, Şekil: 5.5. ile Şekil: 5.10 arasındaki şekillerde şematik olarak ifade edilmiş ve önceki sayfalarda "Bölgedeki Yerleşme Sisteminin Evrimi" başlığı altında yer almaktadır. Sözkonusu bu kentlere gelen ziyaretçilerin günü birlik turlarla Ayvalık kentini ziyareti turizm pazarının gelişiminde rol oynamıştır.

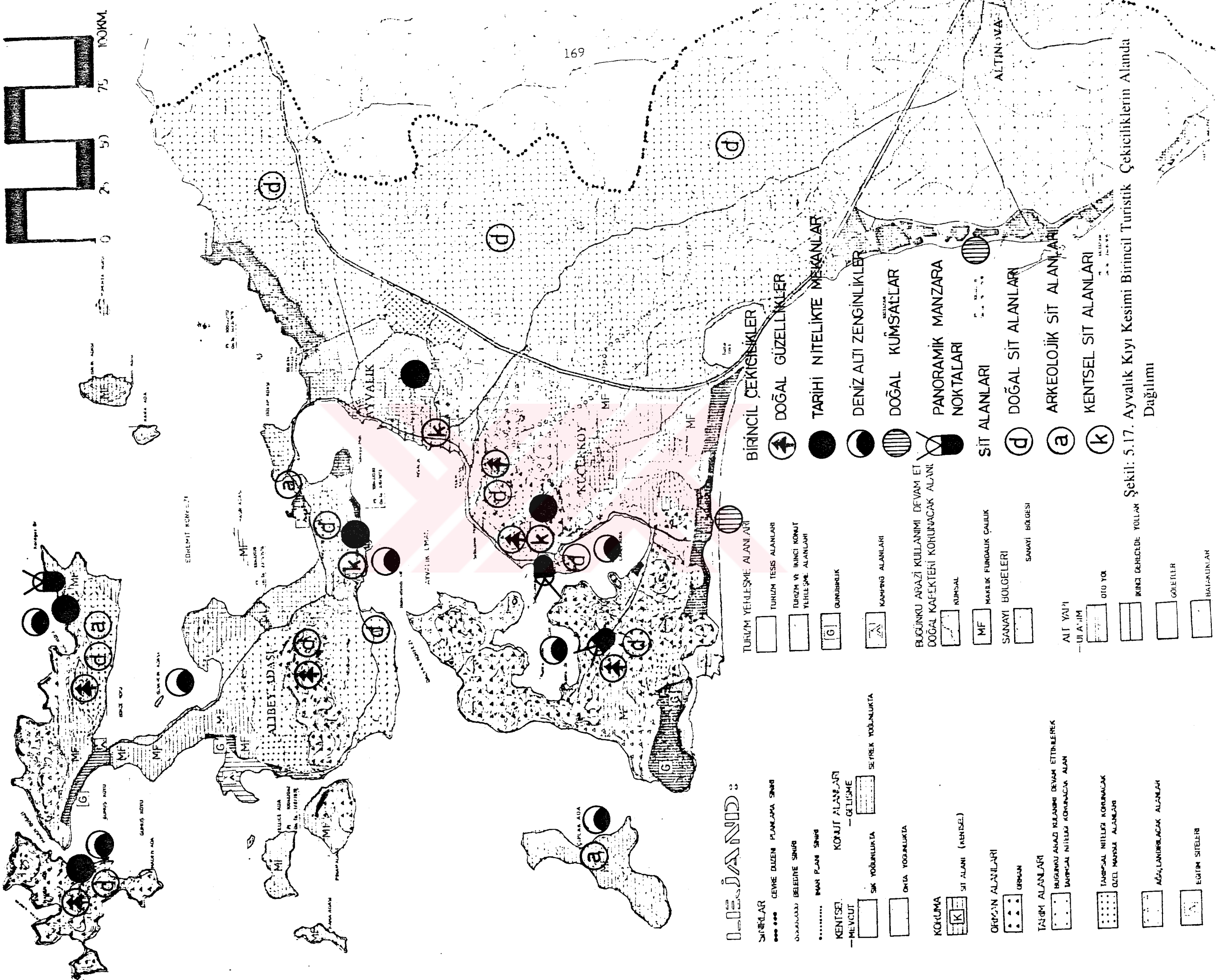
Ayvalık kenti tarihçesinin, 3. Bölümünde belirtildiği gibi "Turistik Tarihi Kent" yaratılmasında kullanılması, alanda yer alan anıtsal yapı niteliğindeki yöresel sivil mimari örneklerinin turistik işlevlere ayrılması

kısaca, kentin turizm potansiyelinin artırılması ve buna bağlı olarak sosyal ekonomik gelişmelerin sağlanabilmesi ve fiziksel bir takım iyileştirmelerin mekanda yapılabilmesi mümkündür. Ancak bu sonucun elde edilebilmesi; kentin doğal ve kültürel çekiciliklerinin optimal ve korunması gerekli doğal, kültürel ve tarihi mekanlara saygılı bir gelişme potansiyelinin saptanabilmesini gerektirir.

Bu amaçla öncelikle; turizm pazarında yer alan tarihi, doğal ve kültürel alanların, bu niteliklerini korudukları ölçüde turistik çekiciliklerinin devam ettiği unutulmamalı, bu niteliği zedeleyici oluşumların önüne geçilmelidir. Bu amaçla örnek alan incelemesi olarak seçilen; Ayvalık kentinin, "Turizm Pazarındaki Önemi"; bölgesel ve ulusal yaklaşımlarla ortaya konulmalı ve bu önem doğrultusunda çeşitli öneriler getirilerek, turizm pazarındaki payı artırılmaya çalışılmalıdır.

AYVALIK KİYI KESİMİ ÇEVRE DÜZENİ NAZIM PLANI BİRİNCİL ÇEKİCİLİK ALANLARI DAĞILIMI

Şekil: 5.17. Ayvalık Kıyı Kesimi Birincil Turistik Çekiciliklerin Alanda Dağılımı

5.3. AYVALIK KENTİNİN TURİSTİK ÇEKİCİLİKLER KAPSAMINDAKİ TURİZM POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ

Ayvalık Kenti, turizm pazarında yer almasını sağlayan, önceki sayfalarda belirtilen "Birincil Turistik Çekicilik Kaynakları" dışında turistik tesis ve ikinci konut dokusu olarak mekanda yer alan "İkincil Turistik Çekicilikler"e sahiptir. Genelde, Ayvalık kent merkezi "Kydonie" ve "Cunda" yerleşme alanı içinde ikinci konut dokusunun Burhaniye yönüne gelişimi dışında, etki alanı altındaki Küçükköy Belediye sınırları içindeki Sarımsaklı ve Badavut yerleşmeleri ve Altınova Belediyesi sahil kesimi tamamıyla ikinci konut dokusundan oluşan yerleşme alanlarıdır (Şekil: 5.3).

Ayvalık kentinin turizm potansiyelinin saptanması ve bu potansiyelin doğal, tarihi ve kültürel ortamların korunmasını sağlayarak değerlendirilmesine olanak sağlayacak bir gelişmenin sağlanabilmesi; öncelikle ülkenin Sosyo-Ekonomik yapısı ve fizik mekanı içindeki öneminin saptanmasını gerektirir. Bu aşamadan sonra, Ayvalık yerleşmesinin bu önem sıralamasındaki rolünün belirlenmesi gereklidir.

Bu amaçla yapılacak açıklamalar aşağıdaki ana çerçevede belirlenebilir:

- 1- Dünya Turizminin Gelişme Yönünün Saptanması
- 2- Ülke Turizmi ve Bölgesel Turizmin Gelişimi
- 3- Ayvalık Kentinin Turizm Gelişimi

5.3.1. Dünya Turizminin Gelişme Yönünün Saptanması

Dünya turizminin gelişme yönü ve potansiyeli, bu potansiyelin nitelik ve niceliksel boyutlarının açıklanması, bu çalışmanın temel amacı dışında bir konudur. Dolayısı ile yapılacak açıklamalar genel ifadeler şeklinde verilecektir.

1983'den bu yana dünya turizm hareketlerinde sürekli bir artış gözlenmektedir. Bu artış turizm hareketlerinin yöneldiği amaç bölgelere göre sıralandığında sayısal açıdan Avrupa, artış oranı açısından Doğu Asya ve Pasifik Ülkeleri ile Ortadoğu ve Afrika'nın önde geldiği belirlenmiştir. Özellikle Japon turist gruplarının Pasifik Bölgesine yönelmiş

oluşu Hawai ;gibi odak noktalarda ani giriş artışlarına yol açmıştır. Ortadoğu'da ise ülkelerin giriş yaptığı ülkelerin başında Türkiye gelmektedir [18].

Son yıllarda gözlemlenen bu belirgin artış, turizm geleri açısından ele alındığında; Avrupa Ülkeleri toplam turizm gelirlerinden en yüksek payı olan bölge durumundadır. Gelir artış oranı açısından ise turizm; Doğu Asya ve Pasifik Bölgeleri ile Ortadoğu lehine bir görünüm vermektedir.

Avrupa'da ülkelere göre dağılımda; Batı Akdeniz Ülkeleri olan İtalya, İspanya ve Fransa ön sıralarda yer almakta, gerek transit gerekse de gecelemleri turistlere açık bu ülkelerde izlenen gelişme henüz Doğu Akdeniz'de görülmemektedir. Örneğin; turistik girişler açısından 1986 yılında Türkiye'nin 1.213.000 kişi turist ile diğer Akdeniz Ülkeleri olan İspanya, Fransa, İtalya ve Yunanistan ile, oranlandığında toplam girişlerin ancak % 1'ini kapsadığı görülmektedir [10][100]

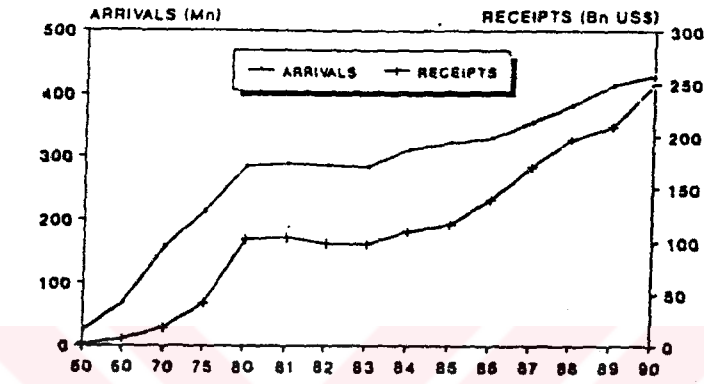
Dünya turizm harcamaları ülkelere göre incelendiğinde, kıta olarak Avrupa'nın ön sırada yer aldığı gözlenmektedir. Dünya Turizm Örgütü verilerine göre 1987'de en yüksek turizm geliri Avrupa Topluluğu üyesi ülkelerde gerçekleşmiştir. Turizm harcamaları açısından sıralamasında; ABD, Batı Almanya, Avustralya, Japonya ve Fransa dünya turizmini yönlendiren ülkeler olarak başta gelmektedir [18]. Şekil: 5.18'de Dünya Turizmi'nin 1950-1990 yılları arasında, turistik seyahatlerin sayısal artışı ve değişim oranları ile turizm gelirinin sayısal artışı ve değişim oranları yer almaktadır [Şekil: 5.18) [10].

Son yıllarda gelişim içindeki Türkiye'nin turizm payı dünya turizm pazarı içinde; 1975 yılında % 0,71'den 1980'de % 0,45'e düşmüş, bu dönemden sonra yapılan turizm yatırımları ve tanıtım faaliyetleri sonucunda 1985'de % 0,81'e, 1990'da ise % 1,25'e ulaşmıştır.

Aynı dönemde, çalışma alanı ile ve bölgesel yakınlık açısından değerlendirmeye alınan Yunanistan'ın dünya turizm pazarındaki payı 1990'da % 3,24, Mısır'ın payı %, 0,86'dır. Turizm'den elde edilen gelir açısından yapılan kıyaslama, Türkiye'nin Dünya Turizm Gelirinden aldığı pay 1975 yılında % 0,49 iken, 1980'de % 0,32'ye düşmüş, 1985'de

INTERNATIONAL TOURISM

DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM
ARRIVALS - RECEIPTS(1)
1950-1990

(1) Excluding intern. fare receipts
Source: World Tourism Organization (WTO)

DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM
ARRIVALS AND RECEIPTS WORLDWIDE
1950 - 1990

YEARS	TOURIST ARRIVALS (Thousands)	ANNUAL % CHANGE	TOURISM RECEIPTS (1) (Million US\$)	ANNUAL % CHANGE
1950	25282	-	2100	-
1960	69296	174.09	6867	227.00
1970	159690	130.45	17900	160.67
1975	214357	34.23	40702	127.39
1980	284841	78.37	102372	151.62
1981	288848	1.41	104309	1.89
1982	286760	-0.72	98634	-5.44
1983	284173	-0.91	98395	-0.24
1984	312434	9.94	109832	11.62
1985	322723	3.29	118158	5.76
1986	330527	2.42	139234	19.87
1987	356787	7.94	170456	22.42
1988	381946	7.05	196521	15.29
1989	414223	8.45	209416	6.56
1990	429250	3.63	249300	19.05

(1) Excluding international fare receipts
Source: World Tourism Organization (WTO)

Şekil: 5.18. Dünya Turizm Hareketliliğinin Seyahat -Gelir Açısından
Dağılımı [101]

% 0,95'e, 1990'da ise % 1,35'e yükselmiştir. Aynı dönemde; Yunanistan'ın Dünya Turizm gelirindeki oranı 1990' % 2,68, Mısır'ın ise % 1,05 olarak gerçekleşmiştir [101] [102].

5.3.2. Ülke Turizmi ve Bölgesel Turizmin Gelişimi:

Türkiye, Dünya Turizminin en önemli bölgelerinden birisi olan Akdeniz pazarında yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin Turizm Hareketini tanımlayabilmek için öncelikle Akdeniz Turizm Hareketinin incelenmesi daha doğru olacaktır.

Akdeniz Pazarı Dünya Turizminin üçte birini çeken bir bölgedir. Dünya Turizm Örgütü'nün verilerine göre 1985 yılı dünya toplam turizm hareketi 333 milyon kişiyi içerirken, Akdeniz Bölgesi bunun 11 milyonunu (% 34,5) çekmiştir [100].

Kuzeydoğu Akdeniz kesimi (Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Malta, Kıbrıs) Turizm açısından Akdenizin en hızlı gelişen ülkelerini oluşturmaktadır. 1960-1985 yılları arasında bu kesimin payı % 5,4'den % 16,2'ye yükselmiştir [100].

Türk Turizmi özellikle 1972-1980 yılları arasında oldukça düzensiz ve kararsız bir hareketlenme göstermiştir. Süreç için de turizmin önem kazandığı dönem 1980 sonrası, özellikle keskin artış görülen 1981-1985 yılları arasındaki dönemdir. Türk Turizmine geçmişten bugüne uzun vadeli bir bakışla bakıldığında 1963-1990 yılları arasında gelen turist sayısı açısından 27 kat, turizm geliri açısından 424 kat turizm harcaması açısından 9 kat artış izlenmiştir [103].

Türkiye'ye gelen turistlerin artış oranı, daha kısa vadeli dönemde, 1981-1990 yılları arasında incelendiğinde; 1981 yılı baz alınarak 4.65 kat artış izlenmiştir. Aynı dönemde, turistlerin giriş yaptıkları sınır kapılarına göre dağılımı incelendiğinde, sayısal değer olarak öne çıkan Akdeniz ve Ege Bölgesi kıyı kentlerinde izlenen artış oranı ülke ortalamasının çok üzerinde gerçekleşmiştir. Örneğin; 1981 yılı baz alındığında, gelen turist sayısında Balıkesir il ortalaması olarak 6,48 kat, Muğla il ortalaması olarak 11,65 kat artış (özellikle Bodrum'da 567,56 kat artış), İzmir il ortalaması olarak 5,18 Kat, Antalya il ortalaması olarak 73,60 kat (Merkez İlçede 143,24) artış izlenmiştir. (Tablo: 5.1) (Tablo: 5.2) (Tablo: 5.3).

Bu artış oranları ve turizm hareketliliğinin aylara göre dağılımı incelendiğinde ortaya çıkan yaz aylarındaki yoğunluk, ülke turizminin mevsimsel ve

Tablo: 5.1 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin
Geldikleri İkamet Ülkesine Göre Dağılımı
(1981 - 1989)

Ülke - Country	Yıllar - Years								
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Genel Toplam - General Total	1 158 125	1 148 363	1 506 557	1 855 337	2 190 217	2 397 282	2 906 065	4 265 197	4 516 077
OECD ÜLKELERİ - OECD COUNTRIES									
OECD ÜLKELERİ (AVRUPA) OECD COUNTRIES (EUROPE)	612 886	604 985	778 997	863 664	1 071 412	1 390 052	1 740 452	2 672 136	2 848 133
Almanya Fed. Cum. - Germany Fed. Rep. Of	181 713	201 596	238 660	267 527	321 227	399 389	593 583	901 297	958 879
Avusturya - Austria	36 664	50 452	71 081	70 669	93 376	91 872	93 758	133 266	174 839
Belçika - Belgium	15 245	13 376	17 617	15 168	28 167	33 075	34 274	45 579	52 183
Danimarka - Denmark	3 678	5 241	7 252	8 894	14 552	26 216	24 561	33 825	36 212
Finlandiya - Finland	5 785	8 405	10 665	10 903	17 740	22 176	23 778	53 554	77 553
Fransa - France	134 945	96 637	100 042	123 754	165 757	182 530	198 883	279 153	316 850
Hollanda - Netherlands	19 759	18 442	26 335	28 226	38 853	55 064	61 500	82 356	109 859
İngiltere - United Kingdom	67 273	66 014	92 239	106 954	149 635	171 749	308 286	470 535	410 457
İrlanda - Ireland (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	17 962
İspanya - Spain	10 872	10 315	12 595	21 004	21 513	25 835	33 835	49 084	58 343
İsveç - Sweden	11 451	6 791	9 706	9 101	10 800	18 653	28 651	45 286	65 251
İsviçre - Switzerland	19 030	27 713	37 640	37 979	51 329	55 905	60 710	78 596	98 493
İtalya - Italy	74 971	54 070	64 372	58 443	73 870	98 241	118 036	143 003	155 834
İzlanda - Iceland (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	686
Lüksemburg - Luxembourg (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	2 669
Norveç - Norway	3 392	3 391	3 953	6 462	8 945	10 986	17 502	24 564	25 424
Portekiz - Portugal	780	1 843	2 608	2 941	1 481	2 752	3 813	5 638	6 188
Türkiye - Turkey	9 043	13 305	11 571	14 529	7 698	8 472	17 140	42 379	29 810
Yunanistan - Greece	18 335	27 394	72 661	81 110	66 469	187 137	122 142	284 021	250 641
OECD ÜLKELERİ (DİĞER) OECD COUNTRIES (OTHER)	123 743	121 344	192 829	264 483	283 646	157 069	217 787	245 755	300 709
A.B.D. - U.S.A.	101 966	97 307	158 120	213 498	204 818	88 246	137 563	158 389	190 565
Avustralya - Australia	5 281	7 755	12 314	16 372	24 389	29 767	26 074	29 922	32 301
Japonya - Japan	5 635	8 953	11 447	15 209	25 559	21 229	29 825	27 750	35 504
Kanada - Canada	10 861	7 329	10 948	19 404	28 880	17 827	24 325	29 694	31 953
Yeni Zelanda - New Zealand (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	10 386
DİĞER AVRUPA ÜLKELERİ OTHER EUROPEAN COUNTRIES	90 195	99 081	126 721	173 975	178 546	343 934	343 876	540 588	667 354
Arnavutluk - Albania (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	328
Bulgaristan - Bulgaria	15 901	25 117	31 070	26 691	15 664	11 680	9 820	8 095	33 019
Cekoslovakya - Czechoslovakia	3 214	4 751	6 908	5 433	4 540	6 433	6 614	5 596	10 505
Macaristan - Hungary	11 369	17 359	24 991	22 791	20 925	17 692	15 557	53 089	191 096
Polonya - Poland	26 361	6 341	17 977	49 667	59 879	47 806	58 960	158 053	179 314
Romanya - Romania	5 250	10 420	8 736	12 980	12 590	20 482	25 566	21 226	12 324
Sovyetler Birliği - U.S.S.R.	12 134	11 715	13 063	14 095	11 507	15 619	19 302	21 567	37 087
Yugoslavya - Yugoslavia	15 966	23 378	23 976	42 318	53 441	224 222	208 657	272 962	203 681
ASYA ÜLKELERİ ASIAN COUNTRIES	151 748	191 844	279 313	369 615	426 376	384 496	417 045	533 559	560 240
Afganistan - Afghanistan (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	711
Bahreyn - Bahrain (1)	-	-	-	-	1 988	3 403	4 342	4 843	3 210
Bangladeş - Bangladesh (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	748
Birleşik Arap Emirlikleri - U.A.E (1)	-	-	-	-	3 031	2 403	4 842	5 557	4 823
Çin - China (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	1 886
Endonezya - Indonesia (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	859
Filipinler - Philippines (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	2 566
Hindistan - India (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	2 887
Irak - Iraq	13 876	24 211	16 657	9 648	7 617	7 825	7 154	10 508	13 967
Iran - Iran	11 286	9 943	21 348	137 641	213 753	141 694	144 462	224 054	219 068

Tablo: 5.1 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin
Geldikleri İkamet Ülkesine Göre Dağılımı

(1981 - 1988)

Ülke - Country	Yıllar - Years								
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
İsrail - Israel	5 423	3 741	4 496	4 036	5 423	10 164	12 670	25 690	33 311
Katar - Qatar (1)	-	-	-	-	710	850	1 686	2 053	2 211
Kore - Korea (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	1 311
Kuveyt - Kuwait (1)	-	-	-	-	23 206	11 295	26 637	28 801	17 111
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Turkish Republic Northern Cyprus	35 119	46 097	69 341	51 602	44 393	47 605	49 653	46 415	52 761
Lübnan - Lebanon	17 211	15 331	9 943	11 610	9 844	11 593	11 743	8 278	10 771
Malezya - Malaysia (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	2 171
Pakistan - Pakistan	3 437	6 307	9 622	11 880	12 892	13 007	11 190	8 501	10 130
Singapur - Singapore (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	3 941
Suriye - Syria	40 960	58 354	96 603	88 612	45 922	70 726	72 388	96 138	104 144
Suudi Arabistan - Saudi Arabia	10 229	10 338	19 263	28 836	32 291	31 102	39 809	38 979	36 253
Tayland - Thailand (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	901
Umman - Oman (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	651
Ürdün - Jordan	13 195	17 522	31 505	25 750	24 862	32 713	29 142	31 981	25 313
Yemen - Yemen (1)	-	-	-	-	536	116	922	1 801	2 347
AFRİKA ÜLKELERİ AFRICAN COUNTRIES	5 223	9 982	26 259	37 397	50 498	51 841	108 731	155 584	87 564
Cezayir - Algeria (1)	-	-	-	-	797	10 137	11 626	23 304	11 342
Fas - Morocco (1)	-	-	-	-	764	2 688	1 353	2 267	3 222
Libya - Libya	2 401	3 855	16 459	23 442	24 832	10 955	55 232	79 190	31 651
Mısır - Egypt	2 822	6 127	9 800	13 955	14 730	7 899	7 562	15 442	13 724
Senegal - Senegal (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	464
Sudan - Sudan (1)	-	-	-	-	3 720	10 334	21 545	18 650	10 600
Tunus - Tunisia (1)	-	-	-	-	5 655	9 828	11 413	16 731	17 160
AMERİKA ÜLKELERİ AMERICAN COUNTRIES	-	-	-	-	-	-	-	-	24 448
Arjantin - Argentina (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	3 407
Brezilya - Brazil (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	7 367
Kolombiya - Colombia (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	1 885
Meksika - Mexico (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	6 936
Panama - Panama (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	930
Peru - Peru (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	574
Paraguay - Paraguay (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	400
Şili - Chile (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	1 060
Uruguay - Uruguay (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	764
Venezuela - Venezuela (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	1 035
Diğer Ülkeler OTHER COUNTRIES	174 330	121 127	102 438	146 203	179 739	69 890	78 174	117 575	27 627

(1) 1981, 1982, 1983, 1984 yıllarına ait veriler "Diğer Ülkeler" içinde kapsanmıştır.

(1) Data for 1981, 1982, 1983, 1984 included in "Other countries".

(2) 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988 yıllarına ait veriler "Diğer Ülkeler" içinde kapsanmıştır.

(2) Data for 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988 included in "Other countries".

Kaynak: DİE Turizm
İstatistikleri

Tablo: 5.2. 1981-1990 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin Giriş
Kapasite ve Giriş Yoluna Göre Dağılımı

A. Hava-Air B. Demir-Rail C. Kara-Road D. Deniz-Sea

Giriş kapılarının bağlı olduğu il ve giriş yolu By province of arrival and mode of transport		Yıllar - Years									
		1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	
Genel Toplam - General Total		1 158 125	1 148 363	1 506 557	1 855 337	2 190 217	2 397 282	2 906 065	4 265 197	4 516 077	
Toplam - Total		A	374 009	400 678	564 470	738 158	863 153	966 424	1 419 413	2 142 975	2 347 283
		B	25 730	33 935	26 978	29 129	49 528	53 857	65 086	68 490	77 155
		C	233 032	313 280	422 031	509 393	728 780	931 079	846 101	1 328 230	1 327 402
		D	74 735	92 350	116 801	118 255	143 933	132 186	187 968	266 177	243 457
			450 619	308 120	376 277	460 402	404 823	313 736	387 497	459 325	520 800
İstanbul		A	11 223	18 097	29 514	48 846	70 678	101 772	216 903	381 338	608 196
Merkez - Center		D	5 417	7 187	13 716	30 711	56 860	86 692	200 767	360 637	586 640
Merkez - Center		D	160	64	419	141	296	686	1 143	7 434	3 815
Akçaya		D	158	280	88	373	435	427	344	169	874
Kas		D	1 584	2 824	1 855	2 363	1 943	1 637	1 213	1 248	6 633
Finke		D	-	-	-	-	183	198	230	286	340
Günbürlük - Excursion			3 904	7 742	13 436	15 258	10 961	12 132	13 206	11 564	9 694
Van		D	188 991	129 797	136 262	218 504	212 032	156 024	206 807	248 364	255 560
Kütadasi		D	10 901	11 872	17 514	16 875	21 110	17 362	28 480	38 614	36 843
Günbürlük - Excursion			178 090	117 925	118 768	201 629	190 922	138 662	178 327	209 750	218 717
Elazır		D	3 378	4 942	4 618	12 450	18 128	23 395	26 582	37 646	38 469
Ayvalık		D	2 645	3 354	4 287	6 785	10 832	14 229	15 515	22 522	23 208
Bandırma		D	431	120	97	112	120	100	49	89	97
Günbürlük - Excursion			302	1 468	234	5 553	7 176	9 066	11 018	15 035	15 164
Erzurum		D	848	146	3 425	2 392	4 570	4 594	4 155	4 258	4 155
Merkez - Center		D	194	146	628	822	287	292	334	460	281
Günbürlük - Excursion			654	-	2 797	1 570	4 283	4 302	3 949	3 792	3 874
Antalya		A	470 495	406 851	554 092	686 306	720 727	712 074	873 564	1 174 318	1 146 373
Atatürk		D	301 879	295 483	431 470	561 390	605 510	608 018	749 325	1 026 850	968 426
Galata		D	2 911	4 432	3 487	5 117	7 081	11 053	10 460	17 387	13 152
Günbürlük - Excursion			165 705	106 936	119 135	119 799	108 136	93 003	113 779	130 081	164 795
İzmir		A	100 622	93 137	119 470	142 062	179 813	177 271	330 379	515 942	504 747
Adnan Menderes		A	-	-	-	-	-	-	-	411 502	417 464
Çiğli		D	26 435	44 294	49 540	72 980	106 150	143 785	258 943	-	-
Merkez - Center		D	1 741	1 605	2 847	4 107	15 384	5 874	37 546	58 710	25 686
Çesme		D	6 437	5 465	5 612	6 696	10 089	11 433	10 467	19 050	19 287
Dikili		D	55	27	47	164	127	189	127	111	225
Günbürlük - Excursion			65 954	41 746	61 424	58 115	48 063	15 990	23 296	26 569	42 085
İzmit		A	34 952	33 358	55 751	69 726	99 156	137 853	207 550	357 847	387 912
Dalaman		D	4	4 972	11 554	13 637	30 140	59 399	118 010	237 206	259 955
Bodrum		D	4 216	6 011	8 198	9 990	13 040	15 973	25 477	35 863	38 560
Datça		D	3 669	1 210	1 577	2 302	2 583	2 691	2 096	1 888	1 981
Fethiye		D	1 330	1 440	2 635	2 854	2 989	2 916	2 938	2 221	2 053
Güllük		D	51	105	208	359	512	467	153	207	564
Marmaris		D	7 967	12 537	15 929	18 180	24 010	22 973	23 651	27 020	29 257
Günbürlük - Excursion			17 715	7 083	15 650	22 404	25 882	33 434	35 225	53 442	55 542

Kaynak: DİE Turizm
İstatistikleri

Tablo 5.3: 1981:1989 Döneminde Türkiye'ye Gelen Turistlerin Giriş Kapısına Göre Dağılımı Endeksi

Giriş Kapıları	Yıllar									
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Genel Toplam	100	99	130	160	189	207	251	368	390	465
ANTALYA	100	161	263	435	680	907	1933	3398	5418	7360
Merkez	100	130	253	553	1019	1554	3620	6600	10587	14324
Alanya	100	177	56	236	187	434	217	107	553	3449
Kaş	100	178	117	149	123	103	76	79	431	281
Finike	-	-	-	-	100	108	126	156	186	149
Günibirlik	100	193	335	381	274	303	330	289	242	507
AYDIN	100	69	72	115	112	82	109	131	135	143
Kuşadası	100	109	161	155	184	159	261	354	356	430
Günibirlik	100	66	67	113	107	78	100	118	123	125
BALIKESİR	100	146	137	368	537	692	787	1114	1139	648
Ayvalık	100	127	162	256	409	538	586	852	877	246
Bandırma	100	28	22	26	28	23	11	21	23	18
Günibirlik	100	486	77	1839	2376	3002	3648	4978	5021	5071
ÇANAKKALE	100	17	404	282	1128	542	505	502	490	951
Merkez	100	75	328	424	149	150	172	240	269	872
Günübirlık	100	-	428	240	655	656	604	580	592	975
İSTANBUL	100	86	118	146	158	151	186	249	244	238
Atatürk	100	98	143	186	200	201	249	340	321	305
Galata	100	152	120	176	243	380	359	597	452	521
Günübirlık	100	64	72	72	65	56	69	78	99	112
İZMİR	100	92	119	141	179	176	328	513	502	518
A.Menderes	100	-	-	-	-	-	-	100	102	110
Çiğli	100	167	187	276	680	544	979	-	-	12
Merkez	100	92	163	236	884	337	2156	3372	1475	333
Çeşme	100	85	87	104	157	176	163	296	299	264
Dikili	100	49	85	298	773	344	230	202	409	182
Günübirlık	100	63	93	88	73	24	35	40	64	63
MUĞLA	100	95	159	199	284	394	594	1024	1110	1166
Dalaman	100	100	232	274	606	1195	2373	4770	5228	5656
Bodrum	100	143	194	237	309	379	604	865	915	609
Datça	100	33	43	63	70	73	257	51	54	40
Fethiye	100	29	53	57	51	59	60	59	41	44
Güllük	100	205	408	704	1004	916	300	406	1105	455
Marmaris	100	157	200	228	301	288	297	339	367	359
Günübirlık	100	40	88	126	146	189	199	302	313	384

Tablo 5.4

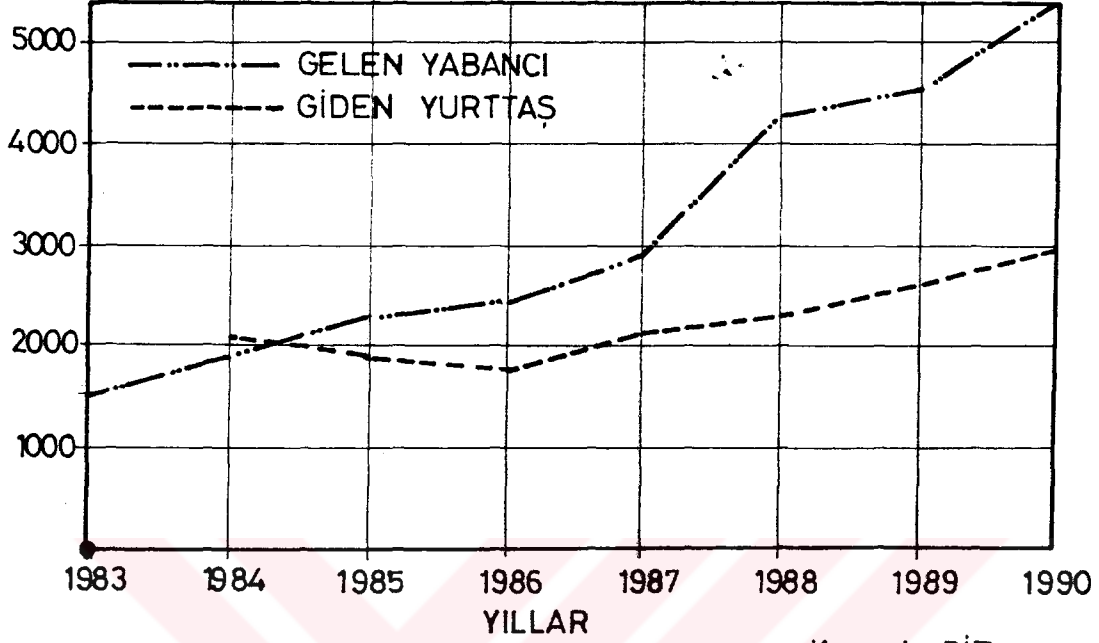
Türkiye'ye Gelen Yabancıların Seyahatlerinin Aylara Göre Dağılımı

Ay	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Top.-Total	1506557	1855337	2190217	2397282	2906065	4265197	4516077	5392835
Ocak	45557	54633	77192	81026	78840	115227	113537	115137
Şubat	40812	57358	74563	77997	92159	129728	128543	143273
Mart	68893	77881	114790	139304	107036	205607	253748	242474
Nisan	97505	139633	156623	182449	233492	304283	348069	431102
Mayıs	159819	168896	202650	233228	290226	457727	485824	529105
Haziran	145454	180408	234232	236685	320529	439408	445229	560463
Temmuz	252101	265050	344221	319274	399735	604752	588652	707812
Ağustos	230862	277334	350678	339840	464412	627116	643487	778043
Eylül	197701	262041	264276	278737	348014	552949	611920	668111
Ekim	130863	171443	189214	231336	268340	453191	468497	526742
Kasım	67645	112649	99575	148828	156815	208459	249317	367537
Aralık	69192	88011	82203	128578	140467	166696	195255	323036

Kaynak: DİE İstatistikleri

İç-dış turizm

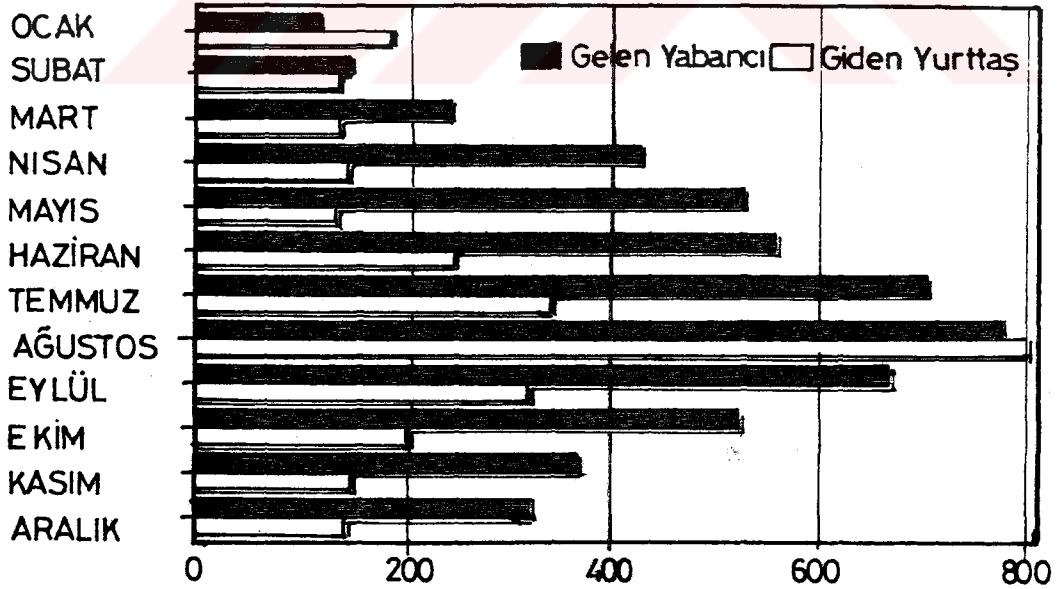
BİN KİŞİ

Kaynak: DİE

Aylara göre dağılım

1990 YILI

Kaynak: DİE

Şekil: 5.19. Türkiye'nin İç ve Dış Turizm Hareketliliği ve Aylara Göre Dağılımı [104]

fonksiyonel kullanım yapısını ortaya koymaktadır. (Tablo: 5.4) (Şekil: 5.19).

Türkiye, sahip olduğu doğal, tarihsel ve kültürel kaynakların çokluğu ile turistler için merak etkenini önemli ölçüde uyaracak bir ülke konumundadır. Türkiye'nin Ege ve Akdeniz Bölgeleri, Tatil Turizmi için arzu edilen iklimi ve binlerce kilometreyi bulan doğal kıyılarının uzunluğu, başta Ege ve Akdeniz Bölgeleri olmak üzere diğer bölgelerine de dağılmış bulunan Arkeolojik ve Kentsel Yapı (Sit) değerleriyle Ilıcaları, Gelenekleri, Folkloru, Ulusal Giysileri, Müzik ve yöresel Bayramları ve Gastronomik (Yöresel Yemek) özellikleri ile turist çekici niteliklere fazlasıyla sahip olduğu bir gerçektir.

Türkiye'ye gelen ziyaretçilerin, ziyaret nedenlerine göre dağılımı incelendiğinde turizm amacıyla yapılan ziyaret sebebi; 1983'de % 82 pay alıyorken, 1985 yılında % 73'e düşen bir azalma, 1989 yılında ise % 87'ye ulaşan bir artış göstermiştir. 1985 yılında turistik amaçla gelenlerin oranındaki düşüş sebebi; Akdeniz ve Ege'deki Politik Sebepler, Bölgesel Uluslararası Terör Olayları ve Çernobil'deki Nükleer Kaza olaylarının olası etkilerinin, Türkiye üzerindeki yansımalarının korkutucu etki yapmasıdır (Tablo: 5.5) [103].

<u>Yabancıların Türkiye'yi Tercih Sebepleri</u>	<u>Oran %</u>
Merak	73
Arkeolojik Değerler	53
Eğlence İmkanları	37
Psikolojik Yakınlık	35
Mali İmkanlar	25
Mesafi	5
Din	4
Sağlık Nedenleri	0,6

(Sonuçlar Birden fazla tercih nedeni ile % 100 üzerinden değil, genel eğilimin değerlendirilmesi açısından önem kazanmaktadır).

Türkiye'ye gelen turistlerin geliş sebebine göre yapılan bir anket çalışmasında ortaya çıkan sonuca göre; geliş sebebi olarak merak etmen, Arkeolojik Tarihsel, Doğal ve Kültürel Değerlerin ağır basması ülke

turizminin temel dayanağının ve geliştirilme potansiyelinin, birincil çekicilikler kapsamındaki "Doğal, Kültürel ve Tarihi Mekanlar"ın akılcı politikalarla değerlendirilmesi ve turizm pazarında kullanımının dengeli bir modele dayanması gereğini ortaya çıkarmaktadır [105].

Türkiye'ye gelen turistlerin, geldikleri ikamet ülkelerine göre yapılan incelemede; 1981 yılına oranla toplam turist sayısı içinde önemsiz bir orana sahip Afrika ülkesinden gelen turist sayısında 167 kat artış izlenmiştir. Ülkenin genel turizm yapısında önemli paya sahip olan OECD üyesi Avrupa ülkelerinden gelenlerde 1981 yılına oranla 4,65, diğer Avrupa Ülkelerinden gelenlerde ise 7, 4 kat Asya ülkelerinden gelenlerde ise 3,7 kat artış izlenmiştir. Bu gelişme eğilimlerinin 2000'li yıllarda da süreceği kestirilmektedir. (Tablo:5.1) (Tablo: 5.6) (Tablo: 5.7).

Ülke turizminin, 2000'li yıllarda Dünya Turizm Hareketi içindeki öneminin saptanması, potansiyelinin ve taşıma kapasitesinin belirlenmesi için yapılacak kestirimler; ülkelerin turizm potansiyelinde büyük öneme sahip birincil çekicilik kaynakları ve ikincil çekicilik kaynaklarındaki niteliksel ve niceliksel değişimler, dünya turizm dengesi ve psikolojisi, bölgesel ve ulusal politikalara bağlı değişimler ve medya faktörünün değerlendirilmeye alınmasını gerektirir. Ancak bu çalışmanın yapılması, turizm hareketinin iç devinimsel sınıflamalarını belirleyen değişkenlere dönük projeksiyonların yapılabilmesi daha detaylı bir inceleme ve Matematiksel Model Yöntemleri ile Toplum Psikolojisi Bilim Dalları ağırlıklı incelemeyi gerektirip, çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Ancak Türkiye'nin son yıllarda Turizm Sektöründeki gelişim ve gelen turist sayılarındaki niteliksel ve niceliksel gelişmeler gözönünde bulundurulduğunda, Şekil: 5.20'nin yardımı ile genel bir projeksiyon yapılabilir.

Tablo 5.5.

TÜRKİYE'YE GELEN YABANCILARIN SEYAHAT NEDENİNİN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

Seyahat	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Toplam	1506507	1855337	2190217	2397282	2906065	4265197	4516077	5392835
Turizm	1238472	1517701	1646921	1945639	2353989	3575603	3920361	---
Eğitim	1175	21342	9561	11339	11653	14330	14108	---
Çalışma	1292	2471	4193	4494	14152	16056	11436	---
İş İlişkiler	28202	77396	63610	90278	126627	137971	147361	---
Kamu Hizmeti	12870	22882	32894	28476	30428	32933	21916	---
Sportif İlişkiler	2473	10801	19132	13873	10609	15176	9924	---
Konferans	121	121	6052	14988	18040	25575	29351	---
Refakat	85346	78345	108529	118356	202699	281975	256171	---
Diğer	126327	124129	299325	169839	137868	165578	105449	---

(1) 24 saatten az kalanları da kapsar

(2) Diğer sütununda kapsamıştır.

Kaynak : DİE İstatistikleri

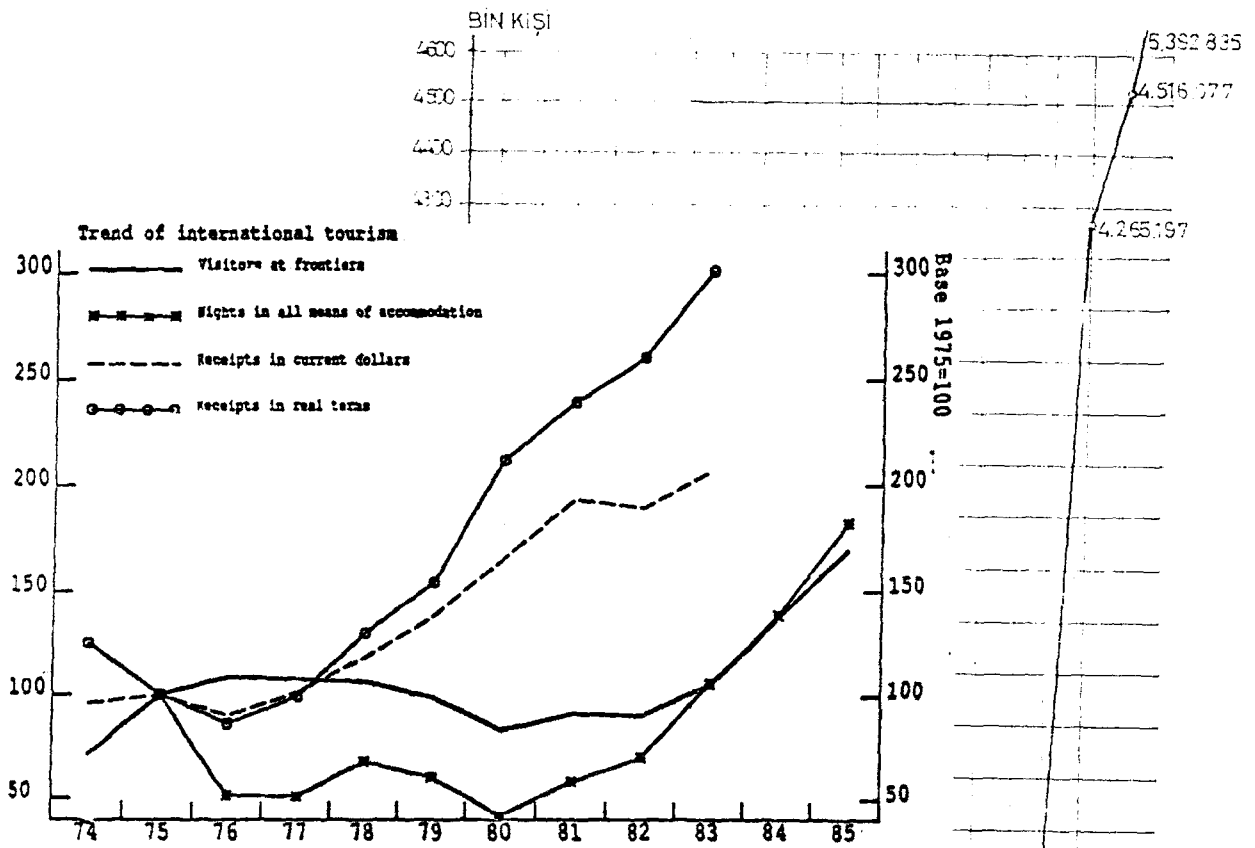
Tablo 5.6

TÜRKİYE'YE GELEN TURİSTLERİN GELDİKLERİ ÜLKEYE GÖRE DAĞILIMI (%)									
Ülkeler	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
OECD(Avrupa)	52,9	52,7	51,7	46,6	49	58	60	62,6	63
OECD(Diğer)	10,7	10,6	12,8	14	13	6,8	7,6	5,8	6,6
Avrupa(Diğer)	7,8	8,6	8,5	9,4	8	14	11,8	12,7	14,8
Asya	13	16,7	18,5	20	19,5	16	14	12,6	12,4
Afrika	0,6	0,9	1,7	2	2,3	2,2	3,8	3,6	2
Diğer	15	10,5	6,8	8	8,2	3	2,8	2,7	1,2
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 5.7

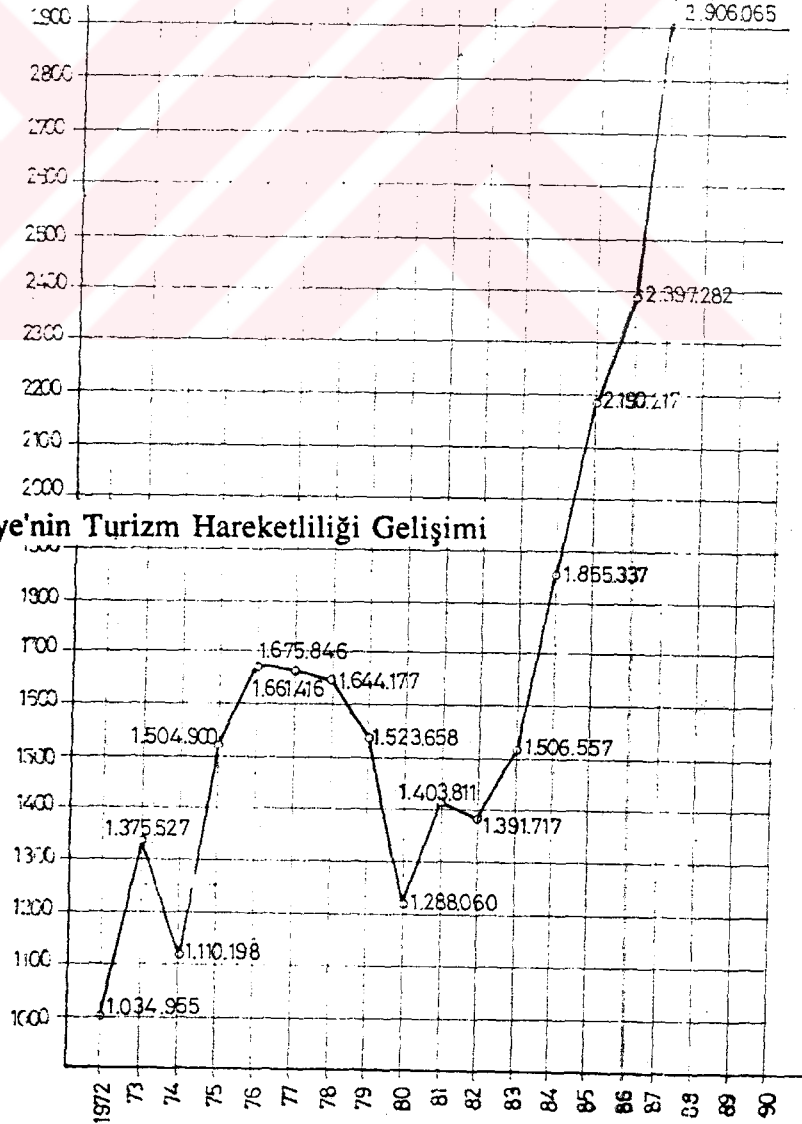
TÜRKİYE'YE GELEN TURİSTLERİN GELDİKLERİ ÜLKEYE GÖRE DAĞILIMI (GELİŞİM ENDEKSLERİ)									
Ülkeler	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1987	1989
OECD(Avrupa)	100	98,7	127	141	175	227	284	436	465
OECD(Diğer)	100	98	155,83	213,7	229	126,9	176	199	243
Avrupa(Diğer)	100	110	141	193	198	381	381	600	740
Asya(Diğer)	100	126	184	244	281	253	275	352	370
Afrika	100	191	503	716	967	992	2082	2979	1676
Diğer	100	69,49	58,76	83,86	103	40	44,84	67,44	15,85
Toplam	100	99,16	130	160,2	189,12	207	251	368,3	390

Kaynak :DİE İstatistikleri

Turkey's tourism trend. Source: CECD, 1989:687,

Şekil: 5.20. Türkiye'nin Turizm Hareketliliği Gelişimi

Tablo: 5.8.

Dünya ve Türkiye Turizm Gelişimi Projeksiyonu (Bin Kişi)

	1970	1980	1990	1970/80	1980/90	1970/9	2000	2010
Dünya Turizmi	159.690	284.841	429.250	+178	+151	+269	703.970	1.154.510
Akdeniz Turizmi								
Türkiye Turizmi	904	1.288	5.393	+142	+418.7	+596	15.100	42.281

Yukarıdaki hesaplama; yüzeysel bir hesaplama olup Dünya ve Türk turizm işlevini etkileyebilecek iç ve dış dinamikleri değerlendirme içine almamaktadır. Ancak, turizm gelişimin genel bir eğilim ile gösterme amacı ile ifade edilmektedir. Öte yandan 1980 yılında yapılan bir projeksiyon Şekil: 5.21'de yer almaktadır (Şekil: 5.21).

Turizm işlevi; Ülkenin ekonomik yapısındaki önemi, turizmin milli gelirdeki payı, dış satım gelirin oranı ve turizmin yatırımları açısından aşağıdaki şekilde değerlendirilebilir: (Tablo: 5.22) (Tablo: 5.23).

*Turizmden sağlanan gelirler incelendiğinde, Türkiye'nin yıllar boyunca, bir sektör olarak turizm işlevinden elde ettiği gelirde artış izlenmektedir. Turizm gelirlerinin belirlenmesinde, değişik kaynakların, değişik veriler vermesi konuyu karmaşıktırmaktadır. Merkez Bankası ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın niceliksel verilerinde farklılıklar izlenmektedir. Dolayısı ile kurumlar arasında bir veri birliğine gidilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

*Genel olarak Türkiye'nin milli gelirdeki (GSMH) Turizm Sektörünün payı; 1985-1989 yılları arasında % 2,8'den % 3,5'e ulaşırken, aynı dönemde bu gelirin dış satım gelirin oranı % 18,6'dan % 21,9'a erişmiştir. Söz konusu dönemde Sayısal olarak turizm geliri 1 milyar 54 milyon ABD Dolarından 3 milyar 346 milyon ABD dolarına (1990) ulaşmıştır. Turizm gelirin on yıllık dönemde 3,17 kat artışına (yıllık ortalama 0,63 artışa) rağmen, turizm gelirin milli gelirdeki payı, ve dış satım oranının düşük gerçekleşmesi ülke ekonomik yapısındaki gelişme ve dış satım artışına bağlı olan gelişim sonucudur (Şekil 5.22) [73].

*Türk Turizminde; turizm geliri ve gideri arasındaki dengenin 1985-1990 yılları arasında ortalama + 4.49 kat oluşu ve turizm gelirlerinin turizm gelirin'e oranının % 30,74'den % 15,81'e düşüşü izlenmiştir. Ülke Ekonomisindeki turizmin; bir sektör olarak gelişim potansiyelinin büyük olduğu ve ülke ekonomisinde, yapılan yatırımların karlılık, ve en kısa sürede geri dönüş hızının yüksekliği gözönünde bulundurulmalıdır. Türkiye'nin Turizm Gelir / Gider dengesinde ortaya çıkan artı değer diğer ülkelerle kıyaslandığında; Avrupa Ortalamasının altına inilmediği, Kanada ve ABD, Avustralya ve Japonya'dan daha iyi durumda olduğu görülür. Ülke turizmi, genel olarak artı değer üretirken, Dünya Turizm Hareketi Gelir/Gider dengesi açısından açık vermektedir (Tablo: 5.9) [18].

*Ülke turizminde 1987 yılından sonra görülen önemli bir değişiklik Yat Turizmi'ndeki gelişme ve yerel yönetimlerin orman, kıyı ve yeşil alanları turizme açmasıyla, seçkin turizme hizmet veren Lüks Otel yapımına izin veren bir süreç içine girmeleri sonucu yatak kapasitesinde artışlar izlenmiştir. 1987 yılında Turizm İşletme Belgeli Yatak Sayısı 110.000 adet, Turizm Yatırım Belgeli Tesislerdeki toplam yatak kapasitesi 120.000 adet dolayındadır. 1991 yılında yapılan bir araştırmaya göre; ise sadece Akdeniz ve Ege Bölgesindeki yatak kapasitesi toplam 594.400 adete ulaşmıştır. Bu sayının içinde, turist gruplarına kiralanabilen II. konutlardaki yatak kapasitesi dahil değildir. (Şekil: 5.24)(Şekil: 5.25)

*Türk Turizmi, yatak hacmini artırma yolunda yatırımlara koşut olarak bir artış göstermektedir. Türkiye, Akdeniz bölgesinde yatak hacmi artışında ilk sırayı almaktadır. Yıllık ortalama otel kapasitesi artış oranı Türkiye için % 8,3 iken diğer Akdeniz ülkeleri için ortalama % 2'dir, diğer tür konaklama tesislerindeki artışla birlikte bu oran Türkiye için % 20,7 olarak gerçekleşmektedir. (Akdeniz Ortalama % 7 artış) (Tablo: 5.9)

*Yatak hacmi ve niteliğinde incelemede ağırlık 1-2-3 yıldızlı konaklama tesislerinde olup, 1980 sonrasında, daha belirgin olarak benimsenen "Selektif Turizm" politikasına uygun olarak 5 yıldızlı otellerin sayıları ve bu standarttaki yatak hacminde artışlar görülmektedir. (Şekil: 5.26)

Yatak hacminde ve niteliğinde gözlemlenen bu yükseliş kısa ve uzun vadeli değerlendirmeler içinde alınmalıdır; kısa vade içinde, ülke olma kişiliğindeki Türkiye. bu değişime uygun ayak uyduran bir

uygulama içindedir. Ancak uzun vadede değerlendirmede durum değişebilmekte, talepte beklenmeyen değişmelerin yaşanabilmesi, bu yatırım ve yatak kapasitesini atıl duruma sokma tehlikesini her zaman mevcut kılmaktadır.

Öte yandan Dünya Turizminde büyük tur operatörlerinin spekülatif davranışları sonucu, ülkelerin turizm açısından popülerliğini yitirmesi, dengesiz fiat politikaları nedeni ile talep istikrarsızlığının yaşandığı ülke örnekleri gözönünde bulundurulmalıdır. Ve tarihi, kültürel ve doğal alanların turizme açılmasında; koruma eylemleri, planlam eylemleri ile birleştirilmelidir. Tarihi, Doğal ve Kültürel kimliğini yitiren turistik bölgelerin turistik çekiciliklerinin sona erdiği unutulmamalıdır.

5.3.3. Ayvalık Kentinin Turizm Potansiyeli

Ayvalık Kentinin Turizm potansiyelinin saptanmasında üç aşamalı açıklama yapılacaktır. İlk aşamada, 1981-1990 Turizm İstatistik sayımlarına dayanan sayısal verilerle kentin turizm açısından gelişimi, ve kentin fiziksel mekanında izlenen etkiler, ve ayrı dönemde planlama eylemleri ile getirilen yatak kapasitesi ile turizm işlevindeki niceliksel gelişmeler açıklanacaktır.

İkinci aşamada ise; 4. Bölümde belirtilen noktalar ışığında, Turizm pazarında yer alan kente; turizm işlevinin olumlu ve olumsuz etkileri açıklanacaktır.

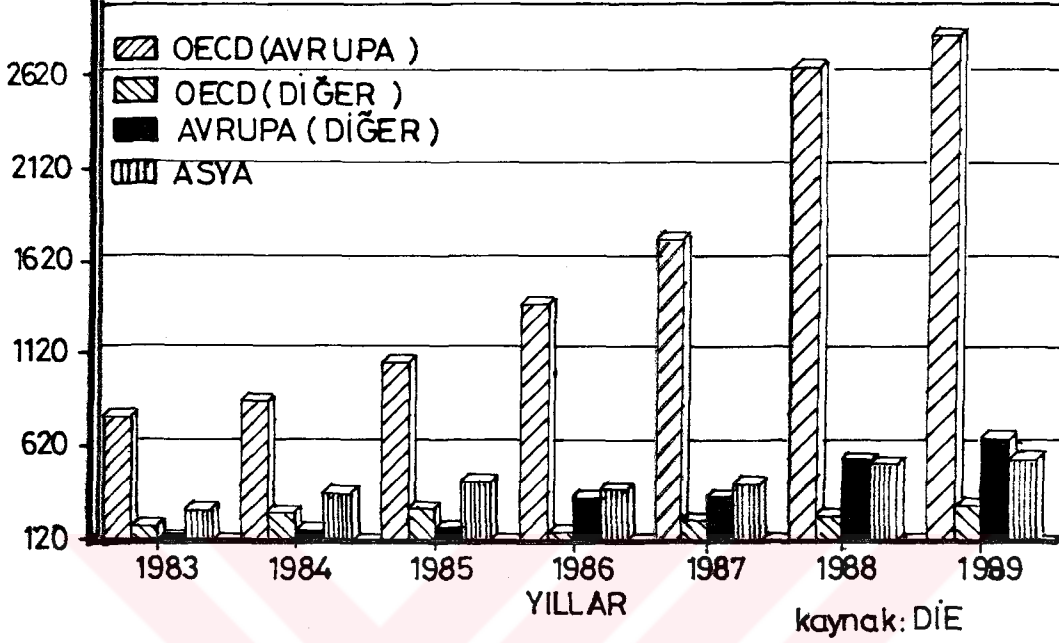
Üçüncü aşamada ise alanda, önceki kısımlarda açıklanan turistik çekiciliklerin değerlendirilmesi planlama-koruma eylemleri ile birleştirilerek bir model arayış ile alana dönük öneriler verilecek ve bu öneriler doğrultusunda, kentin turizm potansiyeli saptanmaya çalışılacaktır.

Yapılacak açıklamalar genel başlıklar olarak aşağıda sıralanmıştır.

- 1- Ayvalık Kentinin Turizm Gelişimi
- 2- Ayvalık Kentine Turizm İşlevinin Etkileri
- 3- Ayvalık Kentinin Turistik Çekicilikler Kapsamındaki Turizm Potansiyeli

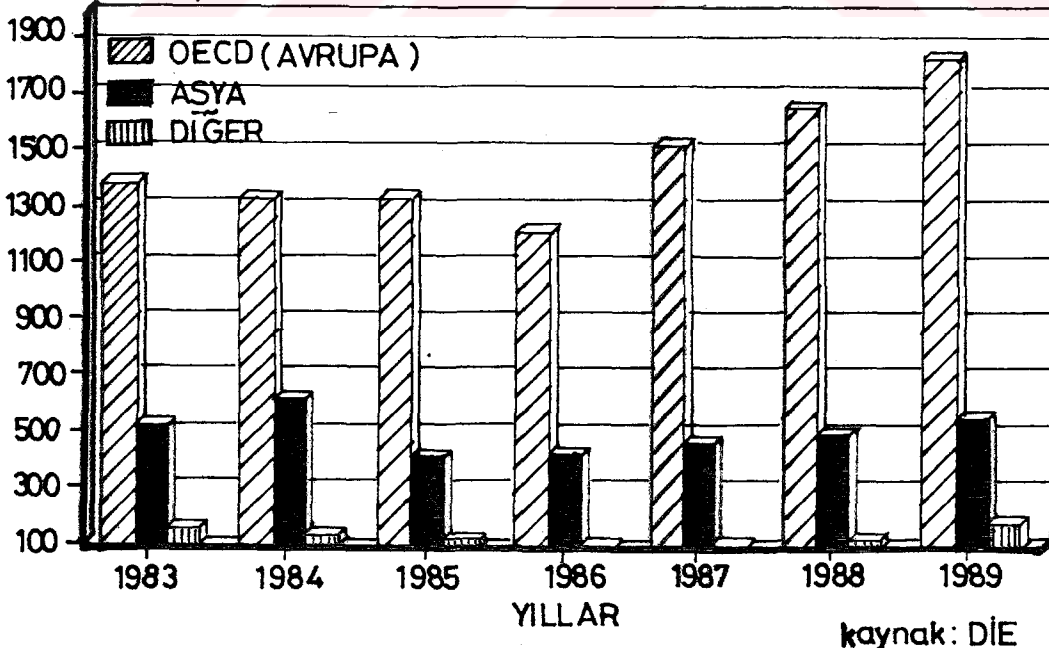
Gelen Yabancı

BİN KİŞİ

Giden Yurttaş

BİN KİŞİ

Şekil: 5.21. Türkiye'nin Yerli ve Yabancı Turist Hareketliliğinin Gelişimi (1983-1989 Dönemi)

DEVELOPMENTS IN TOURISM SECTOR

Year	Foreign arrivals	Turkish citizens travelling abroad	Tourism revenues (million \$)	Tourism revenues (million \$)	Licenced expenditures capacity
1963	198.841	41.833	7.6	20.5	19.000
1969	694.229	147.303	36.6	42.4	24.907
1974	1.110.298	1.106.228	193.6	151.9	40.895
1979	1.523.658	1.534.872	230.0	95.0	53.956
1983	1.625.099	1.988.162	408.0	127.0	65.934
1984	2.117.094	2.071.189	840.0	277.0	68.266
1985	2.614.824	1.806.163	1.054.0	324.0	85.000
1986	2.391.085	1.622.237	950.0	313.0	105.000
1987	2.855.546	1.921.681	1.476.0	448.0	110.000
1988	4.172.727	2.114.780	2.355.3	358.0	122.000
1989	4.459.151	2.464.318	2.556.5	565.0	140.364
1990	5.374.024	2.820.866	3.346.1	526.0	173.227

COMPARISON OF THE INVESTMENT REVENUES WITH THE GROSS
NATIONAL PRODUCT AND EXPORT REVENUES

	1985	1986	1987	1988	1989
I. TOURISM REVENUES SHARE IN THE GROSS NATIONAL PRODUCT	2.8	2.1	2.7	3.3	3.5
II. RATE OF TOURISM REVENUES TO EXPORT	18.6	16.1	16.9	20.2	21.9
III. TOURISM REVENUE/ EXPENDITURE BALANCE (TL)	1.158.4	901.4	1.273.4	1.993.4	1939.0
IV. RATE OF TOURISM BALANCE TO EXPORTS.	14.5	12.1	12.5	16.8	20.7

Şekil: 5.22. Türkiye'nin Turizm Sektörü ve Milli Gelire Oranla Gelişimi. [73]

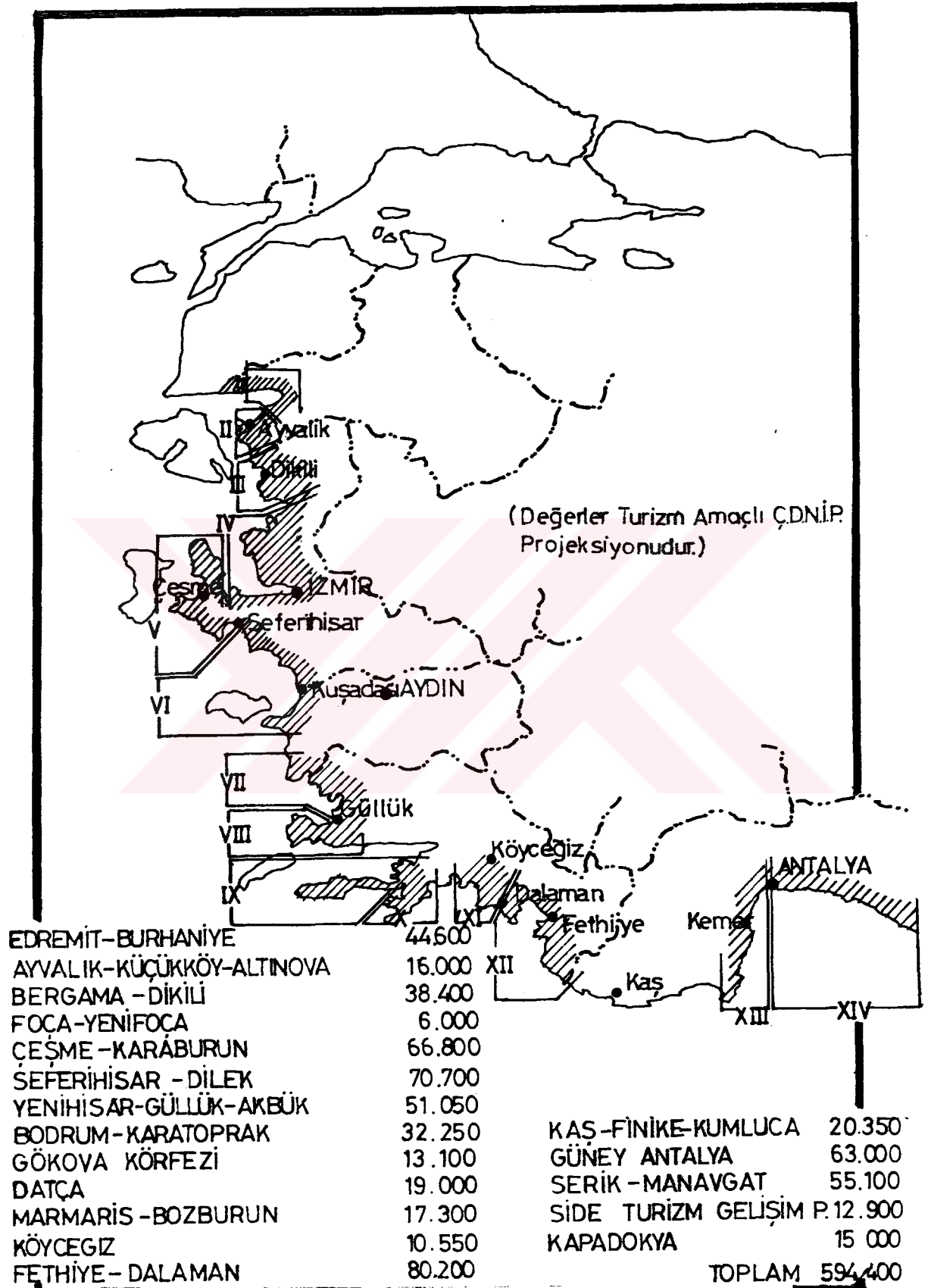
DEVELOPMENT OF TURKISH TOURISM IN THE LAST FIVE YEARS

	1985	1986	1987	1988	1989
I. Total number of foreigners	2.614.924	2.391.085	2.855.546	4.172.727	4.459.151
2. Those coming from EC countries and their share in total	1.614.300 61.7	1.081.809 45.2	1.356.138 47.5	2.249.530 53.9	2.260.673 50.7
3. Tourism Revenues (Million Lira)	1.094.0	1.215.1	1.721.1	2.355.3	2.556.5
4. Tourism Investments (Billion TL over 1988 prices)					
Public	98.986		239.146	226.329	180.640
Private	195.520		283.933	420.907	607.647
Total	274.506		523.079	647.136	788.282
5. Increase of the Investment against the previous year					
Public	27.0	141.6	5.4	20.2	15.2
Private	81.6	61.8	42.8	44.4	37.0
Total	57.3	90.6	23.7	21.8	24.9
6. Share of the tourism Investments in the total investments.	0.8 2.2 1.3	1.7 3.9 2.2	1.7 3.8 2.6	1.6 4.8 3.3	1.5 4.8 4.2

(I) As the number of tourists coming from Ireland, Portugal and Luxembourg are at negligible levels, they shall be included in other countries in the statistics. Therefore the share in this table does not cover those coming from these countries.

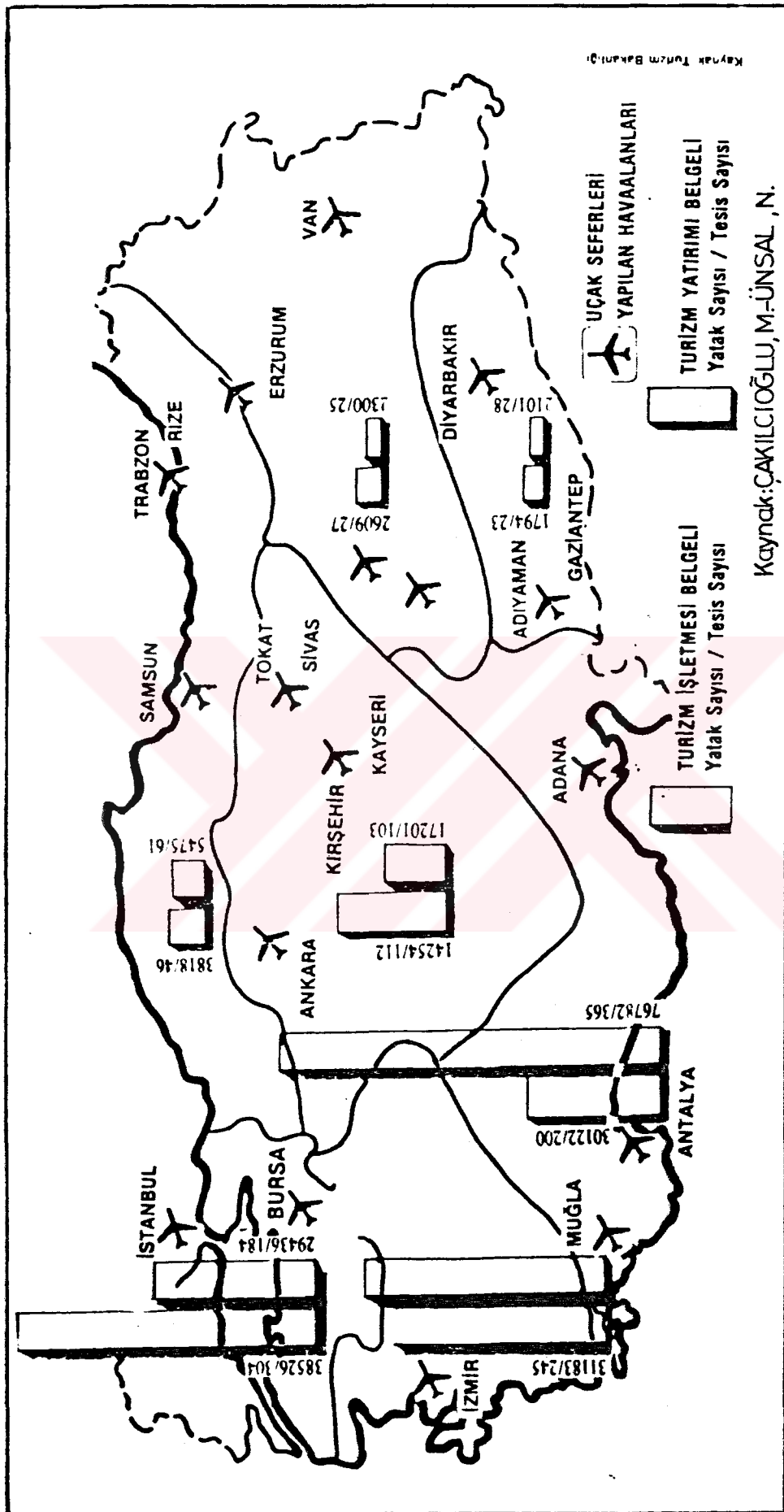
Şekil: 5.23. Türkiye'nin Turizm Gelişiminin Son Beş Yılındaki Sınıflandırması [73]

YATAK KAPASİTESİ

Şekil: 5.24. Ege ve Akdeniz Bölgelerindeki Turistik Tesislerin Yatak Kapasitesi

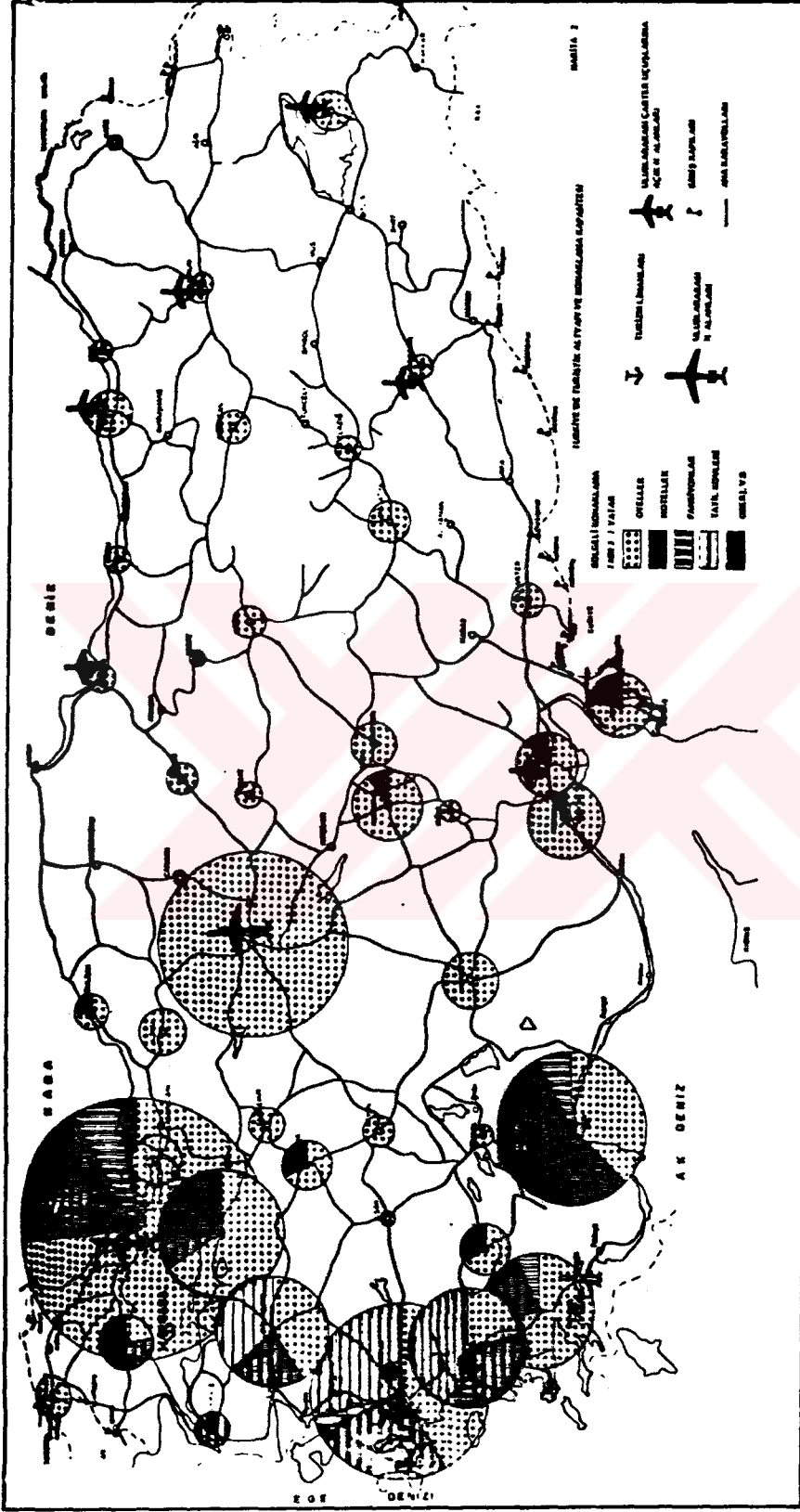
BÖHNER TÜRIS TESIS KAPASİTESİ

“Turizm Planlamasında Doğal-Tarihsel Varlıkların Değerlendirilmesi Antalya-Kaş Örneğinde Bir İrdeleme”

Şekil: 5.25. Türkiye'nin Bölgelere Göre Turistik Tesis Kapasitesi

TÜRKİYE'NİN TURİSTİK ALTYAPI KAPASİTESİ

Şekil: 5.26. Türkiye'nin Turistik Alt Yapı Kapasitesi

Kaynak: "Güney Antalya Turizm Geliştirme Projesi"

Tablo 5.9. TURİZM YATIRIM VE İŞLETME BELGELİ TESİS VE YATAK HACMİ
(1980-1987)

Yıllar	Turizm Yatırım Belgeli		Turizm İşletmeli Belgeli	
	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı
1980	267	22.288	511	56.044
1981	278	30.291	529	58.242
1982	339	36.332	569	62.372
1983	376	43.425	611	65.934
1984	412	53.615	642	68.266
1985	501	71.521	689	85.995
1986	638	101.383	731	92.129
1987	814	132.456	809	104.796

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

TABLO 5.9.TÜRLERİNE VE SINIFLARINA GÖRE BELGELİ KONAKLAMA
TESİSLERİNİN SAYISI

		TURİZM YATIRIMI BELGELİ			TURİZM İŞLETMESİ BELGELİ		
		Tesis	Oda	Yatak	Tesis	Oda	Yatak
		Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı
Oteller	5 yıldızlı	51	16047	33542	20	5238	10785
	4 yıldızlı	91	16452	34227	34	5175	10468
	3 yıldızlı	310	25349	51811	113	9272	18524
	2 yıldızlı	358	16653	33637	281	14275	27217
	Tek yıldızlı	106	3795	7267	251	9349	17863
Moteller	1. sınıf	18	804	1605	19	1223	2453
	2. sınıf	53	1251	2436	30	635	1272
Tatil Köyleri	1. sınıf	55	15890	34263	21	6995	14823
	2. sınıf	12	3015	6088	6	533	1225
Pansiyonlar		184	3304	6409	117	1879	3740
Kampingler		16	1586	4587	29	2833	9836
Oberjler		1	56	150	13	712	2369
Oteller		-	4	7	6	76	281
Belgeliler		13	1530	2416	17	719	1450
Toplam		1268	105736	218445	957	58914	122306

31.12.1988 KAYNAK : TURİZM BAKANLIĞI

Tablo 5.13 : KUZeyDOĞU AKDENİZ'DE PAZAR PAYLARI (% OLARAK)

Pazar Payları	1980	1985	Artış (%)
Türkiye	7.0	12.0	5
Yunanistan	36.3	35.3	-1
Malta .	5.5	2.9	-2.6
Kıbrıs	2.6	4.4	1.8
Yugoslavya	48.6	45.4	-3.2

Tourism Policy and International Tourism, OECD, Paris, 1986.

Tablo 5.14 : DÜNYA VE AKDENİZ TURİZMİ 1980-1985

Girişler (milyon kişi)	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Dünya Girişleri	285	289	287	294	315	333
Akdeniz Girişleri	95	97	101	102	108	115
Akdeniz'in Dünya						
Girişlerindeki Payı %	33.3	33.6	35.3	34.6	34.2	34.5
Dünya Giriş Artış						
Oranı %	-	1.4	-0.7	2.4	7.3	5.6
Akdeniz Giriş						
Artış Oranı %	-	2.5	4.4	0.3	6.0	6.6

Kaynak: World Tourist Organization, Regional Breakdown of World
Travel and Tourism Statistics.

Tablo 5. 15

BÖLGELERE GÖRE ULUSLARARASI TURİST GİRİŞLER (*)

Girişler (milyon)	1983	84/83 % değişme	1984	1985	85/84 % değişme
Afrika	7.1.	7.0	7.6	8.0	5.0
Kuzey+Orta+Güney Amerika	51.2	2.3	52.4	53.5	2.2
Doğu Asya ve Pasifik	26.9	17.1	31.5	34.0	1.9
Avrupa	198.5	6.7	211.8	220.0	3.9
Ortadoğu	6.0	8.3	6.5	7.0	7.3
Güney Asya	2.5	0.6	2.5	2.5	0.6
Toplam(Yuvarlatılmış)	292.3	6.8	312.3	325.0	4.1

(*) Tablodaki değişme yüzdeleri, yıllık sayılardan daha ileri desimal basamaklara götürüldüğü için farklı çıkabilmektedir.

Kaynak: World Tourism Organization (WTO), Travel Industry World Yearbok, The Big Pictur 1986, s.4'den

Tablo 5.16 : 1980-1985 YILLARI ARASINDA AKDENİZ BÖLGESİ TURİST
GİRİŞLERİ

Pazar Payları (*)	1960	1970	1975	1980	1985	Artış 80-85 (%)
Kuzey Batı Akdeniz	18.0	49.0	55.6	75.6	89.3	18.1
Pazar Payı (%)	88.6	81.6	77.0	79.7	77.1	
Güney Batı Akdeniz	0.8	1.4	2.4	3.7	4.2	13.1
Pazar Payı (%)	3.9	2.3	3.3	3.9	3.7	
Kuzey Doğu Akdeniz	1.1	7.0	10.5	13.2	18.6	40.9
Pazar Payı (%)	5.4	11.6	14.5	13.9	16.2	
Güney Doğu Akdeniz	0.4	2.8	3.8	2.4	2.8	16.7
Pazar Payı (%)	1.9	4.6	5.2	2.5	2.4	
Toplam	20.3	60.1	72.2	94.8	114.9	21.2

(*) Kuzey Batı Akdeniz : Fransa, İtalya, İspanya

Güney Batı Akdeniz : Tunus, Fas, Cezayir

Kuzeydoğu Akdeniz : Yunanistan, Yugoslavya, Türkiye, Kıbrıs,
Malta

Güneydoğu Akdeniz : Mısır, İsrail, Lübnan, Libya

Kaynak: World Tourist Organisation, Regional Breakdown of World
Travel and Tourism Statistics.

Tablo 5.17 : ULUSLARARASI TURİZM GELİRLERİ (*)

Gelirler (milyar ABD \$)	1983	84/83	1984	1985	85/84
		% değişme			% değişme
Afrika	2.1	3.6	2.1	2.1	3.6
Kuzey+Orta+Güney Amerika	24.6	4.5	25.7	26.6	3.5
Doğu Asya ve Pasifik	9.8	8.2	10.6	11.6	9.9
Avrupa	55.8	2.3	57.1	59.0	3.2
Ortadoğu	3.4	8.8	3.7	4.0	1.2
Güney Asya	1.6	6.3	1.5	1.6	3.6
Toplam	97.4	3.5	100.8	105.0	4.2

(.) Tablodaki değişme yüzdeleri, yıllık gelir sayılarından daha ileri desimal basamaklara götürüldüğü için farklı çıkabilmektedir.

Kaynak: World Tourism Organization (WTO), Travel Industry World Yearbook 1986,

Tablo 5.18 : GERÇEK DÜNYA TURİZMİNİN PROJEKSİYONU (1984-1990)(*)

(Kur farkları ve enflasyon oranları düşünülmemektedir)

	1984	1990	Yıllık ortalama artış oranı
1. İç ve Uluslararası turizmden elde edilen toplam gelirler	1.644.0	2.080.0	4.0
Uluslararası turizmden elde edilen toplam gelirler(Ulaşım gelirleri dahil)	145.0	194.0	5.0
Uluslararası turizmden elde edilen toplam gelirler(ulaşım gelirleri hariç)	100.0	134.0	5.0
İç turizmden elde edilen toplam gelirler(ulaşım gelirleri dahil) Değerler Milyar ABD \$)	1.499.0	1.885.7	3.9
2. Dünya çapında kohaklama gelirleri (Değerler Milyar ABD \$)	115.0	145.5	4.0
3. Dünya gayrisafi hasılatı (Değerler Trilyon ABD \$)	13.0	15.7	3.2
4. Toplam dünya turizm gelirlerinin dünya gayrisafi hasılasına oranı	% 13	% 13	-

(*) Evden en az 40 km uzaklıktaki yolculuklar esas alınmıştır.

Table 5.19 KARŞILAŞTIRMALI TURİZM GELİR-GİDER DENGESİ

GRUPLAR	YILLAR				
AVRUPA		1983	1984	1985	1986
	Gelir	52.8	54.1	57.4	72.7
	Gider	45.2	43.9	46.3	65.1
	Denge	7.6	10.2	11.1	7.6
KUZEY AMERİKA					
	Gelir	14.0	14.2	14.8	16.8
	Gider	17.9	19.4	20.6	21.9
	Denge	(3.9)	(5.2)	(5.8)	(5.2)
AVUSTRALYA-JAPONYA					
	Gelir	2.1.	2.2	2.2	2.8
	Gider	6.7	6.7	6.7	9.1
	Denge	(4.5)	(4.5)	(4.5)	(6.4)
TOPLAM					
	Gelir	68.9	70.4	74.4	92.2
	Gider	69.8	70.1	73.5	96.1
	Denge	(.9)	.3	.9	(3.9)

Kaynak : OECD, Tourism Policy and International Tourism, s.77, T.4

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TABLO 5.20 TÜRKİYE TURİZM GELİR-GİDER DENGESİ

YILLAR	TURİZM GELİRİ (MİLYON \$)	TURİST SAYISI (Bin)	TURİST BAŞINA HARCAMA (\$)	TURİZM GİDERİ (Milyon\$)	VATANDAŞ SAYISI (Bin)	VATANDAŞ BAŞINA HARCAMA (\$)	TURİZM GELİR/ GİDER DENGESİ (ARTIŞ)	TURİZM GİDERİNİN GELİRE ORANI(%)
1973	172	1341	128	93	1005	93	+1,85	54
1974	194	1110	175	152	1186	123	+1,28	78,35
1975	201	1541	130	155	1397	111	+1,20	77,11
1976	181	1676	108	194	1412	137	-0,93	107,20
1977	205	1661	123	253	1546	164	-0,81	123,4
1978	234	1644	142	71	1498	47	+3,3	30,34
1979	281	1524	184	83	1535	54	+3,38	29,54
1980	326	1281	254	104	1795	58	+3,13	31,9
1981	380	1405	271	103	1784	58	+3,69	27,1
1982	373	1392	267	149	1899	78	+2,5	39,95
1983	420	1625	258	128	1998	64	+3,29	30,5
1984	548	2117	258	277	2071	134	+1,98	50,55
1985	1094	2615	418	324	1806	179	+3,4	29,62
1986	950	2391	397	314	1622	194	+3.03	33
1987	1476	2855	517	448	1921	233	+3.29	30,35
1988	2355	4172	565	358	2164	169	+6.58	15,20
1989	2556	4459	573	565	2464	229	+4.52	22,10
1990	3346	5374	623	526	2820	186	+6.3	15,72

Kaynak : Merkez Bankası Yıllık Raporları

5.3.3.1. Ayvalık Kentinin Turizm Gelişimi:

Ayvalık Kentinde ilk turistik işlevler, kentin özerklik dönemindeki sosyal-ekonomik canlanmalara bağlı olarak dış satım olanakları, yabancı ülke konsolosluklarının kuruluşu ve çeşitli ülke kolonilerinin oluşması ile ortaya çıkmıştır. Bu şekilde kentin sayfiye mahallesi olarak Çamlık kesimi ortaya çıkarken, kent merkezindeki birkaç küçük otel hizmet vermeye başlamıştır.

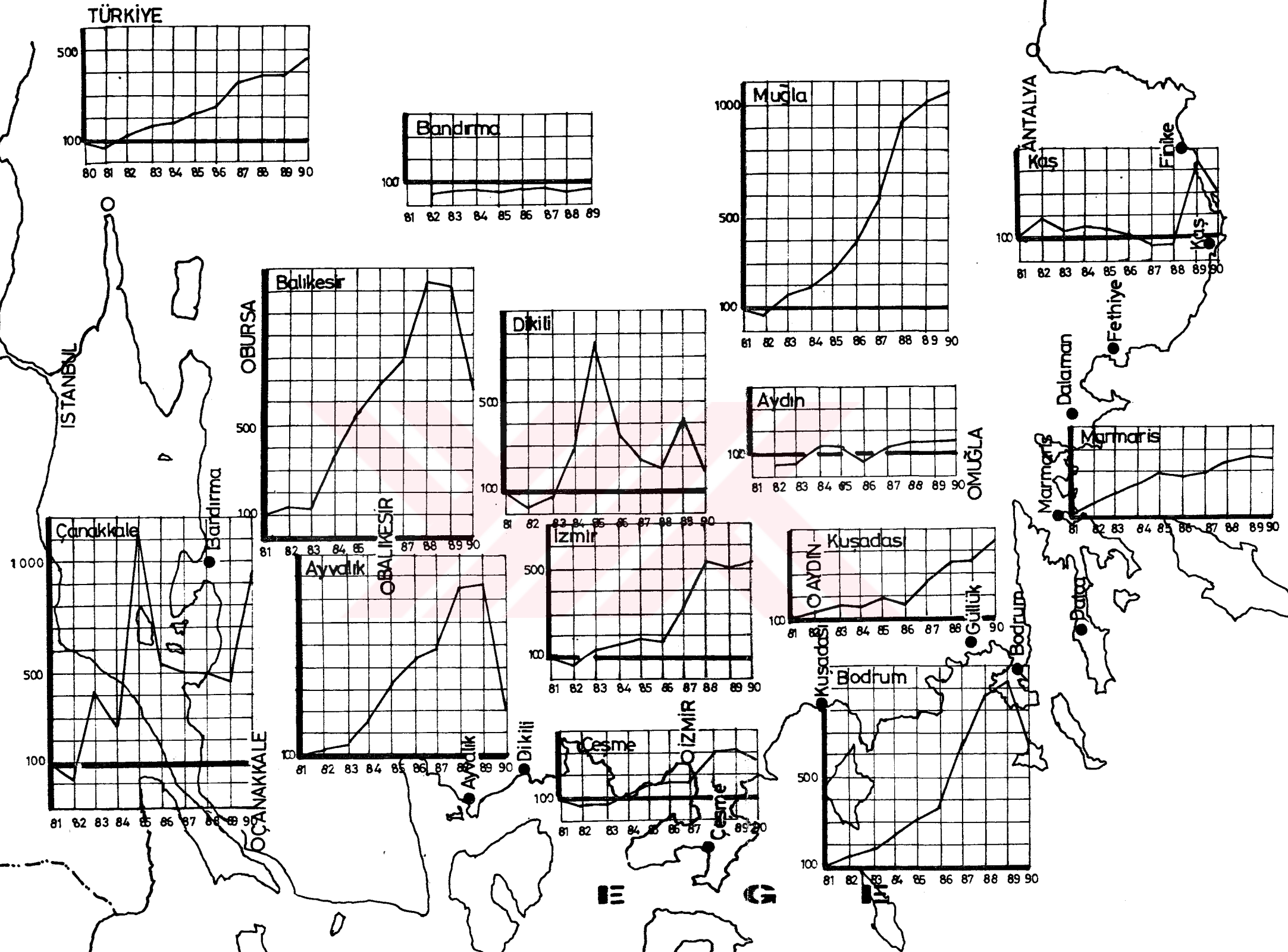
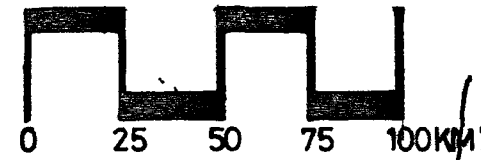
Ancak günümüz anlamdaki turizm işlevi Sarımsak Mevkiindeki Karayolları Kampı'nın kurulması ile 1960 yılından itibaren, ülkenin iç ve dış turizm hareketliliği içinde yer almaya başlamıştır. Özellikle; Balkan Mübadele yılları sırasında, kentte kalan rumların yurt dışına ve Mıdilli'ye yerleşmeleri ve zaman zaman doğdukları yerleri ziyaret amacı ile geliş ile kentte turizm işlevi gelişmeye başlamıştır. 1978 yılında Ayvalık'ın Türközü köyündeki kaplıca ile sağlık turizmine de olanak sağlayan turizm hareketi; ikinci konut olayının doğuşu ve kıyı turizminin gelişmesi ile büyük gelişme eğilimi göstermiştir [80] [87].

Bu gelişme eğilimine ilişkin sayısal veriler, 1981-1990 yılları arasında verilecektir: 1981 yılı sonrasında hızlı bir gelişme sürecine giren Ayvalık kenti, 1988 yılında ülke turizminin ortalama artış hızının üzerinde bir gelişme eğilimi göstermiştir. Sınır kapılarına göre gelen turist sayılarına göre yapılan değerlendirmede; Ayvalık'a gelen turist sayısında 1981 yılı baz alındığında 1987 yılında 5, 86 kat, 1989 yılında ise 8,77 kat artış yaşanmıştır. Aynı dönemde; ülke genelindeki artış oranı 1987 yılı için 2,5 kat, 1989 yılı için 3,89 kat olarak gerçekleşmiştir. Kentin yer aldığı Balıkesir ilinde ise günü birlik geçişlere bağlı olarak yüksek oranda gerçekleşen turist sayısı aynı dönemde; 1987 yılı içinde 7, 86 kat, 1989 yılı için 11,39 kat artış göstermiştir (Tablo: 5.2) (Tablo: 5.3) [103].

Bu turist sayısına bağlı olarak Ayvalık kenti ve yakın çevresindeki önemli bazı turizm odakları için 1981-1990 dönemindeki Turizm Gelişim Şekil : 5.27'de gösterilmektedir. (Şekil: 5.27)

1987 yılında "Turizm Öncelikli Yöre" kapsamında yatırım programlarında yer alan Ayvalık'ın yakın çevresindeki Ören/Burhaniye, Edremit/ Akçay, Erdek/Balıkesir, Dikili ve Bergama/İzmir yerleşmeleri "Turizm Öncelikli Yöre" ilan edilmiştir [103].

204

Şekil: 5.27. Balıkesir-Ayvalık Bölgesinin Turizm Gelişimi

1986 Yılında Ayvalık Kentinde;

Turistik Belgeli Yatak Sayısı :1.476

Otel-Motel Yatak Sayısı : 2800

Ev Pansiyonları Yatak Sayısı : 480

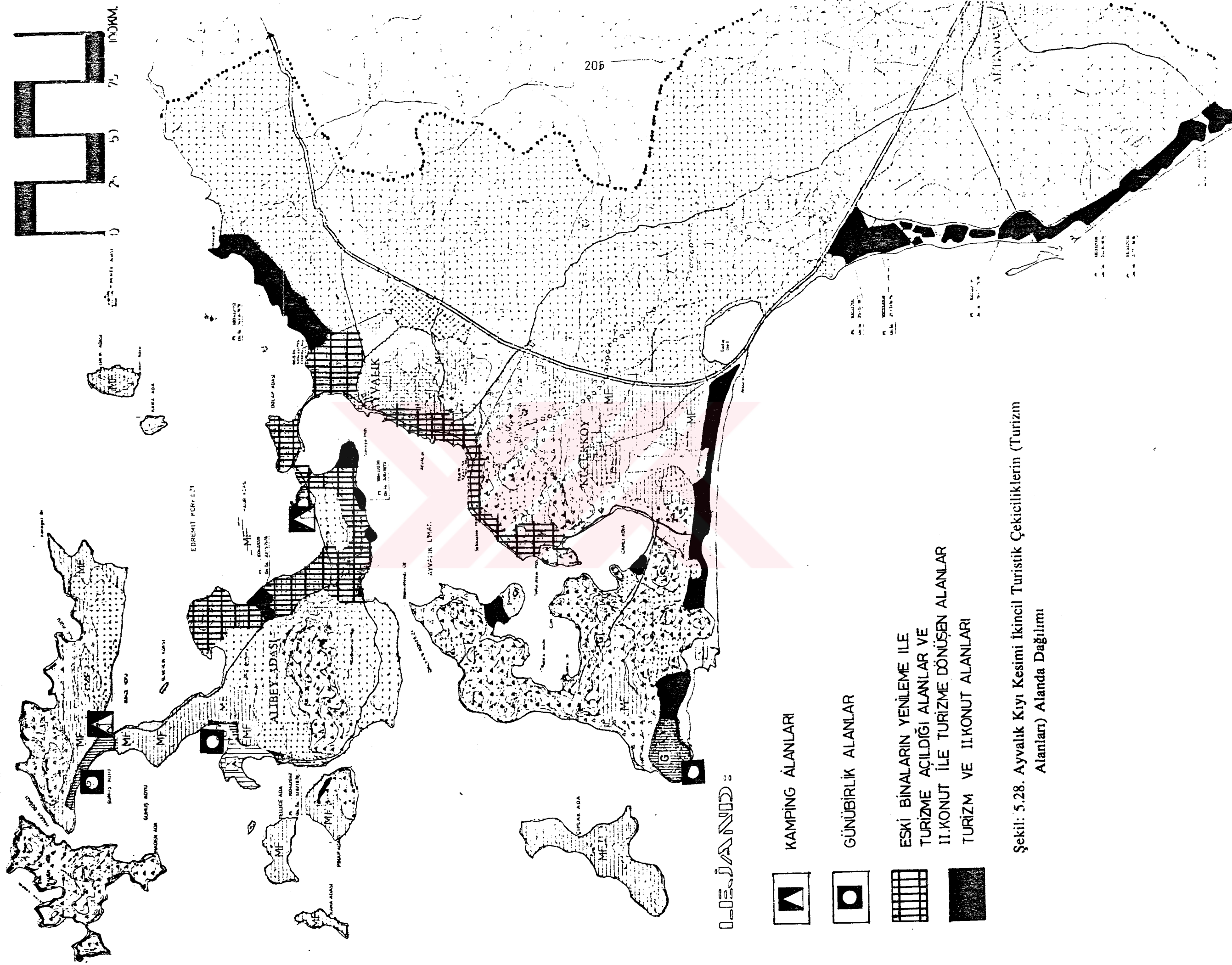
Kamu Kampları Yatak Sayısı :1100

olmak üzere toplam 5856 yatak kapasitesi vardır [78]. 1989 yılında yapılan bir incelemeye göre Ayvalık'ta 25 otel, 9 Büyük Kamu Kampı, Motel ve Campingler toplamı olarak 13.240 kişilik yatak kapasitesi mevcuttur [81]. 1991 yılına ait bölgesel yatak kapasitelerini içeren bir çalışmada ise; Ayvalık-Küçükköy-Altınova bölgesinin, toplam 16.000 kişilik yatak kapasitesine sahip olduğu belirlenmiştir. (Şekil: 5.24)

Ancak; bu yatak kapasiteleri içinde, gerçekte Turizm olgusunun bir işlevi olan ve turist kitlelerine kiralanarak, turizm pazarında yer alan II. konut olgusu dahil değildir. Özellikle kıyı kentlerimizde hızla gelişen II. konut dokusu, turizm kavramı içinde yer almasına rağmen, turistik kapasite için niceliksel ve niteliksel boyutlar içinde değerlendirilmektedir. Ayvalık kentinin ikincil çekicilik kapsamında ki Turizm Alanları Şekil: 5.28'de gösterilmektedir (Şekil: 5.28)

Oysa; Ege ve Akdeniz kıyısında turistik tesislerin yatak kapasitesini 594.400 olarak saptayan çalışma II. konut olgusunu da konu dahilinde değerlendirdiğinde 1146.000 kişiye ulaşmaktadır. Turizm mevsimindeki yoğunlaşan günü birlik gelişme, iş gücünde hesaba katıldığında kıyıların kullanım yoğunluğu 2.096.000 kişilik seviyeye ulaşmaktadır. 2000'li yıllar için yapılan Çevre Düzeni ve Nazım İmar Planları ile Turizm ve İkinci Konut için önerilen toplam kapasite 3.100.000 kişidir [36].

Bu açıdan kentte; Turizm Bakanlığı ve Bayındırlık Bakanlığı tarafından ortak olarak hazırlanan "Ayvalık Kıyı Kesimi, Ayvalık Küçükköy, Altınova 1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" ve "Ayvalık Kenti Nazım İmar Planı" Planlama Kararları ile alanda getirilen turistik kapasite açısından incelenmiştir. İlgili planlar çalışma sonunda Ek: C, ve Ek: D'de yer almaktadır. (Ek:C) (Ek:D)

[illegible]

Şekil: 5.28. Ayvalık Kıyı Kesimi İkincil Turistik Çekiciliklerin (Turizm Alanları) Alanda Dağılımı

İlgili planlarda; uygulamaya ilişkin hükümler ekler içinde verildiği için bu kısımda yeniden ele alınmamaktadır. Ancak; yapılan planlama ile Turizm ve II. konut işlevlerine ayrılan alan ile getirilen turistik yatak kapasitesi sayısal değerler olarak verilecektir.

1125000 Ölçekli Çevre Düzeni Nazım İmar Planı:	Ha (Hektar)	Kapasite (Kişi)
Turizm Tesis Alanları.....	45 Ha	
Turizm ve II. Konut Yerleşmek Alanı.....	233,3 Ha	34.995 kişi
Günübirlik Alanlar.....	133,32 Ha	
Kamping Alanları.....	44,44 Ha	

Altınova'daki 255 Ha'lık II. Konut hesaba katılmamıştır (Kapasitesi 38250 kişi). Ayrıca İskan alanı olan 266,64 Ha II. konut olarak günü-müzde kullanılmaktadır. (Kapasitesi 39.996 kişi)

1/5000 Ölçekli Ayvalık Nazım İmar Planı

Turizm Tesis Alanları.....	21 Ha	
Turizm ve II. Konut Yerleşme Alanı.....	136 Ha	20.400 kişi
Bölgesel Turizm Merkezi.....	60.Ha	
Günübirlik Alanlar.....	20.Ha	
Özel Turistik Ticaret Merkezi.....	4 Ha	

Genel olarak, bölgede getirilen toplam turistik kapasitenin iç ve dış turizm olarak toplamının 113241 kişi olduğu saptanmıştır.

5.3.3.2. Ayvalık Kentine Turizm İşlevinin Etkileri:

Ayvalık Kenti, turizm işlevinin kentte yer alışı ve gelişimi sürecinde pekçok olumlu etki yanında olumsuz etkileri gerek sosyal-ekonomik gereksede fiziksel dokusunda yaşamıştır. Turizm işlevinin kente getirdiği olumlu ve olumsuz etkiler aşağıda sıralanmıştır:

Olumlu Etkiler:

*Turizm işlevi, doğal alanlarda çevre koruma bilincini geliştirici etkiler yapmış, alanda koruma amaçlı planlamaların yapılmasını sağlamıştır. Doğal alanların turizm işlevinde, turistik ürün olarak kullanımı bu alanlarda özel önlemler alınması yanında, ulaşılabilirlik,

telekomünikasyon ve modern yaşam olanaklarını getirmiştir. Zeytinlik olan bölgelerde ulaşım, elektrik su gibi altyapı kolaylıkları götürülmüştür.

*Turizm işlevi, kentin ekonomik yapısında canlanmanın yanı sıra, üretim çeşitlenmesine, üretimin nitel ve nicel açılardan gelişimine yol açmıştır. Kent, önceki bölümlerde belirtilen geleneksel yerel ekonomik işlevlerin yanı sıra gelişen bir istihdam yapısına kavuşmuştur.

*II. Konut olgusu ve Turistik Tesis olarak, eski eser yapıların kullanımı ile tarihi çevreye saygılı yapılaşma, kültürel mirasın korunması çabaları artırılmış, bu bölgelerde sosyal yaşantının gelişimi, kültürel çeşitlenmeler izlenmiştir. (Fotoğraf: 5.17) Aynı zaman; bu tür bölgelerin köhneme bölgeleri olmasının önüne geçilmiş, mekansal iyileştirmeler yoluyla, modern çağın yaşam standardı mekana yansıtılabilmektedir.

*Turizm işlevinin yüksek çevresel kaliteyi getirmesi alanda izlenmiştir. İnfrastruktur gelişimi yanında, yapılan yatırımın hızlı geri dönüşünün yaşanması, bölgedeki küçük girişimcilerin turizm işlevine yatırım yapmalarını sağlamıştır.

*Turizm işlevi sosyal yaşantı bölgesel kültür seviyesi, dışa açıklık konularında gelişimi sağlamıştır. Yörede; yabancı dil bilme oranı yüksektir.

Olumsuz Etkiler:

Yukarıda turizmin, Ayvalık kentine olumlu etkileri genelleştirilerek sıralanmıştır. Öte yandan turizm işlevi kentte, bu olumlu etkiler yanında birtakım olumsuz etkilerde de bulunmuştur. Özellikle, kentin turistik çekicilik yapısını tehdit eden bu olumsuz etkilerin önlenmesi, yörenin turizm pazarındaki payını artırmayı sağlayacaktır. Kentteki turizmin işlevinin; denetim altına alınması ve önlenmesi gereken olumsuz etkiler aşağıda genel ifadelerle sıralanmıştır: (Şekil: 5.29)(Şekil: 5.30) (Şekil: 5.31)

*Flora ve Fauna yapısında bozulma ve yok olma tehlikesi başlamıştır. Özellikle Orman, Zeytinlik alanlarının ikinci konut işlevi içinde planlı ve tahsisli olarak turizm işlevinde yer alması, doku tahribine yol

açmaktadır. Yöresel ve ulusal ölçekte önemi büyük olan zeytinlik alanların, hiçbir koruma eylemi alınmaksızın turizm işlevinde yer alması potansiyel tehlike yaratmaktadır. (Fotoğraf: 5.18) (Fotoğraf: 5.19)

*Doğal ortamlarda aşırı kullanıma bağlı olarak yaşamsal rezervlerden "Su" kaynaklarının azalması ve var olanların kirlenmesi izlenen bir olgudur. Yerleşmede yaz aylarında yaşanan içme suyu sıkıntısı dışında; deniz kirliliğine kısmen, yüzeysel olarak rastlanmaktadır. Liman çevresi ve turistik tesislerin odaklandığı kimi noktalarda ve kentin eski kanalizasyon sisteminin kısmen iç denizde kirlilik yarattığı görülmektedir.

*Kent'in kimi noktalarında turistik işlevlerdeki yoğunlaşmaya bağlı olarak düşük oranda hava kirliliği, özellikle yaz aylarında rahatsız edici boyutlara ulaşan ses kirliliği ve çevresel kirlilik yaşanmaktadır.

*Görsel kirlilik olarak adlandırılabilir yöresel mimari ve çevre dokularına aykırı yapılaşma örnekleri, kentin turistik çekiciliğini olumsuz yönde etkileme sürecinin başlangıcındadır. (Fotoğraf: 5.20) (Fotoğraf: 5.21)

*Rekreatif amaçlı kullanılan doğal alanlarda; katı ve sıvı atık sorunu yanında bilinçsiz ve sorumsuz davranışlar sonucu yaz mevsiminde sık sık yangın çıkmakta ve hektarlarca alan tamamıyla yok olmaktadır.

*Turizm işlevinin kent mekanında yer alması sonucu ortaya çıkan II. Konut olgusu planlı veya tahsisle ayrılmış alanlar üzerinde dengesiz bir şekilde lineer gelişme eğilimi göstermekte, ilgili yasa ve yönetmeliklere aykırı şekilde kıyıların yağması ve halka kapatılarak özel mülkiyete konu olması izlenmektedir. Bu yoğun yapılaşma eğiliminin yöresel mimari ve yerel yerleşim dokusuna aykırı bir şekilde gelişimi yerleşmenin turistik çekicilik yapısını oluşturan doğal, tarihi ve kültürel yapılara zarar veren ve onları ezici niteliktedir. (Fotoğraf: 5.22)

*Turizm işlevi ile kent merkezinde altyapının aşırı yük altında kalarak değişimi izlenmektedir. Trafik ve ulaşım sistemlerindeki yoğunlaşma ilgili şekillerde gösterilmektedir. Kentsel SİT alanları içindeki

özgün yapım tarzlı sokak dokularının; hinterland içindeki tatil köylerinden kentin eğlence tesislerinden yararlanma amacıyla gelenlerce otopark olarak kullanımı, görsel kirlilik yanında doku zedelenmesine yol açmaktadır.

*Tarihi kent dokuları içindeki, anıtsal yapılar; turizm işlevinde öncelikli olarak kullanılmaktadır. Koruma amaçlı hiçbir önlem alınmaması ve aşırı kullanım nedeniyle anıtsal yapılarda bozulma, dejenerasyon ve tahribat son yıllarda gözle görülür ölçüde artmıştır.

*Tescilli Eski Eser Yapılarda; restorasyon ve yeniden yapım yöntemleri ile oluşturulan II. Konut olgusu, sosyal açıdan olumsuz etkiler yaratmaktadır. Konut alanları içinde yapılan uygulama ile öne çıkartılan ve yılın büyük kısmında boş tutulan bu yapılar, içinde yer aldıkları toplumsal yapıya uyumsuz, ve bu yapıya zarar veren davranıştaki insan kitlesini barındırmaktadır. Bu tür alanlarda gizli bir yaşamsızlık başlamıştır. (Fotoğraf: 5.20)

*Kentin turizm işlevinde yer alışı; yöresel ekonomik işlevlerin terk edilmesini hızlandırmış, turistlere dönük üretim ve pazarlama yöntemleri ortaya çıkmıştır. Bu çıkışın yanı sıra, kentte turistlerin satın alma gücünün yüksekliğine bağlı olarak enflasyon artışı izlenmektedir. Bu etkilerin sonucu olarak, turizm işlevinde aktif olarak yer almayan ailelerin, yaz aylarında kırsal alana göç etmeleri az da olsa görülmektedir.

*Ayvalık ve yöresine ilişkin 1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı ve 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planlarının yanı sıra yerel ölçekte yapılan plan değişiklikleri ve mevzi planlamalar yoluyla orman statüsünde yer alan, binlerce yıldır varlığını sürdüren zeytinliklerin imara açılması, gerçek anlamda konut gereksinimi yerine II. Konut işlevine hizmet vermesi, alanın turistik çekiciliğini, denetim altına alınmadığı takdirde planlı bir şekilde sona erdirecek niteliklerdir.

5.3.4. Ayvalık Kentinin Turistik Çekicilikler Kapsamındaki Turizm Potansiyeli

Ayvalık kentinin turistik çekicilik kapsamındaki turizm potansiyeli belirlenmeden önce, tarihi çekicilik kaynaklarının önemini

Yapılan yenileme çalışmasında; yapıların renk, biçim ve malzeme açısından özgün niteliklerine ne derecede sadık kalındığı fotoğraflarda açıkça görülmektedir.

Fotoğraf 5.17 Junda-Nassas Kenti içinde turistik işlevlere dönüştürülmüş, tes-cilli eski eser yapı-lara ait restorasyon ö-rnekleri

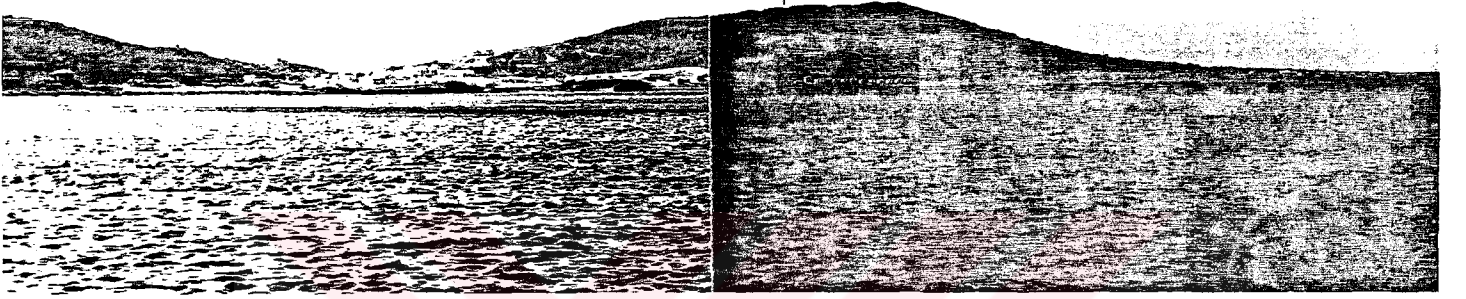

Fotoğraf:5.17 Turistik Tesise Dönüştürülen Tescilli Eski Eser Yapılar.

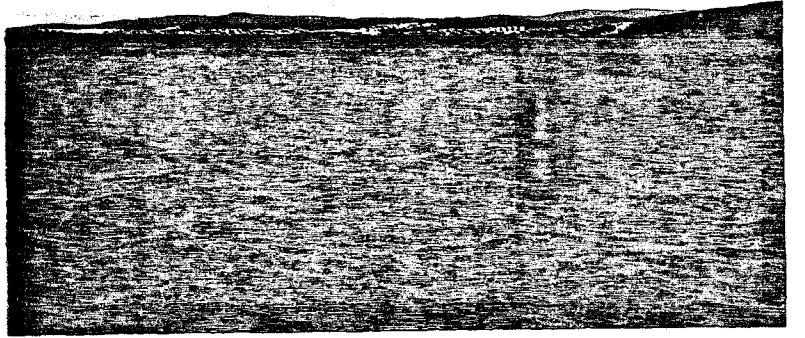
Üstteki fotoğrafta Cunda-Nassos liman meydanındaki, alttaki fotoğrafta ise Kydonie liman alanındaki restoran ve otel kullanımlı tescilli eski eser yapı örnekleri yer almaktadır

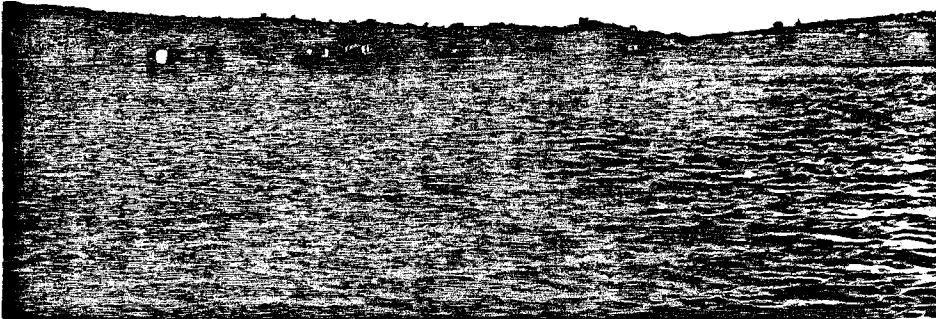
toğraf 5.18: Doğal Dokuyu Tahrip

Eden II.Konut Alanları
Dolap Adası açıkların-
dan görüldüğü şekilde,
doğal ve tarihsel alan-
ları tahrip ederek kı-
yı boyunca gelişme eği-
limi gösteren II.Konut
alanları.

Fotoğraf:5.19 Doğal dokuyu Tahrip Eden II.Konut Alanları
Alibey Adalarında,Cunda-Nassas tarihi kent
alanının doğu sahillerinde doğal tahrip ede-
rek gelişen yöresel mimari ile uyumsuz,gör-
sel kirlilik yaratan kooperatif II.konut
inşaatları.

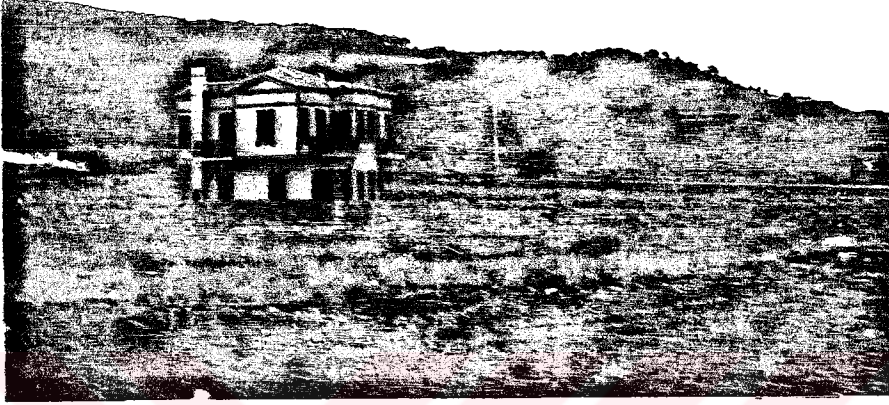
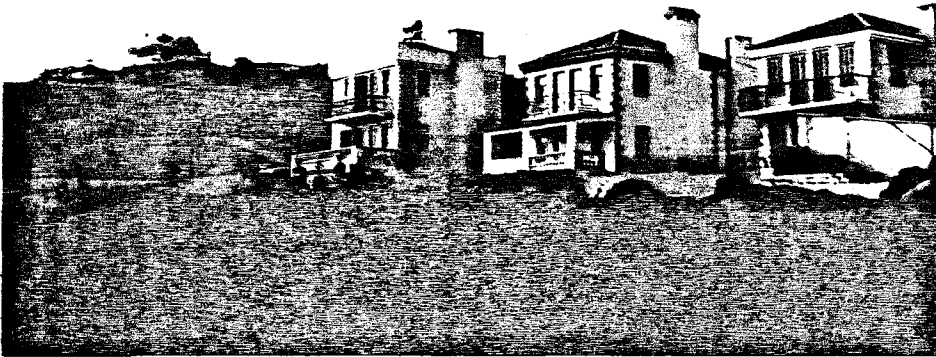
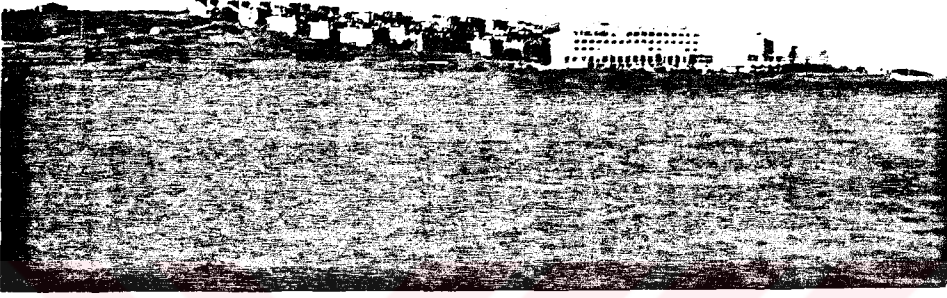

Foto raf:5.20 Yöresel Mimari İle Uyumlu Yeni Yapılar
Cunda-Nassos kentinin kuzey çeperlerinde yer
alan yöresel mimari ve malzemeler kullanıla-
rak yapılan ve II.konut olarak kullanılan
yapılar

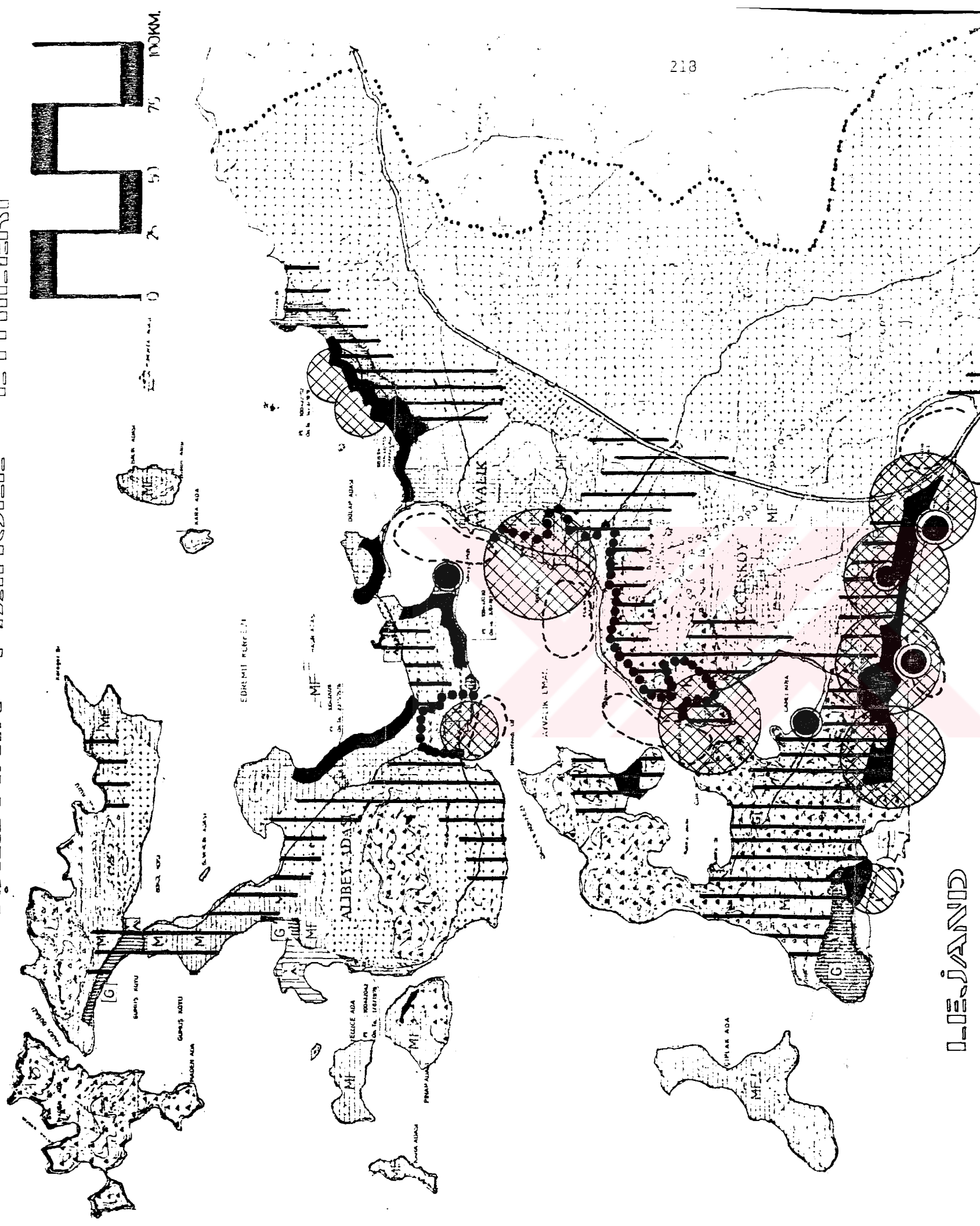
Fotoğraf:5.21 Yöresel Mimariye Aykırı, Görsel Kirlilik Yaratan Yeni yapılar.

Dolap Adası ve Cunda-Nassos Tarihi kent alanının kuzey sahilinde 1985 sonrası,yeni imar planlarının ve mevzi planların uygulanması ile artan II.konut ve turistik tesis alanları.

Fotoğraf: 22 Ayvalık Kıyı Şeridinde Doğal Alanları Tahrip Ederek Gelişen Yapılaşma
Üstteki fotoğrafta Burhaniye-Ayvalık kıyı şeridi
Alttaki fotoğrafta ise Çamlık yeşil karakterli kentsel Sit alanı yer almaktadır.

(Yapılasmə, kirlilik, flora, fauna təhribi)

KONUT.II KONUT OLGUSUNUN CARPIK

kirlilik, yöresel mimari ile uyumsuz yapılaşma)

SİT ALANLARINDA; ANİLSAL YAPILARIN II.KONUT OLUŞU KARAKTERİNİN BOZULMASI

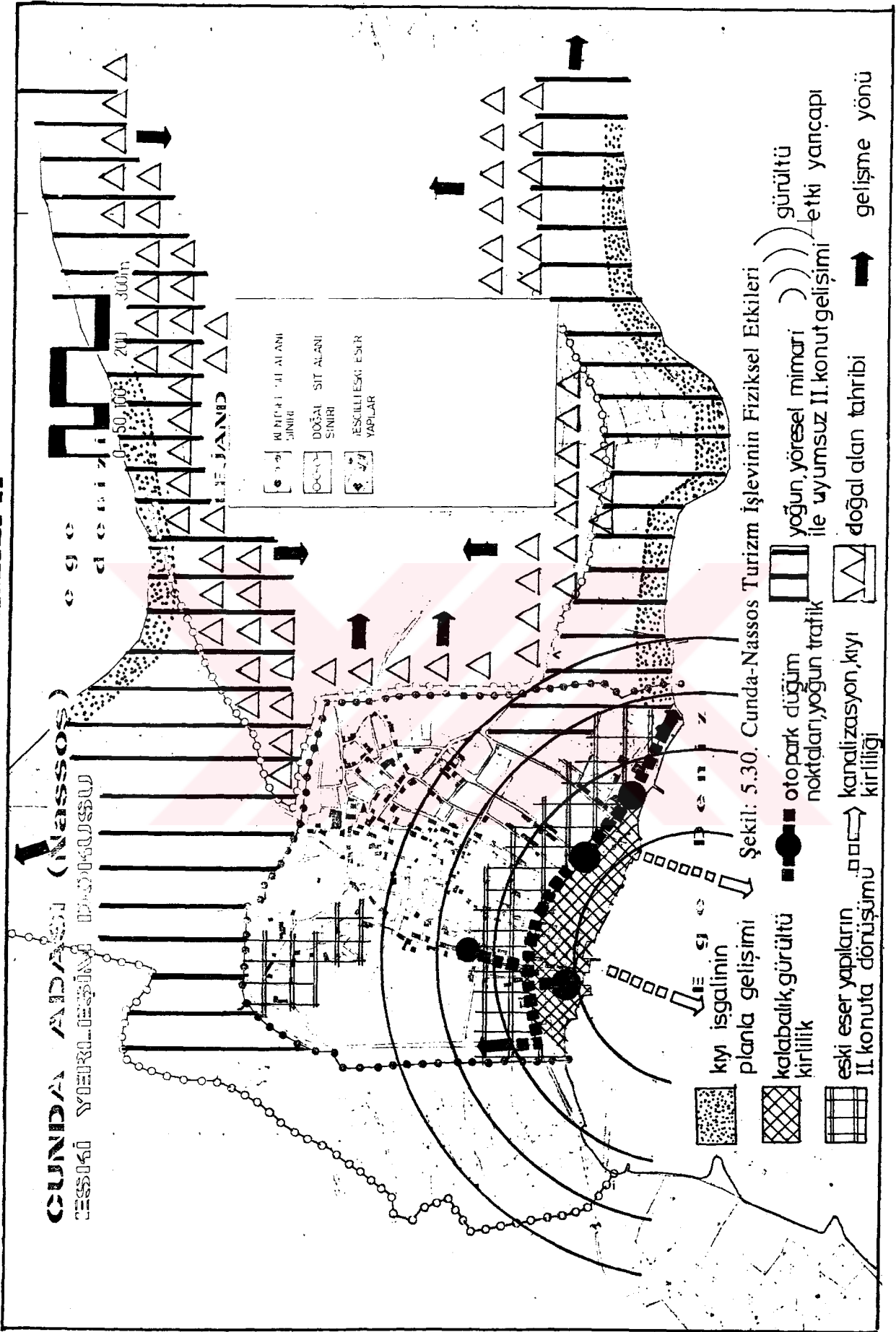
TURİSTİK İŞLEVLERE BAĞLI GÜRÜLTÜ
(Müzik, ulaşım araçları, kıyık kullanımı, kalabalık)

ÇEVRE İLE UYUMSUZ TURİSTİK OTELLER

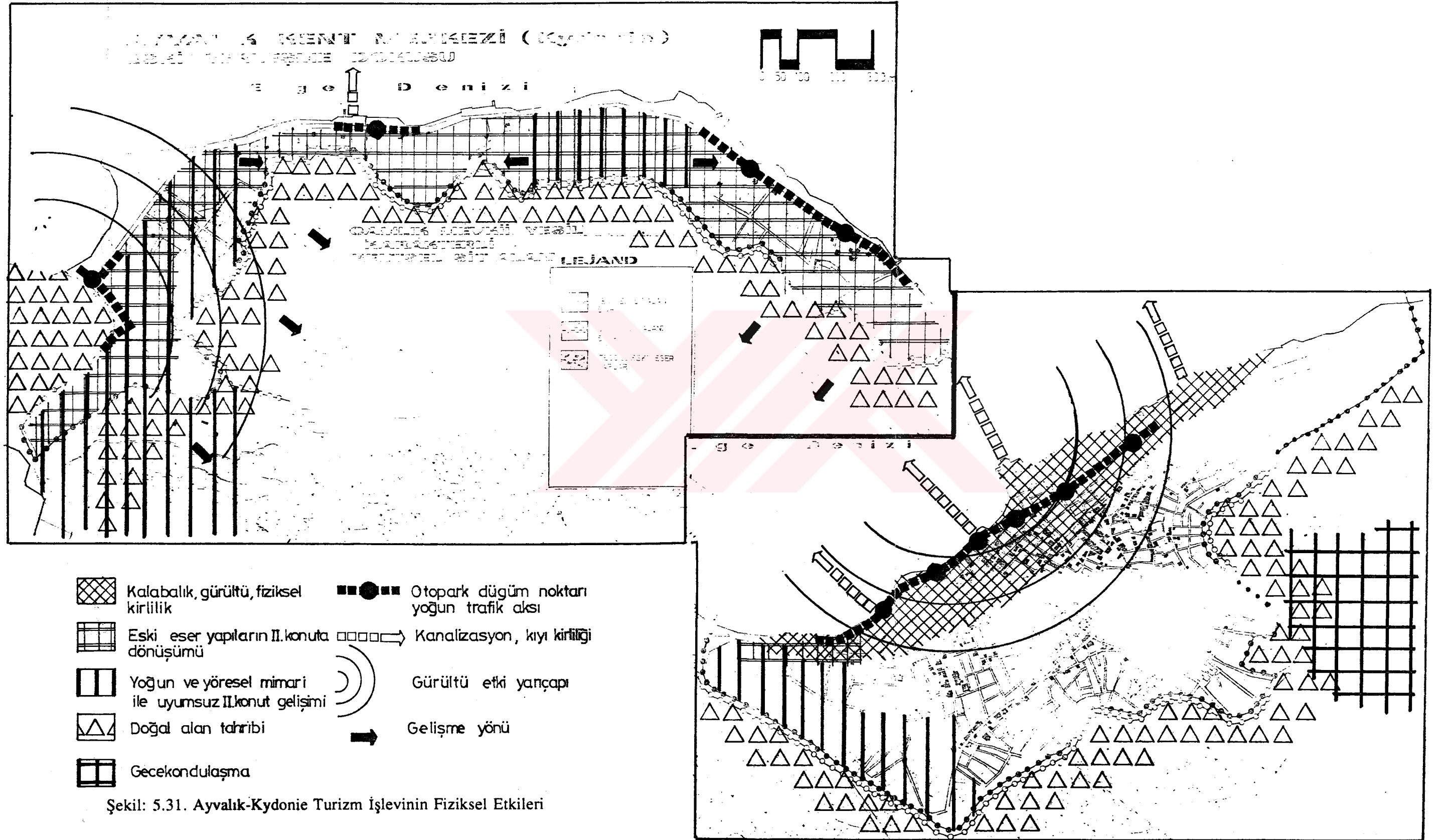
SU KİRLİLİĞİ (Ulaşım araçları, katı-sıvı atıklar)

Şekil: 5.29. Ayvalık Kıyı Kesimi Turizm İşlevinin Fiziksel Etkileri

TURİZMİN FİZİKSEL ETKİLERİ

TURİZMİN FİZİKSEL ETKİLERİ

Şekil: 5.31. Ayvalık-Kydonie Turizm İşlevinin Fiziksel Etkileri

vurgulayan; 17 kritere göre turistik alanları bir önem sıralamasına sokan bir çalışmaya değinilmektedir. Bu çalışmada "turizm sektöründe yapılacak yatırımlar için en uygun kamu yardımının belirlenmesi sorununda karar verme aşaması matematiksel bir modele bağlanmaya" çalışılmıştır [107].

Bu çalışmada, turistik alanları değerlendirme için temel beş ana grup belirlenmiş ve bu ana gruplar altında 17 kriter saptanmıştır. Bir yö-
renin turistik çekiciliklerinin önemini saptamada kullanılabilecek ana gruplar şu şekilde sıralanmaktadır [107].

- A- Doğal Faktörler
- B- Sosyal Faktörler
- C- Tarihsel Faktörler
- D- Rekreasyon ve Alışveriş Kolaylıkları
- E- Alt yapı ve Yiyecek Konaklama

Verilen ana gruplara ait kriterler Tablo: 5. 10'da sıralanmıştır.

Tablo: 5.10 Kriterlerin Ağırlığı ve Değerlendirilmesi [107]

Kriterler	Ağırlık	Değerlendirme
A- 1- Doğal güzellikler	0.132	0.80
2- İklim	0.099	0.70
B- 3- Mimari ve Artistik değerler	0.051	0.70
4- Festivaller	0.029	0.70
5- Yöreye özgü değerler	0.026	0.60
6- Fuar ve sergiler	0.011	0.60
7- Turiste karşı davranışlar	0.054	0.60
C- 8- Eski harabeler	0.057	0.70
9- Dinsel anlam	0.053	0.50
10- Tarihsel önem	0.065	0.70
D-11- Spor olanakları	0.046	0.30
12- Eğitsel olanaklar	0.032	0.40
13- Dinlenme ve rahatlık	0.032	0.40
14- Gece eğlenceleri	0.045	0.30
15- Alışveriş kolaylıkları	0.036	0.60
E-16- Minimum turistik kalitesinin üzerindeki altyapı	0.131	0.70
17- Minimum turistik kalitesinin üzerindeki Konaklama ve yiyecek	0.125	0.70

Tablo 5.11. Türkiye'de Turistik Çekiciliklerin 65 Turistik Alan Arasındaki Önem Sıralaması [99]

Turistik Alan	Ağırlıklı Toplam(Skor)	Turistik Alan	Ağırlıklı Toplam(Skor)
İzmir	924.78	Dalaman	453.17
İstanbul	906.00	Afyon-Uşak	451.99
Antalya	764.80	Manisa	449.81
Bursa	760.15	Edirne	427.00
Aydın	710.65	Karaman(x)	423.98
Ankara	686.72	Beyşehir	414.23
Kayseri	681.93	Düzce-Akçakoca	414.19
Finike	665.92	Kastamonu	410.77
Eskişehir-Kütahya	656.92	Elazığ-Tunceli	405.10
Manavgat-Side	645.00	Erzurum	404.34
Mersin	637.25	Tatvan-Bitlis-Muş	401.26
Kocaeli-Sakarya	630.35	Malatya(x)	399.20
Nevşehir	625.00	Erzincan	395.73
Konya	564.85	Biga	389.68
Muğla-Marmaris	564.44	Tekirdağ	388.80
Çanakkale	560.40	Amasya-Tokat (x)	386.86
Bodrum	552.60	Kırklareli (x)	378.40
Balıkesir	541.60	Siirt-Batman	371.04
Adana	540.75	Gaziantep	370.42
Bolu	527.37	Van	369.32
Hatay	525.86	Sivas	366.79
Niğde	524.35	Rize	366.54
Silifke	523.90	Kars	359.67
Trabzon	522.34	Sinop	333.99-355.75
Denizli	517.06	Diyarbakır	333.93
Alanya	514.21	Ağrı	327.96
Zonguldak	502.72	Artvin	326.94
Ceyhan	493.73	Tortum	322.76
Samsun-Ordu	491.11	Kırşehir	315.98
Yozgat-Çorum	485.72	Adıyaman (x)	302.00
Şanlıurfa	484.95	Kahramanmaraş (x)	260.29
Isparta-Burdur	472.42	Hakkari (x)	141.66
Ayvalık	458.22		

(x) Bu yörelerdeki altyapı, "Minimum Turistik Kalite" standardının altındadır.

Yukarıdaki tabloda sıralanan kriterler; Turizm ve Tanıtım ve Bakanlığı Planlama Müdürlüğü tarafından, turizm gelişimi için saptanan 65 turistik alana uyarlanmıştır. Sonuçta Tablo: 5.11'de görüldüğü gibi, Türkiye'nin turistik alanlarına ilişkin çekicilik envanteri değerlendirilmesi ve sıralanması yapılmıştır [107]. Bu sıralama içinde; Ayvalık Kenti 33. sırada yer almaktadır. Kentin yakın çevresindeki; tarihsel doğal yapı, ve kültürel köken açısından benzeri diğer kıyı kentleri altında yer alışı, kentin turistik çekicilik kaynaklarının turizm pazarında yeterince değerlendirilememesi sonucudur. Öte yandan kentin yeterli anlamda teknik altyapı kolaylıkları yanında sosyal kültürel ve eğlence donatılarının yetersiz oluşu, bu sıralamada etkili olmuştur. Turizm endüstrisi kapsamında yapılacak açıklamada ise; Tablo: 5.10'da ilk üç sırayı kapsayan kriterin (Birincil Çekicilikler) kentteki ağırlıklı oranın yüksekliğine rağmen ikincil çekicilik kapsamındaki kolaylıkların bu kriterlerle bütünleştirici nitelikte olmadığı söylenebilir.

Önceki bölümlerde; Turizm endüstrisi içinde, arz verisi olarak ortaya çıkan tarihi ve kültürel alanların önemi vurgulanmış ve "Tarihi Kent" olgusu içerisinde "Turistik Tarihi Kent" kavramını ortaya çıkışı ve turizm pazarında arz verisi olarak yer alışı, önemi ile birlikte ele alınmıştır. Tablo: 5.10'daki kriterlerler bu önemi yeniden vurgulanmaktadır.

Ayvalık kentinin, son yıllardaki turizm gelişimi dikkate alındığında; 2000'li yıllarda kentin, ülke turizm pazarında alacağı payın oranını artıracak muhakkaktır. Bölgede; 1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Nazım İmar Planı ile getirilen 113.241 kişilik turistik kapasitenin, 16.000 adet mevcut yatak kapasitesini daha da zorlayacak boyutlara ulaşması beklenen bir olgudur. Kentin, 2000'li yıllara dönük olarak turistik hareketliliği projeksiyonu; uluslararası ve ulusal turizm politikaları, iç ve dış olaylar, büyük turizm organizasyonlarının Spekülatif davranışları gibi kestirilemeyecek pek çok değişkene bağlıdır. Bu değişkenlerin saptanarak, birbiri üzerinde etkilerinin geleceğe dönük stratejik planlamalar sonucu ortaya çıkacak turizm projeksiyonu; çalışma konusundan ayrı, geniş kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Ancak var olan şartların aynen devam edeceği kabulü ile, 1981-1990 yılları arasındaki kentin turizm gelişiminden hareket edilerek genelleştirilmiş bir hesaplama yapılabilir: (Tablo 5.12).

Tablo: 5.12 Ayvalık Kentini Turizm Projeksiyonu

	1981	1985	1990	81/85	85/90	81/90	2000	2010
Balıkesir	3.378	18.128	21.892	%436.65	% 20,76	% 548	146.676	220.014
Ayvalık	2.645	10.832	6.497	% 309	% -60	% 145	51.261	76.892
Günöbirlik	302	7.176	15.315	% 2276	% 113.42	%4971	751.498	1.127.248

(Projeksiyon değerleri, beşer yıllık dönemlerdeki artış ortalama-
sında saptanmıştır)

Yukarıdaki projeksiyon değerleri yalnızca, yabancı turist gelişimini göstermektedir. İç turizme dönük sınıflama ve istatistik değerlerinin ölkemiz araştırma ve istatistik sistemlerinde hesaplandırmaya alınmayışının ne derecede de büyük bir eksiklik olduğu bu noktada önem kazanmaktadır.

Genel bir ifade tarzı ile; 2000 yılı için, kentte yapılmış planlama eylemleri ile getirilen II. konut işlevine dönük alanların tam doluluk oranına eriştiği kabul edildiğinde, (35.000 kişilik II. konut nüfusunun yıllık kullanım yoğunluğuna bağlı olarak 2 katına çıkış sonucunda) 70.000 kişilik yerleşik turist nüfusu, 51.000 kişi yabancı turist sayısı olmak üzere 121.000 kişilik turizm projeksiyonu yapılabilir. Bu projeksiyon içine; günöbirlik kullanımlara bağlı olarak çevre yerleşmelerden ve Balıkesir-İzmir karayolu kullanıcılarınca gecelemesiz konaklamalar sonucu kente gelen turistler hesaba katılmamıştır.

Genelleştirilmiş bir ifade ile yapılan bu projeksiyonun amacı; kentin bugünkü turistik çekicilik kaynaklarının gelecekteki kullanım boyutunun kabaca tahminini sağlamaktır. Günümüz turizm hareketliliği içinde; önceki bölümlerde açıklanan, kenteki turizm işlevinin olumsuz etkileri düşünöldüğünde, bu gelişim potansiyelinin mekandaki dengeli dağılımı sağlanmalıdır. Kentteki, mevcut turizm yapısının olumsuz etkilerini minimum ölçülerde tutucak ve gelişen turizm işlevinin getireceği büyük oranlardaki turist kitlelerine rekreasyon ve turistik işlevler ile kentin doğal, kültürel ve tarihi faktörlerini değerlendirecek bir turizm modeli seçilmelidir.

5.4. AYVALIK KENTİ İÇİN ÖNERİLEN TURİZM VE KORUMA MODELİ

Bu bölüme kadar yapılan açıklamalarda belirtildiği gibi Ayvalık kenti, turizm işlevini birinci derecede motive eden doğal, tarihsel ve kültürel çekicilik kaynakları açısından oldukça zengindir. Ancak, kentin turizm endüstrisi içinde yer alışı; kıyı turizmi rekreasyon amaçlı deniz kullanımları ve günübirlik amaçla çevre sahil yerleşmeleri ve tatil köylerinden gelenlerin etkinlikleri şeklindedir.

Alanın tarihsel ve kültürel çekicilik değerleri turizm pazarında yeterince yer almamakta, kıyı rekreasyonu ve günübirlik gelen turist kitlelerinin yerleşme içindeki gezintileri içerisinde değerlendirilmektedir. Bu şekilde birkaç saatlik gezinti içinde, yerleşmenin tarihi, kültürel çekiciliğinin yeterince algılanamayacağı açıktır. Dolayısı ile böylesine bir yaklaşımın devam ettirilmesi halinde; Ayvalık kent mekanında izlenen olumsuzlukların etkisini ve korunması gereken tarihi, kültürel ve doğal çekicilik kaynakları üzerindeki hasarı ciddi boyutlara ulaştıracağı apaçıktır.

Kentteki kültürel ve tarihsel çekicilik kaynaklarının; ağırlıklı olarak "bilinçsiz turist kitlesi" tarafından kullanımı yanında, Midilli Adasındaki Rum halkının etnik, tarihsel ve kültürel amaçlı ziyaretleri ve kısmen ülkenin mesleki açılardan üst seviyelere erişmiş, kültürlü aydın kitlesinin konut alanı (II. Konut ve sürekli yaşam konutu) olarak seçimi ile "bilinçli turist kitlesi"nden söz edilebilir. Özellikle, "bilinçli turist kitlesi" olarak adlandırdığımız bu kitlenin diğer kitleye nazaran; turistik etkinliklerde daha çok yer alması, yerleşmeye daha çok gelir bırakması yanında, kentin doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerini özümseyen, ve bu çekicilik kaynaklarının tahribinin önlenmesi yönünde kamuoyu yaratmakta oluşu önemlidir. Bu önem; kentin gelecekteki turizm ve koruma modelini oluşturmakta kullanılacak yaklaşımları belirlemektedir.

Tarihi kent mekanının turizm pazarına sokulmasında temel amaç; koruma eylemlerini hızlandırıcı nitelikte bir amaç oluşu nedeni ile turizm etkinliğinin seçilmesidir. Alana dönük olarak getirilen öneriler; "koruma eylemi" ve "tarihi-kültürel miras"ın turizm pazarının oluşturulması ve yerleşmenin bu pazar içinde kullanılmasını hedef almamaktadır. Yörenin

turizm potansiyelini değerlendiren, yerli halkına uzun dönemde kazanç sağlayacak, yörenin korunması gerekli "doğal, kültürel ve tarihi" çekicilik yaratan niteliklerini zedelemeyen ve koruyucu nitelikte bir turizm modelinin seçilmesine çalışılmaktadır.

Burada uygulanacak turizm modeli bugüne kadar benzeri yörelerde olduğu gibi "Turist" in kendi ülkesinde sürdürdüğü hayata benzer bir yaşam arama alışkanlığına karşılık verecek biçimde ne olursa olsun, turistten gelir elde etmeye yönelik sosyal ve uzun dönemli ekonomik kazançları feda edici bir yaklaşım olmamalıdır. Dengeli bir iç ve dış turizm modelinin kurulması, her kuşaktan insanların birbirlerini tanımaları, sevmeleri, ilişkiler kurmaları gibi amaçlarla daha çok olanak sağlayacak kitle turizmi türleri düşünülmeli, ve yaygınlaştırılmalıdır [70].

Tarihi, kültürel ve doğal alanların turizm pazarına arz verileri olarak sokulmasında, bu değerlerin tahribatı gözönünde bulundurularak, "Turizm İşlevini Gerçekleştiren Kitle"nin etkinliklerine göre mekan düzenleme yerine, var olan "Tarihi-Kültürel-Doğal Mekan Özellikleri"ne göre turistik kitlenin seçimi gerçekleştirilmelidir. Diğer bir deyişle; tarihi kentin turizm pazarında hedefleneceği tüketici kesimi, alanın usullerini, kültürünü dışlamadan, yaşayan halkını aşağılamadan, ondan benimsediği alışkanlıklarını değiştirmesini istemeden çevreyi kendine göre şekillendirmek istemeyecek bir grup olmalıdır. Kısacası; bu tüketici grubu bu yörenin halkının, turistten gelir temin ettikleri için kendilerine katlanmak zorunda olduklarını düşünmemelidir.

Yukarıda belirtilen temel noktalar doğrultusunda, alanda getirilecek alternatif turizm modeli arayışı ve seçimi bir pazarlama sorunu gibi görülsede şehir plancısı ve tasarımcısının bu kararlarda etkin olarak yer alması gereklidir. Sonuçta; seçilecek turizm modelinin ve hedeflenen turist kitlesinin fiziksel mekan ve bu mekandaki sosyal çevre ile uyumu veya uyumaması sözkonusu olacaktır. Ayvalık örneğinde olduğu gibi; turizmin doğal, kültürel ve tarihsel çekicilik kaynaklara olan olumsuz etkilerinin, minimum seviyeye indirilmesi gerekli çevrelerde yapılması gereken turizme uygun bir mekan tasarımı yada turistlerin hoşlanacağı türden koruma eylemleri değildir. Ancak sahip olduğumuz özgün çevreyle ve koruduğumuz değerlerle bütünleşebilecek bir turist kitlesinin alana getirilmesi ile turizmin tarihi kentteki olumsuz etkileri önlenebilir. Diğer

bir ifade ile; kent mekanlarındaki koruma ilke ve ölçütleri, mekanda bulunan turist kitlesinin davranış ve yeğlemelerine göre seçilmemelidir.

Ayvalık kenti için yapılan inceleme sonucunda, ve mekandaki 5 yıllık yaşama deneyimi ışığında, kentin tarihi, doğal ve kültürel dokusundaki turizm etkinlikleri ile beraber artan tahribat yerinde izlenmiştir. Kentteki, turistik kitle ağırlıklı "bilinçsiz turist kitlesi" olarak adlandırılacak kıyı rekreasyonu amacı ile Batı Avrupa ve Kuzey Avrupa ülkelerinden gelen ve iç turizm işlevi için II. konut olgusunu oluşturan kişilerden oluşmaktadır. Bu kitlenin; tarihi doğal ve kültürel çevrelerdeki tahribat, koruma ve yaşatma eylemlerine ilgisiz kalışı ve bu eylemlere finans olanağı yaratacak döviz girdisi oranı düşük gerçekleşen "orta sınıf" oluşu kentte yeni bir turistik kitle seçimi ve bu seçime dönük mekansal kararların alınmasını gerektirmektedir.

Yapılan incelemeler, Uluslararası deneyim ve araştırmalar sonucunda Ayvalık kenti için önerilen "Turizm Modelleri" aşağıda sıralanmıştır.

5.4.1. Kalite Turizmi

Ayvalık kenti için var olan doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunarak turizm işlevinde yer almasını kolaylaştırıcı turist kitlenin seçimi, diğer bir ifade ile "turistin davranış ve yeğlemelerine göre mekan düzenleme" anlayışı yerine "mekanın doğal, tarihsel ve kültürel yapılarını koruma anlayışı ile değerlendirecek turist kitlesi" seçimi bu çalışmada benimsenen temel düşüncedir.

Bu düşünce ile alanda önerilen turizm modellerinden birisi "Kalite Turizmi"dir. Bu turizm modelinde; normal turistten daha uzun süreli konaklama eğilimi gösteren, gelir seviyesi yüksek ve yüksek turizm geliri bırakan turist kitlesinin mekana getirilmesi hedeflenmektedir [108].

Bu modelde, turizm etkinliğini gerçekleştirdiği yerde yüksek kalite turistik alt yapıların getirilmesi ve geliştirilmesinde rol oynayan turistik kitlenin; korunmuş, özgün niteliklerine sadık kalınarak restore edilmiş büyük ölçekli kent mekanlarının turistik işlevlere dönük: Otel, Motel gibi birincil çekicilik kaynakları ile bütünleştirilmiş ikincil çekicilik kaynakları içinde yer alması sağlanır [108].

Bu turizm modelinin çevre üzerindeki olumsuz etkileri minimum seviyelere düşürülmüştür. Bu modelin uygulanabilirliği düşük yoğunluklu alanlar için sıralandırılmıştır. Bu model örneği olarak; Topkapı Soğukçeşme sokağındaki mevcut yapıların boşaltılarak, alan bütününde uygulanan koruma ve restorasyon eylemleri sonucu turistik otel ve restoranlardan oluşan, yüksek kaliteli-zengin, ve tarihsel ortam içinde tatil yapma isteği ve kültürüne sahip-turistik kitle kullanımına sunulması gösterilebilir.

Ayvalık kent mekanının tarihsel ve kültürel alanları; diğer bir deyişle turizm pazarında yer alan "Tarihi Kent" dokuları bu modelin bütünü ile uygulanabilmesi açısından oldukça büyük bir alandır. Kent mekanları bütünüyle Soğukçeşme Sokağı örneğinde olduğu gibi çevresinden izole edilmiş bir doku örneği olmadığı gibi bu uygulamanın yöre halkı ile bağdaşıp bağdaşmayacağı tartışması konusudur. Dolayısıyla, uygulanabilirlik için mekanda bir sosyal araştırma yapılması, bir sonraki süreçte ise getirilecek model için "Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)" raporu hazırlanması gerçekleştirilmelidir.

Yukarıda belirtilen ölçek boyutuna bağlı uygulanabilirlik sorunu bir yara bırakıldığında, Cunda Adası Nassos Tarihi Kent Merkezi; genelde çevreden kopuk oluşu gözönünde bulundurularak "Kalite Turizmi" için geliştirilecek bir alan olabilir. "Nassos" tarihi kent merkezinin fiziksel eşiklerle çevrili oluşu ve kısmen turistik işlevler için kullanımı yaygındır. Alan akşam ve geceleri kullanılmakta, dolayısıyla gizli bir yaşamsızlık izlenmektedir. Bu yaşamsızlığın önlenmesi, alandaki tek yapı koruma eylemlerinin kent ölçeğine aktarılabilmesi, gelişen turizm potansiyelinin değerlendirilebilmesi için alanda "Kalite Turizmi" uygulanabilir. Uygulama-da alan çeşitli ayırıcılarla ikinci konut dokularından soyutlanır, alan içinde çeşitli koruma eylemleri uygulanır ve alanda modern yaşamın gerektirdiği teknik ve sosyal alt yapılar getirilir. Sonuçta; mekan turizm etkinliklerinin uygun yerlerde yer alışı ile toplu bir otel şekline dönüştürülebilir.

Bu yönetime ilişkin mekansal öneriler konu akışı içerisinde ileri sayfalarda ele alınacaktır.

5.4.2. Özel İlgi Turizmi

Bu modelde mekana getirilmesi hedeflenen turistik kitle; diğer bir deyişle tüketim sınıfı, yerel çevre-yöresel kültüre zarar vermeyen seçici bir pazarlama tekniği ile yörenin özelliğine uyabilecek herhangi bir gelir grubundaki kitledir. "Kalite Turizmi"nin içerdiği kitlenin aksine, turistik işlevleri yerine getirecek kişilerin ekonomik güçleri yerine düzenlenecek çeşitli yerel etkinliklere katılımı oranı gözönünde bulundurulur [108].

Bu kitle için yöreye özgü etkinlikler olarak deniz altı sporları, dağcılık, yürüyüş sporları, foto safari, rüzgar sporları gibi olanaklar sağlanır. Bu tip "Özel İlgi Turizmi"ni gerçekleştiren turist kitlesi, çevre, koruma ve tarihi mirasa saygı konularında bilinçlidirler [108].

Ayvalık kent mekanı içinde "Özel İlgi Turizmi"ni sağlayacak etkinlikler olarak, yerleşmenin girintili çıkıntılı koylarında ve adalarında denizaltı sporları ve Edremit Kaz Dağları, Assos arasındaki günlük hava akımları dikkate alınarak tarihi yerleşme alanları arasında düzenlenecek rüzgar sörfü, kano, deniz paraşütü, planör ve uçurtma gibi etkinlikler seçilebilir. Öte yandan alanın doğal çekicilik kaynaklarını oluşturan ve yerel, karadan ulaşım olanakları kısıtlı zeytinlik ve ormanlık alanları ve küçük koyalara dönük yürüş sporu önerilebilir. Çeşitli yardımcı sağlık ve hizmet, dinlenme üniteleri ile desteklenen ve çevresel etki açısından tüm önlemler alınmış (yangın, katı ve sıvı atıklar vb.) ve yöresel mimari ve tarihsel öğelerle zenginleştirilmiş güzergahlar hazırlanarak Yürüyüş Turları düzenlenebilir. Özellikle Şeytan Sofrası etekleri ve Cunda'daki Nasos kentinin güney-batı eksenini doğrultusundaki koyalara bakan yamaçlardan Pateriçe'deki Selene Manastırı'na uzanan güzergah ve kent merkezi Kydonie kentinin doğu yamaçlarındaki zeytinlik ve çam ormanları ile İlyas Peygamber Tepesine ulaşan panoramik kent ve doğa manzaralarına sahip güzergah bu tür etkinlik için zengin potansiyele sahiptir. Yapılacak uygulamanın günümüzde insan eli değmemiş nitelikteki alanlarda yoğunlaşmayı önleyecek şekilde küçük kitle ve küçük turlar halinde gerçekleştirmek mümkündür.

Alanda diğer bir "Özel İlgi Turizmi" örneği ise yörenin kültür, edebiyat ve sanat alanındaki mevcut alt yapısının değerlendirilmesidir. Önceki bölümlerde kentin tarihçesinde mitoloji, özerklik sonucu ortaya

çıkan kültür, edebiyat ve sanat alanındaki gelişmeler ve Sanat Akademisi ve bu akademinin Cumhuriyet döneminde canlandırılma çabalarına yeniden değinilmektedir. Bu doğrultuda Ayvalık kenti sanat faaliyetlerini canlandıracak yeni işlevler kazandırılabilir. Bu işlevlere dönük açıklamalar, Kültür Turizmi başlığı altında incelenmiştir.

5.4.3. Kültür turizmi

Ayvalık kenti, önceki sayfalarda belirtildiği gibi tarihsel süreç içinde farklı kültürlerin etkisi ve boyunduruğu altına girmiştir. Bu kültürlerin etkileri kendini, gerek kentin sosyal-kültürel yapısı (gelenek, görenek, folklor, giyim, yerel efsaneler vb) gereksede fiziksel yapısı (mimari, plastik sanatlar, kent mekanları vb) üzerinde etkili olmuştur. Öte yandan kentin doğal yapısının önemide unutulmamalıdır.

Günümüzde bu etkilerin araştırılması olarak ortaya çıkan "Kültür Turizmi"; "Özel İlgi Turizmi" ve "Kalite Turizmi" ile geniş bir ilişki ağına sahiptir. Kültür Turizmi ile hedef alınan kitle; sosyal ve kültürel seviyelerdeki gelişmişlik düzeyine bağlı olarak "Kalite Turizmi" ile beraberlik gösterirken, getirdiği özel işlevler nedeni ile "Özel İlgi Turizmi" nin bir ögesi olarak ta ortaya çıkmaktadır.

Ayvalık kent mekanında "Kültür Turizmi" olarak; doğal, iklimsel, flora ve fauna özelliklerini inceleyecek Botanik Bilimleri, Sanat ve Edebiyat Tarihi, Felsefe ve Mitoloji, Mimarlık; Plastik Sanatlar, Etnoloji, Arkeoloji gibi bilim dallarında araştırmalar yapacak "Ege Kültürleri Araştırma Merkezi" gibi enstitüler kurulması önerilebilir.

Bu şekilde kent varolan zengin kültürel ve tarihsel yapısını çeşitli araştırmacılara, dolayısı ile turizm işlevine sunmaktadır. Özellikle kentin tema çokluğu nedeni ile güzel sanatlar alanında tarih boyunca kullanımı Çamlık Mevkiinde yeniden canlandırılabilir. Bu işlevin yanında kentin kimi tarihsel ve mitolojik olaylar içinde yer alışının canlandırılacağı "Tema Parkları" (Konulu Açık Alanlar) için çeşitli tiyatro etkinlikleri mekanda bir ilgi odağı haline dönüştürülebilir. Bu şekilde kentin 1800'li yıllardaki kültür-sanat alanındaki önderliği yeniden canlandırılıp turizm etkinlikleri içinde yer alması sağlanabilir. Sonuçta kentin kıyı kullanımları dışında, tarihi ve kültürel çekicilik kaynakları turizm pazarı içinde aktif rol oynamaya başlar

5.4.4. Sağlık Turizmi

Ülkemizde turizm olayı genelde "kıyı" ve "ören" turizmi olarak geliştirilmiştir. Oysa günümüzde kıyı ve ören turizmi ile birlikte "Sağlık Turizmi" ve "Dağ Turizmi" gibi uygulamalar da turizm sektörü içinde büyük önem taşımaktadır. Yurdumuzun farklı bölgelerinde kaplıca, ılıca, çermik, girme içme ve içmece gibi adlar alan sıcak ve soğuk maden suları ülke düzeyinde geniş bir dağılışı göstermektedir. Toplum olarak yüzyıllardan beri bu kaynaklardan yararlanmayı amaçlayan "Kaplıca Geleneği"ne sahip olan Türkiye bu kaynaklarını şimdide "Sağlık Turizmi" şeklinde, turizm işlevine sunmaktadır [109].

"Sağlık Turizmi" sadece kaplıca ve ılıca gibi su kaynakları ile ilişkili olmayıp, deniz suyu ile bağlantılı tedavi kürleri, iklim kürleri (yayla, dağ, kıyı vb.) mağara havası gibi sağlık kürlerininide içermektedir [109].

Ayvalık kentinin yeraltığı bölge içinde Edremit/Güre İçme Suyu Kaplıcası, cilt hastalıkları tedavisinde kullanılan Türközü Köyü Kaplıcası yer almaktadır. Öte yandan Edremit körfezinin iyotlu, oksijen oranı yüksek serin havası ve Balıkesir-Çanakkale arasındaki yeraltı su kaynakları ve kaplıca sularının döküldüğü, kısmen volkanik yapısı ile mineral yüzdesi zengin Edremit Körfezi suları ve kumsalları deniz kürleri açısından büyük öneme sahiptir. Ayvalık kentinde; Mitolojik Çağda ve Yunan, Roma dönemlerinde, mucizeleri ile ünlenen, akıl hastalıklarının tedavisinde kullanılan bir Hastane "Tımarhane Adası" denilen yerde bulunuyordu. Doğal güzellikleri, iklim ve deniz kürleri ile tedavi veren hastane, 1923'e kadar varlığını sürdürmüştür. Öte yandan, kentte 1800'lü yıllarda bir Cüzzam Hastanesinin bulunması Kentin Sağlık Turizmi için potansiyelini belirlemektedir. Kentin bütün bu olumlu yönleri nedeni ile son yıllarda emeklilerin konut alanı olarak seçilmesi bu potansiyelin bir diğer göstergesidir.

Sağlık Turizmi ile amaç hastane şehirleri yaratmak değil yaşlı ve yatalak hastalar dışındaki her yaştaki kişilerin dinlenme ve daha sağlıklı kalma isteklerini karşılayacak bir gelişmenin temel alınmasıdır [109].

Bu amaçla Ayvalık kent mekanında deniz kıyısındaki kimi

koylarda Deniz Kürleri uygulanabilir ve yöredeki kaplıca kaynakları ile günübirlik ilişkilerinin kurulduğu bir yatakhane kenti yaratabilir. Kentin kıyı rekreasyonu olaylarına bağlı turizm sezonu dışında, sessiz, doğal ve sağlıklı ortamları ile psikolojik rahatlatıcı etkileri, mekansal olarak yaratılacak Psikoterapi Merkezleri aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

5.5. AYVALIK KENT MEKANI İÇİN ÖNERİLER

Ayvalık "Tarihi Kenti"nin turizm işlevinde yer alışı önceki bölümlerde tanımlanmıştır. Kentin doğal, kültürel ve tarihsel yapısına ilişkin Turizm modeli seçimi 5.4. Bölümde ele alınmış ve kente uygun turizm modelleri açıklamaları ile sıralanmıştır. Bu bölümde ise, benimsenen bu turizm öneriler yanında kentin turizm modeli seçiminde genel ilke ve politikalar açıklanacaktır.

Ayvalık kenti için getirilen öneriler iki ana başlıkta toparlana

- 1- Turizm Modeli ve koruma eylemi, için genel ilkeler
- 2- Mekanda getirilecek fiziksel öneri ve sınırlamalar

Bu başlıklar dışında tarihi, doğal ve kültürel ortamların turizm pazarında yer alması ve ağırlıklı olarak "tarihi Kent" in turizm sektörünün arz verisi oluşu ile başlayan süreç içindeki, genel öneriler sonuç kısmında ele alınacaktır.

5.5.1. Ayvalık Kenti Turizm Modeli ve Koruma Eylemi İçin Genel İlkeler

Önceki sayfalarda Ayvalık Kentinin doğal, kültürel ve tarihsel çekicilik kaynaklarının turizm pazarı içinde değerlendirilmesi, bu amaçla işlev getirilmiş bir koruma anlayışının mekana yansıtılabilmesi için turizm modelleri önerisi yapılmıştır. Önerilen turizm ve koruma modellerinin fiziksel mekana yansıtılabilmesi için genel ilke ve politikalar aşağıda sıralanmıştır:

*Ayvalık kentinin öncelikle, detaylı bir araştırma, anket ve istatistik çözümleri yolu ile yoğunluk ve yapılaşma sisteminin insan ve toplum yapısındaki etkilerini kapsayan "Taşıma Kapasitesi" belirlenmelidir.

Özellikle farklı kültür grupları yaş, cinsiyet, din gibi nedenlerle farklı psiko-sosyal özellikler gösteren turist kitlesinin yardımı ile alanın taşıma kapasitesi saptanmalıdır. Ve yapılacak saptamalar ışığında alanda; turistik tesislerin tasarımı, turizm plan ve politikaları belirlenmelidir. Taşıma kapasitesinin ölçülmesinde; özel algı ve yargılarla olan ilişki nedeni ile psikolojik ölçüm tekniklerinin kullanılması gerektiği gözden kaçırılmamalıdır.

*Alanın turizm yapılaşmasının kontrol altına alınması, doğal, tarihsel ve kültürel alanlarda turizmden kaynaklanan hasarların önlenmesinde ön koşuldur. Bu amaçla, gerek mevcut yapılaşmaların, tescilli eski eser yapıların turizm işlevinde kullanılması ve yeni yapılaşma tekliflerinin incelenmesi için bölgesel bir kurul oluşturulabilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Genel Müdürlüğünün görev ve kapsamında olan "Turizm İşletmeleri ve Nitelikleri" yönetmeliğinin yönlendiriciliği ile genel müdürlük bünyesinde, turizm tesislerinin "Belgelendirme Komisyonu" başlığında veya paralelinde kurulacak "Turizm Yatırımları Estetik Kurulu" oluşturulması düşünülebilir. Bu kurul ile; turistik amaçlı tesislerin; tarihi mirasa saygılı mimari, estetik, yöresel mimari, doğal-kültürel çevre ile olan ilişkilerinin asgari nitelikleri sağlayıcı biçimde denetim altına alınması olasıdır [1], [110].

Turizm Yatırımları Estetik Kurulu:

- Mimar (Kültür ve Turizm Bakanlığı Temsilcisi)
- Mimar (Bölgedeki Üniversitelerde Mimarlık ve Kent Planlama eğitimi veren akademisyen)
- Mimar (Bölgede başarılı uygulamaları olan yöresel temsilci)
- Mühendis (Altyapı Uzmanı)
- Restoratör Mimar (Eski yapı yenilemesi uzmanı)
- Mimarlık Tarihçisi
- Peyzaj Mimarı
- Bölge Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurul Temsilcisi
- Şehir Planlama Uzmanı
- Yöre ile ilgili turizm, mimarlık, planlama dallarında akademik

araştırma ve çalışmaları bulunan kişiler, yerel yönetim temsilcisi ve yerleşmenin en eski sakinleri gibi kişilerden oluşturulabilir. Yörede kurulacak "Turizm Yatırımları Estetik Kurulu" ilgili bakanlığın Taşra Teşkilatı içinde yer alacaktır. Gerektiğinde doğacak sorunların çözümü için

bakanlık merkez teşkilatı içinde "Turizm Yatırımları Estetik Yüksek Kurulu" kurulması da mümkündür.

Ayvalık'ta kurulacak bu kurul mevcut yapılaşma ve eski eser yapıların koruma ve turizm işlevinde değerlendirilmesi ve yeni proje tekliflerinin kontrolü yanında; alanda turizm etkinliklerinden kaynaklanan olumsuz etkileri önleme çalışmalarını da gerçekleştirmelidir. Bu amaçla alanda getirilecek; fazla yapılaşma yoğunluğu, yöresel ve fiziksel kirlilik, gürültü faktörü, yöresel taşıma kapasitesine aykırı mevcut turistik tesislerin etkinliklerinin kısıtlanması gibi sınırlamaları denetleme yetkisine sahip olmalıdır.

Ayvalık'ta önerilen kurul; alandaki yerel halkın turizm etkinlikleri içinde daha aktif ve bilinçli olarak yer alışında yol gösterici olması yanında çevre koruma ve yöre tarihi hakkında bilinçlendirmeyi de sağlamalıdır. Bu amaçla turizm mevsimi dışında yerel halk için; seminer, sergi gibi bilgilendirme teknikleri ile "doğal, tarihi ve kültürel mirasına sahip çıkan bir toplumun turizm gelişimi'nin boyutları açıklanmalıdır. Bu şekilde toplum bilincinin geliştirilmesi ile koruma eyleminin gerçekleştirilmesinde uygulayıcı kuruluşlar ile devletin kamuoyu desteğine sahip olması sağlanmalıdır.

Alanda önerilen kurulun; tescilli eski eser yapılarında ticari amaçlarla kullanımın işlevsel ve görsel etkileri ile verdikleri hasar açısından denetlenmeleri sağlanmalıdır. Özellikle; kentte tescilli eski eser yapıların vitrin düzeni, tabela ve ışıklandırma teknikleri ile yarattıkları görsel kirliliğin giderilmesi için getirilecek önerileri gerçekleştirme kolaylıkları sağlanmalıdır.

*Ayvalık Kenti için getirilen "Turizm ve Koruma Modelleri"nin uygulanabilirliğinin sağlanması için ilgili bakanlıklar arasında (Kültür ve Turizm, Maliye ve Gümrük, Tarım Orman Bakanlıkları ile şehirleşmeden sorumlu Devlet Bakanlığı) koordinasyon ve güç birliği sağlanmalıdır. Alanda önerilecek model çerçevesinde yapılacak özel yatırımlar için, Kültür ve Turizm Bakanlığı ilk girişimci olarak; koruma eylemleri, turistik tesis işletmesi açısından yol gösterici nitelikte koordinasyonu sağlamalıdır.

Genel olarak alanda getirilecek yatırımlar için; 16.3.1982 Tasdik tarihli 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nun 6. mad. gereğince "Hazine'ye ait olan yerlerle, ormanlar ilgili kuruluşlarca bakanlığa tahsis edilir. Bu taşınmaz malların yatırımlara tahsisi, kiralanması ve bunlar üzerinde irtifak hakkı tesisine ilişkin esaslar ile süreler, bedeller, hakların sona ermesi ve diğer şartlar Bakanlık, Maliye Bakanlığı ve Tarım Orman Bakanlığı tarafından müştereken tespit edilir." maddesi gereğince Turizm Bakanlığı yatırımcı olmalıdır [110].

*Öte yandan alanda getirilecek yeni ekonomik ve sosyal etkinliklerin mekana yansıtılması ve teknik yapılanmaların gerçekleştirilmesinde Turizm Bakanlığı'nın önderliğinde; Başbakanlık, Bayındırlık ve İskan, Sanayi ve Ticaret, Kültür, Milli Eğitim Bakanlıklarının görev ve sorumlulukları bütününde her türlü yardım ve kolaylıklar sağlanmalıdır.

*Ayvalık kenti için getirilen "Turizm ve Koruma Modelleri"nin uygulanmasında finansman için gerek yurt içi kaynaklar, gerek yurt dışı kaynaklar seferber edilmelidir. Türk Kalkınma Bankası'nın "Özel Belgeli Tesis sınıfına giren tescilli eski eserlerin ilgili, koruma kurullarınca uygun görülen projeleri çerçevesinde turizm amaçlı restorasyonu gereğince" kredi sağlaması mümkündür. Öte yandan alandaki koruma eylemlerinin turizm işlevi içinde birleştirilmesi ile, uluslararası koruma örgütlerinin Birleşmiş Milletler, ICOMOS, ICCROM, UNESCO gibi kuruluşların desteği sağlanabilir. Bu destek için özellikle Kültür, Turizm, Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlıklarının koordinasyonunda sağlanacak bir uluslararası kamuoyu ayarlatma çabaları sağlanmalıdır.

Yerel ölçekte bu çabaların yanı sıra Ayvalık'ın, Midilli ve Yunanistan ile bağları gözönünde bulundurulmalıdır.

Midilli'deki "Ayvalıklar Derneği" ile Yöresel Dernekler aracılığıyla düzenlenebilecek kampanyalar ve kamuoyu yaratma çabaları ile uluslararası finansman sağlanması mümkündür. Bu çabalarda yerel ölçekteki TMMOB'ne üye Odaların uluslararası kamuoyu ve finansman arayışının bilinçli yollardan yapılması sağlanmalıdır.

*Önerilen Turizm yatırımlarının koruma eylemi ile birlikte gerçekleştirilmesini sağlayacak şekilde devlet tarafından teşvik kolaylıkları,

turistik tesislerin belgelendirilmesi, gibi kozlar akılcı politikalar ile yerel şartların birleştirilmesi ile kullanılmalıdır. Bu amaçla önerilen "Turizm Yatırımları Estetik Kurulu"nun öneri ve görüşleri dikkate alınmalıdır. Bu amaçla devlet tarafından yapılması önerilen düzenlemeler "Sonuç ve öneriler" bölümünde ele alınmıştır.

*Ayvalık kenti için yapılacak yeni turizm yatırımları için "Soft Turizm" anlayışı benimsenmelidir. Bu amaçla mevcut turizm yapılaşması ile kıyı kullanımları, kaçak veya yasal olarak yapılmış olmasına bakılmaksızın yeniden değerlendirilmeli ve gereken önlemler alınarak, kısıtlamalar getirilmelidir. Özellikle kıyı talanının önüne geçilmeli, bu amaçla; yürürlükteki 11.7.1992 tarihli 3621/3830 sayılı Kıyı Kanunu'nun getirdiği değişiklikler kapsamında gereken plan revizyonu sağlanmalıdır. Bu amaçla yapılacak öneriler "Sonuç ve Öneriler" kısmında açıklanmıştır.

5.5.2. Mekanda Getirilen Fiziksel Öneri ve Sınırlamalar

Önceki sayfalarda Ayvalık Kenti için önerilen "Turizm ve Koruma Modeli'nin mekanda gerçekleştirilmesi için getirilen fiziksel öneri ve sınırlamalar, kentin iki bölge olarak bölünmesi nedeniyle, iki ana başlıkta açıklanmaktadır.

- Cunda (Nassos) Bölgesi
- Kydonie (Ayvalık) Bölgesi

Cunda (Nassos) Bölgesi:

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi kentin genel karakteri; doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin ve korunması gerekli yapı gruplarının alanda ağırlıklı olarak yer almasıdır. Bu amaçla alanda geliştirilmesi önerilen turizm modelleri aşağıda sıralanmıştır. Bu model uygulaması ile Şekil: 5.32 ve Şekil: 5.33'de gösterilmiştir.

*Kalite Turizmi: İskele meydanından kuzey sırtlarındaki Alibey köyüne uzanan ve Taksiyarhis kilisesinin merkezini oluşturduğu Mithat paşa Mahallesinde "Kalite Turizmi" önerilmektedir. Yerleşme dokusunda yer alan tescilli eski eser yapıların, özgün sokak dokuları ile birleştirilerek, uygulanacak yenileme eylemleri ile turistik etkinlik alanına dönüştürülmesi mümkündür. Bu şekilde İstanbul'daki Soğukçeşme Sokağı ile Tayyare Bloklarının turistik etkinlikleri içine birleştirilerek yenilenmesi

ve turizm pazarında sunumu örneği bir uygulama alanda sağlanabilir. Bu uygulama için detaylı araştırma, sınır tespiti ve sokak seçimleri; yerel ölçekteki "Turizm Yatırımları Estetik kurulu", yatırımcı ve işletmeci kuruluşlar ile ilgili bakanlıkların merkez teşkilatları ile yapılacak koordinasyonla belirlenmelidir.

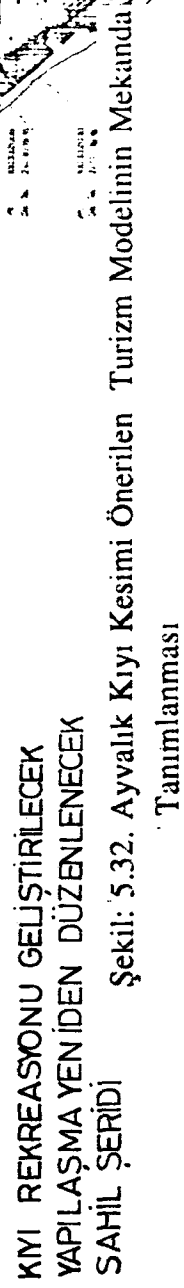
***Sağlık Turizmi:** Alibey Adasının gerek iklim gerek deniz suyu özellikleri açısından Deniz Kürleri uygulanabilecek Yellice Adasına bakan batı sahilleri ile kuzeydeki Gökçe Koyunda "Sağlık Turizmi" önerilmiştir. Doğal güzellikler ile tamamlanan bu alanda, soft turizm anlayışı ile yapılacak binalarda çeşitli sağlık işlevleri, deniz ve güneş-kum kürleri ve psikoterapi merkezlerinin yer alması mümkündür (Şekil: 5.32)

***Özel İlgili Turizmi:** Cunda (Nassos) yerleşmesinin Kuzeybatı kesimlerindeki, girintili çıkıntılı doğal koylar ve Alibey Adaları (Hekatos) adaları arasında mevcut rüzgar akımları gözönünde bulundurularak rüzgar sörfü, kano deniz paraşütü, uçurtma ve planör gibi spor etkinlikleri uygulanabilir. Bu şekilde; alanda gelir seviyesi yüksek ve seçici turist kitlesi yanında doğa ve tarihi kültürel mirasa saygılı, çevre koruma bilinci yüksek turist kitlesi için bir "Özel İlgi Turizmi" oluşturulabilir.

Cunda (Nassos) kentinin kuzey-batı sırtlarındaki Namıkkemal Mahallesiindeki Alibey Tepelerindeki ormanlık alan; flora ve fauna özellikleri geliştirilecek botanik bahçesi, peyzaj düzenlemeleri ile bölge parkı olarak özel ilgi turizmüne hizmet verebilir. Öte yandan Şekil: 5.32'de işaretlenen noktalarda kontrollü biçimde deniz altı sporları (dalış, avcılık vb) ve belirtilen güzergahlarda, çevre kirliliğini önleyici elektrikli ve yelkenli teknelerle küçük turlar düzenlenebilir.

Alanda Tema Parkları olarak Pateriçe'deki Ayışığı Manastırı Agios Dimitrios, Ta Selina) yapılan restorasyon uygulamaları ile kültür merkezine dönüştürülüp, çeşitli ses ve ışık gösterileri ile mitolojik olayların canlandırıldığı bir "Konulu Açık Alan" haline getirilebilir. Cunda (Nassos) kenti içinde ise; gerek kentin eski yaşam şeklinin canlandırıldığı gerekse kentnin özerklik elde edişini simgeleyen bir konulu Açık Alan önerilmiştir. Derviştepe ve Mithatpaşa Mahallesi içindeki bu alanlarda ilgili dönemlerin giysileri ile sosyal yaşam özellikleri, çeşitli tiyatro etkinlikleri ile doğal ve yapay dekorlar altında canlandırılabilir (Şekil:5.32) (Şekil:5.33).

CONVERSIEN TURIZM
TANIMLILASSI

CUNDA - NASSOS TURİZM MODELİNİN MEKANDA

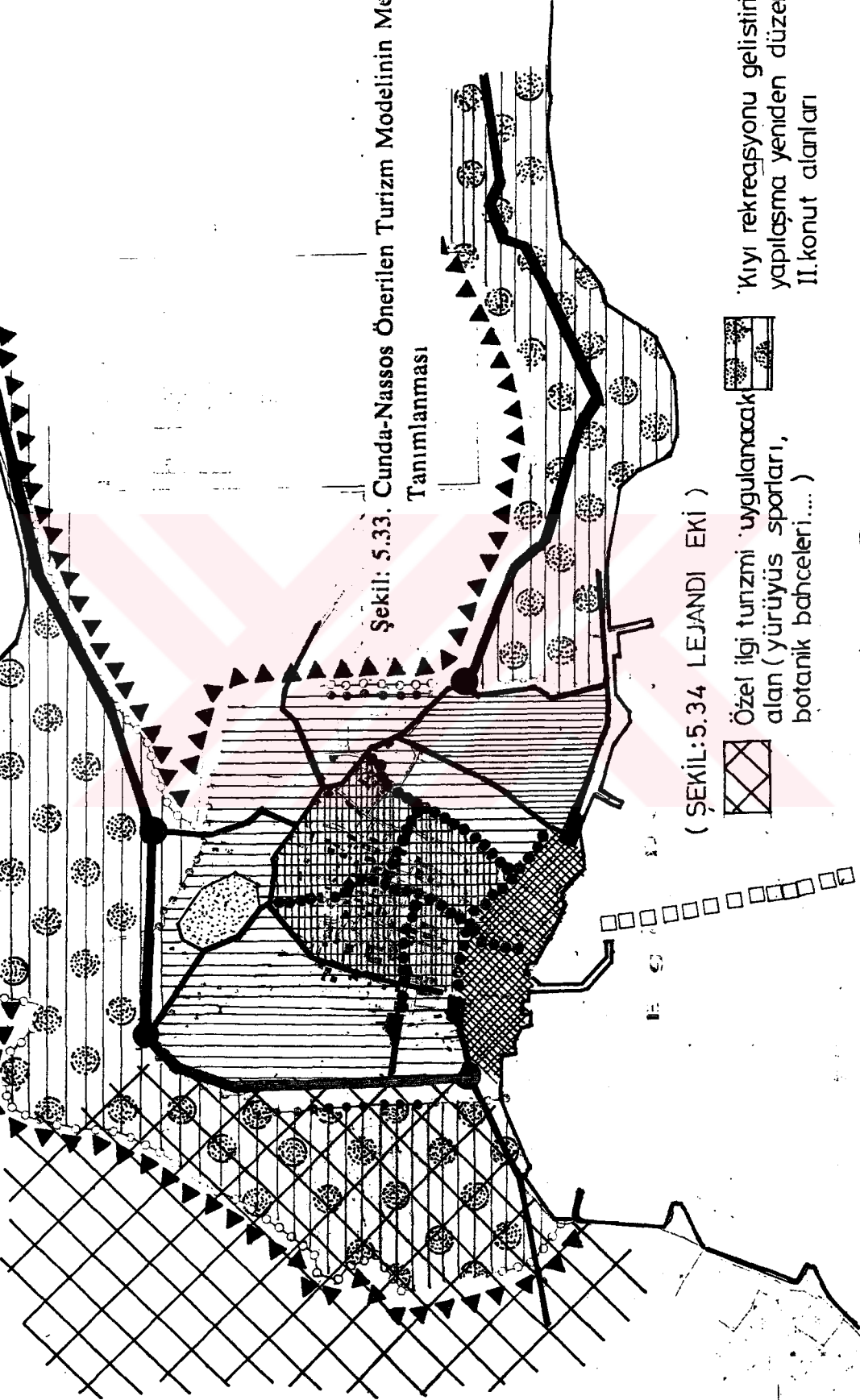
TANIMLANMASI

CUNDA ADASI (NASSOS)

0 100 200 300m

deniz

0 100 200 300m

Şekil: 5.33. Cunda-Nassos Önerilen Turizm Modelinin Mekanda Tanımlanması

(ŞEKİL:5.34 LEJANDI EKİ)

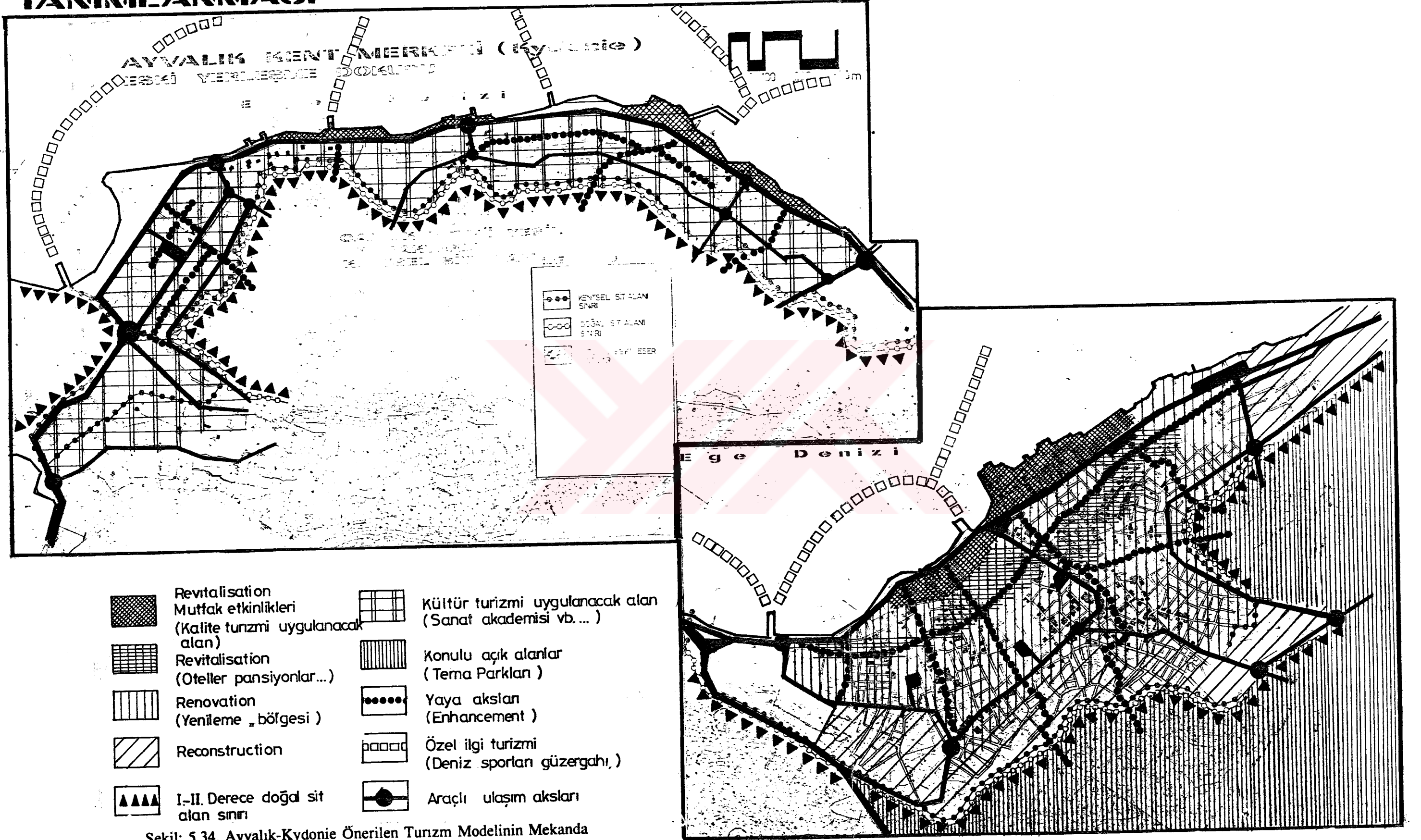

Özel ilgi turizmi uygulanacak alan (yürüyüş sporları, botanik bahçeleri....)

Kıyı rekreasyonu geliştirilecek, yapılaşma yeniden düzenlenecek II.konut alanları

AYVALIK-KYDONIE TURİZM MODELİNİN MEKANDA TANIMLANMASI

Şekil: 5.34. Ayvalık-Kydonie Önerilen Turizm Modelinin Mekanda Tanımlanması

*Cunda (Nassos) Tarihi Kent Merkezi içinde gerçekleştirilecek koruma eylemleri; 3. Bölüm'de belirtilen koruma eylemlerinden

- Renovation (Yapı yada kentin bazı bölgelerinin yenilenmesi).
- Revitalisation (Yapı yada kentin yaşamasını sağlayacak işlevler)
- Enhancament (Kentsel donatı ve kent mobilyaları ekleme ile çevre kalitesinin yükseltilmesi)
- Reconstruction (Aslına uygun olarak yeniden yapım) benimsenmiştir.

Bu eylemlerin alanda dağılımı; konu uzmanı kişiler ile, bölgede önerilen "Turizm Yatırımları Estetik Kurulu" önderliğinde saptanmalıdır. Ancak genel hatları ile bu koruma eylemlerinin alanda uygulanması açısından; Taksiyarhis Klisesi ve çevresinde bir kültür merkezi yaratılması ve mutfak etkinlikleri (bar, cafe, restoran) desteklenmesi, konulu açık alan önerisi içinde yeralan eski yapılara getirilecek sergi salonu, tiyatro, küçük sinema gibi etkinlikler ve kalite turizmi uygulanması önerilen alandaki binaların turistik işlevlere göre yenilenmesi sürecindeki "Revitalisation" tekniği önerilebilir. Gerek konulu açık alanlarda gerek tüm SİT alan sınırı içinde uygulanacak çevresel kaliteyi yükselten, malzemelerin kullanımı "Enhancament" tekniği olarak düşünülebilir.

*Alan içinde, yerleşmenin özgün daracık sokak dokuları ve yoğunlaşan turistik aktiviteler nedeni ile ortaya çıkan trafik yoğunluğu; alan dışına çıkarılmalı ve, sokak dokuları ile döşemelerinde yapılacak yenileme ve temizleme teknikleri ile yaya bölgesi haline getirilmelidir. Tarihi kent merkezinin ulaşılabilirlik açısından küçüklüğü ve dıştan beslemeli ulaşım sisteminin uygulanabilirliği yaya bölgesi yaratılmasını kolaylaştıracaktır. Otopark ve düğüm noktaları ile yaya bölgesini gösteren sistem Şekil: 5.33'de yer almaktadır.

*Cunda (Nassos) Tarihi kent merkezini sıkıştıran ve görsel kirlilik yaratan II. konut olgusu denetim altına alınmalıdır. Gerek yapılaşma yoğunluğu, fiziksel biçimlenmesi gerekse alanda yer seçimi ve kıyı rekreasyon kullanımlarını engelleyici nitelikte oluşunu denetim altına almadaki, bölgede önerilen "Turizm Yatırımları, Estetik Kurulu"nın görüş ve önerileri doğrultusunda uygulama yapılmalıdır. Özellikle yerel mimari ve yapım tarzlarına uyulmalı ve kentsel sit alan sınırları arasında düşük

yoğunlukta tampon bir bölge oluşturulmalıdır. Bu amaçlar gözönünde bulundurularak gerekli plan revizyonu yapılmalıdır. II. Konut olgusu yerine, yatak kapasitesi sağlamak amacıyla Mithatpaşa Mahallesinin iç kesimindeki tescilli eski eser yapıların pansiyon gibi küçük turistik işletmelere dönüştürülmesi özendirilmelidir.

Ayvalık (Kydonie) Bölgesi:

* **Kalite Turizmi:** Ayvalık kent merkezini oluşturan Kydonie tarihi kentinin liman ve meydana etrafında günümüz kullanımlarında ticari işlevlerin geliştiği alan, ile denize paralel devam eden ana yaya aksında "Kalite Turizmi" önerilmektedir. Yerleşme alanının meydan kesiminde mutfak ve eğlence etkinliklerine (bar, restaurant, gece klübü, tavernalar vb.) dayanan alanda yapılacak uygulamanın şekli Cunda kenti için aktarıldığı gibidir.

Yerleşme dokusunda yeralan tescilli eski eser yapıların turistik tesis olarak kullanımının yaygınlaştığı arter yenileme eylemleri ile restore edilerek Kalite Turizmi'ne hizmet verecek alan olarak geliştirilmelidir.

***Sağlık Turizmi:** Ayvalık Sarımsak Plajları dışında deniz, kum güneş kürleri ile sağlık turizmi önerilen alanlar; Badavut mahallesinin kuzey-batısında yer alan koy ile, mitolijik çağdan 1920'li yıllara dek varlığını koruyan, günümüzde yıkılmış Tımarhane Adasındaki Psikoterapi merkezidir. Çıplak Adanın Psikoterapi ve deniz kürleri amacı ile yaşlı ve hastaların tedavisinde kullanılacak bir merkez olarak Soft turizm anlayışı ile Sağlık Turizmine hizmet vermesi mümkündür (Şekil: 5.32) (Şekil: 5.34)

Özel İlgi Turizmi: Kydonie tarihi kentinin güney, batısında yer alan Şeytan Sofrası Tepesinin merkezini oluşturduğu yarımada Özel İlgi Turizmi geliştirilecek alandır. Bu alanda Cunda (Nassos) Bölgesi için önerildiği şekilde yürüme sporları için düzenlenmiş güzergahlar ile rüzgar sörfü, kano, deniz paraşütü, uçurtma, planör gibi spor etkinlikleri uygulanacaktır. Bu amaçla Şeytan Sofrası Tepesi ile Tımarhane Burnu arasında güney-kuzey yürüme yolu ve bu yoldan yan bağlantılar ile Kumru Burnu ve Çam Burnu bağlantıları, Sarımsak plajlarına tepeden panoramik bakıya sahip Çamlı Tepe ile Pirenli Tepe arasında bir doğu-batı aksı; panoramik doğa ve kent manzaraları açısından önerilmektedir. Kent içi,

Kydonie tarihi kentinden doğu yamaçlarına tırmanan ve kentin değişik bir panoramasını sergileyen Değirmen Taşı-İlyas Peygamber (İlk Kurşun Tepesi) ve Talimhane Tepeleri arasındaki yürüyüş yolu güzergahı ise kente yakın diğer bir öneridir.

Kültür Turizmi önerilen bu alan Flora ve Faun zenginliği açısından çeşitli koruma ve peyzaj düzenleme çalışmaları ile değerlendirilmesi ve turistik etkinlik amacı ile gelen kitlelerin kültürel açıdan yararlanmasını sağlamalıdır. Bu alanda gerçekleştirilecek botanik bahçeleri ve peyzaj düzenlemesi ile elde edilecek panoramik manzara noktalarının sanatçılar tarafından kullanımı ile alanda önerilen kültür turizmine de hizmet verilecektir.

Ayvalık kentinin deniz altı yaşamın zengin nitelikte olduğu, yöreye özgü Ayvada ve Kılı Midye yatakları ile deniz altı bitki örtüsünün zengin olduğu Çamlı Koy ile Kumru Koyunda kontrollü su altı sporlarının gerçekleştirilmesi, Özel İlgi Turizmine hizmet verecektir.

*Kültür Turizmi: 5.4.3. Bölümünde belirtildiği gibi Ayvalık, kuruluşundan bugüne pek çok farklı kültürlerin etki ve boyunduruğu altına girmiştir. Bu kültürlerin etkileri kendini; gerek kentin sosyo-kültürel yapısı gereksede fiziksel yapısı üzerinde hissettirmiştir. Bu etkilerin araştırılması ve kentin 1800'lü yıllarda elde ettiği özerklik sonucu oluşan kültür, edebiyat ve sanat dallarındaki zenginliğin yeniden canlandırılması ve bu zenginliklerin sergilenmesi amacıyla "Kültür Turizmi" önerilmiştir.

Detaylı açıklamaları ilgili bölümde yapılan kültür turizmi; Kydonie tarihi kentinin "Yeşil Karakterli Kentsel Sit" ilan edilen Çamlık Mahallesi'nde yer almaktadır. Bu alanda çeşitli araştırma enstitüleri kurulması; çeşitli bakanlık, özel girişimciler ve uluslararası kültür kurumları yardımıyla gerçekleştirilmelidir. Bu amaçla 1800'lü yıllarda kentte yer alan Akademi yeniden oluşturulmalı ve fiziksel yapısının dönemin belgelerine göze Çamlık mevkiinde yeniden yapımı sağlanmalıdır.

Çamlık mevkiinde yer alacak Kültür Turizmi etkinlikleri bölgede yer alan yemek ve geceleme kolaylıklarınca desteklenmelidir.

Kültür Turizminin diğer bir yönü olarak 1800'lü yıllarda Avrupa ülkelerine ihraç edilecek ölçüde önem kazanan, günümüzde yok olmuş

deri işleme atölyelerinin yer aldığı boş atölyeler canlandırılarak, yöresel pazarlama teknikleri ile turizm pazarına hizmet vermesi sağlanmalıdır. Bu atölyeler kentte yer aldığı liman çevresindeki ara sokaklarda kümelmiş olup; fiziksel yapım açısından sergi salonları, sanat evleri gibi kültür ve bar, restaurant, diskotek gibi eğlence sektörlerine hizmet verebilecek niteliktedir. Bu nitelikteki yapıların kullanım kararları için, önerilen "Turizm Yatırımları Estetik Kurulu" görüş ve öneriler gözönünde bulundurulmalıdır.

***Ayvalık kenti ve Kydonie tarihi kent merkezi içinde "Konulu Açık Alanlar" (Tema parkları) olarak grup vaktinde panoramik manzara noktası olan Şeytan Sofrası Tepesi;** çeşitli ses, ışık ve yöresel doğal ve yapay dekorların yardımıyla mitolojik olay ve efsanelerin anlatıldığı bir bölge haline getirmeli; ulaşım, otopark konaklama ve yemek etkinlikleri açısından düzenlemelere kavuşturulmalıdır. Düzenleme anlayışında doğal çevreye zarar vermeyecek soft turizm anlayışı yapılar, peyzaj düzenlemeleri ile doğal alanlara bütünleştirilmelidir.

Kydonie kent merkezindeki diğer konulu açık olan önerisi İlk Kurşun Tepesidir. (İlyas Peygamber Tepesi) Türk İstiklal Savaşı içindeki önemli önceki bölümlerde vurgulanan bu tepe; sözkonusu savaşın, çeşitli tiyatro etkinlikleri, dekor, ses-ışık gösterileri ve dönemin giysileri ile canlandırıldığı tepe parkı haline getirilmelidir. İlgili düzenlemeler için alanda önerilen kurulun önderliği ve Turizm, Kültür ve Bayındırlık-İskan Bakanlıkları desteği ile ulusal ölçekle bir proje yarışması açılabilir.

***Ayvalık-Kydonie Tarihi Kent alanında gerçekleştirilecek koruma eylemleri Cunda (Nassos) kenti için önerilen eylemlerdir.** Bu eylemlerin alanda dağılması, yapılacak koruma planlaması beraberinde, öneri bölgesel kurul önderliğinde turizm yatırımcıları, bakanlık ve konu uzmanı kişiler tarafından ele alınmalıdır.

Genel olarak benimsenen koruma yöntemlerinden "Revitalisation" (tarihi yapıların, kendi nitelikleri ve alanda önerilen kullanıma uygun canlandırılması) eylemi; alan bütününde büyük öneme sahip anıtsal yapılara uygulanmalıdır. Örneğin; "Kata Panaya" Camii işlevinden kurtarılarak müze veya sanat akademisine dönüştürülmeli ve alan çevresinde yer alacak açık sergi, pazarlama ve el sanatları pazarlayan küçük dükkanlar

düzenlenmesi için yapılacak uygulama gösterilebilir. Öte yandan tarihi öneme sahip Sivil mimari ve anıtların yok olduğu Kydonie kentinde "reconstruction" da bir koruma eylemi olarak öne çıkmaktadır. Kentin sosyo+kültürel yaşantısında büyük öneme sahip Akademi binasına ve kentin özerkliğini sağlayan katolik kilisesine ait Evangelistriya Ruhban Okulu; gerek Midilli'de yaşayan kentin eski halkının gereksede çeşitli yazılı kaynakların yardımıyla yeniden canlandırılması "Reconstruction" eylemini gerektirmektedir.

Kentin diğer bölgelerinden liman ve çevresinde yoğunlaşan ve Kalite Turizmi önerilen alanda "Revialisation" ve "Enhancement" eylemleri önerilmektedir.

*Ayvalık-Kydonie Tarihi Kent Merkezi için verilen turizm modelinin mekana yansıması Şekil:5.34'te gösterilmiştir. Model genel olarak ana yollar haricinde yaya ulaşım sistemi ile dıştan beslemeli model şeklindedir. Kentin kıyı kesimi ile konulu açık alan (Tema Parkı) arasında dikey, turistik etkinlik alanları ile arasındaki yatay ilişkileri sağlayan yaya arterleri, yukarıda belirtilen koruma eylemlerinden enhancament tekniği ile düzenlenecektir.

6. BÖLÜM.SONUÇ VE ÖNERİLER

19. yüzyıldaki sanayi devrimi sonrası, çalışan insanların dinlenme ve rekreasyon eylemleri turizm hareketliliğini geliştirmiş ve günümüzde turizm işlevi zevk için seyahat edenlerin hareketi olmaktan çıkarak, kişilerin gündelik mekanlarının dışında tüketici bir etkinlikle belirlenen bir yer değiştirme eylemine dönüşmüştür. Bu eylemin giderek gelişme ve çeşitlenmesi turizm endüstrisi kavramını ortaya çıkarmıştır. Turizm endüstrisinin; talep yapısını oluşturan, seyahat güdüsünü etkileyen "motivasyonlar" ile arz yapısını oluşturan tarihi-doğal ve kültürel kaynakları ile çekicilik faktörleri olup, birleşimi turistik ürünü oluşturmaktadır.

Yapılan çeşitli istatistik araştırmalar ve anketlerle belirlendiği şekilde; insanın seyahat motivasyonu içinde doğal, tarihi ve kültürel mirasın önemli paya sahip oluşu bu verilerin turizm pazarında bir arz verisi olarak turizm ürününü oluşturmaya yol açmıştır. Ülkemizde korunması gerekli anıtsal sivil mimarimizin özgün örneklerinden olan yapı ve yapı gruplarının kültürel, dinlenme, politik, ekonomik, spor ve sosyal amaçla gelen turistlerin ilgi alanında kalması bilinen bir olgudur. Bu tür değerlerin yoğun olduğu "Sit" bölgeleri aynı zamanda önemli turizm çekim noktaları olarak dikkati çekmekte ve bu niteliklere sahip bölgelerde yapılacak ikincil çekicilik kaynağı olan tesislerin "mevcut yapı potansiyelini onararak kullanımı" biçiminde oluşu önemle üzerinde durulması gereken konuların başında gelmektedir.

Söz konusu bölgeleri ziyaret eden turistler; yerel gelenekleri özgün mekanları içinde görmeyi ve yaşamayı yeğlemektedirler. Tespit, tescil ve envanter çalışmaları yapılmış sivil mimari örneklerinin, saptanan koruma grubunun verdiği olanaklar ölçüsünde onarılarak turizm amaçlı kullanılması, atıl yapı potansiyelinin değerlendirilmesi açısından en uygun yatırım türü olduğu kadar, turistler tarafından çoğunlukla aranan çekici uygulamalar arasındadır. Toplumumuzun kültür ve geleneklerini yansıtan konaklama, beslenme ve eğlence tesisleri tarihi bir atmosferde beklenen nitelikli çağdaş hizmetide vermelidir. Bu şekilde alanda, "turizm" ve "koruma" eylemleri pratikte birleştirilir.

Yapılan yatırımın çok kısa zaman sürecinde geri dönüşünün izlendiği turizm sektörü; bu niteliği açısından korunması ve güncel kullanımlara kavuşturulması ekonomik yatırımlara bağlı olan, tarihi ve mimari değerler için en uygun çözümdür. Bu anlayışın benimsendiği tarihi kentlerin, turistik tarihi kent niteliğine kavuşması süreç içinde ortaya çıkmaktadır. Tarihi Kent içinde ortaya çıkan turistik etkinlikler giderek kontrolsüz bir gelişme göstererek, içinde yer aldığı alanın korunması gerekli doğal, tarihi ve kültürel yapılarını zedeleyici etkilere yol açmaktadır. Turizmin, korunması, gerekli doğal, tarihi ve kültürel mirası oluşturan alanların fiziksel ve sosyal yapılanmalarında yarattığı hasarların giderek artması, kar amaçlı yaklaşımlarla gerekli önlem ve sınırlamaların zamanında uygulanmayışı alanın kimliğini yitirmesine neden olmaktadır. Turistik çekiciliği oluşturan alanın; doğal tarihsel ve kültürel kimliğin yitirilmesi sonucu alanın turizm pazarındaki payını yitirmesi, dünya turizminde sıkça yaşanan ve bilinen bir olgudur. İspanya kıyılarındaki turizm işlevi bu duruma en iyi örnektir.

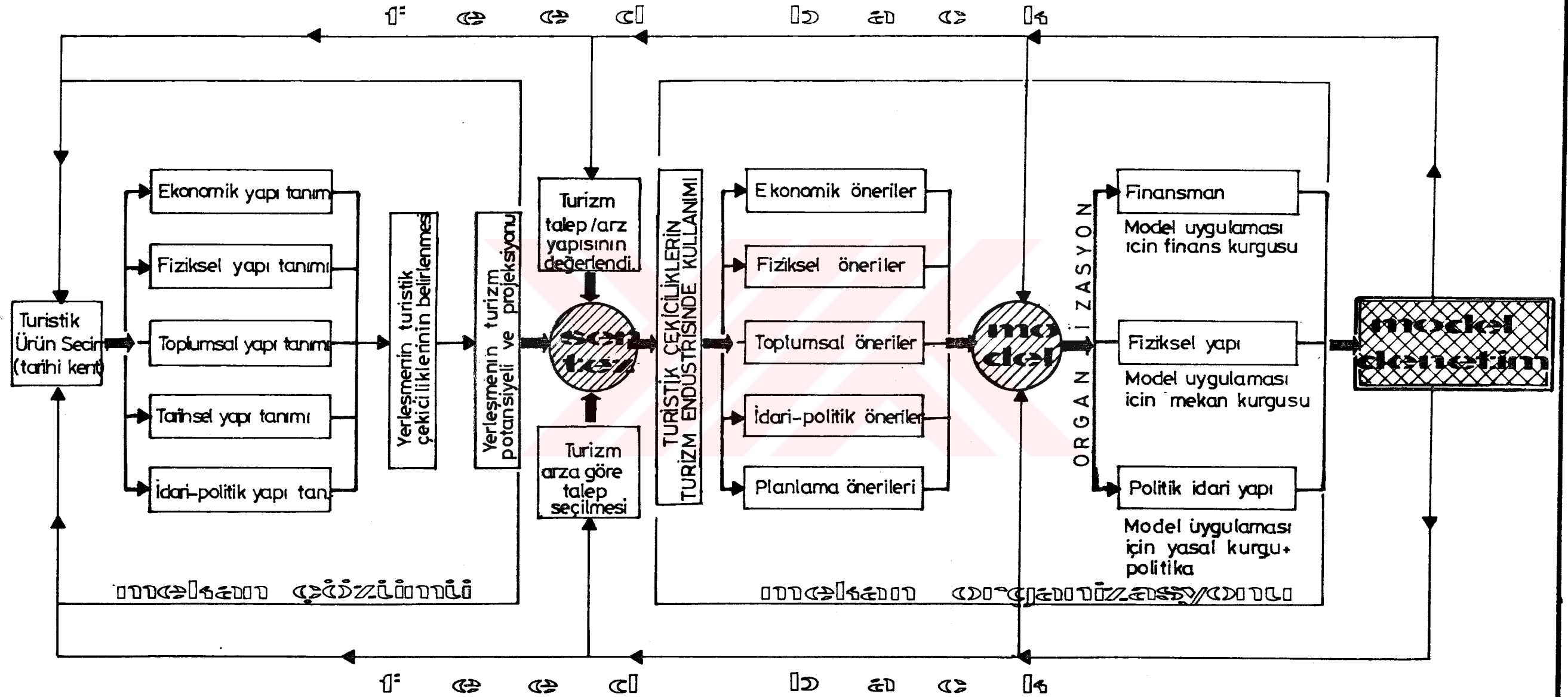
Dünya turizm hareketliliğinin günümüzde büyük tur operatörleri ve seyahat acentaları birliklerinin eline geçmesi ve spekülatif yaklaşımlarla; doğal tarihi ve kültürel mirasını turizm pazarında, turistik ürün olarak sunan ülkelerin pazar payının daraltılabildiği gözönünde bulundurularak, temel turizm politikası saptanmalıdır. Bu temel turizm politikası; "Korunması gerekli doğal, tarihi ve kültürel alanların, turistik etkinlik amacı ile gelen kitlelerin talep ve yeğlemelerine göre düzenlenmesi yerine bu alanların ulusal miras kapsamındaki niteliklerini devam ettirecek turizm modelleri ve turist kitlelerinin seçiminin sağlanmasıdır.

Bu amaçla turizm endüstrisi içinde arz verisi olarak, turistik ürün niteliğindeki "Tarihi Kent" alanı için turizm modeli saptanması ve uygulanması için önerilen genel bir sistem şeması Şekil:5.35'te gösterilmektedir.

Bu şema genel olarak 4 ana başlıkta toparlanabilir:

1- Seçilen alanın tanımlanması: Tarihi kent alanının ülke yerleşme sistemini ve turizm yapısı içindeki önemini yanı sıra; Kentin özgün niteliğini oluşturan fiziksel, ekonomik sosyo-kültürel, tarihsel ve idari politik yapılarının tanımlanması süreci

GENEL BİR TURİZM MODELİ SEÇİMİ SİSTEM ŞEMASI

• **TURİSTİK ÜRÜN SEÇİMİ:** Turizm endüstrisi ürünü olarak tarihi kent mekanı seçimi

• **SENTEZ:** Yerleşmenin turistik çekicilikleri ve turizm yapısının değerlendirilmesi

• **EKONOMİK ÖNERİLER:** Yerel ekonomik işlevlerin canlandırılması koruma+ planlama finansmanı teşvik olanakları..
 • **FİZİKSEL ÖNERİLER:** Koruma ve yenileme, sınırlamalar doku ıslahı konfor..
 • **TOPLUMSAL ÖNERİLER:** Koruma bilinci

nitelikli personel, turizm eğitimi....
 • **İDARİ-POLİTİK ÖNERİLER:** Mevzuatın incelenmesi idari politik yatırımlar....
 • **PLANLAMA ÖNERİLERİ:** Meri planların incelenmesi ve revizyonu yerel+merkezi plan denetimi koruma amaçlı plan yapımı...

Şekil: 5.35. Genel Bir Turizm Modeli Seçimi Sistem Şeması

2- Seçilen Alanın Turistik Çekicilikleri: Tarihi kentin ve yöresindeki turistik çekim yaratan doğal (doğal güzellik, flora, fauna, iklim..) kültürel (mitoloji, efsane ve tarihsel önemi, yerleşme tarihi, tarihi sosyal yapılanma, fizik mekan özellikleri gibi kültürel nitelikler...) çekicilik kaynaklarının belirlenmesi.

3- Seçilen Alanda Turizmin Etkileri: Seçilen tarihi kent alanı ve yöresinde, gerek mevcut turizm yapılaşması gerekse yapılan planlama yaklaşımları sonucu ortaya çıkan veya potansiyel etkilerin belirlenmesi ve bu etkilerin minimum seviyelere indirilmesini sağlayacak yaklaşımların belirlenmesi.

4- Seçilen Alanda Turizm Modeli Tespiti: Turizm pazarında yer alan Tarihi Kent alanının doğal, tarih ve kültürel niteliklerine saygılı, yerel halkın özgün yaşam biçimini zedelemeyen, yöreye uygun turizm modeli seçimi ve bu modelin uygulaması için gerekli işlemler.

Ülkemizde uygulanan turizm politikası için önerilen şu şekilde sıralanabilir.

Toplumsal Öneriler:

Hatalı planlamalar sonucu yok olan kentsel Sit bölgelerinin ardından, hızla gelişen turizm işlevi ile birlikte doğal çevrenin, tarihi ve kültürel mirasın tahribi istemeyerek bile olsa başlatılmıştır. Diğer yandan anayasanın 63. maddesi bu konuya açıklık getirmekte; "Devlet tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar. Bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak muafiyetler kanunla düzenlenir." denilerek kültür ve tabiat varlıklarımızın korunması devlete verilmiş bulunmaktadır. Ancak, koruma bir kültür, bir hemşehrilik, bir kamuoyu yaratma sorunudur. Üst yönetim kademesinden aşağıya doğru giden önlemlerle başarılamaz, tabandaki halktan yukarıya doğru giden bir süreç olmalıdır. Toplum olarak bu konuda mal sahibi, yatırımcı, tasarımcı ve uygulayıcılar arasında duyarlı iletişim ile mirasımıza sahip çıkan devlete yardımcı olunması gereklidir. Bu amaçla yerel ölçeklerde; halkın bilinçlendirilmesi ve gerekli kamuoyu yaratılması çabaları sıklaştırılmalıdır.

Yasal Düzenlemeye Dönük Öneriler:

*Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Genel Müdürlüğü görev kapsamında olan "Turizm İşletmeleri ve Nitelikleri Yönetmeliği"nin yönlendiriciliği ile planlanan turistik tesislerin proje aşamasında daha etkili denetlenmesi ve bu yönetmeliğe "geleneksel koruma ve değerlendirme" yöntemlerini sağlayıcı ve özendirici tedbirlerin getirilmesi gereklidir.

*Turizm Genel Müdürlüğü bünyesinde turizm tesislerinin "Belgelendirme Komisyonu" bünyesinde veya paralelinde kurulacak "Turizm Yatırımları Estetik Kurulu" ile tesislerin; mimari, estetik, yöresel mimari, doğal ve kültürel çevre ile olan ilişkilerinin, asgari nitelikleri sağlayıcı biçimde denetim altına alınması olasıdır.

Turizm Yatırımları Estetik Kurulu:

- Mimar (Kültür ve Turizm Bakanlığı Temsilcisi)
- Mimar (Bölgedeki üniversitelerde mimarlık ve kent planlaması eğitimi veren akademisyen)
- Mimar (Bölgede başarılı uygulamaları olan yöresel temsilci)
- Mühendis (Altyapı Uzmanı)
- Restoratör Mimar (Eski yapı yenilemesi uzmanı)
- Mimarlık Tarihçisi
- Peyzaj Mimari
- Bölge Kültür ve Tabiat Varlıkları, Koruma Kurulu Temsilcisi
- Şehir Planlaması Uzmanı
- Yöre ile ilgili turizm, mimarlık, planlama dallarında akademik çalışma ve araştırmaları bulunan kişiler
- Yerel Yönetim Temsilcisi ve yörenin eski sakinleri gibi kişilerden oluşturulabilir. (Yörede oluşturulacak bu kurulun çalışma konuları örnek alan incelemesi sonunda detaylı olarak aktarılmıştır).

Ülkenin yasal yönetmelikler boyutunda turizm yapılaşması ile ilişkili, olumsuz yaklaşımlara yol açan kanun ve yönetmelikler için aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

*Turizm Teşvik Kanunun 4. ve 6. maddelerinde belirtilen "koruma" ve "kamu yararı" ilkelerini dikkate almayan tüm yönetmelikler,

genelgeler ve plan değişiklikleri iptal edilmeli ve turizm yapılaşması için tek bir mevzuat hazırlanmalıdır.

*Kamu arazilerinin turizm amaçlı kullanımında, bu arazilerin kit-le turizmine açık bir uygulamayla ve çevresel karakterlerinin korunarak değerlendirilmesine yönelik yasal önlemler alınmalıdır.

*Turizm İşletmeleri ve Nitelikleri Yönetmeliğinde; tesislerin kurulacağı yörenin doğal ve kültürel özelliklerini koruyan "bu özellikler ile bütünleşen" bir karaktere sahip olmaları için gerekli koşullar getirilmeli, bu nitelikleri taşımayan tesis ve projelerine de "Yatırım Belgesi" verilmemelidir.

*Bir ormanın, turizme açılıp açılmayacağı ve ne türde ve hangi yoğunlukta bir yapılaşmayla kullanılacağı konusu "girişimcilerin önerisine" bağlı kılınmamalı, bu alanlar üzerindeki tüm kullanım kararları, ulusal çıkarlar ve kamu yararı gözetilerek devlet tarafından verilmedilir. Bu konuda Orman Genel Müdürlüğü'nün Turizm Bakanlığından bağımsız olarak, ormanların turizm amaçlı yatırımlara tahsisine yol açan yasa maddeleri iptal edilmeli, yapılacak orman envanteri sonucu orman niteliği kalmamış olanların turizm amaçlı kullanımı sağlanmalıdır.

-Çevre Kanununun 1.md.'deki "...doğal ve tarihsel zenginliklerin korunarak bu günkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeylerinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önemleri ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlenmesi..." metni düzeltilmelidir. Bu madde ile çevre korumanın, yapılacak yatırımların karlılığına oranla ikinci plana itilmesi engellenmelidir.

*Büyük ölçekli mevcut ve yeni turizm yatırımlarında arıtma tesisi ön şartı konulmalı, ve bu şartı sağlamayan tesislerin yatırım ve teşvik belgeleri iptal edilmeli, devletçe sağlanan çeşitli kolaylıklar kısıtlanmalı ve bu durum yasal çerçevede yeniden düzenlenmelidir.

*Bu güne dek dışlanan iç turizm hareketliliğine ilişkin politikalar iptal edilmelidir. Ülkenin çalışan ve üreten insanların turizm ve rekreasyon gereksinimlerini yanıtlayıcı, geliştirici, özendirici önlemleri temel

amaç olarak ele alan ve bu amacı gerçekleştirmek üzere ilgili araçları kaynakları, örgütlenme biçimini içeren, öncelikle iç turizm ağırlıklı fakat iç turizmin gelişmesine koşut olarak dış turizmin önem kazandığı, bu yolla iç-dış turizm birlikteliği ve bütünleşmesinin sağlandığı bir politika üretilmelidir. Bu amaçla turizm de kullanılan koruma dengesini optimal kılabilen yeni bir ulusal turizm politikası oluşturulabilir. Bu politikanın oluşturulmasından önce, turizme ilişkin araştırma ve istatistiklerde ihmal edilen iç turizm hareketliliğinin nitel ve nicel boyutları gerçekçi bir şekilde saptanmalıdır.

***II. Konut olgusu turizm yatırımı olarak kabul edilmeli, bu alanlarda mevsimlik kullanımlar kısıtlandırılmalı ve genel turizm hareketliliği içinde kullanım kolaylıkları getirilmelidir.** Kısa süreli kişisel kullanımlar yerine, toplum yararına kullanma olanakları araştırılmalı, doğal tarihi ve kültürel miras kapsamındaki alanlarda; II. konut yapılaşmaları bütün boyutları ile denetim altına alınmalıdır. Genelde iç turizm işlevinde kullanılan II. konutların dış turizme hizmet vermesi için yasal ve finans kolaylıkları getirilmelidir. Bu amaçla, yöresel ölçekte Turizm Bakanlığı bünyesinde bir organizasyon ile kiralama yöntemlerini gerçekleştirecek bir örgütlemeye gidilmelidir. Devre Mülk olayı gibi II. konut yatırımları yaygınlaştırılmalı, içinde yer aldıkları koruma bölgelerine saygılı, yöresel mimari ve soft turizm anlayışı ile inşa edilen uygulamalar teşvik edilmelidir.

***Gerek var olan, gerekse yeni yapılacak turizm yatırımlarında mevsimlik turizm yatırımı olma niteliği zorunlu olmadıkça uygulanmamalı, var olan tesislerde turizm sezonunu uzatacak yeni yerel ölçekte turizm modelleri üretilmesi ve geliştirilmesi çabaları devletin önderliğinde gerçekleştirilmelidir.**

Finansal Öneriler:

***T.C. Turizm Bankası A.Ş. yatırımları kredilendirme politikasında "Korunmaya tabii taşınmaz kültür varlıklarının turizm hizmetinde kullanılmasını amaçlayan yatırımlar"ın yanı sıra, özellikle Sit alanları içinde gelenekselin senteziyle biçimlenmiş mimariyi özendirme ve destekleme tedbirleri alınmalıdır.** Bu türden planlanan ve yapılacak yeni tesislere ve eski yapıların yeniden restorasyonu ile kullanımını getiren uygulamalara;

- İnceleme ve değerlendirme önceliği
- Kredi faiz oranlarında indirim ve devlet sübvansiyonu
- Kredi geri ödemesiz döneminin uzatılması
- Geri ödemelerde kolaylıklar sağlanması
- Eski yapıların restorasyonu konusunda uzmanlaşmış kişiler ve nitelikli işçilik hizmetlerinin bölgeler arasında koordinasyonu ve finansal yönünü devletçe karşılanması

- DPT Teşvik Uygulama Dairesi tarafından turizm yatırımlarına verilen teşvik belgesinin yatırımlara sağladığı teşvik önlemlerinin "mimari, mirasın korunması, turizm amaçlı kullanımı ve geleneksel mimariyi ve eski eser sivil mimari örneklerinin yeniden turizm amaçlı kullanımlarını özendirici" şekilde yeniden düzenlenmelidir "Kaynak Kullanımı Destekleme Primi", gelenekselden güncelle uyarlanan ve bu mimari karaktere sahip yatırımlara harcanacak özkaynağa uygulanacak oran % 80'e çıkarılmalı ve bu başvuruları inceleyen Merkez Bankası'nın yukarıda belirtilen nitelikteki tekliflerin incelenmesi ve sonuçlandırılmasına öncelik vermesi gibi finansal kolaylıklar getirilebilir.

Devletin turizm yapılaşmasına dönük yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler içindeki finansal kolaylıklar dışında; örnek alanda önerildiği gibi ulusal ve uluslararası finans çabalarında mümkündür. Yerel ölçekteki kampanya ve Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve ICOMOS, ICCRON, UNESCO gibi kuruluşların desteğinin sağlanması ve uluslararası kamuoyu yaratacak kampanyalar, yerel, ulusal ve uluslararası mesleki birliklerin gerçekleştireceği etkinliklerle; koruma ve turizm amaçlı yatırımlara finansman sağlanabilir.

Fiziksel Öneriler:

Genelde kentsel sit alanları ve doğal alanların turizm işlevine açılması sırasında ulaşım ve haberleşme sorunları yaşanmaktadır. Bu sorunların aşılması için devletin ilgili kamu kuruluşları ve yerel yönetim örgütleri ve yöre halkının katılımı ile oluşturulacak kamvoyu + devlet işbirliği gerçekleştirilmelidir. Altyapı çalışmalarının hızlandırılması, finansal olanakların artırılması ve bu finansmanın yerleşmenin nüfus büyüklüğü ve idari kademesinden çok, turizm potansiyelinin büyüklüğüne göre saptanması gereklidir. Turizm alan ve merkezlerindeki altyapı çalışmalarının hızlı biçimde bitirilebilmesi için bu bölgelerdeki tesislerden sağla-

nan Katma Değer Vergisi (KDV)'nin ayrı bir fonda toplanarak altyapı çalışmalarına harcanması önerilebilir.

Turistik yörelerde uygulanan, turizm sezonundaki inşaat yasağının kamu yatırımları ve acil olmayan altyapı yatırımları içinde uygulanması, sezon boyunca yaratılan görsel ve fiziksel kirlilik olayını azaltacaktır.

Planlama Önerileri:

Canlıların içinde yaşantılarını sürdürdüğü doğal ve kültürel veriler olarak tanımlanabilecek topoğrafik, iklimatik, edafik, biolojik, tarihi, sosyal ve ekonomik faktörlerin oluşturduğu çevre ekolojik bir ortamdır. Bu ortamda tüm doğal ve kültürel kaynakların insan ve toplum yararına dengede tutulması temel amaçtır. Bu nedenle, insanın yaşam alanı olan yerleşme mekanlarının fiziki planlamasında tüm fonksiyon alanlarının yanı sıra, özellikle doğal kaynakların içerik, özellik ve potansiyellerinin iyi bilinmesi halinde, toplumun gereksinimleri ve doğal potansiye arasında ekolojik bir denge kurulabilir. Bu nedenle turizm planlamasında en önemli veriyi oluşturan doğal, kültürel kaynakların, fonksiyonel kullanımlı koruması gerçekleştirilmesi ve sağlıklılaştırılması gibi açılardan ele alınarak planlama eyleminin başlatılması zorunludur.

Koruma ve Turizm amaçlı master ve fiziksel planların yapılması ve uygulanmasında yerel yönetim, merkezi yönetim işbirliği sağlanmalı, yörenin ihtiyaçlarının karşılanması yanında, koruma eylemlerini de içerecek temel ilkeler birlikte saptanmalıdır. Yerel imar planları turizm amaçlı üst plan kararlarına göre hazırlanmalıdır. Genel olarak bütün yerel planların çevre düzeyinde koordinasyonunu sağlamak ve koruma ilkelerini oluşturmak üzere bir "üst düzey kuruluş" meydana getirilmeli ve kuruluşun kararı uygulamaya konulmalıdır.

Fiziksel planlamada belirtilen koruma bölgelerinde, plan kararlarına göre yapılacak alt ve üst yapılar ve planların uygulanması konusunda, yerel yönetimlerin etkinlikleri belirlenecek bu üst düzey kuruluşun yetkisinde olmalıdır. Önerilen bu kuruluş; önceki sayfalarda belirtilen "Turizm Yatırımları Estetik Kurulu" bünyesinde yer alabilir.

-Mevcut 1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Nazım İmar Planları ile yapılaşma olmamış uygulama imar planları revizyona tabii tutulmalı, doğal ve kültürel kullanımlarına olanak sağlanan yeni turizm modellerini içerecek yeni plan düzenlemeleri yapılmalıdır. Bu şekilde; doğal ve kültürel zenginliği yoğun olan kesimler "ulusal park" anlayışı içinde gerekli koruma ve peyzaj planlamaları anlayışı çevresinde düzenlenerek günübirlik turizm ve rekreasyon eylemlerine açılmalıdır.

-Yapılacak planlama eylemlerinde turistik taşıma kapasitesi belirlenmeli, ve bu kapasitenin tespiti aşağıda ana başlıklarda gerçekleştirilmelidir.

- 1- Psikolojik Kapasite (Yoğunluk ve Alışkanlıklar)
- 2- Kültürel Kapasite (Toplumsal Yapı)
- 3- Fiziksel Kapasite (Planlama Anlayışı ve turizm Modeli)

-Merkezi yönetimin belirli kıyı yerleşmelerinde kuracağı "Araştırma, Değerlendirme ve Planlama Büroları" yerel yönetimlere plan uygulamasında yardımcı olması ve yapılacak turizm yatırımları öncesi Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporları (ÇED) hazırlanmalı ve dinamik bir planlama modeli uygulanmalıdır.

-Kıyılardaki yapılaşma denetim altına alınmalı ve kıyılarda izlenen fiziksel ve görsel kirlenme önlenmelidir. Kıyı alanlarının kullanım kararlarının; koruma ilkeleri bakımından uygulanması, kıyı flora ve faunasının belirlenmesi ve kullanma planlarının yapılması ve uygulanması, doğal peyzajın yanlış turizm yerleşimleri ile bozulmasını önlemek için Turizm Fiziksel Planlamalarında, koruma-kullanma dengesi dikkate alınarak yasal tedbirler getirilmesi.... gibi öneriler kıyı bölgelerindeki turizm yapılaşması için gerçekleştirilmelidir.

-Bütün bu belirtilen turizm fiziksel kplanlaması yaklaşımında planlama ve uygulama açısından dağınıklık giderilmelidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile yerel yönetimler arasında eşgüdümsüzlük nedeni ile aynı sınırlar içinde ayrı imar planları yapımı sona erdirilmelidir.

Ayvalık Örnek Alanı İncelemesi Sonuç ve Öneriler:

Ayvalık kenti kurulduğu günden, bugüne gerek mitolojideki yer alışı, tarihsel süreç içinde farklı uygarlıkların etki altında kalışı ile gelişen sosyo kültürel ve fiziksel yapısı ulusal kutuluş savaşı içindeki dönemi yanında kentin tarihçesi ve bütün bu nitelikleri yansıtan fiziksel biçimlenmesi açısından büyük bir turistik çekiciliğe sahiptir. Kentin; iklim, flora-fauna, doğal güzellikler gibi doğal çekiciliği yanında tarihi anıtları, yöresel mimari ve kent formu gibi kültürel çekicilik kaynakları, diğer bir deyişle birinci derece turistik çekicilikler yapısı zengindir.

Ayvalık kenti ve yakın çevresinde turizm pazarı olma niteliği giderek önem kazanmakta ve turizm yapılaşması hızlanmaktadır. Kentin; yer aldığı bölge içinde, ülke turistik merkezlere yakınlığı neticesinde ülke turizim içinde önemi giderek artmaktadır.

Kentin turizm pazarında yer alışı; doğal güzellikleri, iklimi dünyaca ünlü Sarımsak plajlarının kıyı turizmi etkinliklerine olanak sağlayışı ile başlamıştır. Günümüzde turizm hareketliliğinin, giderek kentin turistik çekiciliklerinin öne çıkışı ile uzun süreli turizm niteliği ve II. konut olgusuna dönüşmesi son on yılda hızlanmıştır. Altı yıllık kentteki yaşama deneyimi, ile Ayvalık'ın turizm yapısında bir takım değişimler olduğu saptanmıştır. Bu değişimler; düşük ve orta gelir seviyesindeki turist kitlesinin zengin ve seçici Batı Avrupalı kitleye dönüştüğü ve bu kitlenin giderek gecemeleri ve diğer ikinci derece çekicilik kapsamındaki etkinlikler için kentin tarihi mekanlarını seçme eğilimidir. Ancak alanda; bu nitelikteki yapıların modern anlamındaki ihtiyaçları gidermekten uzak oluşu bu eğilimi kısıtlamıştır. Zamanla, kentin gelişen turizm yapısı turistik çekiciliği oluşturan doğal, tarihi ve kültürel alanları tahrip etmeye başlamıştır.

Genel turistik etkinliklerden dolayı; kentin doğal, tarihi ve kültürel mekanlarında ortaya çıkan sorunların çözümü gerekse kentin gelişme sürecindeki turizm potansiyelinde bu çekicilik kaynaklarını kullanma+koruma dengesi içinde değerlendirecek bir yöresel turizm modelinin saptanması ve bu modelin fiziksel mekana yansıtılması gereği ortaya çıkmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda kente uygun turizm modelleri olarak "Kalite Turizmi", "Özelİlgili Turizmi", "Sağlıklı Turizmi" ve "Kültür Turizmi"nin benimsenmiştir. Bu turizm modellerinin Ayvalık kenti fiziksel mekanı üzerinde yer seçimleri ve uygulama teknikleri örnek alan incelemesini içeren 5. Bölümün sonunda, "Turizm Modeli ve Koruma Eylemi için genel ilkeler başlığında açıklanmıştır. Dolayısı ile burada bu modellerin uygulanması için temel noktalar aşağıda belirtilmiştir:

*Kentte turizm için tarihi, doğal çevrenin korunma gereği yerel halka benimsetilmeli, bu amaçla gerekli seminer, sergi gibi etkinlikler düzenlenmelidir.

*Kentte turizm etkinlikleri nedeni ile doğal, tarihi ve kültürel alanlarda ortaya çıkan olumsuz etkilerin boyutları bilimsel yöntemlerle belirlenmeli gerekli önlemler alınmalıdır.

*Ayvalık'ın turizm yapılaşması kontrol altına alınmalıdır. Soft turizm anlayışı benimsenmelidir. Bölgede merkezi yönetim ve yerel yönetim beraberinde, ilgili kamu kuruluşları ve konu uzmanlarından oluşturulacak "Turizm Yatırımları Estetik Kurulu"nın turizm yapılaşması, planlaması için mevcut tesisler ve yatırım programlarına onay ve kontrol mekanizması kurulmalıdır.

*Ayvalık kenti için getirilen turizm modellerinin uygulanmasında finansman sağlanması için ulusal ölçekteki çabalar ve yasal olanaklar dışında uluslararası çabalar ve kuruluşların yardımı sağlanmalıdır. Bu amaçla ilgili kuruluşların konu ile bilgilendirilmesi ve kamuoyu yaratılması için her türlü tanıtım, propaganda çalışmaları gerek kamu gerek özel sektör tarafından gerçekteştirilmelidir.

*Alanda planlama açısından getirilen yaklaşımlar yeniden değerlendirilmeli, benimsenen turizm modeline dönük plan kararları üretilmeli ve fiziksel planlamalar yapılmalıdır. Özellikle kentin II. konut olgusu denetim altına alınmalı ve kıyıların betonlaşmasına yol açan plan değişiklikleri ve mevzii planlama önerileri iptal edilmelidir.

*Kentte yaygınlaşma aşamasında alan tek yapı koruma anlayışı

kent ölçeğine aktarılmalı, Koruma Amaçlı İmar Uygulama Planlarının; hayata geçirilmesinde genel yerel, gerek merkezi yönetim ve uluslararası koruma kuruluşları ve kamuoyu çabaları birleştirilmelidir.

*Yerleşmenin İlk Kurşun Tepesi'nin doğu yamaçlarında başlayan ve doğal Sit alanı içinde yeralan gecekondulaşma ve alan genelinde yaygınlaşma eğilimi gösteren kaçak yapılaşma engellenmelidir. Öte yandan korunması gerekli doğal ve kentsel Sit alanları ile gelişen konut ihtiyacının çözümlenmeye çalışıldığı toplu konut alanının yer aldığı Sakarya Mahallesi arasında bir tampon bölge oluşturulmalıdır. Çeşitli ayırıcı öğelerle yoğunluğu düşürülmeli ve bir geçiş zonu oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- [1] GÖRGÜLÜ, Zekai Y.Doç.Dr. "Kıyı Yerleşmelerimizde Fiziksel Planlama"Türkiye'de Son 10 Yılda Turizm Yapıları ve Uygulamaları sempozyumu YÜ Nisan 1989 İstanbul
- [2] ÇUBUK, Mehmet "Turizmin Dinlenme ve Boş Zamanları Değerlendirme ile Bütünleşmesi, Yeniden Tanım Denemesi ve Turizm Planlamasında Sistemli Bir Yaklaşım" Doktora Tezi MSÜ 1981İstanbul
- [3] ÇUBUK, Mehmet "Turizm Dinlenme Eğlenme Alanları Planlaması ve Tasarım İlkeleri" KTÜ Konferansı Bildiri Notu 1978
- [4] CANDİLES, George "Recherches Sur L' Architecture Des Loisirs" Karl-Kramer Verlage Stuttgart
- [5] KÜKRER, Şule "Tarihi Kentte Koruma ve Turizm Etkileşimi ve Kayaköy Örneği" Yüksek lisans Tezi İTÜ Temmuz 1991 İstanbul
- [6] EGE, Enis Erdem "Temel Turizm Bilgisi" Tugay Otim Eğitim Merkezi Ders Notları 1988
- [7] GİNIER, Jean "Les Tourists etrangers en France Edition M.Th Ceninir" Paris 1966 S: 25
- [8] TOSKAY, Tunca Doç. Dr. "Turizm Olaylarına Genel Bir Yaklaşım" 1983 İstanbul
- [9] "Turizm and Recreation Development" A Hand Book of Physical Planning Fled Lawson and Manuel Band-Bouy London

- [10] ÖZBİLGE, Kemal "Turizm ve Mucize" İstanbul Skol Klübü 1. Turizm Sempozyumu Haziran 1980 İstanbul
- [11] AKOĞLU, Tuncay Dr. "Turizm Olay ve Ekonomisine Toplu Bakış" TTOK Yayını 1979 İstanbul
- [12] Turizm İşbirliği Tüzüğü Bakanlar Kurulu 5.8. 1955 tarih ve 5643 sayılı kararıyla yürürlüğe giren tüzüğün 3.md.
- [13] GÖLDEN, Hubert "Strukturwandlungen des Schwizersischen Fremdenverkehrs 1890-1935" Zürich, 1939
- [14] HUNZİKER, Walter "Fremden verkehr und Fremdenverehrslehre in Zertgemaesser Betrachtung. in Beitrage zur Fremdenverkehrslehre und Fremdenverkehrsgeschichte" 1942 Zurich
- [15] BULCA, Aydan "Turizm yada Ayinesi İştir Kişinin" Mimarlık Dergisi Sayı: 2 s: 67 1979
- [16] ZEDEK, Gustau "Fremdenverkehr. Grunlagen und Instrumentarium" Salzburg 1970
- [17] OLALI, Hasan "Turizm Politikası ve Planlaması" İstanbul, 1990
- [18] ÇAKILCIOĞLU, Mehmet, ÜNSAL Nalan, "Turizm Planlamasında Doğal-Tarihsel Verilerin Değerlendirilmesi. Antalya / Kaş Özelinde Bir İrdeleme"Yüksek Lisans Tezi MSÜ, İstanbul 1989
- [19] BURKART, A.J., MEDLİK, S. "Torism: Past, Present, Future" London, 1981
- [20] DİNÇ, Hüseyin "Turizm Politikamızda Kronik Bir Yanılgı: İç Turizmin İhmali" Türkiye'de Son On Yılda Turizm Yapıları Uygulamaları Sempozyumu YÜ, İstanbul Nisan 1989

- [21] DOĞAN, Hasan Doç. Dr. "Turizmin Psikolojisinin Günümüzdeki Durumu" TC Turizm Bankası AŞ Turizm Yıllığı Ankara 1985
- [22] HOULOT, Arthur "Tourism et Environment"
- [23] ÇUBUK, Mehmet "Ülke Ölçeğinde Planlama, Düzenleme Sorunları" "Ülke Düzenleme Kollokyumu Tanıtım Metni 31." Dünya Şehircilik Günü Etkinlikleri İDGSA, İstanbul 1980
- [24] KARABEY, Haydar "Kıyı Mekanın Tanımı, Ülkesel Kıyı Mekanının Düzenlenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi" MSÜ Yayın No: 2 İstanbul
- [25] ERALP, Ziya Dr. "Turizm: Toplumsal Değişime Sosyo-Ekonomik Etkisi Karşılaştırmalı Bir Araştırma" Ankara Üniversitesi SBF Yayını s:277
- [26] BAŞAKMAN, Phil, M. Prof. "Turizm ve Rekreasyon Olgusuna Yaklaşımın Yeniden Değerlendirilmesi" Türkiye'de Turizm Yapıları Uygulamaları Sempozyumu Nisan 1989 İstanbul
- [27] GÜLER, Ş. "Turizm Sosyolojisi" Turizm Seminer Notları TTB Yayını s:5 1979
- [28] DUMAZEDIER, J "Toward A Society of Leisure" Free Press s: 49 New York 1967
- [29] KRAUS, R "Recreation and Leisure in Modern City" Appleton Press New York s: 43 1971
- [30] TOPUZLU, Faik K. "Konaklama Tesislerinin Yapım ve İşletilmesi Sürecinde Rekreasyon Faaliyetlerine Yönelik Fiziksel Uygulamaların Teorik Nedenleri" Türkiye'de Son On Yılda Turizm Yapıları Sempozyum YÜ İstanbul 1989

- [31] CUNNINGHAM, H. "Leisure in the Industrial Revolution" Croom
Hell Publication London s:241 1980
- [32] YILDIZCI, Ahmet C. Dr. "Kuşadası'ndaki Doğal Kaynakların Rek-
reasyon ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi Kıyı
Kentlerimizin Temel Sorunları" 1979 Kuşadası Sem-
pozyumu Bildirileri Kuşadası Yayınları No:1 1979
- [33] KELEŞ, Ruşen Prof. Dr. "Kentbilim Terimleri Sözlüğü" TDK Yay-
nı Ankara 1980
- [34] ÖZCAN, Ü. "Kıyılarda Yanlış Kullanımların Çevresel Etkileri ve
Sosyal Maliyetleri" Trabzon 7. Dünya Şehircilik Gü-
nü, Kıyılar Kollokyumu 1983
- [35] TÜRKOĞLU, Kamutay "Kıyılarımızda İkinci Konutların Bir İşlevi
de Turizm ise..." Türkiye'de Son On Yılda Turizm Ya-
pıları ve Uygulamaları Sempozyumu YÜ, İstanbul 1989
- [36] SÖNMEZ, Remzi "Kıyı Planlamasında Yeni Yaklaşım Önerileri"
Kıyılarımız (Mevzuat, Uygulama, Planlama) Semineri
Trabzon 1992
- [37] MURPHY, Peter "Tourism: A Community Approach" Methuen
London 1985
- [38] GOODALL, Brian "How Tourists Choose Their Holidays: An
Analytical Framework" Marketing in the Tourism İn-
dustry The Promotion of Destination Regions, London
1991
- [39] STABLER, Michael "The Image of Destination Regions: Theoreti-
cal and Empirical Aspects" Marketingi in the Tourism
İndustry The Promotion of Destination Regions Lon-
don, 1991

- [40] ZEREN, Nuran "Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği" İTÜ, İstanbul 1981
- [41] ASHWORTH, Gregory, GOODALL, Brian, "Marketing Tourism Places" London, 1990
- [42] FEILDEN "İntroduction to Conservation" Rome, UNESCO s:22 1979
- [43] ASHWORTH, Gregory., TUNBRIDGE, J.E "Touristic Historic City" London-New York 1990
- [44] 3386 Sayılı Kanun Değişikliği Md.3 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Tarih: 17.6.1987
- [45] SELCAN, Teoman "Kentsel Sitlerin Saptanması ve Koruma Amaçlı Planlarının Yapılması İçin Bir Yöntem Önerisi" Doktora Tezi MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 1986
- [46] The World Tourism Organization- The United Nations Environment Prograimme" Workshops On Environment Aspects of Tourism" Madrid, 1983
- [47] ARSLAN, Rıfki "Tarihi Kentlerde Tarihsel Kesimlerin Ekonomik Olarak Değerlendirilmesi" Türkiye II. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu Trakya Ü. Edirne, 1987
- [48] MARASOVIĆ, Tomislav "Tarihi Sitlerin Korunması ve Yeniden Canlandırılması İçin Metodolojik İşlemler: Split Yugoslavya Deneyimi" 1983
- [49] OWE, Paschke "Die İdea des Stadteenkmals. Nürnberg" Hans Karl Verlag 1972
- [50] "II. International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments" International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites Desision and Resolutions Venezia, 31. 5. 1964

- [51] Council of Europe Amsterdam Decleration
- [52] KELEŞ, Ruşen "Kentbilim Terimleri Sözlüğü" TDK Yayını Ankara 1980
- [53] BAYER, Zekai "Turizmde Doğal ve Tarihi Varlıkları Koruma Bakımından Fiziksel Planlama" Türkiye'de Son On Yılda Turizm Yapıları Uygulamaları Sempozyumu YÜ. İstanbul 1989
- [54] ERUZUN, Cengiz "Kentsel Sitlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Önemi" Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu Edirne, 1987
- [55] YOĞURTÇUOĞLU, T. GEZİM, G. "Turizm Tesis Alanlarının Yer Seçiminde Mevcut Yerleşmeler ve Çevre İlişkileri, Altyapı Sorunları" Türkiye'de Son On Yılda Turizm Yapıları, Uygulamaları Sempozyumu, YÜ, İstanbul, 1989
- [56] OLALI, Hasan, TİMUR, Alp, "Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri" İzmir, 1986
- [57] ÇUBUK, Mehmet., ERKÜN, Sefa., ERYOLDAŞ, Akın., "Tarihi Kent Dokusunda İmar Müdahalesi: (Kastamonu Örneği) ve Tarihi Kentlere Kamu Müdahalesi (Fransa örneği)" Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu Edirne, 1987
- [58] TC Resmi Gazete "Korunması Gerekli TKTV'nin Tespiti Tescil ve Sit Alanı İlanı Sırasında Müktesap Hakların Korunması ile İlgili Yönetmelik" 10 Aralık 1987 Sayı: 1960
- [59] ŞENER, Hasan "Turizm İçin Tasarlanmış Mimari Çevrelerde Yöresel Referanslar" Türkiye'de Son On Yılda Turizm Yapıları ve Uygulamaları Sempozyumu YÜ, İstanbul 1989

- [60] ZEREN, Nuran "Koruma Amaçlı İmar Planlarının Uygulama Sorunları: Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları" Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu Edirne, 1987
- [61] ERUZUN, Cengiz "Koruma-Yenileme Kuram ve Teknikleri" MSÜ Ders Notları 1986
- [62] BAYTİN, Çiğdem "Doğal Çevre ve Yöresel Mimari ile Uygunlu Turizm Alanları. Uygulama Örnekleri" Türkiye'de Son On Yılda Turizm Yapıları, Uygulamaları Sempozyumu YÜ, İstanbul 1989
- [63] KILINÇARSLAN, İsmet "Impact of Tourism in Urban and Regional Environments-Development Policies" International Symposium on Architecture of Tourism in The Mediterranean, YÜ, İstanbul 1991
- [64] GREER D. Howard, HUNTER Colin, "Environmental Impact and Tourism Developments" International Symposium on Architecture of Tourism in The Mediterranean, YÜ, İstanbul 1991
- [65] ASHWORTH, Gregory "Marketing The Historic City for Tourism" Marketing the Tourism Industry The Promotion of Destination Regions London 1990
- [66] TOPÇU, A. Taner "Tarihi Çevrede Kooperatifçilik Kuşadası Deneyimi" Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu Trakya Ü. Edirne 1987
- [67] GÜLTER, Kuran "The Importance of Tourism in The Turkish Republic of Northern Cyprus Economy" Proceeding I International Symposium on Architecture of Tourism in the Mediterranean YÜ, İstanbul, 1991
- [68] ATAÇ, Röschi, İnci "An Analysis of the Regional Economic Impact of Tourism Lake Van" International Symposium on Architecture of Tourism in the Mediterranean YÜ, İstanbul 1991

- [69] BEKTAŞ, Cengiz "Tourism as an Environmental Problem" International Symposium on Architecture of Tourism in the Mediternanean YÜ, İstanbul 1991
- [70] EKİNCİ, Oktay "Kimin İçin Turizm" Türkiye'de On Yılda Turizm Yapıları ve Uygulamaları Sempozyumu YÜ İstanbul, 1989
- [71] "Kalkınma Planları, I. Beş Yıllık Plan" (1963-1967) Devlet Planlama Teşkilatı Yayını Ankara
- [72] ÇİTLİOĞLU, Ercan "Türkiye Turizm Politikası ve Sorunları" Ankara, 1978
- [73] ÖRS, Hülya "Tourism Policies of Natural Development Plans and Their Approach to Tourism Planning in Turkey" International Sumposium on Architecture of Tourism in the Mediternanean, YÜ, İstanbul 1991
- [74] ÇİLMİ, Ayfer "İstanbul Turizm Planlaması Üzerine Düşünceler, Esaslar" MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992
- [75] "Kalkınma Planları II. Beş Yıllık Plan" (1968,1972) Devlet Planlama Teşkilatı Yayını Ankara
- [76] "Kalkınma Planları, III. Beş Yıllık Plan" (1973-1977) Devlet Planlama Teşkilatı Yayını Ankara
- [77] "Kalkınma Planları, IV. Beş Yıllık Plan" 1979-1984 Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara
- [78] "Kalkınma Planları V. Beş Yıllık Plan" (1985-1989) Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara
- [79] "Kalkınma Planları VI. Beş Yıllık Plan" (1990-1994) Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara

- [80] YORULMAZ, Ahmet "Ayvalık'ı Gezerken" Geylan Yayınevi İstanbul, 1991
- [81] KUZUCU, Catherine "Ayvalık ve Çevresinde Doktora Tezi Çalışma Notları" Jeomorfolog 1990
- [82] PHİLLİPSON, Alfred "Reisen und Froschungen im Westlichen Kleinaisen 1913 " 1900-1904 Anadolu Ziyareti Notları
- [83] FONDOĞLU, Foti "Yurdum Ayvalık"
- [84] KUKUNARA, V. "Kidonie/Protevusa Tis Eolidos" Atina 1972 Çeviri: A. Yorulmaz
- [85] ERHAT, Azra "Mitoloji Sözlüğü" Remzi Kitabevi, İstanbul, 1989
- [86] KARAİSKAKİ, Siça "Moshonisiya, i Patrida Mou" Atina, 1973 Çeviri: A. Yorulmaz
- [87] "Türkiye'de Beldeler, Turizm Dergisi" Yıl: 6 Sayı 64 Haziran, 1986
- [88] ARIKAN, Zekai Doç. Dr. "1821 Ayvalık İsyanı" Türk Tarih Kurumu Ankara, 1988
- [89] CLOGG, Richard "Dyo Perigrafes tis Akadimios Kydonion" Ekdo-seis tis "Enoseos Kydoniaton" Atina, 1974
- [90] AVCIOĞLU, Doğan "Milli Kurtuluş Tarihi" Cilt 3. İstanbul, 1976
- [91] BÖLEN, Fülün "Anadolu'da Yerleşme Sisteminin Evrim Analizi ve Çağdaş Mekan Düzenleme Politikalarına Etkilerinin İncelenmesinde Bir Yöntem Denemesi" İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 1978
- [92] CHARLES, Elliot Sir. "Turkey In Europe" London, 1965
- [93] "Annuaire du Commerre Didot Bottin" Etranger, Paris, 1914

- [94] ATATÜRK, M. Kemal "Nutuk" Türk Tarih Kurumu Yayını C:1
- [95] SAKKARİ, Yorgi "Ayvalık Tarihi"
- [96] SMİTH, Michael Liewellynin "Anadolu Üzerindeki Göz" Hürriyet Yayınları İstanbul 1978 Çeviren: Halim İnal
- [97] SECUNDİUS, Plinius "Tabiat Bilgisi Cilt 9
- [98] "Ayvalık" Ana Britannica Ansiklopedisi Cilt:3
- [99] BAYHAN, İrfan "Şehir Planlaması" İDMMA Yayını, İskender Matbaası İstanbul 1969
- [100] World Tourism Organization
- [101] COSCOSSİS, Haryy PARPORİS, Apestolos "The Relationship Between Historical, Cultural Environment and Tourist Development: Some Lessons of the Impact of Saturation in the Greek Case Studies" Mytilini, 1991
- [102] El, Roubay NABİL, Shenats "The Gulf Crisis and its Impact on The Tourists Industry: A Case Studay of Egypt" International Symposium on Architecture of Tourism in the Mediternean Yü, İstanbul, 1991
- [103] "Turizm İstatistikleri 1989" Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Ankara, 1992
- [104] "Turizm İstatistikleri-Gelen/Giden Vatandaş ve Yabancı (Geçici Sonuçlar1990)" Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1991
- [105] OVALI, Hasan "Dış Tanıtım ve Turizm" İstanbul, 1983

- [106] ÖZTÜRK, Yavuz "Turizm Öncelikli Yöre Belediyeleri ve Bakanlığımızca Desteklenen Büyük Projeler" Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Belediyeler Dergisi s:2 , Ankara. 1988
- [107] VAR, Turgut GEARİNG, Charles E. STEWART, V.V. "Turistik Yatırımlardaki Kriter Seçimi ve Uygulanması" Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Çalışmaları Ankara, 1972
- [108] INSKEEP, Edward "Environmental Planning For Tourism" Annals of Tourism Research Volume: 14 YNew York 1987
- [109] ÜLKER, İsmet "Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması" Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını: 1006/129 Ankara 1988
- [110] "Turizm Mevzuatı" Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı Ankara 1992

TURİZM MEVZUATI

I KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER

A TUMÜYLE TURİZMİ İLGİLENDİREN KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER

Turizm Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname...KHK...1355.....K.T...24.1.1989.....

Turizmi Teşvik Kanunu...2634.....K.T...12.3.1982.....

Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu...1618.....K.T. 14.9.1972

B DİĞER KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE TURİZMLE İLGİLİ HÜKÜMLER

Kıyı Kanunu ...3621 K.T. 4.4.1990.....

Çevre Kanunu (m. 1,3) ...2872 K.T. 9.8.1983.....

Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (m. 1-7,19,25, geçici 1) KHK/383 K.T. 19.10.1989

Tanıtma Fonu Teşkili ile 11/7/1939 Tarihli ve 3670 Sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanunun 4 üncü Maddesine Bir Bent Eklenmesi Hakkında Kanun 3230.....K..T....10.6.1985.....

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (m.1,6,17,51,53,54,55,57,58).....2863...21.7.1983.....

Boğaziçi Kanunu (m. 1,6,7).....2960.....18.11.1983.....

Milli Parklar Kanunu (m. 1,2,3,4,7,8) ...2873.....K..T....9.8.1983.....

Kimlik Bildirme Kanunu (m. 1,2,3,4,12)1774.....K..T....26.6.1973.....

Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun ...1072.....K..T....13.12.1968.....

Arsa Ofisi Kanunu (m. 1,2) 1164.....K..T....29.4.1969.....

İmar Kanunu (m. 1,2,4,5) ...3194 K.T. 9.5.1985.....

Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun (m.6) ...3030.....K.T. 27.6.1984

Kadastro Kanunu (m. 45) ...3402 K.T. 21.6.1987.....

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (m. 2,3). KHK /388 27.10.1989

Orman Kanunu (m. 17, 115) ...6831.....K.T....31.8.1956.....

II TÜZÜK VE YÖNETMELİKLER

Dünya Turizm Örgütü (DTÖ) Tüzüğü	8.10.1973	14679
Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü	15.09.1990	20636
Turizm Bakanlığı Müfettiş Yardımcılığı Giriş ve Müfettişlik Yeterlik Sınavı Yönetmeliği	6.12.1991	2073
Turizm Bakanlığı Turizm Müdürlüklerinin Görev - Yetki - Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik	24.6.1989	20805
Turizm Bakanlığı Disiplin Amirleri Yönetmeliği	22.6.1989	845
Turizm Bakanlığı Sicil Amirleri Yönetmeliği	30.6.1989	1169
Turizm Bakanlığı Araştırma - Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Görev ve Çalışma Usulleri Yönetmeliği	1.8.1989	143
Turizm Bakanlığı Yurtdışı Teşkilatında Görevlendirilecek Personelin Seçim Esaslarına Dair Yönetmelik	4.6.1991	20891
Turizm Eğitim Merkezleri (TUREM) Kuruluş Yönetmeliği	8.9.1981	17452
Konaklama ve Yeme - İçme İşletmeleri Personeli Yetiştirme Temel Eğitim Kursları Yönetmeliği	26.8.1989	20264
Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği	2.7.1986	19/52
Seyahat Acentaları Birliği Yönetmeliği	15.6.1973	14565
Seyahat Acentaları Yönetmeliği	27.09.1975	15369
Av Turizmi Yönetmeliği	15.06.1973	14565
Seyahat Acentalarının Hac Seferi Düzenlemelerine Dair Esasları Belirleyen Yönetmelik	17.1.1989	20052
Turizm Yatırım, İşletme ve Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Yönetmelik	13.04.1983	18023
Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik	28.4.1983	18031
Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği	21.11.1991	21058
Yat Turizmi Yönetmeliği	24.8.1983	18125
Talih Oyunları Yönetmeliği	8.1.1983	17922
Turizmi Geliştirme Fonunun Denetlenmesine Ait Yönetmelik	10.1.1983	17924
Turizmi Teşvik Kanununun Cezai Hükümlerinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik	19.7.1985	18816

Turizmi Teşvik Kanunu Gereğince Uygulanacak Para Cezalarının Tahsi-
li ve Turizmi Geliştirme Fonuna Aktarılması Hakkında Yönetmelik 19.7.1985 18816

Turizm İşletmelerinin Bakanlıkla, Birbirleriyle ve Müşterileriyle İlişkileri
Hakkında Yönetmelik 23.3.1983 17996

Belgeli Turizm İşletmelerinde Yabancı Personel ve Sanatkarların
Çalıştırılması Hakkında Yönetmelik 1.3.1983 17994

Turizm Bölgeleri Turizm Alanları ve Turizm Merkezlerinin Belirlenmesi
İçin Çalışma Gruplarının Oluşturulması, Görev ve Yetkileri İle Çalışma
Şekline İlişkin Yönetmelik 27.7.1983 18117

Turizm Alanlarında ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının
Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik 27.1.1983 17941

Turistik Yörelere Belediyelerine Vidanjör, Arazöz ve Çöp Kamyonu
Sağlanması Konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığınca Yapılacak
Yardımlara İlişkin Yönetmelik 26.10.1982 17850

Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Yönetmeliği 23.3.1990 20470

Turizm Bakanlığı Arşiv Hizmetleri Yönetmeliği 14.5.1990 2050

Kültür ve Turizm Bakanlığı Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği 6.10.1983 2669

Kültür ve Turizm Bakanlığı Ödüller Yönetmeliği 5.4.1985 18716

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Mithmandarlık Görevi Hakkında
Yönetmelik 4.2.1972 14089

III BAKANLAR KURULU KARARLARI VE TEBLİĞLER

Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Her Derecedeki Kurs - Seminer ve
Benzeri Hizmetiçi Eğitim Faaliyetlerinde Ücretle Okunulacak Haftalık
Ders Saatlerinin Sayısı, Ders Görevi Alacakların Nitelikleri ve Diğer
Hususların Tesbitine Dair Esaslar 86./10848

Yabancı Uyruklu Kişilerin, Turizm Bölge, Alan ve Merkezlerinde
Taşınmaz Mal İktisaplarında Uygulanacak Esaslar 83/6433

Yüzer Otel, Yüzer Lokanta veya Benzeri Tesislerin İşletilmesi Hakkında
Karar 84/8737

2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 33 üncü Maddesinde Belirtilen
Durumlarda Uygulanan Para Cezalarının İki Misli Artırılması Hakkında
Bakanlar Kurulu Kararı 85/9621

Turizmi Geliştirme Fonundan Verilecek Kredilerin Kullanımı İle İlgili
Bakanlar Kurulu Kararı 85/10113

Turizm Yatırımlarını Hızlandırmak Maksadıyla Arazi ve Gayrimenkul
Tahsislerinde Sürat Sağlanmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı 86/10497

Ankara - Gaziosmanpaşa, İstanbul - Park Otel ve İstanbul - Taşkışla Bölgelerinin, Turizm Merkezi Olarak Tesbitine Dair Bakanlar Kurulu Kararı 84/8198.....

(10) Merkezin Turizm Merkezi Olarak Tesbitine Dair Bakanlar Kurulu Kararı 84/8734.....

(17) Adet Alanın Turizm Merkezi, (2) Adet Alanın Turizm Bölgesi Olarak Tesbitine Dair Bakanlar Kurulu Kararı 85/10036.....

Bazı Merkezlerin Turizm Merkezi Olarak Tesbiti Hakkındaki 8/11/1984 Tarihli ve 84/8734 Sayılı Karamamenin Eki Listeden Antalya - Lara Merkezi'nin Çıkarılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı.....85/10150

(8) Adet Alanın Turizm Merkezi Olarak Tesbitine Dair Bakanlar Kurulu Kararı...86/10792.....

(21) Adet Alanın Turizm Merkezi Olarak Tesbitine Dair Bakanlar Kurulu Kararı...87/11688.....

(17) Adet Alanın Turizm Merkezi Olarak Tesbitine Dair Bakanlar Kurulu Kararı...87/12106.....

(11) Adet Alanın Turizm Merkezi Olarak Tesbiti Ve 2 Adet Turizm Merkezinin İptal Edilmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı 89/13900

(28) Adet Alanın Turizm Alanı Ve Turizm Merkezi Olarak Tesbitine Dair Bakanlar Kurulu Kararı 89/14499.....

Güney Antalya Turizm Alanı İçinde Kalan Beldibi - Göynük Ve Çifteçesmeler Mevkiinde Turizme Ayrılmış Bölgelerin Uygulama Yapılmak Üzere Tahsisine Dair Bakanlar Kurulu Kararı 88/12934

18 Adet Alanın Turizm Alanı Ve Turizm Merkezi Olarak Tesbitine Dair Bakanlar Kurulu Kararı 90/70.....

Bazı Alanların Turizm Merkezi Olarak Tesbiti Hakkında 91/1514 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 91/1514.....

Turizm İşleri Yüksek Koordinasyon Kurulu Tebliği 6.9.1982. Resmi G/17804

**T.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ÖZGEÇMİŞ

1968 Yılında Kayseri'de doğan İsmail Hakan KOLCU, Kayseri'de başladığı ilkokulu İstanbul İhsan Sungu İlkokulu'nda tamamladıktan sonra: Kadıköy Ortaokulu'ndan 1982'de, ve Kenan Evren Lisesi'nden 1985'de üstün derece ile mezun oldu. Aynı yıl, Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde yüksek öğrenime başlayarak, 1989'da birincilikle mezun olduktan sonra aynı yıl İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı Şehir Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Şehir Planlama Programı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı.

1988 Yılında TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul şubesinin kurulması çabalarına katılarak, 1988-1990 yılları arasında Kurucu Yönetim Kurulu üyeliği görevleri yanında İstanbul Nazım Plan Bürosu'nun kurulmasında görev aldı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Müdürlüğü ve Nazım Plan Bürosu bünyesinde çeşitli Planlama çalışmalarını yürüten İsmail Hakan KOLCU, halen İstanbul Belediyesi Planlama ve İmar Müdürlüğü'nde görev yapmaktadır.